109. Perjantaina 13 päivänä joulukuuta 1991

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi valtion pelastusoppilaitoksista 3554

Hallituksen esitys n:o 90
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 8

Kolmas käsittely:

2) Ehdotukset laeiksi ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta sekä sairausvakuutuslain, kuntoutusrahalain, merimieseläkelain 1 §:n ja työttömyyskassalain muuttamisesta, ulkomaanliikenteen lastialusten kilpailuedellytysten edistämisestä annetun lain kumoamisesta sekä työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 119
Lakialoite n:o 86
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5

3) Ehdotukset laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta 3560

Hallituksen esitys n:o 133
Lakialoite n:o 81
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3

4) Ehdotukset siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta 3561

Hallituksen esitys n:o 149
Lakialoite n:o 101
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

S.

5) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja työttömyyskassalain 29 §:n muuttamisesta 3572

Hallituksen esitys n:o 178
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 16

Toinen käsittely:

6) Ehdotus valtioneuvoston lainanottovaltuuksista vuonna 1992 3576

Hallituksen esitys n:o 58
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58

7) Ehdotus asunto-olojen kehittämisrahaston lainanottovaltuuksista vuonna 1992 ..... „

Hallituksen esitys n:o 60
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

8) Ehdotus laiksi maataloustulolain eräiden säännösten soveltamisesta vuonna 1992 3578

Hallituksen esitys n:o 124
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17

9) Ehdotus laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta 3618

Hallituksen esitys n:o 118
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

10) Ehdotus laiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ... 3628

Hallituksen esitys n:o 207
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61

S.

11) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1992 ja 1993 koskevissa työ-, virka- ja toimiehtosopimuksissa 3628

Hallituksen esitys n:o 206
Lakialoite n:o 107
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

12) Ehdotus laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta ... 3629

Hallituksen esitys n:o 159
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 18

13) Ehdotus laiksi hukkakauran torjunnasta annetun lain 11 §:n muuttamisesta .. 3631

Hallituksen esitys n:o 84
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16

14) Ehdotus laiksi kalastusvakuutusyhdistyksistä annetun lain 7 §:n muuttamisesta 3633

Hallituksen esitys n:o 126
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19

15) Ehdotukset laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräiksi muiksi perhehoitoa koskeviksi laeiksi 3634

Hallituksen esitys n:o 144
Toivomusaloitteet n:ot 1035, 1100, 1121, 1163, 1228, 1272, 1287, 1314, 1322, 1339, 1340 ja 1398
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17

16) Ehdotukset laiksi korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta ja eräiksi muiksi opintotukea koskeviksi laeiksi 3661

Hallituksen esitys n:o 167
Lakialoitteet n:ot 66 ja 83
Toivomusaloitteet n:ot 688, 719, 730, 738, 745, 748, 749, 772, 793, 795, 870—872, 889, 903, 907, 911, 975 ja 999
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12

S.

17) Ehdotukset rahoitustoimintalaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 3680

Hallituksen esitys n:o 69
Lakialoite n:o 44
Talousvaliokunnan mietintö n:o 18

18) Ehdotus laiksi työllisyyslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 148
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen käsittely:

19) Ehdotus matkustajaverolaiksi 3682

Hallituksen esitys n:o 158
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62

20) Ehdotukset laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta 3689

Hallituksen esitys n:o 160
Lakialoite n:o 92
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63

21) Ehdotus laiksi maatalouden investointivarauslain muuttamisesta 3691

Hallituksen esitys n:o 208
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64

22) Ehdotus laiksi terveyskeskusmaksukokeilusta ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 103
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18

23) Ehdotukset laeiksi kansanterveyslain 21 §:n, erikoissairaanhoitolain 37 §:n ja kansanterveyslain muuttamisesta 3696

Hallituksen esitys n:o 104
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 19

S.

24) Ehdotus laiksi alkoholilain muuttamisesta ... 3698

Hallituksen esitys n:o 200
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 20

25) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyyskassalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ... 3699

Hallituksen esitys n:o 143
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 8

26) Ehdotus laiksi työllisyyslain 18 §:n muuttamisesta ... „

Hallituksen esitys n:o 147
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9

Pöydällepanoa varten esitellään:

27) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä laiksi valtioneuvoston jäsenten palkkiosta annetun lain 1 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 110) ... 3700

28) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65 hallituksen esityksen johdosta laiksi vuodelta 1992 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista (HE 61) ... „

29) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 66 hallituksen esityksen johdosta laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta (HE 62) ... „

30) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67 hallituksen esityksen johdosta laeiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain sekä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta (HE 64) ... „

31) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68 hallituksen esityksen johdosta vuonna 1992 perittäviä sosiaaliturvamaksuja koskevaksi lainsäädännöksi (HE 199) „

S.

32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 69 hallituksen esityksen johdosta laiksi liikevaihtoverolain 47 §:n muuttamisesta (HE 204) ... 3700

33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 70 hallituksen esityksen johdosta laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 14 ja 46 §:n muuttamisesta (HE 205) „

34) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 71 hallituksen esityksen johdosta laiksi tulo- ja varallisuusverolain 115 §:n muuttamisesta ja 167 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 210) ... „

35) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksestä laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 145) ... „

36) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä laiksi kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 142) ... „

37) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen esityksestä laeiksi valtion eläkelain 7 ja 9 c §:n ja valtion perhe-eläkelain voimaanpanolain 4 §:n muuttamisesta (HE 136) ... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat E. Aho, Alho, Andersson, S-L. Anttila, Biaudet, Donner, Hassi, Juhantalo, Pokka, Saari, Salolainen, Särkijärvi, Vanhanen ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Väyrynen, Alho ja Juhantalo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Salolainen ja yksityisasioiden vuoksi ed. Hassi.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmien ohella kuluvan joulukuun 5 päivältä ja tältä päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 211 ja 223, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 323, 326 ja 331. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi valtion pelastusoppilaitoksista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 90
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 8

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 8. Eilen pidetyssä toisessa täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Ukkola ed. Hautalan kannattamana ehdottanut, että asia lähetettäisiin suureen valiokuntaan.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka haluaa ottaa asian toiseen käsittelyyn sitä suureen valiokuntaan lähettämättä, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Ukkolan ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 164 jaa- ja 15 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 19. (Koneään. 1)

Eduskunta on päättänyt ottaa asian toiseen käsittelyyn sitä suureen valiokuntaan lähettämättä.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta sekä sairausvakuutuslain, kuntoutusrahalain, merimieseläkelain 1 §:n ja työttömyyskassalain muuttamisesta, ulkomaanliikenteen lastialusten kilpailuedellytysten edistämisestä annetun lain kumoamisesta sekä työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 119
Lakialoite n:o 86
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät kuusi lakiehdotusta sekä liikennevaliokunnan mietinnössä ehdotettu seitsemäs lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Kasurinen: Herra puhemies! Hyvä on parhaan vastakohta, sanotaan. Tämä pätee myös lakiin ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta. Hallituksen antama alkuperäinen esitys olisi sellaisenaan merkinnyt katastrofia suomalaisille merenkulkijoille. Heidän työsopimuksensa olisi irtisanottu, ja heidän järjestönsä olisivat menettäneet kaikki vaikutusmahdollisuutensa työ- ja palkkaehtojen osalta. Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva lakiehdotus ei ole paras mahdollinen työntekijöiden taikka heidän järjestöjensä kannalta, sen toki kaikki tiedämme päätöstä tehtäessä.

Paras mahdollinen lakiehdotus sisältyi ed. Kalliomäen ym. tekemään lakialoitteeseen. Sitä ei kuitenkaan vallitsevissa olosuhteissa olisi saatu tässä talossa läpi. Jos me sosialidemokraatit olisimme härkäpäisesti pitäneet kiinni parhaasta ja hylänneet hyvän, olisimme luultavasti saaneet huonoimman. Samalla olisimme olleet vaikuttamassa siihen, että maamme ulkomaankauppa olisi jo toisen kerran tänä vuonna katkennut lakon seurauksena. Tämä lakko olisi hallituksen taholta todennäköisesti murrettu lainsäädäntötoimin.

Nyt hyväksyttävä laki on kompromissi, jossa on pyritty ottamaan huomioon niin merenkulun varustamoiden kuin työntekijäosapuolenkin vaatimukset. Laki on hyvä siinä suhteessa, että se pitää edelleen suomalaiset työmarkkinaosapuolet sopimustoiminnan keskipisteessä. Merenkulkijajärjestöt voivat vaikuttaa siihen, minkä-

lainen soveltamiskäytäntö tällöin laille muodostuu. (Hälinää)

Herra puhemies! Täällä näyttää olevan hyvin monta kokousta meneillään.

Puhemies (koputtaa): Pyydän edustajia kuuntelemaan puhujaa.

Puhuja: Herra puhemies! Vaikka tiedänkin, että laki on laki ja lausumat ovat lausumia, en haluaisi väheksyä sitä, että hyväksyessään valiokunnan mietinnön eduskunta samalla "edellyttää, että lain toteutumista ja sen vaikutuksia seurataan tarkoin ja tarvittaessa eduskunnalle annetaan esitykset tilanteen korjaamiseksi".

Koska herra liikenneministeri on myös salissa, haluan osoittaa seuraavan toivomuksen hänelle: Olen tietoinen siitä, että hallitus on antamassa asetusta rinnakkaisrekisteriä koskevan lain jatkeeksi. Toivon, että te ette tällä asetuksella ole heikentämässä kauppalaivojen päällystön pätevyysvaatimuksia. Sain juuri ennen istunnon alkua tätä koskevan huolestuneen puhelinsoiton ja näin voin asian suoraan ministerille istunnossa myös esittää.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Lakiesitys tarkoittaa päänavausta halpatyövoiman käyttöönotolle Suomessa, suomalaisten työnantajien osalta lupaa sille. Ehdotankin, että hallituksen esitykseen sisältyvät kuusi lakiehdotusta hylätään.

Herra puhemies! Suomalaisten työnantajien tavoitteena on jo pitkään ollut se, että tähän maahan voidaan tuoda halpaa työvoimaa kehitysmaista ja vähemmän kehittyneistä Etelä-Euroopan maista. Tämä haluttu työvoima olisi halvempaa palkkojen osalta, ja myös sosiaaliedut heidän osaltaan olisivat huonommat eli tulisivat halvemmiksi. Samalla saataisiin aikaan myös painetta suomalaisten työntekijöiden palkkojen huonontamiseksi. Esteenä tähän saakka halpatyövoiman käyttöönotolle on ollut suomalainen lainsäädäntö, joka takaa kaikille työntekijöille samat edut silloin, kun he Suomessa toimivat. Päänavaus muutokselle on tulossa siis nyt, jolloin ulkomaanliikenteen kauppa-alusrekisterissä oleviin laivoihin voidaan palkata työvoimaa erilaisin ehdoin.

Lakiesityksen olennainen asia on siis se, että suomalaiset varustamot voisivat palkata laivoihinsa ulkomaista työvoimaa erilaisin työehdoin kuin suomalaista eli siis huonommilla palkoilla ja vapautuen sosiaaliturvamaksuista ja muista sosiaalikuluista. Perusteluksi tälle on esitetty se, että ellei halpatyövoimaa voida Suomeen tuoda ja ottaa käyttöön, laivat ulosliputetaan. Menneinä vuosina lukuisia laivoja siirrettiinkin "halpalippujen" alle, mutta tämä kehitys pysähtyi, kun käyttöön otettiin suora tuki varustamoille. Jos olisi jatkettu tällä linjalla ja tehty lisäksi päätökset verojen ja sosiaaliturvamaksujen palauttamisesta varustamoille sekä muita tarvittavia päätöksiä ammattiliittojen ja työnantajien välillä, laivat olisivat pysyneet Suomen lipun alla, koska palkkakustannukset näin olisivat alentuneet noin 40 prosenttia, kuten laskelmat osoittavat. Tämä on myös monien varustamoiden kanta, se tuotiin valiokunnassa selvästi esille. Läheskään kaikki varustamot eivät kannata halpatyövoiman käyttöönottoa.

Niin kuin sanottu, kyseessä on nimenomaisesti päänavaus halpatyövoiman käyttöönotolle, joten asia on periaatteellisesti valtavan suuri. Kun nyt annetaan tällainen lupa varustamoille, seuraavaksi se tulee varustamoalalla, niin veikkaan, matkustaja-aluksiin, siis lauttoihin halpatyövoimamahdollisuus, sitten se tulee sairaaloihin, rakennuksille, ja niin se leviää kautta suomalaisen työelämän. Sitten on todella kahden kerroksen väkeä: Suomalaiset tekevät työtä suomalaisin työehdoin, ja sitten ovat muut, jotka tekevät työtä toisenlaisilla työehtosopimuksilla.

Minä en voi pitää hyväksyttävänä tällaista tilannetta enkä suuntautumista tällaiseen menoon. Minusta samasta työstä pitää maksaa sama palkka, oli kysymys suomalaisesta tai ulkomaalaisesta. Minä en voi hyväksyä sitä, että me ikään kuin pidämme kilpailukykyämme yllä sillä, että me saamme ottaa käyttöön kaikkein huonoimmassa asemassa olevia työntekijöitä. Samalla pitää nähdä, että tämä halpatyövoiman käyttöönotto huonontaa suomalaisten työntekijöiden asemaa ja lisää myös työttömyyttä Suomessa. Myös merialan työntekijäjärjestöt osoittivat kiistattomasti valiokunnalle sen, että työttömyys merenkulkualalla pahenee. Siellä sitä on jo nyt paljon, mutta kun halpatyövoima tulee, niin tilanne pahenee. Sekin on kulu, mutta varustamothan eivät sitä maksa, kun maksetaan työttömyyskorvauksia ja maksetaan niitä kasvavasti.

Kun tämä hallituksen halpatyövoimaesitys annettiin, työntekijäpuoli, ammattiliitot, reagoivat erittäin jyrkästi vastaan vahvoin perustein. Myös eduskunnassa syntyi voimakas liike, ja mehän jätimme laajapohjaisen vastaesityksen, jonka ensimmäinen allekirjoittaja oli sosialide-

mokraattisen puolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kalliomäki. Siinä me esitimme vaihtoehdon, ja se vaihtoehto oli todellakin se, että jatketaan suoraa tukea ja toisaalta tehdään näitä ratkaisuja, joilla sosiaaliturvamaksut ja verot palautetaan varustamoille. Lisäksi ammattiliitot voivat tietysti omalta osaltaan sopia, mitä ne parhaaksi katsovat turvatakseen omat työpaikkansa, kyllä ammattiliitoilla siihen järkeä riittää, siihen minä luotan.

Kun puhutaan suorasta tuesta ja sen vahingollisuudesta, olen tässä asiassa periaatteellisestikin eri mieltä kuin ne, jotka suoraa tukea vastustavat. Minusta on tiettyjä aloja, jotka ovat strategisia tämän maan kannalta ja joita pitää tukea, jotka pitää säilyttää. Minä luen niihin merenkulun ja myös maatalouden.

Esimerkiksi keskustan puolelta edellisessä keskustelussa tästä asiasta kovastikin heitettiin herjaa, että onpas tämä vanhanaikaista, kun suoraa tukea kannatetaan. Kyllä maatalouttakin tuetaan ja minusta pitää myös tukea, meillä pitää olla omavarainen maatalous. Minä lähden siitä, olkoon se miten vanhanaikaista hyvänsä. Niin on merenkulun osaltakin. Minä lähden siitä, että sen pitää olla suomalaista ja sitä pitää tukea. Mutta se oli ministeri Norrback, joka tämän homman kaatoi, tai sitten se oli ministeri Viinanen. Luulenpa, että se oli ministeri Viinanen, joka kaatoi tämän suoran tuen järjestelmän, josta laki on voimassa. Kyse oli 80 miljoonasta markasta, mutta sitä ei vain valtion kassasta löytynyt.

Sitten pyöritettiin tätä tupodraamaa. Sen huipennukseksi tuli se, että tämä kysymys jäi viimeiseksi, ja merenkulkualan järjestöt pantiin seinää vasten. Eivät ne siinä tilanteessa tietenkään voineet, minä ymmärrän sen hyvin, kaataa koko tupoa. Lakonuhka oli päällä. Mutta eivät ne myöskään hyväksyneet tätä lakiesitystä. Siltä osin propaganda, mitä täällä on levitetty, on väärää. Päällystöliitto, Konepäällystöliitto ja Tietoliikenneteknikot olivat vastaan. He hyväksyivät työehtosopimusasiakirjan, jonka tosiasiallinen sisältö on se, että tämän lain käytännön voimaantulo siirtyy 22 kuukautta. Nyt solmittavan sopimuksen aikana kaikki työsuhteet jatkuvat entisenlaisina, mutta sen jälkeen alkaa uusi meno, jolloin halpatyövoima astuu areenalle, ellei tämä asia nouse uudelleen riidanalaiseksi, niin kuin epäilen tapahtuvaksi. Jos Suomi lähtee nousuun ja kun merenkulkujärjestöillä on vähän paremmat mahdollisuudet painaa, olen varma, etteivät ne sitten tulekaan näin dramaattista huononnusta omaan tilanteeseensa hyväksymään eli halpatyövoiman käyttöönottoa.

Olen tyytyväinen myös siihen, että ammattiliitoissa ylipäätään on havahduttu tähän kysymykseen. On huomattu, että nyt tehdään periaateratkaisua samalla, kun tämä koskee suoraan merenkulkualaa, otetaanko tänne halpatyövoimaa vai ei ja mikä on meidän koko työehtosopimuskäytäntömme, meneekö suomalaisten ammattiliittojen monopoli tehdä työehtosopimuksia suomalaisen työnantajan kanssa, kun on kysymys suomalaisista ja kun toimitaan suomalaisen työvoiman nimissä.

Viime keskustelussa todettiin, että laivoille jää monopoli suomalaisille työehtosopimuksille. Näin ei kuitenkaan ole. Tältä osin ed. Häkämies oli kokonaan väärässä. 7 § tarkoittaa sitä, että laivoille tulee hyvin monta työehtosopimusta. Siellä tehdään työkohtaiset sopimukset. Se tulee käytännössä tarkoittamaan sitä — olen tätä asiaa selvittänyt — että kun esimerkiksi on konepäällikkö ja hänellä kaksi apulaista, niin voidaan tehdä suomalainen sopimus konepäällikölle, mutta apulaiskonepäällikölle tehdäänkin sopimus ulkomaalaisten kanssa tai sitten ei tule oikeastaan mitään virallista sopimusta, vaan mennään Ilo:n taksoihin, jotka ovat minimaaliset, parituhatta markkaa kuukaudessa. Tai tehdään sopimus pursimiesten osalta suomalaisen ammattiliiton Merimies-Unionin kanssa, mutta matruusien osalta tehdäänkin sopimukset muiden kanssa.

Näin se käy, näin se tulee menemään. Eli kyllä suomalaisen ammattiliiton oikeus tehdä alakohtaisia sopimuksia murtuu. Se pirstotaan työkohtaiseksi, jolloin ulkolaisetkin astuvat areenalle, ja jos siellä ei ole ketään sopijaa, mennään Ilo:n systeemin mukaan, joka on hyvin matala, jos sitä on oikeastaan enää olemassakaan. Sitten maksetaan, mitä maksetaan. Pitää nähdä, että tällainen halpatyövoimaryntäys tulee olemaan hyvin laaja maailman ja lähialueidenkin mullistusten vuoksi. Meillä saattaa rynnätä joka alalle ainakin yrittämään puoli-ilmaista työvoimaa, ja silloin ollaan monenlaisissa ongelmissa, ongelmissa suomalaisen työvoiman kanssa. Sen työehdot huononevat, sen työttömyysaste pahenee vielä nykyisestäänkin. Ja kun toisaalta otetaan oikein paljon halpatyövoimaa, totta kai täällä myös sosiaaliset ongelmat tulevat kärjistymään.

Minusta tässä on erittäin vakava kysymys, hyvin periaatteellinen kysymys. Pidän pahana sitä, että voimassa olevaa rahtialusten tukijärjestelmää ei haluttu jatkaa, vaan se kaadettiin.

Siinä ei ole kysymys isoista rahoista. Kun kasinopelureiden jäljeltä SKOPia pelastetaan, siinä on kysymys 14 miljardista tällä hetkellä ainakin julkisuudessa olleiden tietojen mukaan, ellei ole jo isommistakin summista kyse. Kun varustamoiden osalta oli 80 miljoonasta markasta kysymys, ei voitu antaa rahaa tähän käyttöön.

Täällä on sosialidemokraattien taholta viime keskustelussa sanottu, että meidän esityksemme viime käsittelyssä ja meidän siihen perustuva hylkäävä kantamme on täysin epärealistinen: suora tuki plus sosiaaliturvamaksujen palautus ja verojen palautus varustamoille ja uudenlaiset sopimusjärjestelyt liittojen välillä. Muistutan siitä, että esitys perustui yhteiseen lakialoitteeseen, joka oli laadittu sosialidemokraattien toimesta, ja luulenpa, että Merimies-Unionissa se oli kirjoitettu, jos saan arvailla. Varmasti en tätä tiedä, mutta tällainen käsitys minulla on. Emme me ihan tyhjän päällä olleet tässä esityksessä, kun se tehtiin. Kyllä se oli rakennettu hyvin vahvalla tiedolla ja varmoin näkemyksin siitä, mihin ollaan menossa.

Herra puhemies! Minä siis esitän hylättäväksi tämän ehdotuksen halpatyövoiman käyttöönotosta eli toisen käsittelyn läpikäyneen lakiehdotuksen. Kuten sanottu pidän eräitä aloja Suomessa niin strategisina, että niitä pitää tukea. Tässä nimittäin voidaan kaiken jälkeenkin, herra ministeri, tulla siihen, että jos ei teidän hommanne toimi tämän halpatyövoiman ratkaisun jälkeenkään, mehän palaamme suoraan tukeen. Ehkä se sitten ei olekaan kauhean vanhanaikaista, kun olemme yhdessä sitä mieltä.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Olen kyllä tiennyt, että kommunismi on kuollut, että sosialismi on häipymässä, mutta että kehitys on mennyt niin pitkälle, että kansanedustaja Tennilä vaatii jo valtion tukea eli veromarkkoja suomalaisten suuryritysten tueksi, sitä en tiennyt. Haluan sanoa, että luotan normaaliin kilpailuun ylipäätään. Se pätee myös pääsääntöisesti, kun puhutaan tästä alasta.

Tämä oli nyt kolmas kerta, kun kuulin ed. Tennilän puheenvuoron, ja hän esitti samoja ajatuksia kuin aikaisemminkin. Haluan vain korostaa, että tämä oli minun nähdäkseni ja hallituksen kannan mukaan ainoa keino pelastaa suomalaista kauppalaivastoa ja näin ollen myös työpaikkoja tällä alalla. On tärkeää, että meillä on tulevaisuudessa työpaikkoja. On tärkeää, että me annamme suomalaiselle kauppalaivastolle mahdollisuuksia kasvaa.

Haluan vielä kerran korostaa, että ei ole tarkoitus muilta osin muuttaa työehtosopimusjärjestelmää, ja jos tehdään muutoksia, ne tehdään neuvottelujen jälkeen palkansaajajärjestöjen ja valtion kesken. Ei kannata maalata seiniin sen tyyppisiä kuvia, joita ei ole olemassa. Se on sallittua, mutta ei suositeltavaa.

Ed. Väyrynen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tennilä ei ole oikein ymmärtänyt tämän lain 7 §:ää. Se valiokunta, jossa hän itsekin istuu, on nimenomaisesti täällä todennut, että samaa työtä koskien ulkomaalainen työntekijäyhdistys voi tehdä sopimuksen työnantajan kanssa vain siinä tapauksessa, että suomalainen työntekijäpuoli ei ole sopimusta tehnyt. Eli totta kai on, ed. Tennilä, silloinkin kun on pelkästään suomalaisia työntekijöitä samalla työpaikalla, useita työehtosopimuksia voimassa, koska on eri ammattiryhmiä. Tämähän on selvä asia lähes kaikilla työpaikoilla. Hyvin vähän on työpaikkoja, joissa sovelletaan pelkästään yhtä työehtosopimusta. Mutta tähän todella jää suomalaiselle työntekijäyhdistykselle etulyöntiasema. Kun laista on poistettu 8 § eli irtisanomispykälä, niin tästä ei voi olla myöskään seurauksena se, että ulkomaisia työehtosopimuksia sovellettaisiin, jos sitä työtä tekemässä laivalla on yksikin suomalainen työntekijä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme tämän lain kannalla sen tyyppisenä kuin se on mietinnössä. Mutta toistan jo toisen kerran täällä aikaisemmin esittelemäni näkemyksen siitä, että nämä entiset kommunistit, nykyiset vasemmistolaiset, pelaavat kovin kieroa peliä ulkomaalaispolitiikassaan.

Me olemme sellaisia henkilöitä SMP:ssä, että me vastustamme tällaisen halpatyövoiman käyttöä suomalaisilla laivoilla, mutta me vastustamme yleensäkin tämän porukan Suomeen tuomista.

Tämä ed. Tennilän porukka ja vasemmistolaiset lähtevät siitä tässä tapauksessa, mikä on huvittava tilanne, että he vastustavat halpatyövoiman käyttöä, mutta he haluaisivat tänne rajojen täydeltä tulevan ulkomaalaisia, kaiken maailman keppaheikkejä, mutta heillä ei ole tarkoitustakaan, että näille annettaisiin töitä. He

haluaisivat kasvattaa tänne Suomeen sellaisen uuden kurjaliston, koska kommunismi sikiää kurjalistossa, uuden kurjaliston, jotta heidän alentunut kannatuksensa pääsisi sitä kautta nousemaan. Minä olen viime yönkin tätä asiaa laskeskellut enkä minä ole pienillä aivoillani päässyt muuhun käsitykseen.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei ole ensimmäinen kerta, kun minä kannatan tukea esimerkiksi teollisuudelle. Minä suorastaan vaadin esimerkiksi Veitsiluoto Oy:lle rahaa tässäkin tilanteessa ehdottomasti, jotta se pystyy toimimaan. On tilanteita, joissa se on tehtävä, ja silloin täytyy pitää huolta siitä, että strategiset toiminnat Suomessa jatkuvat, ja silloin tarvitaan myös valtion mukanaoloa.

Tällä esityksellä, herra ministeri, lisätään suomalaisten merenkulkualan ihmisten työttömyyttä, tehdään päänavaus halpatyövoiman käyttöönotolle, ja mitään varmuutta ei ole siitä, että tämä teidän uljas tavoitteenne siitäkään huolimatta toteutuu. Ehkäpä palaamme yhdessä jonkinlaiseen tukijärjestelmään sitten, kun aika kypsyy.

Mitä tulee siihen, leviääkö tämä käytäntö muille aloille, ei päätöstä tehdä nyt. Nyt tehdään päänavaus niin kuin koetin korostaa, mutta myöhemmin varmasti tulevat paineet olemaan kovia siihen, että muillekin aloille samanlainen halpatyövoimamahdollisuus tulee.

Ed. Häkämies ei ymmärrä koko tätä hommaa näköjään nyt ollenkaan. Siellä tehdään monenlaisia työehtosopimuksia, tehdään varmasti esimerkiksi pursimiehille sopimus suomalaisen liiton kanssa, mutta kaikki matruusit voivat olla ulkomailta, jolloin tehdään vain heidän edustajansa kanssa tai vain heidän kanssaan tämä sopimus ja se on huonompi sitten. Muutenhan tässä koko esityksessä ei ole mitään järkeä, jos noudatetaan suomalaisia sopimuksia kaikilta osin. Silloinhan ei päästä siihen, mihin tällä lailla tähdätään, eli halvempiin kuluihin. Sehän on tämän lain idea, siis pudottaa kuluja laivalla ottamalla käyttöön ulkomaista, halvempaa työvoimaa. Sehän on koko lain idea, kai te nyt tämän ymmärrätte ed. Häkämies.

Mitä tulee SMP:hen, niin teidän esityksenne ei minua huvita ollenkaan eikä teidän esiintymisenne. Te olette sitä mieltä, että tänne pitää ottaa halpatyövoimaa, mutta samalla te huudatte sitä vastaan, että tänne otettaisiin esimerkiksi pakolaisia. Minusta se on kamalan epähumaani ajattelutapa.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisalle ministerille haluaisin todeta, että tässähän avataan pää eli työehtosopimusjärjestelmän romuttaminen nyt lain kautta. Sehän on kauan ollut porvaripuolueitten tavoite, ja sitä yritettiin myös syksyn työmarkkinakeskustelussa avata, mutta se ei onneksi onnistunut.

Kun täällä kyseessä olevan lain 16 § antaa blankovaltakirjan liikenneministeriölle ja työministeriölle, millä tavoin tätä lakia tulkitaan, on aivan luonnollista, että tuo pää avataan ja tulkinnat ovat sen mukaisia. Tämä on yksi esimerkki siitä, mitä jatkoa seuraa tulevina vuosina, ja sen takia tätä ei voi hyväksyä.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle toteaisin ensinnäkin sen, että hänestä näyttää olevan yksi ja sama asia, miten suomalainen ammattiyhdistysväki, suomalaiset työntekijät, suhtautuvat tähän kysymykseen. Merenkulkualan työntekijät nimenomaan ovat vastustaneet tämän lain hyväksymistä. Ymmärrän, että he ovat kaikkein parhaita asiantuntijoita tässä asiassa.

Tämä sopimus, joka on tehty ja jolla tämä työriita rauhoitettiin, oli sellainen puun ja kuoren välissä hyvin vaikeassa paikassa tehty ratkaisu. Tämän ratkaisun jälkeenkin vielä merenkulkujärjestöjen edustajat ovat esittäneet toivomuksia siihen suuntaan, että lakia ei hyväksyttäisi. Minä en voi hyväksyä sellaista ajatusta, että suomalaisilla laivoilla olisi monenkirjavia työehtosopimuksia, samasta työstä maksettaisiin hyvin monenlaista palkkaa.

Arvoisa puhemies! Edellisessä keskustelussa, kun tämä asia oli salissa esillä, käytin siitä pitemmänkin puheenvuoron. En enempää tällä kertaa, mutta mielestäni tämä laki on hylättävä.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yritän selostaa ed. Tennilälle vielä kerran, mutta vain tämän kerran.

Kun näillä laivoilla on nyt suomalainen henkilökunta ja kun tästä lakiehdotuksesta on poistettu se irtisanomismahdollisuus, otetaan nyt esimerkiksi vaikkapa ne matruusit. Kun siellä on siis suomalaisia matruuseja nyt töissä, niin ei ole mahdollista työnantajalle tehdä työehtosopi-

musta ulkomaisten työntekijäyhdistysten kanssa, koska siellä on nyt suomalainen henkilökunta. Eli tämä kauhukuva, jonka ed. Tennilä maalaa, ei ole kyllä minun mielestäni mahdollinen.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En minä enempää ala inttää. Ed. Häkämiehen kannattaa lukea tämä juttu ja tutkia se homma. Tässä on todella päästy ammattiliittojen paineella siihen, että 22 kuukauteen eli vajaan kahden vuoden aikana ei tapahdu mitään, koska työehtosopimuspöytäkirja on tehty. Mutta sen jälkeen laivaväestä voi olla puolet ulkomaalaisia, ja siihen sitten mennään tietysti asteittain. Kun joku lähtee pois, niin tilalle tulee ulkomaalainen. Näin se homma lähtee sitten pyörimään.

Kahden kolmen vuoden päästä tämä "puolet ulkolaisia" on toteutunut, koska ulkolaisia on nyt tarjolla ja he ovat halvempia. Se blanko annetaan nyt tätä kautta. Voi olla, että ammattiliitot pystyvät painamaan vielä toisenkin sopimuksen tai ehkä muuttamaan lakiakin, mutta ammattiliitot pystyvät siihen, ettei ensi vuoden alusta voimaan tulevan sopimuksen aikana tätä hommaa mullisteta. Se oli se ammattiliittojen voitto siinä kovassa tilanteessa, mutta sen jälkeen Konepäällystöliitto, Päällystöliitto ja Tietotekniset vetosivat meihin, että torjuisimme lain, koska se on huono. Sopimus on semmoinen, että se pitää heitä vielä jotenkuten pinnalla seuraavan sopimuskauden aikana. Mutta sitten alkaa tämä muutos. Se tapahtuu tietysti varsin nopeasti, siitä minä olen varma, jos näin mennään. Mutta toivon mukaan ei sittenkään mennä, vaan ammattiliittojen yleinen tietoisuus siitä, että nyt tapahtuu suuri päänavaus, tulee niin voimakkaaksi, että tämmöinen halpatyövoimaajattelu torjutaan. Okei, otetaan vain ulkomaalaisia töihin, jos tarvitaan, mutta samoilla ehdoilla kuin suomalaisiakin. Se on minusta ainoa hyväksyttävissä oleva lähtökohta.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Kun ed. Kasurinen aloitti keskustelun, hän totesi, että hallituksen esitys ei ole paras mahdollinen ja että paras olisi ed. Kalliomäen ym. lakialoite. Juuri tässä hänen esittämässään mielipiteessä kuvastuu laajemmin merenkulkualan työntekijätahojen mielipide esillä olevasta asiasta.

Olen tämän asian käsittelyyn osallistunut perustuslakivaliokunnassa, joka valtiosääntöasiantuntijoiden ohella kuuli myös huomattavan joukon merenkulkualan edustajien mielipiteitä. Erityisesti työntekijä- ja päällystötahon edustajat vastustivat hallituksen esitystä. Siihen on tehty eräitä pieniä muutoksia, mutta ne eivät olennaisesti muuta perustavoitetta, johon täällä ed. Tennilä voimakkaasti on puuttunut.

Kun ed. Aittoniemi antoi väärän kuvan vasemmistoliiton kansanedustajien mielipiteistä, niin toistan sen, että ei kukaan vasemmistoliiton kansanedustajista ole kieltänyt, ettei Suomessa voida palkata ulkomaalaisia töihin. Mutta kuten ed. Tennilä äskenkin totesi, kysymys on siitä, millaisin työehdoin. Tarkoitamme, että samanlaisin ehdoin kuin suomalaista työvoimaa.

Herra puhemies! Kannatan ed. Tennilän tekemää hylkäävää ehdotusta.

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Laine kokeneena ja arvostettuna parlamentaarikkona todennäköisesti tietää tässä tilanteessa, mitkä ovat opposition keinot vaikuttaa tämän lain lopulliseen sisältöön. Me olisimme voineet jättää vastalauseen, joka olisi jäänyt mielenilmaisun tasolle, ja me olisimme voineet äänestää tämän lain yli valtiopäivien, jolloin hallituspuolueet eduskunnassa olisivat voineet viedä sen lopulliseen päätökseen haluamassaan muodossa. Sen sijaan me lähdimme rakentamaan valiokunnassa sen suuntaista muutosta tälle lakiesitykselle kuin enemmistö työmarkkinaosapuolista oli hyväksynyt. Myöskin ne parannukset, mitkä tähän lakiin teimme, ovat työmarkkinajärjestöjen hyväksymiä.

Ed. Tennilä on edelleen voimakkaasti osoitellut sosialidemokraattista eduskuntaryhmää oman lakialoitteemme hylkäämisestä tässä vaiheessa. Kuten puheenvuorossani sanoin, aina paras ei ole hyvän vihollinen. Sen vuoksi me olemme nyt ratkaisseet valiokuntaryhmänä ja eduskuntaryhmänä kantamme tähän kysymykseen niin kuin valiokunnan mietinnöstä ilmenee.

Ed. T e n n i l ä : Herra puhemies! Totta kai sosialidemokraattinen ryhmä tekee niin kuin parhaaksi katsoo, mutta minun arvioni on, että vasemmistoryhmien ja ammattiyhdistysliikkeen yhteisin voimin tässä olisi saatu erittäin hyvä lopputulos aikaan, jos kantti olisi pitänyt ja päättäväisyyttä olisi riittänyt.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Tennilä ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetyistä lakiehdotuksista

hallituksen esitykseen sisältyvät kuusi lakiehdotusta hylätään.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät kuusi lakiehdotusta, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on sanotut lakiehdotukset hylätty.

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

E. Aho, Aittoniemi, Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alaranta, Alho, S-L. Anttila, U. Anttila, Antvuori, Aula, Backman, von Bell, Björkenheim, Dromberg, Enestam, Gustafsson, Haavisto, Hacklin, Halonen, Hautala, Heikkinen, Hiltunen, Hurskainen, Huuhtanen, Häkämies, Hämäläinen, Iivari, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jansson, Jokiniemi, Jouppila, Jurva, Järvilahti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kalli, Kalliomäki, Kallis, Kanerva, Kankaanniemi, Karhunen, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Kekkonen, Kemppainen, Kohijoki, Koistinen, Komi, Korkeaoja, Korva, Koski, Koskinen, Kuittinen, Kuuskoski, Kääriäinen, Laakkonen, Lahikainen, Lahti-Nuuttila, Lahtinen, Laivoranta, Lamminen, M. Laukkanen, V. Laukkanen, Laurila, Lehtinen, Lehtosaari, J. Leppänen, Liikkanen, Lindqvist, Linnainmaa, Lipponen, Louekoski, Louvo, Luhtanen, Luttinen, Luukkainen, Markkula, Metsämäki, Miettinen, Moilanen, Morri, Muttilainen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mölsä, Niinistö, Nikula, Nordman, Nyby, Näsi, A. Ojala, Ollila, Paakkinen, Paasio, Paloheimo, Pekkarinen, Pelttari, Perho-Santala, Pesälä, M. Pietikäinen, S. Pietikäinen, Pokka, Puhakka, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Ranta, Rask, Rauramo, E. Rehn, O. Rehn, Renko, Renlund, Riihijärvi, T. Roos, Rossi, Rusanen, Ryynänen, Räty, Rönnholm, Röntynen, Saapunki, Saari, Saario, Saastamoinen, Sasi, Savela, Savolainen, Seivästö, Skinnari, Suhola, Suhonen, Taina, Tenhiälä, Tiuri, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Tykkyläinen, Törnqvist, Ukkola, Uosukainen, Varpasuo, Vehkaoja, Westerlund, Vihriälä, Viinanen, Viljamaa, Viljanen, Virrankoski, Vistbacka, Vuorensola, Vuoristo, Vähänäkki, Väistö ja Zyskowicz.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Korhonen, Laakso, Laine, Laitinen, P. Leppänen, O. Ojala, Polvi, Polvinen, Rimmi, Rinne, J. Roos, Seppänen, Stenius-Kaukonen, Tennilä, Wahlström ja Vähäkangas.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Biaudet, Donner, Hassi, Helle, Juhantalo, Laaksonen, Lax, Lindroos, Malm, Mattila, Norrback, Salolainen, Särkijärvi, Takala, Urpilainen, Vanhanen ja Väyrynen.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 162 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 17. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät kuusi lakiehdotusta.

Toisessa käsittelyssä päätetty, liikennevaliokunnan mietinnössä ehdotettu seitsemäs lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotukset laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 133
Lakialoite n:o 81
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotukset siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 149
Lakialoite n:o 101
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva siviilipalveluslaki on saanut sisältönsä ja tullee hyväksyttyä tässä käsittelyssä. Haluan vielä kiinnittää huomionne eräisiin periaatteellisiin kannanottoihin, mitkä koskevat lain sisältöä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous on antanut oman lausuntonsa työministeriölle ennen lain antamista eduskunnalle. Samoin valiokunta kuuli kirkkohallituksen edustajaa. Kirkolliskokous osoittaa vanhakantaisuutensa suhtautumisellaan lain 1 §:n sisältöön. Hallituksen esityksessä oleva sanonta "vakavat omantunnon syyt" ei tyydytä kirkolliskokousta ylimalkaisuutensa vuoksi. Kirkolliskokous pitää parempana sanontaa "uskonnolliseen ja eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt". Edelleen lausunnossa todetaan: "Vaikkei ole syytä palata aikaisempaan vakaumuksen tutkintamenettelyyn, siviilipalvelukseen pyrkivän tulisi kuitenkin ymmärrettävällä tavalla ilmaista ratkaisunsa perusteet eli kuvata vakaumuksensa sisältö."

Toinen kysymyksiä herättävä kohta on kirkolliskokouksen suhtautuminen palvelusajan pituuteen. Lausunnossa 3 §:n osalta todetaan seuraavaa: "Kirkolliskokous toteaa siviilipalvelusajan pituudesta, että siviilipalvelus yleensä on asevelvollisuuden suorittamista kevyempää mm. viikoittaisen palvelusajan suhteen. Siviilipalveluksen suorittaneilla ei myöskään ole varusmiespalveluksen suorittaneiden tavoin velvollisuutta osallistua kertausharjoituksiin. Lisäksi mikäli vakaumuksen tutkintamenettelystä pysyvästi luovutaan ja vain pelkän ilmoituksen perusteella yksilö vaatii itselleen oikeutta yleisestä käytännöstä poikkeavaan kohteluun, tällaisen erioikeuden on myös heijastuttava palvelusajan pituuteen. Muuten siviilipalvelus muodostuu käytännössä vain helpommaksi vaihtoehdoksi asevelvollisuuden suorittamiselle. Yhdenvertaisuusnäkökohdat näin ollen puoltavat sitä, että siviilipalvelus on kestoltaan selvästi pidempi kuin keskimääräinen asevelvollisuusaika."

Näin siis kirkolliskokous lausunnossaan. Kun olen kansankirkon jäsen, se antaa minulle oikeuden arvioida lausuntojen sisältöä ja oikeuden sanoa, etteivät nämä vastaa käsityksiäni, joita kirkon jäsenenä edustan. Minun Raamatussani sanotaan: "Minä olen rauhan Jumala ja autuaita ovat rauhan tekijät." Näkemykseni mukaan kirkko ei käytännössä toteuta oppejaan, mikäli kirkolliskokouksen lausuntoa tulkitaan kirjaimellisesti. Ne ovat kovia ja kylmiä kannanottoja.

Nuori mies, joka valitsee palvelusmuodoksi siviilipalvelun, on harkinnut ja tehnyt ratkaisunsa omaatuntoaan kuunnellen. Se oikeus hänellä on ihmisyytensä perusteella. Sitä vakaumusta tulee kunnioittaa eikä ryhtyä rankaisutoimiin ylipitkällä siviilipalveluksella, kuten nyt näyttää käyvän kansankirkkommekin suostumuksella.

Ed. V u o r i s t o : Herra puhemies! Vastauspuheenvuorossa ei tarvinne oikeastaan adjektiiveja käyttää käytetystä puheenvuorosta, mutta haluan kuitenkin käyttää tästä ed. Kasurisen puheenvuorosta, koska se minun mielestäni oli erinomainen puheenvuoro monestakin syystä. Juuri tällä tavoin minun ymmärtääkseni kirkon jäsenen pitää myös omaa instituutiotansa rohjeta arvostella silloin, kun oman näkemyksensä ja vakaumuksensa puolesta siihen katsoo olevan aihetta ja odottaa, että kirkko todella asiantuntijaelimenä, silloin kun se käyttää tätä asiantuntijaelimen ääntänsä, käyttää sitä omista perustelluista lähtökohdistansa käsin. Ymmärtääkseni kirkolliskokous ja kirkkohallitus ei näin ole menetellyt ja on siinä suhteessa tehnyt ikään kuin karhunpalveluksen. Haluan ed. Kasurisen puheenvuoroon lausua oman aameneni.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! Minua on hämmästyttänyt sosialidemokraattien kanta

siviilipalveluun, kun he ovat kerta toisensa jälkeen, myös äsken ed. Kasurisen suulla, hämmästelleet siviilipalvelun pituutta, jota tässä laissa esitetään. Tämähän on suorastaan lepsu kansainvälisesti ajatellen, kuten olen aikaisemminkin todennut.

Tässä ei voi olla kysymys siitä, että tämä olisi rankaisumuoto. Henkilökohtaisesti edustan sitä kantaa, että se voisi olla huomattavasti pitempikin kuin ehdotetun lakiesityksen mukaan, mutta olen ollut valmis hyväksymään sen kustannussyistä ja myös siitä syystä, että tiedän, että valtion ja kuntien on järjestettävä mahdollisuuksia siviilipalvelusmiehille työskennellä.

Ajattelen mielessäni, kun itsenäisyyspäivä on näin lähellä, miltä on tuntunut kuunnella tämän lain yhteydessä on käytettyjä monenmuotoisia puheenvuoroja tällaisista lepsuiluista. Toivottavasti tämä lakiesitys edes tällaisenaan tulee menemään läpi.

Ed. R i i h i j ä r v i : Arvoisa puhemies! Minä arvostan sitä, että ainakin tämän asian yhteydessä ed. Kasurinen on alkanut tutustua Raamattuun. Se, mitä kirkolliskokous on tässä lausunut, on oikein. En ole kyllä usein kirkolliskokousta kehunut, mutta tällä kertaa täytyy antaa tunnustus, että se on tehnyt perusteellista työtä. Onhan selvää, että kun ei enää tutkita varsinaisesti näitä omantunnonsyitä, täytyy ottaa pitempi palvelusaika siviilipalvelussa tai sitten täyttää velvollisuutensa suorittamalla asevelvollisuus.

Meidän on muistettava, että tosipaikan tullen asevelvollisuuden suorittaneista on myös koottava se joukko joka isänmaata puolustaa. Siviilipalveslumiehet muodostavat ongelman senkin takia, että he eivät mielellään halua edes pelastuspalvelukoulutukseen lähteä. Kyllä kirkolliskokous on tässä lausunnossaan antanut oikean luterilaisen kirkon äänen. Me olemme kahden maailman kansalaisia. Meillä on tätä ajallista isänmaata kohtaan myös velvollisuudet, jotka usein ovat raskaita.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä olen kansankirkon syntinen, tavallinen rivijäsen, niin kuin eräs uskovainen sanoi, tekouskovainen tässä tapauksessa. Minä en kuljeta Raamattua mukanani, mutta totean kuten ed. Riihijärvi, että tässä kirkon näkemyksessä on aivan oikea hohto ja tausta. Ei ole oikein, että tehdään joillekin siihen halukkaille ryhmille mahdollisuus lähteä lepäämään yhteiskunnallinen vastuunsa laiminlyöden ilman uskonnon tai eettisiä omantunnonperusteita, selvästi selvitettyjä perusteita, lepäilemään yhteiskunnan kustannuksella. Mahdollisesti niin kuin on esitetty vielä pääsee huvimatkalle kehitysmaille, Norsunluurannikolle paistattelemaan päivää, samanaikaisesti kun toiset kantavat kivääriä, kuokkaa, hakkua, kypärää ja raskaita saappaita 31 asteen pakkasessa Rovajärven tykistöleirillä.

Kyllähän yhteiskunta laiskistuu pikkuhiljaa. Mekin alamme unohtaa työnteon niin kuin itäinen naapurikin. Kyllähän tähän porukkaan siirtyy väkeä, niin että ennen pitkää meillä on enemmän siellä kuin armeijassa. Entäs miten sitten käy, kun aletaan pikku roiskimiset, kun sekin on mahdollista, toivottavasti ei koskaan tule? Eihän tästä porukasta tulee mitään, jää näitten harvojen uskollisten ja vastuuntuntoisten tehtäväksi isänmaan puolustus. Se on semmoinen kauemmaksi katsottava näkemys. Näin voi käydä, jos tällaisia houkutuslakeja tehdään.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ihmettelin suuresti ed. Kasurisen kannanottoja ja mielihyvällä voin todeta, että ainakin tässä asiassa hän on perehtynyt mitä ilmeisimmin aika perusteellisesti Raamatun sanomaan. Ainakin se opetus, jonka minä olen saanut ja joka Pohjanmaalla myös syvästi uskonnollisten ihmisten riveissä on, on isänmaallinen henki. Nimenomaan siellä ei hyväksytä sitä, että siviilipalvelusaikoja lyhennetään, koska on mahdollisuus myös aseettomaan palvelukseen, jolloin he palvelevat ansiokkaasti myös niissä tehtävissä ilman asetta.

Mielestäni olisi voitu harkita jopa sitäkin, että siviilipalvelusmiehet, koska he kuitenkin pystyvät tekemään jopa muutakin työtä siinä sivulla ja viikonloppuisin, korvaisivat vuoden työansion tai palvelukuukausien työansion valtiolle; sen kuin olisivat siviilissä.

Mielestäni tämä lakiesitys meni liian tiukaksi, mutta SMP:n eduskuntaryhmä ei voi tässä kolmannessa käsittelyssä esittää sen hylkäämistä, koska silloin menisimme takaisin alkuperäiseen lakiin eli 12 kuukauteen.

Ed. H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! En ole kirkon jäsen, joten jätän kommentoimatta kirkolliskokouksen kantoja, vaikka ehkä mieli tekisi.

Sen sijaan pyysin ed. Lindqvistille vastauspuheenvuoron, kun hän puhui lepsuilusta ja mielestäni aika halventavaan sävyyn joidenkin ihmisten omantunnon vakaumuksesta. Minä olen käsittänyt vapauden ja itsenäisyyden niin, että

ihmisillä on mahdollisuus tällaisiin omaantuntoon perustuviin vakaumuksiin, ja minusta eduskunnan tulisi niitä kunnioittaa, vaikka ne ovatkin tässä tapauksessa pienen vähemmistön vakaumuksia. Mielestäni tässä keskustelussa on paljon sellaista henkeä, joka osoittaa, että kaikki eivät ole sisäistäneet sitä, minkälaisia valintoja ihmisillä vapaassa yhteiskunnassa on mahdollisuus tehdä.

Mitä tulee esimerkiksi kehitysmaapalveluvaihtoehtoihin, täällä keskustelussa tuotiin esille, että ne voisivat olla oleellisesti pidempiä, ne voisivat olla kahden vuoden palvelujaksoja, ja monet olisivat niihin valmiita. Mielestäni turha tunteilu ja kiihotus tästä pitäisi nyt jättää pois.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Haluaisin myös vastata ed. Lindqvistille. Tästä asiastahan on puhuttu jo paljon ja kuunneltu monenlaisia asiantuntijoita. Kysymyksessä nimenomaan on kansalaisten yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet ja niiden kunnioittaminen, joiden meillä jokaisella perusarvoina pitäisi sivistysvaltiossa olla, kunnioittaa myös niitä, jotka ovat itsenäisyytemme edestä taistelleet ja kaatuneet. Se ei ole mitenkään vähäarvoista, emmekä me sitä vähättele, mutta tämänpäiväisessä yhteiskunnassa meillä pitäisi olla tasa-arvoinen mahdollisuus valita eri vaihtoehtojen välillä.

Tänään on viimeksi sivistysvaliokunnassa mm. puhuttu siitä, että pitäisi pyrkiä pois yhteiskunnan holhouksesta ja holhoavista asenteista ja kunnioittaa moniarvoisuutta. Näkemykseni mukaan mm. tässä siviilipalvelulain opposition argumentoinnissa on nimenomaan kysymys ihmisoikeuksien ja moniarvoisuuden ja valinnan vapauksien kunnioittamisesta.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Kun täällä nyt on puhuttu pitkään tasa-arvosta ja tasavertaisuudesta oikeastaan, siteeraan vielä kerran, mitä hallitusmuodon 75 §:ssä mainitaan: "Jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustamisessa tai sitä avustamaan, niin kuin laissa säädetään." Jotta ei totuus taas kerran unohtuisi, niin totean, että meillä on kolme ryhmää, jotka kieltäytyvät puolustamasta isänmaata tai avustamasta siinä jollakin tapaa.

Ensimmäiseksi ovat totaalikieltäytyjät, joita ovat jehovantodistajat, ja heitä on noin sata.

Toiseksi ovat aseellisesta palveluksesta kieltäytyjät, joita on lähes joka osastossa. Heistä ei ole ongelmaa. He suorittavat sen palveluksen, mitä heille määrätään, mutta eivät tartu aseeseen. Tämä myös sinne vasemmalle laidalle tulkoon selvästi sanotuksi, että isänmaata voi palvella myös näin.

Sitten ovat sivarit, joista tehdään tässäkin talossa valtava numero. Itse asiassa, kuten jo täällä aikaisemmin totesin, omassa sotilaspiirissäni 1 500 nuorta miestä astui nyt kutsuntoihin. Heistä 5 oli sivaria. Minun mielestäni pitäisi puuttua vallan tärkeästi niiden henkilöiden ongelmiin, jotka ovat nyt puolustusvoimissa, heidän majoitustiloihinsa jne. Käytetään se energia sinne, sen sijaan että puhutaan sivareista.

Asiantuntijalausunnossa mainittiin valiokunnassa, että ei näitä sivareita voi ottaa esimerkiksi tietynlaisiin opistoihin, koska siellä on tietynlainen kuri ja he eivät siihen sovellu ollenkaan. Eivät he alistu siihen kuriin, mikä on oppilaitoksissa. Niinpä sitten, kun sitä kuria yritettiin heille saada, siellä tuli joukkokieltäytyminen ja lakko, mutta se lakko kuihtui siihen, kun samaan aikaan näitä sivareita oli neljä ulkomailla.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Herra puhemies! Ed. Vistbackan puheenvuorosta saattoi kyllä saada sen käsityksen, että hän ei ainakaan viime vuosina ole tutustunut Raamattuun, ei ainakaan siinä määrin kuin ed. Kasurinen. Voinpa ed. Riihijärvelle kertoa, että olen viime kesänä lukenut Vanhan testamentin historiallisen osan kokonaan, ja se oli erittäin mielenkiintoista luettavaa. Minua oikeastaan eniten järkytti juuri sen tietyllä tavalla sotaisuus ja se, että mitä tahansa pahaa saa tehdä, kun ymmärtää jälkeenpäin pyytää anteeksi. Mielestäni tämä oli varsin selvästi nähtävissä, ja ikävä kyllä se heijastuu monessa muussakin paikassa.

Mutta tästä asiasta ei tässä yhteydessä enempää, ja luulen, että Uudesta testamentista löytyy paljon enemmän rauhan puolesta puhuvia kohtia, näitä lainauksia, mihin ed. Kasurinenkin viittasi.

Tämä keskustelu on mielestäni ala-arvoista niitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat halunneet valita siviilipalveluksen. Ed. Aittoniemi syytti, että ihmiset, jotka olisivat valmiit lähtemään kehitysyhteistyötehtäviin, haluavat lähteä huvimatkalle kehitysmaihin. Ed. Aittoniemellä ei ole minkäänlaista käsitystä oloista, joissa kehitysyhteistyötä tehdään. Se on usein erittäin rankkaa ja tapahtuu vaikeissa oloissa.

Puhutaanpa nyt vaikka somaleista. Tänään kerrottiin, että veriplasma on loppumassa Soma-

liasta, lääkärit pyytävät apua. Tämä on se todellinen tilanne, missä kehitysyhteistyön tekijät ovat. He ovat usein siellä oman henkensä kaupalla, mutta ennen kaikkea he puolustavat ihmisoikeuksia ja ihmishenkeä, myös sellaisten, jotka eivät ed. Aittoniemen mukaan ole edes ihmisarvoisia.

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ed. Lindqvist puheenvuorossaan ihmetteli sitä intoa, millä me puolustamme lyhyempää siviilipalvelusaikaa. Meillä on aivan asialliset perusteet tähän. Olen hyvin pitkälti pohjautunut niihin kansainvälisiin ihmisoikeuslausuntoihin, joita valiokunnalle tästä kysymyksestä annettiin. Tosin sieltä ei vielä löydy suomalaista ennakkotapausta, mutta olen aivan varma, että siitä tulee lähiaikoina myös suomalainen ennakkotapaus, jolloin tämän lain tarkoittama palveluajan pituus tulee aivan uuteen harkintaan.

Kun täällä on epäilty, että siviilipalvelusmiesten kautta kaatuu meidän suomalainen maanpuolustuksemme, älkää nyt, hyvät kansanedustajatoverit, edes tällaista viitsikö puhua täällä salissa. Koko 80- ja 90-luvun ikäluokista noin 2 prosenttia on ollut näitä toisinajattelijoita. Sivistysvaltion periaatteisiin minusta kuuluu se, että sallitaan erilaisia ajatussuuntia ja mahdollisuus vielä sanoa ne ääneen ja elää niiden ajatussuuntiensa mukaan. Minun mielestäni suomalainen evankelinen kirkko ei tässä kysymyksessä ole nyt elänyt oppiensa mukaan, ja sen vuoksi halusin nostaa nimenomaan tämän aihepiirin keskusteluun tämän lain kolmannessa käsittelyssä ja ennen sen hyväksymistä.

Puolustusministeri Rehn: Herra puhemies! En halua kommentoida evankelis-luterilaista kirkkoamme ja sen lausuntoja, mutta haluaisin kuitenkin vielä kerran tuoda esiin vankan käsitykseni, että puolustusministeriön valmistelema asevelvollisuuslaki ja työministeriön valmistelema siviilipalveluslaki takaavat sen, että meille kaikille niin tavattoman tärkeä maamme puolustaminen jatkossakin voi tapahtua juuri niissä puitteissa kuin sen pitääkin. Samalla me myöskin pystymme takaamaan ihmisille oikeuden vakaumukseensa, mikä on vähintään yhtä tärkeää.

Todellakin toivoisin, että me emme niinkään paljon vertaisi tilannettamme muihin maihin kuin Pohjoismaihin. Me kai kuitenkin edustamme suomalaisina jonkin asteista pohjoismaista liberalismia. On tärkeää, että me voimme katsoa myöskin palvelusajan pituuksia sen mukaisesti kuin muissakin Pohjoismaissa, varsinkin Ruotsissa, joka monenkin näkökohdan mukaan on hyvin lähellä meidän tapaamme toimia. (Ed. Riihijärvi: Ruotsin esimerkki on vaarallinen!)

Nämä kaksi lakia muodostavat kokonaisuuden, jonka kanssa me voimme hyvin elää. Uskon, että tämä 13 kuukautta, joka kuitenkin merkitsee kolmen kuukauden lyhennystä siviilipalvelukseen, on ihan oikea askel.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Edustajien Lindqvistin, Aittoniemen ja monien muiden puheenvuorot osoittavat, että kyllä Suomella on vielä mahdottoman pitkä matka eurokuntoon. Näyttää nimittäin siltä, että todella on unohdettu se, että Suomi on sitoutunut viime vuosien aikana mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksiin. Ne merkitsevät sitä, että myöskin Suomessa on ymmärrettävä, että länsimaisen sivistyksen eräitä kulmakiviä on vakaumuksen kunnioittaminen. Vakaumusta ei ole minun mielestäni tarpeellista ryhtyä arvioimaan, onko se oikea tai väärä. Riittää, että me kunnioitamme ihmisten vakaumusta.

Demokratian kypsyyttä myöskin yleensä länsimaisissa demokratioissa on totuttu mittaamaan sillä, miten se pystyy sallimaan erilaisuutta. Minusta on ollut onnetonta, että se siviilipalveluslaki, joka on ollut voimassa tähän saakka, on tuottanut meille ihmisoikeusrikkomuksia. Olemme saaneet Amnestyn mielipidevankeja, meillä on ollut nälkälakkoja ja monia sellaisia ongelmia, jotka olisi voitu välttää, jos aikoinaan jo olisi kuunneltu sitä ääntä, joka mm. sosialidemokraattien taholta tuotiin voimakkaasti esille, eli että meillä on kyllä nykyaikana mahdollisuus sallia se, että lailla säädetään maan puolustamisesta niin, että se sisältää erilaisia vaihtoehtoja. Parasta olisi ollut, että eduskunta olisi jo nyt pystynyt ottamaan askeleen siihen suuntaan, että siviilipalvelusaika olisi 360 vuorokautta, kuten sosialidemokraattienkin vastalauseessa on ehdotettu.

Tämä keskustelu tulee jatkumaan ja, hyvät ystävät, aika on nyt siirtyä kunnioittamaan ihmisoikeuksia, kansalaisvapauksia ja ennen kaikkea vakaumuksen vapautta.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Kasurisen kanssa siitä ajatuskulusta, jota voisi sanoa rauhan tekemiseksi.

Itse asiaan: Ensinnäkin väitteet, että palvelusajan pituus ei voisi olla rangaistus, ovat tietysti

kansainvälisen oikeuden näkökulmasta katsottuna vääriä. Nyt ollaan edistymässä oikeaan suuntaan, mutta pahoittelen myöskin sitä, että koko askelta ei uskalleta ottaa. Suomalaisten on pakko myöskin tulevaisuudessa alistaa oma ajattelunsa rangaistuksesta tai sopivasta siviilipalvelusajan pituudesta kansainväliseenkin kritiikkiin. Sen me olemme tehneet sitoutumalla kansainvälisiin sopimuksiin. Uskonpa, että tulevaisuudessa sitoutumisen määrä tulee olemaan nykyistäkin tiukempi.

Toiseksi en malta olla ottamatta kantaa myöskin siihen, että kun ikäluokasta varsin pieni osa käyttää siviilipalvelusmahdollisuutta, se ei voi olla mikään uhka myöskään niille, jotka pitävät maanpuolustuksessa nimenomaan aseellista puolta tärkeimpänä.

Edelleen mielestäni on hyvä pitää mielessä, että siviilipalvelusmiesten ja totaalikieltäytyjien välistä rajaa kannattaa myöskin tarkkailla. Niiden välillä tulisi myöskin olla selkeä ero. Väittäisin, että viime kaudelta olevat kokemukset liian pitkän palvelusajan ja siihen liittyvien epäkohtien ja toisaalta vankeustuomion osalta myös osoittivat, että tässä suhteessa pitää olla hyvin selkeät rajat, jottemme joutuisi henkilökohtaisiin tragedioihin.

Kaiken kaikkiaan olen sitä mieltä, että ehkä vielä kolmannenkin kerran joudun kansanedustajakauteni aikana palaamaan tähän asiaan, mutta mieluummin tekisi kerralla kunnolla kuin jatkuvasti palaa samaan aiheeseen, samoihin ennakkoluuloihin ja samaan epäluuloon, mutta osaan iloita siitä, että hiukan on edes menty eteenpäin. Toivoisin enemmän rohkeutta tehdä kunnollista lainsäädäntöä.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Olisin ottanut esille erään näkökulman, jota en ainakaan tänään täällä ole kuullut. Ed. Kasurinen totesi, että siviilipalvelusmiehiä on noin pari prosenttia ikäluokasta. Kuulin eräiltä esiupseereilta toisen prosenttiluvun: Pyöreästi 7 prosenttia ikäluokasta keskeyttää muutaman kuukauden kuluttua lopullisesti palveluksensa. Aika vahva epäilys ja luulo on, että huomattava osa heistä olisi saattanut hakea siviilipalvelusmieheksi tai aseettomaan palvelukseen, mutta ovat vanhempiensa painostuksesta tai muun kuin oman vakaumuksen pohjalta lähteneet liikkeelle. On todettu, että keskeyttäneiden kohdalla henkiset ja sielulliset syyt ovat estäneet heitä jatkamasta palvelustaan.

Luulen, että Suomen armeijalle, joka on yhä teknillistyvämpi, miesmäärä ei enää tulevaisuudessa ole ratkaiseva ja niin merkityksellinen tekijä kuin ennen. Jos lasketaan, että eri teitä aseellisesta palveluksesta luopumaan joutuvien määrä olisi noin 10 prosenttia, niin armeija ei välttämättä tulevaisuudessa tarvitse sitä 10:tä prosenttia. Mielestäni pitäisi tehdä mahdollisimman liberaaleiksi kaikki mahdollisuudet, niin siviili- kuin aseettoman palveluksenkin muodot, koska me emme todella tarvitse kriisitilanteessa tätä joukkoa, jonka motivaatio ei niin hyvä ole.

Puolustusministeri R e h n : Herra puhemies! On aivan totta, että on kaikkein suurimpia ongelmiamme, että monet miehet todella keskeyttävät. Heitä on vain jokunen prosentti pohjoisessa ja Keski-Suomessa, mutta parikinkymmentä prosenttia Etelä-Suomessa. Se on todella huolestuttavaa. Olen tämän asian aikaisemmissa käsittelyissä maininnut, että juuri tätä ongelmaa pohtimaan olen asettanut työryhmän, jota johtaa ulkopuolinen stressilääkäri Langinvainio. Sen tarkoituksena on todella vakavasti pohtia niitä ongelmia, joita syntyy, kun nähtävästi kutsunnatkin ovat jonkin verran puutteellisia eikä niissä huomata riskihenkilöitä, jotka eivät sovi palvelukseen. Kaikki tämä on pohdinnan alla. Kun työryhmä on saanut selvityksensä valmiiksi, olemme huomattavasti viisaampia. Sen jälkeen on johtopäätösten aika.

Ed. L i n d q v i s t : Herra puhemies! Haluan hiukan kommentoida ed. Haavistolle, kun hän korosti, että vapaassa maassa täytyy voida tuoda mielipiteensä ja erilaisia näkemyksiä julki. Olen aivan samaa mieltä. Mutta vapaassa maassa täytyy olla myös niitä, jotka turvaavat sen, jotta voimme tuoda mielipiteemme julki ja edelleen myös, että olemme todella vapaassa maassa.

Lähinnä sen tähden olen käyttänyt epäröiviä ja arvostelevia puheenvuoroja tästä ajasta, koska kaikki laskelmat ja tilastot, joita meille puolustusvaliokunnassa on esitelty, puoltavat sitä käsitystä, että esitelty lakiehdotus on ajallisesti enemmänkin lyhyemmästä päästä kuin kansainvälisesti liian pitkä. Samaten jos ajatellaan mahdollisuuksia, joita siviilipalvelusmiehillä on palvelusta suorittaessaan — tiedän tämän henkilökohtaisesti, koska olen ollut työpaikassa, missä heitä on ollut — niin heillä on mahdollisuus työskennellä viitenä päivänä viikossa, käyttää kaikki ne tauot, joita käyttää normaalisti työelämässä oleva ihminen, viikonloppuvapaat säännöllisesti ja myös usein hyödyntää koulutukseen-

sa tai työelämän kokemukseensa palvelusaikaa. Sen tähden peräänkuuluttaisin mieluummin, mikä on oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo asevelvollisuutta suorittavilla nuorilla miehillä tässä maassa.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Ministeri Rehnin ensimmäisen puheenvuoron johdosta haluan todeta, että itse ainakin olen hyvin tyytyväinen siviilipalveluslain valmisteluun ja hallituksen esitykseen. 13 kuukautta on paljon parempi kuin nykyinen 16 kuukautta. Myös hallituksen esitys, että asepalveluksesta voisi kieltäytyä vakaumukseen perustuvin vakavin omantunnonsyin oli hyvä esitys. Sen sijaan olen pahoillani, että puolustusvaliokunta on mennyt palauttamaan uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat syyt. Mielestäni ministereiden ja valtioneuvoston työ on ollut erittäin hyvä.

Ed. Riihijärveltä tiedustelen: Kuinka korkealla te uskotte olevan taistelumoraalin niillä nuorilla, jotka pakotetaan taistelemaan isänmaan puolesta?

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Ed. Lindqvist väittää nyt käyttöön otettavan siviilipalveluksen kokonaispituuden olevan kansainvälisesti lyhyemmästä päästä. Ilmeisesti ed. Lindqvist ei ole tutustunut keskusteluun, jota kansainvälisestä vertailusta on käyty. Kysymys on tietenkin siviilipalvelusajan vertaamisesta asevelvollisuusaikaan. Tässä suhteessa oikeassa ovat ne, jotka toteavat, että Suomessa siviilipalvelusaika verrattuna normaaliin asevelvollisuuteen on lähes kaksinkertainen. Tämä on kansainvälisesti varsin harvinaista. Vain joissakin maissa tällainen ns. rangaistus siitä, että suorittaa siviilipalveluksen, on käytössä, näin pitkä rangaistus.

Todettakoon myös, että itse asiassa perusongelma on nykyisen varusmiespalvelun pituus. Kaikki armeijan käyneet tietävät, että varusmiespalvelua voitaisiin ainakin pääosalla varusmiehistä lyhentää nykyisestä huomattavasti. Kun tiedämme, että varusmiespalvelun pituus on sidoksissa siviilipalvelusaikaan, niin tätä kautta molemmat lyhenisivät.

Mitä tulee ed. Aittoniemen pelkoon siitä, että kivääri ei pysy siviilipalvelusmiehen käsissä, niin sanoisin niinpäin, kun itse olen suorittanut siviilipalvelun, että olen koska tahansa valmis lähtemään ampumakilpailuun ed. Aittoniemen kanssa. Voimme katsoa, kenen kädessä kivääri paremmin pysyy.

Ed. O. R e h n : Herra puhemies! Nähdäkseni suomalaiseen demokratiaan ja sivistysvaltion perinteeseen pitää kuulua omantunnonvapauden kunnioitus. Se on keskeinen osa sivistysvaltion ihmisoikeuksia. Sikäli nyt hyväksyttävä laki on parempi, että kontrollikomitea poistetaan eli aikaisempi mielipiteentutkimuslautakunta poistuu tästä laista verrattuna pysyvään lakiin.

Pidän käsiteltävää lakia kohtalaisen hyvänä, koska lautakunta poistuu ja siviilipalveluksen pituus vastaa rasittavuudeltaan suurin piirtein varusmiespalvelusta. On suunnilleen sama lopulta, onko kyseessä 12 tai 13 kuukautta. Ei sillä ole ratkaisevaa eroa. Vaikka olisin itse voinutkin hyväksyä myös 12 kuukauden palvelusajan, niin pidän 13:a kuukautta aivan yhtä hyvänä kuin 12:ta kuukauttakin.

Monet sivariystäväni myös hyväksyvät asian. Heidän mielestään keskeistä on nimenomaan se, että kontrollikomitea poistuu ja enää ei tällaista aika naurettavaa mielipiteiden tutkimista suoriteta kutsuntojen yhteydessä. Näin ollen pitää tehdä ero rasittavuuden ja rangaistuksen välillä. Näiltä osin Suomen pitää ollakseen oikeusvaltio lähteä siitä, että hyväksymme tämän lain.

Haluan vielä yhtyä ed. Lammiseen siinä, että on paljon olennaisempi keskustella jatkossa siitä, miten varusmieskoulutusta uudistetaan. Koska olen itse ehkä tästä salista viimeksi ollut varusmiespalveluksessa, tiedän aika hyvin ongelmat, ja esimerkiksi RUK:ssa ja muualla näytetään Ville Koskelaa hyvänä esimerkkinä johtajakoulutuksessa ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia. Haluaako puhuja jatkaa korokkeelta?

Ed. M ä k i p ä ä : Herra puhemies! Nuorelle oikeistolaiselle ed. Karhuselle on syytä vastata, kun hän kysyi, mitä siitä tulee, kun joutuu taistelemaan. Sanoisin, että on meidän jokaisen velvollisuus puolustaa isänmaata, jos se paikka tulee.

Ihmetyttää kovasti, että täällä on puhuttu Suomen ihmisoikeusloukkaustapauksista, varsinkin edustajat Kasurinen ja Alho ja muut. Uskallan väittää, että Suomi on hyvin kaukana siitä ja on syytä miettiä, mitä tapahtuu Euroopan maissa, kaukana olevista maista puhumattakaan.

Mitä tulee tasa-arvon toteutumiseen, laki kohtelee tavallisia armeijapoikia huonommin. He joutuvat olemaan palveluksessa 24 tuntia

vuorokaudessa. Siviilipalvelusmiehet ovat 8 tuntia vuorokaudessa ja viikonloput vapaana.

Mitä tulee tasa-arvoon, täytyy antaa kiitos ministeri Rehnille, hän oli saattelemassa näitä suomalaisia rauhanturvaajanaisia eilen aamulla tehtäviinsä. Olenkin monta kertaa miettinyt, koska tulee esityksiä, niin että meidän naisemme voisivat astua aseelliseen tai aseettomaan palvelukseen. Tällaisia valmiuksia ainakin on, niin olen kuullut.

Mitä tulee kehitysyhteistyömaihin lähettämisiin: Täällä on kritiikkiä esitetty siitä, että mahdollisuutta ei tullut lakiin. Ainakin valiokunnassa sanottiin, että sys sys, että eiväthän ne palo- ja pelastustehtävissä olevat nuoret pojat sopineet siihen Helsingissäkään. Kun joudutaan olemaan ihmisläheisissä hommissa, niin on aivan oikein, että näitä poikia ei lähetetä kehitysyhteistyömaihin. Siellä he joutuisivat olemaan hyvinkin vaarallisissa tehtävissä.

Itse olisin ollut 14 kuukauden kannalla, mutta 13 kuukautta tulee varmaan hyväksytyksi ja tietysti aina täytyy miettiä, mitä tulee. Täällä on puhuttu tasa-arvosta. Tämä ei kerta kaikkiaan kohtele tavallisia miehiä tasa-arvoisesti.

Ed. M ä k e l ä : Arvoisa puhemies! On ollut mielenkiintoista seurata tätä keskustelua. Ajoittain ei kyllä tosin ole tiennyt, onko kyse kirkollislaista vai asevelvollisuuslaista. (Ed. Kasurinen: Siviilipalveluslaista!)

En kuitenkaan malttanut olla nousematta ylös ja kehaisematta keskustapuolueen ed. Lindqvistiä, kun kerrankin on aihetta kehua keskustaa. Ed. Lindqvist käytti kaksi varsin ryhdikästä ja isänmaallista puheenvuoroa. Toivottavasti keskustapuolue joskus muulloinkin esittäisi yhtä ryhdikkäitä puheenvuoroja edessä olevien lakiesitysten yhteydessä.

Ed. Pykäläiselle, joka peräänkuulutti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, haluaisin sanoa, että tämä laki ei tuo tullessaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta siviilipalveluksen suorittavien ja asevelvollisuuden suorittavien välille. Tämä suosii sivareita ja sortaa normaalissa asepalveluksessa olevia. Sen takia itse en näe tätä esitystä hyvänä. Valiokuntakäsittelyssä olin sitä mieltä, että siviilipalvelusaika olisi pitänyt säilyttää 480 päivässä, ja koko SMP:n ryhmä on tätä kannanottoa täällä tuonut esille. Valitettavasti vain olemme olleet vähemmistönä.

Ed. Lammiselle haluan sanoa, että mikäli salista löytyisi yhtä innokkaita armeijan puolustajia ja asevelvollisuuttaan suorittavien puolustajia kuin nyt on ollut sivareilla, meidän varuskuntamme olisivat hohtavassa ja hyvässä kunnossa ja siellä ei olisi niitä ongelmia, joita tänä päivänä on. Mutta valitettavasti silloin, kun puhutaan sivarijoukoista, puheenvuoron käyttäjiä löytyy kuinka paljon tahansa, mutta ei silloin, kun puhutaan reippaista pojista, jotka puolustavat meidän isänmaatamme varuskunnassa.

Vakaumusta me SMP:läiset kunnioitamme. Jos todella on eettinen, uskonnollinen vakaumus, silloin voi valita myös aseettoman palveluksen. Sitä emme ole vastaan.

Lopuksi haluan sanoa, että ilo on olla suomalainen.

Ed. A s t a l a : Herra puhemies! On ollut mielenkiintoista kuunnella porvaripuolen puheenvuoroja tänään. Ne osoittavat mielestäni, että kyseisten kansanedustajien arvomaailma ei perustu ainakaan sivistysajatteluun. (Ed. Paasio: Oliko se yllättävää?) — Ei ole yllättävää, ed. Paasio.

Porvarillisesti ajattelevat yleensä puhuvat paljon yksilöllisyydestä, joustavuudesta, valinnan vapaudesta. Kuten jälleen tänään huomaamme, nämä ovat pelkkiä kliseitä heille. Ette näytä kunnioittavan ihmisoikeuksia, ette ihmisen vakaumusta. Siviilipalvelusmiesten vakaumustakin nimittäin pitäisi kunnioittaa. Minä suuresti ihmettelen kirkon kannanottoja, joita tänään saimme kuulla. Minä olen aina kuvitellut, että kirkko pitäisi hyvin kunnioitettavana rauhan vakaumusta, mutta näyttää siltä, että näin ei ole.

SKDL:n eduskuntaryhmä ei hyväksynyt 16:ta kuukautta silloin, kun väliaikainen lakiesitys hyväksyttiin. Meistä se oli väärin, ja nyt on käynyt ilmi, että me olimme silloin oikeassa. Silloinen edustaja E. Rehn taisi olla sitä mieltä, että 16 kuukautta olisi hyvä. Nyt huomaatte, että se oli väärä kannanotto silloin. Minä puolestani toivoisin, että ministeri Rehn olisi voinut nyt olla sitä mieltä, että siviilipalvelusaika olisi ollut alhaisempi, niin kuin olen ymmärtänyt hänen ajattelevankin, jotta ei tarvitsisi enää kolmatta kertaa todeta, että ei ole ollut ihan oikeassa.

Puolustusministeri R e h n : Herra puhemies! Olin muuten sillä kannalla, vaikka äänestyksessä se ei tullut ilmi, että olisi pitänyt olla lyhyempi aika jo silloin, kun kokeiluluontoinen väliaikainen laki saatiin voimaan. (Ed. Astala: Äänestykset ratkaisevat!) — On aivan oikein, että äänestykset ratkaisevat. — On myös aivan oikein, että minun kantani on 12 kuukautta, mutta niin kuin

huomataan, joudutaan tekemään kompromisseja. On oikeastaan ääri-ilmaisuja kuultu tämänkin keskustelun aikana, ja hallituksessa päädyimme siihen, että kompromissi oli 13 kuukautta. Oli myös niitä näkökohtia, jotka olisivat toivoneet huomattavasti pidempiä aikoja siviilipalvelusmiehille. Olen kuitenkin tyytyväinen siitä, että näinkin huomattava askel on voitu ottaa, koska minä en julista vain huulillani ihmisoikeuksien kunnioittamista vaan se on minulla erittäin suuri vakaumus.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Laaksolle haluan todeta sen, että sodassa ei pärjätä pilkkaan ampumisella. Siellä täytyy olla tappamisen tarkoitus, niin kuin Lahtinen sanoi Tuntemattomassa, ja sitä sivarit eivät todennäköisesti osaa.

Mutta ed. Vähänäkin puheisiin vastaan sen, että kun minä menin armeijaan vuonna 56, pääsin pois vuonna 57, sieltä ei kukaan lähtenyt henkisten ja muiden vaurioiden takia maitojunassa takaisin. Silloin kun menin armeijaan, minulle sanottiin, kun vietiin siviilivaatteet pois, että sinä et näe näitä enää koskaan, ja minulle sanottiin, että ratakiskotkin on vedetty rullalle meidän takaamme, me emme ikinä enää pääse siviiliin. Meni 2,5 kuukautta ennen kuin saimme ensimmäisen loman, ja siitä juuri johtui, että syntyi sosiaalinen yhteisö, jossa kaikki vahvemmat tukivat heikkoja. Sillä tavalla päästiin loppuun saakka, ja kun oli viimeinen päivä, oikein ikävä tuli niitä kavereita, jotka jokainen tunsi perusteellisesti, kun he olivat tukeneet toisiaan.

Kun tänä päivänä mennään armeijaan, viikonloppuna tullaan heti takaisin. Siviilivaatteita ei oteta pois, kiskoja ei käännetä rullalle. Eivät-hän he opi olemaan armeijassa eivätkä opi olemaan kotona, he jäävät siihen välimaastoon heilumaan. Ei ole sosiaalista yhteisöä kotona kunnolla, ei ole sosiaalista yhteisöä armeijassa. Tästä johtuvat juuri ne henkiset heikkoudet, joiden kautta sitten matka onnettomalla tavalla 7—10 prosentilla päättyy kesken. Tämä on kylmä totuus vähän karrikoituna, ja tiedätte sen itsekin, kun vain katselette omaatuntoanne.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Oli yllättävää kuulla kokoomukselaisen kansanedustajan eli ed. Karhusen suusta se, mitä tuli, eli se, että hän olisi kannattamassa vieläkin lyhyempää aikaa kuin kompromissitulos on. Minä toivon, että kokoomuksen riveissä myös kentällä säilyisi se isänmaallinen henki, jota mielestäni kokoomukselaisissa on ollut, mutta nämä ed. Karhusen kannanotot ovat todella käsittämättömiä kokoomukselaisen edustajan suusta.

Ed. Astalalle totean, kun hän moitti vasemmistoliiton oikealla puolella, ilmeisesti myös sosialidemokraattien oikealla puolella olevia puolueita määrätystä kunnioituksen laiminlyömisestä nimenomaan näissä asioissa, että minä olen ainakin lukenut, ehkä olen ymmärtänyt väärin, että ed. Astalan ihannoimassa linjassa eli kommunismissa ei ole annettu mahdollisuutta suorittaa siviilipalveluksia. (Vasemmalta: Miten sen kävi!) — Niin sen kävi, mutta niin olette tekin muuttaneet mieltänne sen jälkeen!

Ed. Taina: Herra puhemies! Haluan todeta ensinnäkin ed. Vistbackalle, että ed. Karhusella on toki oikeus yksityisiin mielipiteisiin mutta kokoomuksen enemmistö on asiasta ilman muuta toista mieltä.

Haluan myös todeta ed. Laaksolle, kun hän antoi ymmärtää, että Suomi olisi jotenkin kansainvälisesti huonossa tilanteessa siviilipalvelusajan suhteen, että ainakin työasiainvaliokunnalle annettujen selvitysten mukaan Suomen siviilipalvelusaika tulee olemaan varmasti Euroopan ja maailman lyhimpiä, ja useimmissa maissahan koko siviilipalvelusta ei edes tunneta. Minä myös ihmettelen sitä, miten vasemmisto nyt noin innokkaasti puolustaa ihmisoikeuksia ja siviilipalvelusta, kun teidän ihanteenne on ollut maa, jossa ihmisoikeudet eivät ole olleet kovin suuressa kunniassa ja jossa siviilipalveluksesta ei ole voinut puhuakaan.

Kun ed. Astala sanoi, että me emme ajattele sivistyneesti oikeistossa, minä vähän voisin ihmetellä teidänkin sivistyneisyyttänne tässä suhteessa.

Keskusteluun ovat hyvin voimakkaasti osallistuneet eduskunnassa naiset, ja mielestäni se osoittaa sitä, että naisilla on maanpuolustustahtoa ja halua osallistua myös omalta osaltaan isänmaan puolustukseen. Toivon, että ministeri Rehn ottaa tämän huomioon, ja tietenkin hän on jo tähän astikin ottanut. Toivon, että näissä asioissa päästään eteenpäin ja naisten mahdollisuudet osallistua maanpuolustukseen paranevat entisestään.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Täällä on moitittu kirkolliskokouksen ja kirkkohallituksen kannanottoa ja kerrottu, että kirkko ei kunnioita rauhan vakaumusta. Kyllä kirkko kunnioittaa rauhan vakaumusta, mutta omasta-

kin kokemuksestani tiedän, että vihollinen sitä ei kunnioittanut. Ei auttanut huutaa siellä "rauha, rauha", kuulaa tuli ja kranaattia.

Kirkko kantaa huolta isänmaan puolustuksesta ja vapaudesta, niin kuin jokaiselle kansalaiselle kuuluu velvollisuus. (Ed. Tuomioja: Nouskaa ylös sieltä juoksuhaudasta, sota on päättynyt!) Kirkko haluaa myös turvata vakaumuksen kunnioituksen sillä tavalla, että siviilipalvelusaika on kyllin pitkä. Silloin sivari voi osoittaa todella, että hänellä on vakaumus, kun palvelusaika olisi kyllin pitkä. Nyt se sitä ei tule olemaan, jos hallituksen esitys tulee hyväksyttyä. Siinä ei olisi ollut varaa sitä lyhentää yhtään, varsinkin kun muutos on niin suuri, että koko toiminta siirtyy työministeriön alaisuuteen. Juuri palvelusajan osalta olisi tullut hankkia kokemuksia niin, että laki olisi ollut määräaikainen siltä osin.

Haluan vielä palauttaa mieliin sen, että me voimme nyt valmistautua viettämään itsenäisyyden juhlavuotta vain sillä perusteella, että tätä maata on aseellisesti puolustettu. Jos tämä olisi jäänyt sivarien hommaksi, tilanne olisi jotakin sen kaltaista, mitä on Baltiassa. Siellä odotellaan satojentuhansien miehittäjävaltion sotilaiden poistumista, ja odotusaika voi olla kovin pitkä sielläkin.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Ensimmäiseksi ed. Vistbackalle haluan sanoa, että kokoomus on yksilöpuolue ja meillä on oikeus kunnioittaa toisenlaisiakin vakaumuksia ja käsityksiä.

Ed. Mäkelälle haluan korjata, että vaikka siviilipalvelusta puolustaa, se ei tarkoita sitä, että vastustaa puolustusvoimien kehittämistä. Mielestäni varusmiesten nykyinen huono, heikko asema ei kuitenkaan oikeuta sen kertaamiseen siviilipalvelusmiehillä.

Ed. Mäkipäälle haluan sanoa, että en tiedä, onko edellisessä eduskunnassa ollut lakialoitetta naisten vapaaehtoisesta ase- tai aseettomasta palveluksesta. Jos tällainen lakiehdotus teiltä tulee, olen valmis sen allekirjoittamaan. Olen pahoillani, että alan itse olla jo liian vanha enää menemään palvelukseen.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Astalalle, kun hän heitti varsinkin porvaripuolueille kirveitä, sanon näin kirkollisin termein, joita on nyt tänään käytetty, että hän on paavillisempi kuin paavi itse puheena olevassa asiassa.

Sen maan nimeä, jota ed. Astalakin on ihannoinut, en tällä hetkellä edes tiedä, onko se Neuvostoliitto, Venäjä vai liittovalta vai mikä maa. Mutta siinä maassa, joka idässä on, missä siellä on tälläkin hetkellä tasa-arvo, missä on yksilöllisyys? Voidaan kysyä: Missä on se suuri isänmaa nyt? Meillä se on.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Tuntuu hieman kummalliselta se, että keskustelua yritetään ideologisoida sekä oikealla että vasemmalla. Me päätämme nyt Suomessa siviilipalveluslaista, otamme huomioon kansainväliset kokemukset ja omat kokemuksemme, ja lakia, kuten kaikki eivät tunnu tietävän, muutetaan nyt siksi, että se 16 kuukauden palvelusaika, joka aikaisemmassa laissa oli, osoittautui liian pitkäksi ja toi liikaa ongelmia, mm. totaalikieltäytyjien ongelman, josta Suomi sai kansainvälisesti huonoa mainosta.

Korostan sitä edelleenkin, että perusongelma on varusmiespalvelun liiallinen pituus. Tästä eduskunnan puolustusvaliokunnan varapuheenjohtajana olen samaa mieltä eduskunnan puolustusvaliokunnan puheenjohtajan kanssa. Me molemmat olemme sitä mieltä, että varusmiespalvelua pitäisi nykyisestä lyhentää ja tehostaa. Luulen, että ed. Taina kokoomuksen oikeistosiiven edustajana on perin juurin eri mieltä tästä eduskunnan puolustusvaliokunnan puheenjohtajan ja ryhmätoverinsa Kalevi Lammisen kanssa.

Nähdäkseni ei ole mitään syytä ideologisoida tätä keskustelua. Me parannamme nyt tätä lakia ja tässä kysymyksessä eri ryhmissä on erilaisia käsityksiä. En yhdy siihen, että kaikki oikealla olisivat sivistymättömiä. Me olemme kuulleet esimerkiksi puolustusministeri Rehnin käsityksen siitä, että lyhyemmälläkin ajalla olisi tullut toimeen, ja monet muutkin oikealla ovat tätä mieltä.

Sanoisin myös sen, että puolustusministeriön asiantuntijoiden lausunnot ovat vankka perusta sille, mitä puolustusvaliokunta on mietinnössään esittänyt. Tämä lakiesitys ei vaaranna isänmaata. Se, että muutama suorittaa kansalaisvelvollisuutensa siviilipalveluksessa, ei vaaranna isänmaata.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka kyllä edellä moitti kovasti ed. Karhusta ja hänen kantaansa siviilipalvelusajan pituudesta. Pyysin tämän puheenvuoron puolustaakseni ed. Karhusen kantaa, joka on minun mielestäni perusteltu, ja olen hänen kanssaan samaa

mieltä siitä, että paras siviilipalvelusajan pituus olisi 12 kuukautta.

Tämä laki, jota nyt olemme hyväksymässä, on edistysaskel suhteessa väliaikaislakiin, sillä siviilipalvelusmiesaika lyhenee ja sen rangaistuksenomaisuus myös siitä vähenee. Kuitenkin olen pitänyt 12ta kuukautta parempana ja sen mukaisesti myös täällä äänestänyt. Laissa oleva 13 kuukautta on sekin 5 kuukautta yli lyhimmän varusmiespalvelusajan.

Olen lähestynyt tätä asiaa lähinnä ihmisoikeuskysymyksenä ja vakaumuksen kunnioittamiskysymyksenä, ja siihen Suomen kaltaisella maalla tulee olla varaa. En muutenkaan ymmärrä sitä, että täällä koko ajan ikään kuin siviilipalvelusmiehiä halutaan rangaista siitä, että varusmiesten asioita ei ole hoidettu parhaalla mahdollisella tavalla. Minusta näitä ei pidä tällä tavalla rinnastaa. Olen samaa mieltä ed. Laakson kanssa siitä, että varusmiesten olosuhteita pitää parantaa ja mm. tehostaa heidän koulutustaan ja sitä kautta lyhentää varusmiespalvelusaikaa. Samalla sitä voidaan tehdä motivoivammaksi niin, että tällaisia keskeyttämis- ja muita ongelmia ei syntyisi.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kun olen kuunnellut useiden edustajien puheenvuoroja, olen todella syvästi pettynyt, että eduskunta joutuu niin asenteelliselta pohjalta tekemään tällaisia merkittäviä päätöksiä. Ryhdikäs, lepsu, reippaat pojat, näitä me kuulimme. Kyllä ne asenteet ovat varsin moralistisia, mitä eri edustajien puheenvuorojen kielenkäytöstäkin jo havaitsemme. Ilo oli kuulla, että myös oikeistossa on tämän kaltaisia puheenvuoroja, mitä juuri kuulimme, ed. Aulan ja ed. Karhusen puheenvuorot, jotka erottavat asiat asenteista.

Todellakin niin taloudellisesta kuin käytännöllisestä syystä olisi ollut hyvin perusteltua päätyä tässä yhteiskunnallisessa ja maailman tilanteessa 12 kuukauteen siviilipalvelusajaksi. Vuodessa on 12 kuukautta. On valitettavaa, että yhteiskunnasta tavallaan otamme pois henkilön 13 kuukaudeksi, jolloin estämme hänen koulutukseen hakeutumistaan jne. On myös perusteltua, että niin aseellisessa palveluksessa eli varusmiesaikana kuin siviilipalvelusaikana voidaan opiskella. Sitä ei tule asettaa sellaiseksi kysymykseksi, että toisessa voidaan opiskella enemmän kuin toisessa. Molemmissa tulee voida opiskella. Yksilön etu ja yhteiskunnan etu voivat yhtyä. On tuettava sitä, että kummassakin opiskelulla on sijaa.

Ed. O. R e h n : Herra puhemies! Vaikka ed. Mäkelä äsken kehuikin keskustaa, niin haluan silti hänelle vastata. Hänen puheenvuorostaan sai sellaisen kuvan, että olisi sivareiden vika, jos varusmieskoulutuksessa on ongelmia. Näin ei kuitenkaan missään tapauksessa ole eikä voi olla. Nimittäin koulutuksen laadussa ja mielekkyydessä varusmiesten ongelmat ennen kaikkea ovat. On niin, että varusmiehiäkään ei pitäisi käsitellä älykääpiöinä, vaan ajattelevina ihmisinä, ja varusmieskoulutuksessa on aivan liikaa näennäiskoulutusta, turhaa hieromista, jolla ei ole mitään tekemistä varsinaisen asian kanssa.

Kyse on myös maanpuolustustahdosta sikäli, että kyllä koulutuksen pitää olla tehokasta ja mielekästä, jotta nykypäivän nuoret miehet kokevat sen myös maanpuolustuksen kannalta tärkeäksi ja sitä kautta heidän maanpuolustustahtonsa kehittyy positiiviseen suuntaan.

Kun olen kai viimeksi käynyt armeijan, niin tiedän aika hyvin, mistä puhun, ja jonkin verran vuoden 1956 jälkeen ja näinäkin aikoina todellakin Ville Koskelaa pidetään esimerkkinä johtajakoulutuksessa, mikä onkin epäilemättä hyvä esimerkki. Toivon, että puolustusvoimat myös käytännössä soveltaisi sen kaltaista johtajuutta ja koulutusmallia, mitä Ville Koskela Tuntemattomassa edusti.

Tähän liittyen toivonkin, että puolustusministeriö, kun tätä asiaa valmistelee ja kun työryhmän mietintö tulee, ottaa huomioon valtion nuorisoneuvoston asiassa tekemän perusteellisen kannanoton vuodelta 1988.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Ed. Lamminen totesi kirveiden heittelemisestä. Sanoisin, että ed. Lamminenhan juuri nimenomaan heitteli kirveitä siviilipalvelusmiehiä kohtaan ja varsin epäkunnioittavasti. Muuten haluan todeta ed. Tainalle ja ed. Lammiselle, että minä olen elämänasenteeltani ja vakaumukseltani pasifisti, olen aina ollut ja tulen aina olemaan enkä missään tapauksessa enkä missään mielessä vastaa naapurimaiden olotiloista, siitä, että heillä ei ole ollut tätä pasifistista näkemystä. Minulla on se, ja minä olen aina myös pyrkinyt edistämään sitä täällä kotimaassa. Jos ed. Lammista ja ed. Tainaa nyt yhtään rauhoittaa, niin todettakoon, että näiden maiden kävikin huonosti.

Mutta minä voisin, jos nyt tällaisessa hengessä ryhdytään keskustelemaan asiasta, tietenkin sanoa, että mitäs edustajat Lamminen ja Taina sitten ajattelisivat, jos sellainen yhteistyösopimus, mitä kokoomus erikoisesti aikanaan halusi,

eli yhteistyö Hitlerin natsi-Saksan kanssa (Ed. Jaakonsaari: Hyi!) olisi johtanut siihen, että fasismi olisi voittanut. Arvelen, että edustajat Lamminen ja Tainakaan eivät haluaisi missään mielessä olla vastaamassa siitä asiasta. Minä en myöskään vastaa mitenkään naapurimaiden virheistä. Sen voin sanoa.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Kun lähdin täältä kahvilaan, niin täällä keskusteltiin Raamatun sanasta. Siinä kahta lausetta jäin kaipaamaan. Toinen oli "Joka miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu" ja toinen "Nainen vaietkoon seurakunnassa". Kun palasin, täällä keskusteltiin, kuultiin sotajuttuja ja analysoitiin itänaapurin nykytilaa. Kuitenkin ymmärrän, että nyt on kysymys siviilipalveluslaista.

Ed. Olli Rehn käytti puheenvuoron, jossa oli ainekset, jotka ajattelin itsekin sanoa. Ehkä olisi tämänkin keskustelun ja uskoakseni valiokuntakäsittelynkin perusteella syytä siihen, että seuraava kunnon keskustelu käydään siitä, miten asevelvollisuusaika käytetään, sen laadullisesta parantamisesta ja muustakin. Siinä yhteydessä kannattaisi myös puhua niistä heikkouksista ja huonoista puolista, joita edelleen rikkaruohoina kukoistaa, mm. simputus ja aivan tarpeeton koulutus. Uskon, että kun ne saadaan karsittua pois, niin silloin asevelvollisuusaikakin näyttäisi paljon miellyttävämmältä ja houkuttelevammaltakin. Kun isänmaallista henkeä ja asevelvollisuuden suorittamisen halua pitäisi lisätä, tietysti pitäisi tästä maasta jotenkin tehdä enemmän puolustamisen arvoinen ja parantaa isänmaata. Neuvon hallitusta, että ensimmäinen liike siihen suuntaan olisi raippaveron pois vetäminen.

Ed. M ä k e l ä : Arvoisa puhemies! Ed. O. Rehnille haluan sanoa, jos hän käsitti väärin puheenvuoroni, että olisin syyttänyt, että on sivareiden vika, jos varusmieskoulutuksessa on ongelmia, etten suinkaan tarkoittanut tätä. Jos niin on, että on jotakin vikaa, niin silloin voimme kyllä katsoa itseemme. Ennen kaikkea tarkoitin sillä sitä, että jos todella varusmiehet ovat huonoissa olosuhteissa, on tämän salin asia hoitaa niitä asioita kuntoon. Jos varusmiehillä olisi yhtä paljon puolustajia kuin sivareilla, varusmieskoulutuksessa varusmiehillä ei todellakaan enää olisi niitä ongelmia, joita esimerkiksi ed. Lamminen nosti esiin. Me voimme jokainen vaikuttaa siihen, että koulutus on mielekästä ja olosuhteet ovat mielekkäitä ja varusmiespalvelus on kiinnostavampaa. Päätetään näistä asioista yhdessä silloin, kun puhutaan puolustusministeriön pääluokassa olevista määrärahoista, vaikutetaan varusmiesten päivärahoihin, koulutusolosuhteisiin ja majoitus- ym. oloihin. Sitä tarkoitin.

Ed. T a i n a : Arvoisa puhemies! Haluan vain vielä todeta sen, että vasemmistoliitto on pitänyt ihanteenaan Neuvostoliittoa ja sen järjestelmää ja sitä totalitarismia ja sotilasvoimin ylläpidettyä epädemokraattista järjestelmää. (Ed. Astala: Ei muuten pidä paikkaansa!) Jos ed. Astala on tässä suhteessa ollut vasemmistolaisten ja kommunistien kanssa toista mieltä, niin se on erittäin hyvä asia, jos ette ole kääntänyt takkia tässä vaiheessa.

Ed. N o r d m a n : Puhemies, talman! Det har ju åstadkommits flera förbättringar i den här lagen, men det krävs ännu attitydförbättringar innan alla villkor kan sägas vara tillfredsställande och det gäller till exempel i fråga om tjänstgöringens tid. Jag hör till dem som anser att intagandet av krav på religiös eller etisk övertygelse är ett steg tillbaka. Ingen utomstående är bättre rustad än personen själv i fråga om att avgöra på vilken grund man gör sitt val av civiltjänst.

Haluan yhtyä niihin, jotka katsovat, että 1 §:ssä tehty muutos on taantumuksellinen ja huononnus. Yksilön oikeutta tulee kunnioittaa. Kukaan ulkopuolinen kuin yksilö itse ei ole parempi arvioimaan siviilipalvelun valinnan perusteita. Tätä haluan korostaa.

Ed. H e l l e : Arvoisa puhemies! Ed. Taina lausui kyllä täydellisen väärän todistuksen äsken vasemmistoliitosta puhuessaan. (Ed. Jaakonsaari: Kyllä!) On syytä hänen kyllä tutustua niihin asiakirjoihin ja myös siihen käytäntöön, mitä vasemmistoliiton nimissä puolentoista vuoden aikana täällä on tehty.

Muistutan vain mieliin senkin tosiasian, kun täällä halutaan vanhoja asioita kaivella, että SKDL oli aikanaan ainoa suurista puolueista, joka nimenomaan nautti epäluottamusta Neuvostoliiton taholta. Se oli ainoa puolue, jolla ei ollut niitä paljon puhuttuja puoluesuhteita Nkp:hen, jotka esimerkiksi kokoomuksella oli vuosikausia. (Ed. Riihijärvi: Ei ollut SMP:lläkään!) — Sanoin "suurista puolueista". — Tämä on sellainen tosiasia, joka kannattaisi kyllä välillä muistaa tässä salissa, kun näistä asioista puhutaan.

Väitän, että itse en ole juurikaan mitään ylisanoja menneinä vuosinakaan tuonne itäänpäin sanonut, ja nähdäkseni se linja on ollut hyvin yleinen entisen SKDL:n puitteissa, puhumattakaan nyt vasemmistoliiton puitteissa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja työttömyyskassalain 29 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 178
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 16

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. M u t t i l a i n e n : Arvoisa puhemies! Hallitus esittää työttömyysturvalain muuttamista niin, että esimerkiksi päivälinjalla opiskelevia lukiolaisia pidetään päätoimisina opiskelijoina lukukauden päättymiseen asti ja että ensimmäisen kerran työmarkkinoille tulevan henkilön peruspäivärahaoikeus alkaa kuuden viikon kuluttua työmarkkinoille tulosta lukien. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan täsmennetä, mitä työmarkkinoille tulolla tarkoitetaan. Myöskään valiokunnan mietintöön täsmennystä ei sisälly. Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskunta hyväksyisi lakiehdotuksen yhteydessä seuraavan lausuman:

"Hyväksyessään lakiehdotukset eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, etteivät opiskelijat lukukauden loppupuolella joudu kohtuuttomaan tilanteeseen opintotuen tai työttömyysturvan ulkopuolelle, ja ryhtyy tarvittaessa pikaisesti myös toimiin nykyistä paremman opintotukiturvan ja työttömyysturvan yhteensovittamiseksi."

Ed. K a u p p i n e n : Herra puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva ehdotus työttömyysturvalain ja työttömyyskassalain eräiden osien muuttamiseksi on selkiyttämässä ja yhdenmukaistamassa niiden tulkintaa ja siten lisäämässä kansalaisten yhdenvertaisuutta lain edessä. Ongelmaksi on koettu, että eräissä tapauksissa esimerkiksi opintososiaalisia tukimuotoja saava on voinut saada myös työttömyyspäivärahaa samanaikaisesti, mikä ei sinänsä ole työnhakijoiden taloudellisen tasa-arvoisuuden kannalta kovin myönteistä. Nyt jäävät kuitenkin ne opiskelijat, jotka eivät ole saaneet lukion aikana opintososiaalisia korvauksia, taloudellisia tukia jne., järjestelmän ulkopuolelle kokonaan. Myönteistä on kuitenkin se, että abiturienttien voidaan katsoa olevan työmarkkinoiden käytettävissä jo päästötodistusta odottaessaan kirjoitusten jälkeen. Siten ne opiskelijat, jotka ovat saaneet opintososiaalisia etuisuuksia, voivat päästä ilman toimeentulokatkoa työttömyyspäivärahan tuoman taloudellisen turvan piiriin.

Ongelmana ovat ne opiskelijat, jotka eivät ole saaneet opintotukea ikänsä tai muiden seikkojen johdosta. Tähän puoleen pitäisi kiinnittää jatkossa erityistä huomiota, kuten myöskin kaikkien juridisesti täysi-ikäisten itsenäistymispyrkimysten tukemiseen mm. siten, että he saisivat täysimääräiset opintososiaaliset tuet. Toisaalta heillähän on oikeus ollessaan työttöminä henkilökohtaiseen työttömyysturvaan jo aikaisemmin, mikäli hakeutuvat työmarkkinoille käytettäväksi ja jättävät opintonsa.

Nyt on havaittavissa mm. opintojen aloituksen viivästymistä suoraan laskennallisista syistä. Useat tuntemani nuoret ovat menneet työnhakijoiksi ja sitä kautta mahdollisesti työhönkin, koska työnsaantimahdollisuus on tänä päivänä varsin pieni, viivästyttäen siten opintojen aloittamista ja ammattiin valmistumista. Tätä ei voi pitää mielestäni kansantaloudellisesti eikä nuorten opiskelumotivaation kannalta toivottavana kehityssuuntana.

Työttömyysturvan ja opintotuen yhteensovitus ei muutoksen jälkeenkään ole tyydyttävä. Valiokunnassa on asiasta keskusteltu. Onkin jatkossa tärkeää selvittää työttömyysturvan ja opintotuen keskinäistä suhdetta ja myöntämiskäytäntöä. Kehittämisessä on otettava huomioon nuorisoasteen kehittämishankkeet ja niiden vaikutus työttömyysturvan myöntämiseen.

Eräs ongelma on työttömänä ollessa sellaisten opintojen harjoittaminen, joka tapahtuu muutenkin pääsääntöisesti työn ohessa. Kyseisen opiskelun aikana ei ole ollut mahdollista saada opintososiaalisia etuisuuksia. Näin he jäävät väliinputoajiksi. Toisaalta yhteiskuntakehityksen ja työttömän henkisen apatian välttämiseksi omaehtoinen opiskelu olisi jopa erittäin suotavaa.

Arvoisa puhemies! Eräässä irtisanomistilanteessa on myös ollut ristiriitaista käytäntöä irtisanomisajan palkan maksamisen ja työttömyyskassasta saatavan päivärahan suhteen. Nyt hallituksen esityksessä poistetaan tämä ilmeinen epäkohta. Tämän työmarkkinajärjestötkin hyväksyvät ja pitävät sitä tarpeellisena. Saadessaan irtisanomisajan palkkaa ei henkilölle aiheudu taloudellista menetystä, ja siitä syystä käytännön selkiintyminen on paikallaan, jottei ko. henkilö saa sekä irtisanomisajan palkkaa että työttömyyskorvausta samanaikaisesti, mikä suinkaan ei liene ollut työttömyyskorvauslainsäädännön laatijoitten tarkoitus aikoinaan.

Ed. U. Anttila: Herra puhemies! Kuten ensimmäisestä vastalauseesta käy ilmi, ei hallituksen esityksessä eikä mietinnössä täsmennetä, mitä tässä esityksessä tehtävässä muutoksessa työmarkkinoille tulolla tarkoitetaan. Tällä muutoksella lakiin on merkitystä sikäli, että työttömäksi jäävän karenssiajan laskeminen on siitä riippuvainen. I vastalauseen allekirjoittajien mielestä valiokunnan olisi tullut mietinnössään tähdentää, että työmarkkinoille tuloa koskeva karenssiaika voi kulua myös koulutusaikana, mikäli opiskelija voi tuolloin vastaanottaa työtä. Tähän täsmennykseen valiokunta ei kokonaisuudessaan ollut valmis.

Tässä hallituksen esityksessä käsitellään opintotuen ja työttömyysturvan rajaa. On erittäin tärkeää, että aukkoja näiden tukijärjestelmien välille ei pääse syntymään. Olennaista on, että opinnoista työelämään siirryttäessä on selkeä raja siinä, milloin opiskelija voi saada opintotukea ja milloin sitten työttömyysturvaa.

Edellä olevan perusteella, arvoisa puhemies, kannatan ed. Muttilaisen tekemää perusteltua lausumaehdotusta.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin kyllä tavallista puheenvuoroa, mutta voin sen vastauspuheenvuoronakin käyttää.

Ed. U. Anttila kannatti ed. Muttilaisen ponsilausumaa, ja myöskin vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tulee tätä äänestyksessä kannattamaan. Mehän teimme sisältöön muutosesityksen, että abiturienteille olisi voitu edelleen ylioppilaskirjoitusten jälkeen maksaa työttömyyspäivärahaa. Mielestämme tästä on tehty sellainen härkänen ongelmasta, joka ei ollenkaan ole ongelma, vaan tämä työttömyysturva on ollut erittäin tarpeellinen monelle lukiolaiselle.

Tässä yhteydessä haluaisin tuoda esille vielä toisen ongelman, joka liittyy juuri näihin yhteensovituksiin taikka eri järjestelmien etuuksien maksamiseen. Tässä puhuttiin opiskelun ja työttömyysajan välisista ongelmista, mutta kaikkein vaikeimmassa tilanteessa ovat ihmiset, jotka hakevat työkyvyttömyyseläkettä, yksilöllistä varhaiseläkettä tai sairauspäivärahaa eivätkä sitä saa. He ovat ehkä vähän aikaa sitä saaneet, sitten jatko hylätään, ja esimerkiksi täyden päivärahakauden jälkeen eläkettä ei myönnetäkään. Nämä ihmiset eivät tietenkään mene töihin, koska he eivät siihen kykene, ja heillä on lääkärin lausunto tai usein 3—5 lausuntoa, joissa sanotaan, että he ovat työkyvyttömiä. Heillä olisi oikeus työttömyyspäivärahaan, jos he seuraavana päivänä, kun sairauspäiväraha on päättynyt, ymmärtäisivät ilmoittautua työvoimatoimistoon, mutta näin ei tietenkään ole loogista. Kukaan ei ymmärrä, että näin pitäisi menetellä. Tähän ongelmaan tämän asian yhteydessä valiokunnan mietinnössä olemme kiinnittäneet huomiota valiokunnassa yksimielisesti. Toivon, että ministeriössä ryhdytään tätä ongelmakenttää selvittämään, että saadaan nämä todella ikävät väliinputoajatapaukset pois päiväjärjestyksestä.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan kannattaa ed. Muttilaisen tekemää esitystä.

Ed. Kauppiselle huomauttaisin, että mikäli hän puuttuu opiskelijoiden työssä käyntiin, olisi ollut toivottavaa ja on toivottaa, että hän opiskelijoiden opintotukiasiassa toimisi siten, ettei opiskelijoiden tarvitsisi käydä töissä.

I vastalauseessa esiin tuotu ed. U. Anttilan kanta on kannatettava siinä, että jo koulutusaikana voi karenssiaika toteutua. Ed. Stenius-Kaukosen esiin tuoma mahdollisuus työttömyyskorvauksen saantiin abiturienttiaikana, mikä tällä hetkellä on ollut käytäntö, ei ole oikeudenmukainen opintorahaa saavien opiskelijoiden kannalta.

Ed. Karhunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän myös erittäin omituisena ed. Stenius-Kaukosen ajatusta siitä, että abiturientit voisivat edelleenkin nostaa työttömyyskorvauksia sinä aikana, kun lukukauden loppupuolella odottavat ehkä pääsykokeita ja jatkoopiskeluun pääsyä. Lomat on tarkoitettu lomaajoiksi koulusta, ja ns. lukuloma-aikana, jolloin useat menevät töihin hyvinä aikoina, kun töitä on saatavilla, toiset hyvällä omallatunnolla saavat työttömyyskorvausta ja käyttävät ajan lukemalla pääsykokeisiin. Näin syntyy epätasa-arvoa. Mielestäni opiskelijat ovat opiskelijoita, työtätekevät työtätekeviä. Työttömyyskorvaukset on mielestäni tarkoitettu niille ihmisille, jotka todella joutuvat pitkien aikojen jälkeen työttömiksi menettämällä pysyvän ja vakituisen työpaikkansa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Karhunen ei ilmeisesti ole kuunnellut toisessa käsittelyssä esittämiäni perusteluja. Ed. Karhunen on selvästi perheestä tai piireistä, joissa ei tunneta toimeentulon ongelmia, joissa ei ole pienituloisia vanhempia, jotka yrittävät kouluttaa lapsiansa. Minä ajattelen nimenomaan näitä tapauksia, joissa lukiolaistenkin on ollut pakko mennä töihin heti, kun siihen vain on ollut mahdollisuus, jotta toimeentulo olisi itselle ja perheelle turvattu. Tästä näkökohdasta olemme esittäneet meidän muutosesityksemme. Jos joku käyttää tätä väärin, se on heidän ongelmansa. Heillä pitäisi olla moraalinen velvollisuus pysyä poissa työvoimatoimistosta eikä tehdä niin, että niiltäkin, jotka todella työttömyyspäivärahaa tarvitsevat, se otetaan pois.

Ed. Karhunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän erittäin valitettavana, että täällä puututaan henkilökohtaisuuksiin, perhetaustoihin ja muihin. Mutta ed. Stenius-Kaukoselle voisin todeta, että itse jos kuka tunnen varmasti ne ongelmat, joita lukiolaisella on, kun ei ole aikaa jäädä lukemaan pääsykokeita varten, vaan on pakko mennä töihin heti, kun on ylioppilaskirjoitukset kirjoitettu. Ehkä juuri sen takia en itse ole toistaiseksi onnistunut pääsemään yliopistoon sisälle.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Opiskelijat ovat perinteisesti hakeutuneet työhön heti sen jälkeen, kun kokopäiväinen opiskelu, esimerkiksi tentit, ovat ohitse ja odotetaan vain myöhemmin saatavaa tutkintopaperia. He ovat siis olleet työmarkkinoiden käytettävissä. Tämä on tosiasia eikä sitä ainakaan ole haluttu kiistää, kun se on koskenut totuttua käytäntöä. On sen takia täysin ihmeellistä, että työmarkkinoiden käytettävissä oleminen halutaan hallituksen esityksessä kuitenkin kiistää. Opiskelijoiden työttömyysturvasta on tullutkin ongelma vasta sen jälkeen, kun opintojen jälkeistä työtä ei ole ollut tarjolla. (Ed. Stenius-Kaukonen: Kun lakia muutettiin!)

Hallituksen esitys on aivan liian pikainen ja pinnallinen reagointi tähän asiaan. En kiistä, ettei tästä olisi ollut näkyvissä joitakin ongelmia. Ne ovat olleet lähinnä päällekkäisessä maksatuksessa, ja niitä ei ole saatu kiinni.

Hallituksen esityksen perusteluista käy ilmi, että laki on tehty hyvin suppealta pohjalta. Ei ole otettu huomioon sitä, että koulu on muuttunut ja muuttumassa. Luokaton opetus on tulossa kuvioihin mukaan. On myös niitä, jotka suorittavat koko ylioppilastutkintonsa vasta syksyllä etc.

Työttömyysturva on myös yleinen järjestelmä, ja sen tulisi koskea opiskelijoita mielestäni aina silloin, kun he tosiasiallisesti voivat olla työmarkkinoiden käytettävissä. Hallituksen esityksen mukaan kun mennään, ongelmat eivät poistu. Se nähdään sekä valiokunnan mietinnöstä, vastalauseista että esimerkiksi Valtion opintotukikeskuksen johtajan meille valiokunnassa jättämästä kannanotosta. On siis aivan eri asia se, että on ollut joitakin päällekkäisiä maksatuksia näissä sosiaaliturvaetuuksissa. Mutta on ihan niin kuin täällä muistaakseni eilen ed. Suhola sanoi, että kun lasissa on puolet vettä, on kysymys siitä, kumpaa osaa tarkastellaan: sitä mikä puuttuu siitä lasista, vai sitä mitä siinä lasissa jo on. Tähän asiaan sovellettuna on yhtä tärkeää huomata se, että sosiaaliturvaa pitäisi voida saada aina edes yhdestä yleisestä järjestelmästä.

Opintotuki on tarkoitettu koko lukukaudelle ja kattaa näin ollen myös tenttien jälkeisen ajan todistuksen saantiin saakka. Mutta on paljon sellaisia henkilöitä, jotka havaitsevat toimeentulo-ongelmansa, siis opiskelijat, vasta tenttiajan jälkeen. Opintotuen käsittely, jos he sitä anovat tässä vaiheessa, venyy annetun ilmoituksen mukaan kesäkuulle helposti. Jäi myös epäselväksi, maksettaisiinko näille henkilöille laisinkaan opintotukea sille odotusajalle, joka jää tenttien ja todistuksen saannin väliin. Näin ollen tämä asia ei ole mitenkään näin yksiviivainen kuin hallituksen esityksestä voisi kuvitella.

Erityisesti pyysin tämän puheenvuoron kuitenkin kiinnittääkseni huomiota erääseen varsin tärkeään seikkaa, jonka tämänkin esityksen kautta jälleen on tullut esille. Hallituspuolueet ovat eri yhteyksissä tuoneet esille sellaista näkemystä, että toimeentulotuki olisi ikään kuin se keino, jolla hoidetaan kaikki sosiaaliturvalainsäädäntöön jäävät ja sinne tuotettavat aukot. Tämä on huolestuttava suuntaus sen takia, että mielestäni toimeentulotuki on aina tarkoitettu vain viimesijaiseksi tukimuodoksi ja aina tarkoitettu tähän saakka koskemaan vain suppeita kohtia: yksilöitä, ei ollenkaan ryhmiä.

Lakiesityksen 5 §:n maininta lukion ja peruskoulun päivälinjalla opiskelevan pitämisestä päätoimisena opiskelijana lukukauden päättymiseen asti hankaloittaa käytäntöä nykyisestä, koska se ohjaa niitä opiskelijoita, joita mainitsin, opintotuen piiriin vaiheessa, jossa opiskelu on jo asiallisesti loppunut. Samalla mainittu kohta, jos ja kun se toteutuu, voi lisätä opiskelijan pallottelua luukulta toiselle, jolloin myös toimeentulotuen maksatukseen tulee viivytyksiä.

Toimeentulotuki on harkinnanvarainen ja jättää siis kunnalliseen harkintaan perustoimeentulon tason asiallisesti nähtynä. Lama ja niukkuus ovat tehneet sen, että näitä rahoja joutuvat ihmiset nykyisin kerjäämään eivätkä ne ole itsestäänselvyyksiä. Olisi syytä kantaa hieman huolta myös siitä, mitä tarkoittaa ihmisten yhdenvertaisuuden kannalta, kun he asuvat hyvin erilaisissa kunnissa ja heitä kohdellaan ties millä tavalla.

Olenkin sitä mieltä, että meidän on varjeltava toimeentulotukea myös tulevaisuudessa vain suppeaan käyttöön ja katsottava, että niin työttömyysturvalla kuin opintotuella riittävästi katetaan opiskelijoiden perustoimeentulon tarve. On paluuta köyhäinhoidon aikaan, jos toimeentulotuki otetaan suurten ryhmien käyttöön. Yleinen sosiaaliturvajärjestelmä jää kehittämättä, jos tämä käsitys yleistyy. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan työskentelyssä tällainen kippaaminen toimeentulotukeen kaikkien ongelmien osalta on tullut esiin esimerkiksi keskusteltaessa terveydenhuollon maksuista ja monen muunkin asian yhteydessä.

Minä olenkin sitä mieltä, että ed. Muttilaisen ponsiesitys on kannatettava ja se tulisi eduskunnassa hyväksyä. Sitä kautta jää tietysti vain laihan toivon varaan, ainakin toivon varaan, että tämän asian käsittely ei kuitenkaan pääty tähän.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Arvoisa puhemies! Osoitan puheenvuoroni ed. Karhuselle. Tarkoitukseni oli pahoitella sitä, että hän koki sanomani henkilökohtaiseksi. Kyllähän se vähän sitä olikin, mutta tarkoitus ei suinkaan ollut ed. Karhusen taustoihin puuttua. Niistä en tiedä mitään. Olin hämmästynyt siitä, että hän nuorena ihmisenä, jolla lukioaikakaan ei ole niin kaukana menneisyydessä kuin meillä monilla muilla ja hänellä sitä kautta käsitykseni mukaan pitäisi olla meistä parhaimpia edellytyksiä ymmärtää lukiolaisten tilannetta, otti sellaisen kannan, että lukiolaisille ei pitäisi työttömyyspäivärahaa maksaa.

Ed. Vehkaoja käsitteli erittäin tärkeää asiaa. Vuosia sosiaalivaliokunnassa on käsitelty meidän palvelujärjestelmämme ja sosiaaliturvajärjestelmämme monimutkaisuutta ja hyvin yksimielisesti vaadittu yksinkertaistamista ja vähimmäisetuuksien korottamista sellaiselle tasolle, että ei jouduta turvautumaan toimeentulotukeen. Mutta juuri tämän hallituksen linja johtaa mitä suurimmassa määrin uusien toimeentulotuen hakijoiden syntymiseen.

On erittäin ristiriitaista, että hallituksen budjettiesityksessä nyt ensimmäisen kerran edes perustelujen tasolla esitetään erinäisten etuuksien maksatuksen siirtämistä Kelalle. Se on osa juuri tätä yhtenäisen perusturvajärjestelmän luomisen ideaa. Ei tällä ajatuksella ole mitään edellytyksiä toteutua kokonaisuudessaan, kun etuuksia heikennetään ja lisää maksuja asetetaan. Tässä ei ainoastaan tuhlata rahaa, jota pitäisi juuri säästää, vaan tässä henkisiä resursseja tuhlataan, niin niiden ihmisten, jotka joutuvat juoksemaan luukulta toiselle, kuin henkilökunnan, joka joutuu hoitamaan näitä asioita monessa paikassa.

Ed. K e m p p a i n e n : Arvoisa puhemies! Perustoimeentulojärjestelmän aukoton kehittäminen on erittäin suuri tavoite, mutta ihmetyttää, että juuri sosialidemokraateista ed. Vehkaoja ottaa tämän asian esille, koska sen ryhmän taholta ei ole missään vaiheessa todellista sympatiaa ja tahtoa riittänyt, että tätä asiaa olisi viety eteenpäin. Vielä ihmetyttää, että se nimenomaan otetaan tämän asian kohdalla esiin, koska ei tämän lakiesityksen myötä synny aukkoa toimeentulojärjestelmien välille. Tässä oikeastaan vain palataan aikaisempaan käytäntöön ja

poistetaan päällekkäisten toimeentulotukimuotojen syntyminen.

Opintotuen ja työttömyysturvan yhteensovittamisestahan valiokunta toivoi, että pyritään laajemmin tutkimaan, mitä aukkoja sinne jää, mutta nimenomaan tämän lakimuutoksen takia sitä ei synny.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Muttilainen ed. U. Anttilan kannattamana ehdottanut, että perusteluissa lausuttaisiin: "Hyväksyessään lakiehdotukset eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, etteivät opiskelijat lukukauden loppupuolella joudu kohtuuttomaan tilanteeseen opintotuen tai työttömyysturvan ulkopuolelle, ja ryhtyy tarvittaessa pikaisesti myös toimiin nykyistä paremman opintotukiturvan ja työttömyysturvan yhteensovittamiseksi."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Lopuksi on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Muttilaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 80 ei-ääntä; poissa 12. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus valtioneuvoston lainanottovaltuuksista vuonna 1992

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 58
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58.

Keskustelu:

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Valtion lainanotto kasvaa noin 65 miljardia tämän ja ensi vuoden aikana. Tällaisen massiivisen lainanoton vaarana on, että velkaongelmasta tulee helposti rakenteellinen eli siis kuoletuksista ja koroista selviäminen vaatii jatkuvasti uutta lainanottoa, uutta velkaantumista. Ja kun velat kasvavat kahden vuoden aikana näin paljon eli siis noin 65 miljardia, se tarkoittaa myös sitä, että velanhoitomenot tulevat kasvamaan noin 6 miljardia markkaa riippuen vähän korosta.

Sen lisäksi tietysti vielä täytyy ottaa huomioon se, että devalvaation aiheuttamana valtion velkataakka kasvoi noin 5,5 miljardia markkaa. Tällä velan suurella kasvulla on tietysti kotimaisia korkoja nostava vaikutus. Sen lisäksi sillä on se vaikutus, että Suomen maakiintiöt ulkomaisten sijoittajien näkökulmasta ovat jo täyttymässä. Se tulee ensimmäisenä kohdistumaan yrityksiin ja pankkeihin ja sen jälkeen valtioon itseensä.

Todella toivon pidättyvyyttä velan kasvun suhteen jatkossa, jotta siitä ei tulisi rakenteellista ongelmaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lainanottovaltuudet hyväksytään.

Lainanottovaltuuksien toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus asunto-olojen kehittämisrahaston lainanottovaltuuksista vuonna 1992

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 60
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Kun vuoden 92 tavoitteellisia asuntotuotantomääriä on lisätty sen jälkeen, kun vuotta 92 koskeva budjettiesitys on eduskunnalle annettu syyskuussa, on syytä tehdä tarkistuksia myös näihin lainanottovaltuuksiin. Tämä sen vuoksi, että näissä lainanottovaltuuksissa olisi esitetyillä

summilla mahdollisuus siirtää noin tuhat vuokra-asuntoa lisää rakennettavaksi, siis painopistettä vuokra-asuntotuotantopuolelle. Kun jo nyt on tuporatkaisun yhteydessä sekä sosialidemokraattien ja hallituspuolueitten välisissä neuvotteluissa tuo noin tuhat vuokra-asuntoa lisätty tavoitteisiin, niin tältä osin tämä lainavaltuus on saavuttanut jo sen rajan, jossa puitteissa tätä painopistemuutosta voitaisiin tehdä.

Tämän vuoksi ja varsinkin kun tätä painopistemuutosta pitäisi olla mahdollista tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa heti vuoden alkupuoliskolla, jotta tämä kokonaistuotantotavoite saavutettaisiin, ehdotan, että lainanottovaltuuksia nostettaisiin sekä netto- että bruttomääräisesti 500 miljoonalla markalla eli lainanottovaltuudet saisivat sen muodon, joka on valiokunnan mietintöön jätetyssä vastalauseessa.

Ed. S e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Aravavuokra-asuntotuotantoa ollaan maassamme ensi vuonna alentamassa eli aravavuokra-asuntoja on tuotettu tänä vuonna 14 500 ja ensi vuonna tuotetaan 10 500. Lukumäärää on näillä viimeisillä sopimuksilla jonkin verran lisätty, mutta lopputulos on se, että joka tapauksessa ensi vuonna tuotetaan aravavuokra-asuntoja vähemmän kuin tänä vuonna.

Vastaavasti valtion tukema asuntotuotanto, jota hallitus suunnittelee, on suunnattu korkotuettuun rakentamiseen. On todennäköistä, että niillä huononnetuilla ehdoilla, joilla korkotukea ollaan antamassa, asuntotuotanto ei tule toteutumaan. Näin ollen tämä on aivan väärää politiikkaa, mitä hallitus harjoittaa. Ollaan supistamassa rakennettavien valtion rahoittamien asuntojen määrää ensi vuonna, joka on pahempi lamavuosi kuin tämä vuosi.

Tämän takia hallituksen olisi toimittava siihen suuntaan kuin ed. Backman esitti. Kannatankin hänen tekemäänsä ehdotusta.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a : Arvoisa puhemies! Ajattelin myös kannattaa ed. Backmanin tiiviisti esitettyä ja hyvin perusteltua ehdotusta, mutta kun kannatuspuheenvuoro on jo tehty, niin toivon, että lisäkannatus vain parantaa asiaa.

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ehkä on syytä kertoa, miksi itse en ole kannattamassa ed. Backmanin tekemää esitystä. Kun asia oli meillä valtiovarainvaliokunnan verojaostossa esillä, niin siellä kävi ilmi, että hallituksen lainanottovaltuusesitys kattaa kyllä demarien toiveet asuntotuotannon lisärahoittamisesta eli ne mahtuvat tähän mukaan, koska asuntorakentamisen kustannukset ovat alentuneet.

Asiantuntijain kuulemisvaiheessa tivasin todella tarkkaan ja tiukkaan näiltä asiantuntijoilta, missä siellä on niitä paineita, joita varten pitää saada rahaa, jotta ne saisi rahoitettua. En useankaan kysymykseni jälkeen saanut esille sitä, että siellä olisi lisäpaineita, mikä vaatisi lisää rahoitusta.

Minusta oleellista on se, missä asuntotuotannon painopiste on. Me tulemme asian kolmannessa käsittelyssä esittämään sen suuntaisen ponnen, että painopistettä tulee siirtää vuokra-asuntotuotantoon ja asumisoikeusasuntopuolelle, ja myös siitä, että kunnilla olisi mahdollisuus saada lainoja ostaa asuntoja olemassa olevasta asuntokannasta, koska niiden hinnathan ovat kaikkein eniten nyt tulleet alas.

Ed. M y l l e r : Arvoisa puhemies! Ed. Luukkaiselle vastauspuheenvuorona voisin sanoa, että jos todella olette sitä mieltä niin kuin sanoitte, että asuntotuotannon painopistettä tulee siirtää vuokra-asuntotuotantoon ja asumisoikeusasuntotuotantoon omistusasuntotuotannosta ja korkotuetusta asuntotuotannosta, niin asuntorahasto tarvitsee tätä varten jonkin verran enemmän rahaa. Tästä syystä, että tämä muutos voidaan toteuttaa, asuntorahastossa tarvitaan liikkumavaraa. Muutoinkin olen sitä mieltä, että kaikki se raha, mikä nyt saadaan irrotettua vuokra-asuntotuotantoon ja asumisoikeusasuntojen rakentamiseen, on ilman muuta järkevää ja perusteltua. On laskettu esimerkiksi, että yksi rakennustyömies työllistää 2—3 muuta työntekijää.

Ed. B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Ed. Luukkaiselle toteaisin, että kun kuulimme asiantuntijoita, niin tuossa vaiheessa ei ollut vielä tehty tätä sosialidemokraattien ja hallituspuolueitten välistä sopimusta, jossa pystyttiin lisäämään vuokra-asuntotuotantotavoitteita. Kun asiantuntijakuulemisessa se liikkumavara oli vain noin tuhat vuokra-asuntoa, niin haluan toistaa, että tämä liikkumavara on nyt mennyt umpeen. Mikäli vieläkin halutaan painotusta siirtää edelleen vuokra-asuntopuolelle, niin me tarvitsemme lisää lainanottovaltuuksia asuntorahastolle.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Olen ymmärtänyt lyhyen eduskuntakauteni aikana, että demarit ovat juuri niitä, jotka ovat aina eniten olleet haluamassa asuntotuotannon lisäämistä tässä maassa, ja nyt olen ymmärtänyt, että te olette esittäneet toiveenne hallituspuolueille ja olette saaneet tahtonne lävitse. Hallitus on luvannut täyttää tämän toiveen. Silloin oletetaan, että teidän toiveenne tulevat myös täytetyiksi ja hallitus pitää kiinni teille antamistaan lupauksista, että ne rahat riittävät. Ellei, niin hallituksellahan on tilaisuus tuoda tästä lisäesitys myöhemmin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Backman ed. Seppäsen kannattamana ehdottanut, että lainanottovaltuudet hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisina.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 74 ei-ääntä; poissa 16. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Lainanottovaltuuksien toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi maataloustulolain eräiden säännösten soveltamisesta vuonna 1992

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 124
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa on viitattu maataloustulolakiin, jonka tavoitteena on turvata oikeudenmukainen tulotaso viljelijäväestölle. Tästä me olemme varmasti kaikki yhtä mieltä, että oikeudenmukainen tulotaso kuuluu kaikille väestöryhmille. Näin ei kuitenkaan tämän kauniisti sanottuna tasapainottamislain seurauksena ole, vaan tämä merkitsee 500 miljoonan lisälaskua maanviljelijöille.

Se merkitsee myös sitä, että Suomen maatalous, joka muutenkin on ollut suurissa vaikeuksissa kasvaneiden kustannusten ja kasvaneiden vientikustannusten takia sekä myös monimutkaisen lainsäädännön takia, joka on toisaalta ollut kehottamassa tuotannon lisäämiseen ja toisaalta sen jarruttamiseen. Olen jo moneen kertaan täällä joutunut vertaamaan tätä mielettömyyttä autolla ajoon: paina kaasua ja paina jarrua yhtä aikaa. Tällaista on ollut Suomen maatalouden harjoittaminen jo kauan. Päävastuun kantaa kyllä keskustapuolue ja myös kokoomus, eikä demareidenkaan pussissa jauhot ole kyllä puhtaat.

Näyttää siltä, että ainoa puolue, joka on pysynyt tällä maataloutta puolustavalla linjalla, on SMP. Ajatelkaa hyvät kansanedustajat, mitä me voisimme tehdä tässä katastrofaalisessa tilanteessa, kun koko Itä-Eurooppa on nälän kourissa. Mitä me sinne veisimme? Vanhoja Ladoja vai elektroniikkaa? Mitä me veisimme, ellei meillä olisi viljaa, ellei meillä olisi elintarvikkeista ylituotantoa?

Laitan lainausmerkkeihin sanan "ylituotanto", sillä 10 vuoden keskimääräinen ylituotanto meillä on hyvin vähäinen. On vain ollut muutamia hyviä vuosia peräkkäin, mutta 10 vuodessa on myös monta huonoa vuotta. Me joudumme esimerkiksi rehuviljaa tuomaan 10 vuoden sisällä useina vuosina. Siksi meidän on henkemme pitimiksi pidettävä yllä korkeata tasoa elintarviketuotannossa. Vaikka tällä hallituksen esityksellä valtion budjetti korjautuukin 500 miljoonalla, niin se samalla myös heikentää viljelijöiden toimeentuloa, joidenkin kohdalla jopa aivan ratkaisevasti.

Ei se, että valtio voi hyvin ja kansalaiset ovat köyhiä, kai ole meidän tarkoituksemme. Emme me ole kansanedustajina sitä varten, että me pidämme kiinni siitä, että valtio menestyy, vaan siitä, että kansalaiset menestyvät. Kun aina esitetään SMP:lle, mistä rahat, niin se on tietysti hallituksen asia järjestää ne. Mutta parempi on ottaa lisää lainaa kuin tappaa kokonaan meidän elämällemme perustavaa laatua oleva maatalous.

Ei ole mitään järkeä, että kesken sopimusten

tehdään uudenlaisia lakiesityksiä. Ei tämä merkitse oikeudenmukaisuutta. Esimerkiksi juuri käsiteltävänä oleva laki merkitsee sitä, että syksyllä on syysviljat kylvetty ja niille tulee nyt lisää kustannuksia.

Kyllä me SMP:ssä ymmärrämme, että meidän on saatava maatalous tasapainoon, mutta ei tällaisilla rajuilla otteilla. Tällä tavoin ei saada aikaan muuta kuin suurta vahinkoa ja ennen kaikkea koko maataloutemme tulevaisuus vaarantuu.

Hallitus on esittänyt laissa, että valtion osuus vientikustannuksista olisi 80 prosenttia, mm. naudan- ja sianlihan, kananmunien ja viljan viennissä. SMP:n esityksessä valtion osuus on 84 prosenttia ja näin me voisimme jo saada merkittävästi helpotusta maanviljelijöiden toimeentulon turvaamiseksi. Maataloustuottajien vastuun vientikustannuksista kaiken kaikkiaan hallitus esittää 20 prosentiksi. Meidän esityksemme on, että se on korkeintaan 16 prosenttia.

Arvoisa puhemies! SMP ei voi hyväksyä sitä, että kesken kasvukauden ja kesken sopimusten tehdään uusia lakeja, joilla heikennetään kansalaisten toimeentuloa. Näin ei voida menetellä oikeusvaltiossa. Hallituksen esittämä maataloustuottajan vientivastuun korotus voi SMP:n mielestä olla korkeintaan voimassa olevasta 13 prosentista 16 prosenttiin, mutta ei yhtään enempää.

Arvoisa puhemies! Ehdotankin, että yksityiskohtaisen käsittelyn yhteydessä käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseessa esitetty lakiehdotus.

Ed. I i v a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni on hyvin valitettavaa se, että ed. Riihijärvi ei voinut yhtyä siihen huolestumiseen jota suomalaisen maatalouspolitiikan suunnasta on hyvin laajasti maa- ja metsätalousvaliokunnassa tunnettu, eikä siihen yksimielisyyteen joka tämän lakiesityksen käsittelyn yhteydessä valiokunnassa saatettiin saavuttaa.

Asiantuntijakuulemiset tänä syksynä ovat osoittaneet selkeästi, että suomalainen maatalouspolitiikka on umpikujassa. Se on valtiontaloudellinen, se on suomalaisten kuluttajien ongelma, hinta- ja kustannustason ongelma, mutta se on myös suomalaisten maanviljelijöitten ongelma, jotka tuntevat itsensä syystä varsin turvattomiksi.

Mielestäni on erinomaisen hyvä ja rohkaiseva asia se, että maataloustulolain muutosesitystä käsiteltäessä valiokunnassa yli hallitus- ja oppositiorajojen päästiin yksimielisyyteen siitä, että suomalaista maatalouspolitiikkaa ja maataloustulolakia on perusteellisesti uudistettava. Valiokuntahan esittääkin pontta, jonka mukaan heti, kun Gattin Uruguayn kierroksen tulokset selviävät, ryhdytään maataloustulolain perusteelliseen uudistamiseen.

Nämä ulkoiset ja sisäiset paineet suomalaista maataloutta ja suomalaista maaseutua kohtaan ovat niin suuret, että meillä on korkea aika Suomessa löytää kansallinen yhteisymmärrys siitä, kuinka suomalaista maataloutta ja suomalaista maaseutua tulevaisuudessa kehitetään. Siinä mielessä minusta tuntuu, että olemme päässeet merkittävän askelen eteenpäin, vaikka tietenkin maataloustulolain uudistamisen suuntaviivoista ei ole vielä pystyttykään käymään riittävän perusteellista keskustelua.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö on pääosin arvioltaan hyvä. Ongelma on vain se, että se johtopäätös, jonka maa- ja metsätalousvaliokunta tekee, ei ole sen suuntainen, mikä on mietinnössä esitetty arvio. Sen arvion pohjaltahan ei olisi voinut päätyä mihinkään muuhun kuin siihen, että ainakin osittain hallituksen esitystä olisi pitänyt olennaisesti muuttaa, jotta maataloustulolaissa sovittuja korkeampia maksuja ei kannettaisi maanviljelijöitä.

Tässä tilanteessa, jossa maatalouden kannettavaksi asetetaan uusia maksuja sillä verukkeella, että valtiontalous on, kuten me kaikki tiedämme, suurissa vaikeuksissa, itse asiassa synnytetään yhä pitempiä työttömien jonoja. Yhä useampi maanviljelijä on velkaantunut eikä voi enää harjoittaa jatkossa maataloutta.

En ymmärrä sitä, että täällä nyt kaikki puolueet julistautuvat maanviljelijöiden ystäviksi, mutta samanaikaisesti useimmat puolueista antavat tukensa mm. EY-jäsenyydelle. EY-jäsenyys merkitsee rajasuojan romuttamista ja sitä, että suomalainen maatalous nykyisellään ei voi elää. Pidän kaksinaamaisena sitä, että esimerkiksi eräät kansanedustajat kokoomuksessa ja sosialidemokraattisessa puolueessa esiintyvät maatalouden ystävinä samanaikaisesti, kun he antavat tukensa EY-täysjäsenyydelle.

Olen sitä mieltä, että ne muutosesitykset, joita ed. Heikki Riihijärven nimellä tehdyssä vastalauseessa on esitetty, puoltavat paikkaansa, ja tiedän, että monet hallituspuolueidenkin kan-

sanedustajat ovat tätä mieltä. Itse tulen äänestämään näiden muutosesitysten puolesta.

Ed. R ö n t y n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin, että en puutu enää tähän maatalouskeskusteluun, mutta ystäväni ed. Heikki Riihijärven puheenvuoro sai minut kuitenkin pyytämään vastauspuheenvuoron siitä syystä, että ei jäisi väärää käsitystä, kun hän puhui, että SMP on maatalouden ystävä. Mutta jos minä vähänkään oikein muistan, niin syksyllä SMP:n puheenjohtaja esitti nimenomaan, että kaikki vientituki on maataloudelta poistettava heti. Voin olla väärässä, mutta tämmöinen muistikuva minulla on, että nimenomaan puheenjohtaja esitti tällaista menettelyä.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maataloustulolaki on viljelijän työehtosopimus, ja nyt tällä 500 miljoonan markan lisärasituksella, joka ollaan lakiesityksen mukaan viljelijöille siirtämässä, rikotaan minun mielestäni 500 miljoonalla markalla työehtosopimusta, se on 500 miljoonan markan työehtosopimusrike. Minusta se on erittäin vaarallinen asia.

Kannattaisi muistaa se, että maanviljelijät tekevät hyvin arvokasta työtä osana tätä yhteiskuntaa. Entisenä elintarviketyöläisenä — ei ole vielä monta kuukautta siitä, kun tuota työtä tein — minä olen erittäin huolestunut tästä tilanteesta siitä syystä, että tällä lailla, jos se menee lävitse, vaarannetaan koko elintarvikeketjun tulevaisuus, ei pelkästään viljelijöiden, vaan lähes puoli miljoonaa ihmistä työllistävän elintarvikeketjun tulevaisuus. Tätä asiaa kannattaisi tarkastella siitäkin näkökulmasta.

Mitä tulee siihen, että maataloustuotannossa meillä on ongelmia ja vaikeuksia, sen me kaikki tunnustamme ja tiedämme, sen tietävät ja tunnustavat myöskin viljelijät itse. Mutta näitä asioita pitäisi tarkastella pidemmällä aikajännitteellä, antaa aikaa maataloudenkin sopeutua ja elintarviketeollisuuden sopeutua. Tällaiset äkkinäiset rynnäköt ihmisten elintason leikkaamiseen ovat erittäin vaarallisia. Minä ainakaan en voi tämmöistä asiaa hyväksyä ja ilmoitan myöskin, että tulen äänestämään ed. Riihijärven esityksen puolesta.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Iivarin puheenvuoron johdosta toteaisin, että olemme ihan samaa mieltä siitä, että maatalous tarvitsee jatkossa pysyvän, pitkäjänteisen lainsäädännön. Nimittäin maatalouden kannalta on täysin kestämätön tilanne se, missä nyt on oltu kaksi viimeistä vuotta, että maataloustulolakia on takautuvasti jouduttu muuttamaan. Kun vielä nyt perustuslakivaliokunta tämän maataloustulolain muutosesityksen käsitteli ja totesi, että se ei nauti edes perustuslain suojaa, niin kuin Suomessa eläkkeet ja palkat nauttivat, tätä taustaa vasten minusta on entistä suurempi haaste saada aikaan sellainen maataloustulolaki, joka todella nauttii myöskin tätä suojaa ja turvaa viljelijöille vähintään 5—8 vuoden jänteellä toimeentulokehityksen.

Tässä yhteydessä meidän on pakko ottaa huomioon ne paineet, joita tulee kansainvälisiltä foorumeilta. Mutta ne pitää ottaa huomioon sillä tavalla, että me elintarvikeomavaraisuudesta silti huolehdimme ja todella teemme sellaisia päätöksiä, että Suomessa maatalous voi näiden yhdentymisratkaisujenkin jälkeen jatkua. Tarkoitan tällä nyt Eta-sopimusta, joka vuoden 93 alusta mitä todennäköisimmin astuu voimaan.

Nyt on ryhdyttävä nopeasti työhön ja tehtävä maataloudelle sellainen tulolaki, joka turvaa viljelijäväestön toimeentulon. Tästä pompottelusta on pakko päästä eroon, että takautuvasti näihin puututaan. Aivan niin kuin valiokunnan mietinnön ponnessa todetaan, ei voi enää ensi vuonna käydä niin, että kun korjuulle lähdetään, sen jälkeen muutetaan niitä perusteita, joilla viljelijöille maksetaan tuotteista. Niiden pitää olla selvillä helmi — maaliskuussa, silloin kun kylvösuunnitelmia tehdään.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Iivarin puheenvuoron johdosta. On totta, että me kaikki olemme huolestuneita maatalouden ylituotannosta, mutta tavasta, jolla maatalous ajetaan alas, meillä on erimielisyyksiä. Mielenkiintoista on lähinnä se, että halutaan kerralla ajaa maatalous alas eikä tiedetä, mihin nämä ihmiset laitetaan. Juuri niin kuin ed. Laakso totesi, tulee lisää työttömiä. Millä tavoin korvataan heille toimeentulo, ja millä he tulevat toimeen, kun työttömiä on tällä hetkelläkin jo yli 300 000?

Oli mielenkiintoista kuulla maatalousvaliokunnan puheenjohtajan ed. Sirkka-Liisa Antti-

lan puheenvuoro, kun hän sanoi, että pitää tehdä sellainen lainsäädäntö, joka turvaa. Nyt te olette päähallituspuolue ja te, kansanedustaja S-L. Anttila, olette asianomaisen valiokunnan puheenjohtaja. Te voisitte kerralla tehdä nyt sellaisen lakiesityksen, jonka te olisitte voinut muuttaa nimenomaan siihen suuntaan, mitä ed. Riihijärven vastalauseessa on esitetty. Sillä pystyttäisiin hieman paremmin turvaamaan tämä alas ajaminen kuin tämän esityksen mukaisesti tapahtuu.

Ed. J a a k o n s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sopeutuminen sekä Gattin että EY:n tuleviin paineisiin on aloitettava nyt. Se ongelma, minkä maatalous on nyt kohtaamassa, johtuu siitä — päinvastoin kuin ed. Sirkka-Liisa Anttila sanoi, että maataloudella ei ole ollut mitään suojaa suomalaisessa yhteiskunnassa — että maatalous on nauttinut ylisuojaa, koska kaikissa eduskuntaryhmissä on tähän saakka ollut "maalaisliittolainen" enemmistö, ja juuri sen takia ei maatalouspolitiikassa ole saatu tarvittavia ratkaisuja aikaan.

Mutta on tapahtunut suurta ajattelun kehittymistä, mitä osoittaa maa- ja metsätalousvaliokunnassa tehty pohdiskelu, mistä ed. Iivari juuri kertoi. En hämmästy sitä, että tämä "maalaisliittolainen" enemmistö on edelleen SMP:ssä, mutta sitä vähän ihmettelen, että se on vasemmistoliitossa, sillä kaikkein suurinta kaksinaamaisuutta, ed. Jaakko Laakso, on se, että silmät ummistetaan tosiasioilta. Ei se, että on huoli maaseudusta ja maatalouspolitiikasta ja samanaikaisesti näkee EY-jäsenyyden ja Euroopan integraatiokehityksen väistämättömänä prosessina, ole kaksinaamaisuutta. Ei EY ole se, joka sanelee kaiken, vaan Suomen maataloudenkin kohtalo ja monen muun suomalaisen yhteiskunnan osa-alueen kohtalo riippuu siitä, mitä Suomi saa aikaan neuvotteluissa, kun jäsenyyttä mahdollisesti haetaan.

Mutta jos sopeutumista ei nyt aloiteta, se tietää katastrofia, koska silloin on kerralla tehtävä todella ikävät ratkaisut, jotka merkitsevät ilman muuta pahimmillaan maaseudun autioitumista, jota meistä kukaan ei varmasti halua. Mutta siihen ajaudutaan, ja suomalainen poliittinen traditio on valitettavasti se, että kaikki asiat tehdään vasta pakon edessä. Sitten tapahtuu sellaisia maailmanennätyksellisiä maaseudun autioitumisia, kuin meillä tapahtui 60- ja 70-luvuilla, ja nyt samanlainen kehitys on uhkaamassa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ongelman syynä on tuotantoon sidottu tukijärjestelmä eli maataloustulolaki, jota arvostelimme 1989 varsin monelta osin. Valitettavasti olimme oikeassa. Näin on sanottava maaseudun kannalta. Silloin olisi pitänyt lähteä liikkeelle esittämällämme tavalla. Hengenlähtö on todella lähellä maaseudulla, koska näin rajusti joudutaan viljelijöiltä vientimaksuilla iskemään maaseudun elinvoimaa pois.

Mutta myös kansantalouden elinvoimaa on virrannut Suomesta kohtuuttomasti, miljardikaupalla ulos. Tänä taloudellisesti vaikeana aikana, jolloin hallitus puuttuu sosiaaliturvaan ja korottaa maksuja ja ylipäätään ajaa epäoikeudenmukaisia ratkaisuja, tämä on myös sitä taustaa vasten nähtävä tilanne.

Keskustapuolue petti tosiasiat unohtamalla ja piilottelemalla voittaakseen vaalit. On hämmästyttävää, että SMP yrittää pettää edelleen. Kyllä tässä tilanteessa on vihdoin nähtävä, että maatalouden suuntaa on muutettava päätoimisten viljelijöiden ja mm. Kotieläin-Suomen turvaksi.

Kaksi ja puoli vuotta sitten tässä salissa hyväksyttiin keskustan vastustaessa esittämäni lausuma, johon nyt maa- ja metsätalousvaliokunta yksimielisesti yhtyi. On kulunut kaksi ja puoli vuotta, jotka olisi tarvittu, ed. S-L. Anttila, nimenomaan maatalouspolitiikan suunnan muuttamiseen hyvissä ajoin. Olemme nyt todella viimeisellä portilla, ja pelkään, että tämä kohdistuu liian rajusti maaseutuun.

Omavaraisuudesta on pidettävä kiinni. On totta, kuten todettiin, että meidän elintarviketeollisuutemme ja omavarainen tuotantomme ovat kohtalonyhteydessä.

Olen myös hämmästynyt vasemmistoliiton esiintymisestä. Ymmärrän kyllä, että lehterien mukaan voi puheet rakentaa ja silmät ummistaen katsoa lehterille, mutta on erittäin hämmästyttävää, että palkansaajien ja kansantalouden tässä tilanteessa vasemmistoliitto on käyttäytynyt kuten on käyttäytynyt.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos vuonna 1989 säädetty maataloustulolaki olisi osunut nappiin, mitään tällaista keskustelua ei olisi tarvinnut käydä, joka eduskunnassa on tänäkin syksynä käyty maatalouspolitiikasta moneen, moneen kertaan. Se osoittaa, että maa- ja metsätalousvaliokunta on ollut hyvin oikeassa siinä, että se on tähän mietintöön sisällyttänyt kolme pontta, joilla kiinnitetään huomiota keskeisiin ongelmiin.

Mutta se ei anna suoranaista vastausta, mikä on se konkreettinen menettelytapa, jolla siirrytään kestävään maatalouden harjoittamisen järjestelmään.

Tässä mielessä me vihreät tarjoamme edelleen arvioitavaksi omaa ehdotustamme maatalouden tuloksen muodostumista koskevaksi laiksi, joka nimenomaan rakenteellisesti toimii sen puolesta, että tämän laatuisiin ongelmatilanteisiin ei koskaan tulevaisuudessa ajauduttaisi.

Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, että jos toimittaisiin, niin kuin ed. Jaakonsaari on aina täällä esittänyt toimittavaksi, se johtaa siihen, että maatalouselinkeino Suomesta loppuu välittömästi.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttila peräänkuulutti pitkäjänteistä maatalouspolitiikkaa. Olen itse myös kuuluttanut koko ajan, kun olen eduskunnassa ollut, mutta ei vieläkään maa- ja metsätalousvaliokunta tai nyttemmin eduskunta määritellyt kantaa, mitä me suomalaisina haluamme maatalouspolitiikassa. Se olisi pitänyt nyt jo tehdä. Mielestäni määritelmän pitää kuulua, että me haluamme suomalaisina olla omavaraisia, mutta miksi sitä ei kirjattu mietintöön?

Täytyy lähteä siitä, että kun mennään ehkä EY-neuvottelupöytään, meillä pitää olla jotakin neuvoteltavaa. Jos menemme samalla tavalla kuin Eta-neuvotteluihin, lopputulos on yhtä kuiva. Bryssel tulee määräämään kaiken, mitä Suomessa saa tapahtua ja mistä me saamme päättää. Silloin joutaa työttömyyskortistoon myös tämä talo. Ei tällä ole mitään virkaa enää sen jälkeen. Sen vuoksi, jos me itsellemme määrittelemme erään tavoitteen suomalaisina, me saamme ehkä jatkossakin syödä suomalaista ruokaa. Mutta tällä menolla, jolla me teemme vuodesta toiseen lyhytjänteistä maatalouspolitiikkaa, nähtävästi syömme halvempaa mutta huonompilaatuista ulkomaista ruokaa jatkossa.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Sirkka-Liisa Anttila, te käytitte äsken erinomaisen hyvän puheenvuoron, maataloutta tukevan ja puoltavan puheenvuoron. Niin teitte myös eilisiltana. Tänään olette esiintynyt televisiossa, olette antanut sanomalehtihaastettuja jne. Mutta te toimitte täysin päinvastoin kuin puhutte. Se näkyy valiokunnan mietinnöstä. Te asetutte kannattamaan hallituksen esitystä ja olette niin tehnyt kaikissa yhteyksissä. Hieman enemmän rehellisyyttä, ed. Sirkka-Liisa Anttila. Olen täällä niin kauan istunut, että en voi olla puuttumatta sellaiseen käyttäytymiseen kuin ed. Sirkka-Liisa Anttilalla jatkuvasti on, puhuu toisin ja tekee toisin.

Olen myös sitä mieltä kuin ed. Laakso, joka mainitsi, että EY on suuri uhka Suomen maataloudelle, että siihen ei sisälly mitään mahdollisuuksia maataloudelle. Tässäkin suhteessa toivoisin, että tosiasiat myönnettäisiin.

Maatalousministeri Puralle saanen esittää toivomuksen suuremmasta rohkeudesta puolustaa maaseudun etuja.

Ed. I i v a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackalle haluan huomauttaa, että eivät sosialidemokraatit ole milloinkaan olleet ajamassa alas suomalaista maataloutta. Mutta olemme vastustaneet sellaista maatalouspolitiikkaa, joka vie jatkuvan ylituotannon, korkeitten tuotantokustannusten ja korkeitten tuottajahintojen kierteeseen. Olemme iloisia siitä, että viime aikoina meidän käsityksemme maatalouspolitiikan uudistamisesta ja mm. suoran tulotuen käyttöön ottamisesta entistä enemmän maatalouspolitiikan välineenä ovat saaneet vastakaikua.

Vasemmistoliiton arvoisille edustajille haluaisin lausua ihmettelyni siitä, eikö teitä, kun pidätte itseänne palkansaajapuolueena ja pientä palkkaa saavien ihmisten puolueena, huolestuta yhtään se, että suomalaiset elintarvikkeitten tuottajahinnat ovat kaksi kertaa korkeampia kuin Euroopan yhteisössä ja huomattavasti korkeammat kuin Ruotsissa. Eikö huolestuta se, että me olemme hirvittävässä hinta- ja kustannustasokierteessä, jonka tuloksena Suomi on hinnoitellut itsensä ulos maailmasta ja seurauksena on satojentuhansien työttömien armeija?

Haluan korostaa, että mielestäni maatalouspolitiikka ja maaseutupolitiikka ovat tärkeitä kansallisia kysymyksiä, joissa riidan rakentamisen sijasta meidän pitäisi löytää yksimielisyyttä. Minusta tuntuu, että tässä on päästy eteenpäin. Haluan sen toistaa, koska eivät nämä ole yhteiskunnallisen vastakkainasettelun kysymyksiä vaan kansallisen selviämisen kysymyksiä.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vistbacka vastauspuheenvuorossaan vaati, että eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan olisi pitänyt kirjoittaa uusi maataloustulolaki. Ed. Vistbacka, nykyisessä tilanteessa se on sikäli mahdoton asia,

että meidän pitää ensin saada selville Eta-sopimus ja sen mahdollinen vaikutus Suomen maatalouteen, samoin saada selville, mitä tulee Gattin Uruguayn kierroksesta, ja erityisesti saada selville, mitä sen jälkeen on ns. vihreää tukea, ja sen mukaisesti muokata Suomen seuraavaa maataloustulolainsäädäntöä. Ed. Vistbacka tietää aivan hyvin entisenä ministerinä, minkälaiset pelisäännöt on siinä, minkälainen liikkumavara valiokunnan työskentelyssä on.

Ed. Laineelle totean, että kun hetken odotatte, tulen puhujakorokkeelta perustelemaan, minkälaisia erilaisia toimenpiteitä on pyritty tekemään ja mitä on aikaansaatu ja miten mennään tästä eteenpäin ja mitkä ovat palikat pöydällä nyt, kun lähdetään eteenpäin.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Jaakonsaari puolusti lakiesityksen hyväksymistä sillä, että Suomen on sopeuduttava Gattin ja EY:n paineisiin ja tämä sopeuttaminen on aloitettava nyt. Hän väitti myös, että EY ei ole se, joka sanelee kaiken maatalouspolitiikassa.

Ehdotan tutustumista maatalouspolitiikasta vastaavan EY:n komissaarin esitelmään, jonka hän piti Helsingissä. Hän totesi maatalouden osalta, että jos täysjäsenyyteen pyritään EY:ssä, se merkitsee sitä, että koko koukku on nieltävä eli ennen pitkää on mukauduttava myös EY:n maatalous- ja elintarvikerégimeen. Mitään vapautusta ei ole olemassa. On ainoastaan mahdollisuus saada tietty siirtymäkausi. Norjalle aikoinaan luvattiin viiden vuoden siirtymäkausi. Pituus on tietysti neuvottelukysymys.

Käytännössä Euroopan yhteisön täysjäsenyys, jota sosialidemokraatit ja kokoomus ajavat ja valitettavasti myös osa keskustaa, merkitsee, kuten jo aikaisemmin totesin, sitä että suomalaisen maatalouden on sopeuduttava kuolemalla EY:n direktiiveihin. Käytännössä ainoastaan suuret etelän maitotilat voivat selvitä EY:n kovassa kilpailussa.

Mitä tulee ed. Iivarin kysymykseen siitä, ettei vasemmistoliittoa huolestuttaisi elintarvikkeiden ja muunkin hintatason korkeus Suomessa, me vain katsomme, että rajasuojan purkaminen ei tuo tähän ratkaisua tai elintarviketuonnin vapauttaminen. Jo tällä hetkellä tuodaan ulkomailta elintarvikkeita. Eivät ne ole sen halvempia täällä kuin suomalaisetkaan siksi, että Suomessa neljä kaupan keskusjärjestöä viime kädessä kontrolloi ja valvoo hintatasoa.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun myös ed. Jaakonsaaren sanomiseen siitä, kun hän sanoi, että meidän pitää sopeuttaa nyt maataloutta mahdollisiin tuleviin EY-ratkaisuihin. Siltä se todella on näyttänyt, koska maataloutta ollaan nyt ajamassa alas, ja jos me menisimme EY:hyn, Suomessa ei maataloutta sen jälkeen olisi.

Haluan muistuttaa siitä, että Suomi päinvastoin joutuisi EY-jäsenyydessä ollessaan maksamaan pienien Etelä-Euroopan EY-maiden maatalouden ja elintarviketeollisuuden ylläpitämiseksi koheesiorahastoon melkoisia summia. En muista niitä nyt, mutta ne rahat ovat todella suuria, paljon suurempia varmaan kuin tänä päivänä on maatalouden tukemiseen laitettu.

Mitä tulee siihen, mitä ed. Iivari kysyi, emmekö ole huolestuneita vasemmistoliitossa elintarvikkeiden hinnoista, olemme varmasti ja olemme esittäneet monia keinoja, monia konsteja siihen, millä tavalla elintarvikkeiden hintaa pitäisi laskea. Viimeksi liikevaihtoveron alentaminen oli se, johon emme saaneet kuitenkaan liiemmin muita mukaan, kun sitä yritimme tässä salissa.

Haluan muistuttaa vielä siitä, että elintarviketyöläiset olivat arvoisien kansanedustajien pakeilla muutama viikko sitten ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitossa, alan ammattijärjestössä, nähdään asia hyvin samantapaisesti kuin nyt esitin. Se nähdään siellä liitossa kokonaisuutena ilman minkäänlaisia puoluesidonnaisuuksiin katsomisia.

Haluan vielä muistuttaa siitä, että kannattaisi tässä maassa kauppa- ja teollisuusministeriön, maatalousministerin ja kaikkien, jotka asian kanssa ovat tekemisissä, ponnistella siihen suuntaan, että elintarviketehtaissa saataisiin työpaikat käyntiin täysimääräisesti, se kapasiteetti, mikä nyt on olemassa, ja vietäisiin esimerkiksi naapuriin valmista ruokaa. Pitää olla ennakkoluulottomuutta ja valmiutta näiden asioiden käsittelyyn.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Iivarin puheenvuoron johdosta. Hänellä jäi ruoan hintavertailussa eräs hyvin merkittävä näkökohta huomioon ottamatta, taikka jos hän sen otti huomioon, hän ei tullut sitä lausuneeksi julki, nimittäin se, että jos me siirrymme ostamaan käyttämämme ravinnon ulkomailta, esimerkiksi Euroopan yhteisöjen alueelta, meillä kerta kaikkiaan ei ole varaa sen ruokalaskun maksamiseen. Se tarkoittaa silloin sitä, että kun

Pohjolassa eletään, vallitsevien olosuhteiden mukaan maksamme sen hinnan ruoasta kuin hintaa täällä ruoalle tulee. Se on se ankeus, joka johtuu maantieteellisestä sijainnista ja kasvuoloista Suomessa.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Iivari viittasi edustamansa puolueen maatalouspolitiikkaan. Minulla on edessäni ed. Kalliomäen ehdotus maataloustulolaiksi, jonka ovat allekirjoittaneet mitä ilmeisimmin kaikki sosialidemokraattisen puolueen kansanedustajat. Tämä laki on tarkoitettu olemaan voimassa 92—94, ja todetaan, että sen jälkeen maataloustulolakia enää ei tarvittaisi. Lisäksi todetaan, että viljan vientituki jää tämän lakiehdotuksen mukaan kokonaan pois, ei tarvitse enää rahaa automaattisesti kesannointipalkkioihin, ei maitobonuksiin, ei tasapainottamismenoihin. Pudotetaan viljan hintaa noin 30 prosenttia, alkuvaiheessa vähän enemmänkin. Maidon tavoitehintaa voidaan alentaa 10 prosenttia, naudanlihan hintaa 10, sianlihan hintaa 15 jne. Mielestäni tällä tavoin ajettaisiin vielä rajummin, kuin nykyinen keskustavetoinen hallitus tekee, maatalous kerralla alas.

Ed. S-L. Anttila totesi, että maatalousvaliokunta olisi joutunut kirjoittamaan uudelleen koko maataloustulolain, mutta nythän me käsittelemme maataloustulolain eräiden säännösten soveltamista vuonna 92. Siihen olisi voinut tehdä prosentuaalisia muutoksia, jotka olisivat vähentäneet nimenomaan sitä määrää, joka nyt koituu maataloustuottajien vahingoksi.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On kohtuutonta, että vetäydytään EY:n taakse puhuttaessa niistä vaatimuksista, jotka suomalaiseen maatalouteen kohdistuvat. Tosiasia on se, että vähättelemättä lainkaan EY:n aika lailla dramaattista merkitystä EY:stä riippumatta on rehellisyyden nimessä sanottava, että meidän on päästävä tilanteesta, jossa me tuotamme liikaa liian kalliilla. Ei ole mitään järkeä jatkaa sellaista politiikkaa, joka pitää voisiko sanoa epätoivoisia viljelijöitä odottamassa varsin sekavia, vuosittain muuttuvia ratkaisuja. Siksi minusta olisi rehellisyyden nimessä sanottava, että me tarvitsemme sellaista maatalouspolitiikkaa, joka pitää huolen siitä, että ne tilat, jotka ovat elinkelpoisia, voivat kannattavalla tavalla tuottaa suomalaiseen elintarviketuotantoon tarvittavaa raaka-ainetta. Tämä on kaiken lähtökohta.

Mutta niin kauan kuin me pidämme yllä kustannusten täyskompensaatiolinjaa, se huolehtii siitä, että maatalouden päällä lihoo joku muu kuin tuottaja. Samoin käy myös kuluttajan kukkarolle. Samaan aikaan, kun tuottajahinnat laskevat keskeisillä tuotannonaloilla, tapahtuu niin, että kuluttajahinnat nousevat. Minä kysyn, kukahan tästä hyötyy. Minä luulen, että tässä tarvittaisiin myös sosialidemokraattien mukaantuloa. Olen iloinen siitä, että sillä puolella on huomattavaa harrastusta asian hoitoon nähden, mutta elintarviketeollisuuden rooli on varsin keskeinen, ja siihen on otettava rohkeasti kantaa.

Ed. Saari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka edellä käytti viljelijän kannalta hyvin myönteisen puheenvuoron, mutta pyydän muistuttaa häntä, että hänen oma puolueensa puolue-elintensä päätöksellä parisen viikkoa sitten julkisuudessa vaati nykyistä nopeampaa vientituen leikkaamista. Käytännössähän se merkitsisi sitä, että viljelijöiden oma rasitus kasvaisi.

Mutta pyysin puheenvuoroni varsinaisesti vastatakseni ed. Laaksolle. Minusta ed. Laakson puheenvuorossa oli paljon totuutta. Suomalaisen maaseudun ja maatalouden elämän ja kuoleman kysymys on todella se, miten ja millä ehdoilla me kenties menemme Euroopan yhteisön jäseneksi.

Yhden virheen haluan ed. Laakson puheenvuorossa korjata. Kun ed. Laakso sanoi, että osa keskustasta myös kannattaa sellaista EY:hyn liittymistä, joka koituu suomalaisen maaseudun ja maatalouden kuolemaksi, se kohta ei pitänyt paikkaansa.

Ed. Röntynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Iivarin puheenvuoron johdosta, koska hän esiintyy nyt noin maatalousystävällisesti. Viittaan vain jo äsken esille tulleeseen ed. Kalliomäen nimellä jätettyyn aloitteeseen uudesta maataloustulolaista.

Kun ed. Iivari kauhistelee elintarvikkeitten hintoja, sopii muistaa se, että meillä on myös kalliit tuotantopanokset. Ne ovat varmasti kalliimmat kuin missään muualla maailmassa, uskoisin näin, ainakin Eurooppaa ajatellen, ja myös jos jossakin maassa elintarvikkeet ovat halvempia, mutta tulotaso on 400—500 markkaa kuukaudessa, niin eivät siellä voi elintarvikkeet kovin paljon maksaakaan. Siinä mielessä,

kun puhutaan elintarvikkeitten hinnoista, pitäisi muistaa myös tulotaso ja verrata tulotasoa palkkoja ja hintoja vasten sekä myös niitä tuotantopanoksia vasten, millä joudumme kustantamaan maataloustuotannon.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ystävän varmasti tuntee siitä, että ystävä uskaltaa muistuttaa myös kipeistä asioista, ja minusta ne ovat tällä hetkellä maatalouden ystäviä, jotka uskaltavat katsoa totuutta suoraan silmiin. Se on totta, mitä ed. Saario sanoi, että suomalaisen maatalouden on sopeuduttava joka tapauksessa. Vaikka me emme edes tuntisi sanoja Gatt tai EY, niin suomalaisen maatalouden olisi sopeuduttava, koska suomalainen kansantalous vaatii sitä. On järjetöntä, että Suomen tuotantorakenne sen kuin yksipuolistuu ja valtaosa siitä tuesta, joka Suomen kansantaloudesta menee elinkeinoelämälle, menee tällä hetkellä suljetulle sektorille. Siinä ei ole mitään järkeä! Suljettu sektori syö liikaa meidän voimavarojamme.

Se, mikä on nyt vakavasti otettava huomioon — ja sanon tämän sen vaalipiirin kansanedustajana, joka on vielä maataloudesta aika paljon elämänvoimansa ammentava — on se, että edellisen rakennemuutoksen, joka syöksi kymmeniä- ja satojatuhansia ihmisiä syrjään niin, että ihmiset joutuivat lähtemään Ruotsiin, sosiaaliset haavat ovat vieläkin parantumatta. Se tapahtui juuri niin, että silloiset poliittiset johtajat — poliitikot sekä kansanedustajat, eduskunta ja hallituspuolueet — eivät tajunneet sen rakennemuutoksen syvyyttä ja merkitystä. Nyt on tapahtumassa täsmälleen saman tyyppinen rakennemuutos. Sen takia mitä varhaisemmassa vaiheessa ennen kuin EY tai Gatt tulevat ja lyövät direktiivillä maataloutta päähän, mitä aikaisemmin Suomi tekee omat ratkaisunsa, sen parempi se on maaseudulle ja maataloudelle. Sen takia on erinomaisen hyvä asia, että nyt ollaan pääsemässä liikkeelle, ja on syytä olla ylpeä siitä, että olen sosialidemokraatti, koska sosialidemokraatit ovat nostaneet tämän asian politiikan esityslistalle.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti kommentoida käytyä keskustelua. Ensinnäkin on toki niin, että maailma muuttuu ja sopeutumista tarvitaan, mutta jokainen luku- ja laskutaitoinen ymmärtää tästä sosialidemokraattien rinnakkaisaloitteesta, että se romuttaa maatalouden kannattavuuden ja sitä kautta elintarvikeomavaraisuuden aika lyhyellä aikavälillä. Nytkin meillä on riittävästi ongelmia, kun hallituspuolueitten kesken ei ole päästy vientimaksuvastuun helpottamiseen tässä tilanteessa. Nythän on niin, että näitä vientimaksurasitteita täytyy tarkastella paitsi budjettitasolla myös tietysti viljelijän tasolla ja tilanne erityisesti kasvinviljelytiloilla on kohtuuttoman vaikea siinä mielessä, että lisääntynyt vientikustannusmaksu ja lannoitevero on aina myös tulosta pois ja niin myös nettotuloksesta tai viljelijän katteesta. Tämä pudottaa pohjan näiltä kannattavuus- ja rahoituslaskelmilta, mitä on tehty, mikäli tällä linjalla jatketaan.

Toteaisin, että se on kasvinviljelytiloilla vaikeaa, mutta täytyy ottaa myös huomioon ne alueet, joilla kasvinviljely on hyvin laajaa, joten tämä on myös aluepoliittinen kysymys ja merkitsee tulonmenetyksiä alueellisesti. Vaikeimmassa tilanteessa ovat tietysti velkaantuneet nuoret viljelijät.

Mitä tulee EY-kannanottoon, niin on toki selvää, että jos Suomi menee EY:n täysjäseneksi ilman että me saamme riittäviä pysyviä poikkeussäännöksiä ja toisaalta myös riittäviä siirtymäaikoja, suomalaiselle maataloudelle käy ilman muuta huonosti. Sen takia tähän ensimmäisen aallon sukellukseen on suhtauduttava varsin kriittisesti.

Ed. Ollila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron huolimatta siitä, että minulla on kohta puheenvuoro, mutta kun täällä ed. Rimmi mainitsi siitä, että elintarviketeollisuuden kapasiteetti pitäisi saada täyteen käyttöön, niin olen hänen kanssaan täsmälleen samaa mieltä ja minusta meidän pitääkin sillä sektorilla tehdä työaikalainsäädännön muutokset, jotta me pääsisimme tässä suhteessa kilpailukykyiseen asemaan muiden maiden kanssa.

Ed. Iivari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee ulkoisiin paineisiin, EY:n ja Gattin paineisiin, niin viittaan siinä ed. Jaakonsaaren äskeiseen puheenvuoroon. Mutta uskon, että myös edustajat Röntynen, Ala-Nissilä ja Pulliainen voivat olla samaa mieltä kanssani siitä, että sellaisesta maatalouspolitiikasta pitää päästä eroon, joka pitää keinotekoisesti korkei-

na suomalaisia tuotantokustannuksia, sellaisesta maatalouspolitiikasta, jossa ylituotanto jatkuu ja ylituotannon kustannuksia maksavat maataloustuottajat lannoiteveron korotuksella, tästä kierteestä, joka tarkoittaa sitä, että jotta selvittäisiin eteenpäin, pitää tuottaa yhä enemmän.

Toinen, mikä on merkittävä tuotantopanos ja minkä ei pitäisi johtua meidän syrjäisestä tai pohjoisesta sijainnistamme, on se, että viime vuosina suomalaisen peltomaan hinta on ollut korkeampi kuin niissä maissa Euroopassa, joissa pellot tuottavat huomattavasti enemmän. Varmasti keskustapuolueessa ja yleensä maanviljelijäpuolella tiedetään minua paremmin vielä, minkälaisia vaikeuksia sukupolvenvaihdoksessa tällaiset seikat ovat aiheuttaneet.

Tietysti Suomessa on korkeammat nimellispalkat kuin jossain etelämpänä, mutta kysymys onkin siitä, että meidän pitää saada meidän hinta- ja kustannustasoamme alaspäin. Meidän pitää päästä myös nimellispalkkakierteestä eteenpäin, jotta suomalaisen työn tuotteet menevät maailmalla kaupaksi, ja silloin kysymys ei tietysti ole pelkästään maataloudesta. Se on yksi osa. Tarvitaan paljon muutakin monopolien ja kartellien purkamista, todellista kilpailua tähän maahan jne.

Ed. W e s t e r l u n d (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, ed. Iivari, että on vaikeuksia sukupolvenvaihdoksissa. Minä voin kertoa, että niitä on tekemässä niin harva, että ne pienet rahavarat, mitkä ovat olemassa, riittävät nyt aivan hyvin. Tähän on tultu.

Täällä ed. Jaakonsaari ja monet muutkin ihmettelivät meidän tilannettamme. Teidän pitäisi olla tyytyväisiä ja kiitollisia, että elätte maassa, missä omavaraisuus elintarvikkeiden kohdalla on taattu. Meillä on tiettyjä vaikeuksia ylituotannon ja ennen kaikkea sen viennin kanssa, mutta mehän olemme supistamassa ylituotantoa parhaillaan. Mutta sitä minä ihmettelen, minkä takia Suomenmaassa vaaditaan maataloudelta enemmän kuin meidän vastaneuvottelijoittemme Gattin ja EY:n taholta vaaditaan. Tätä minä en ymmärrä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Voisin ensinnäkin ed. Sirkka-Liisa Anttilalle, jonka kanssa olen hyvin pitkälle samaa mieltä, todeta, että kyllä meillä tällä hetkellä on jo selvyys siitä, mitä Eta tuo maataloudelle. Me voimme sanoa, että Eta-ratkaisu päästää maatalouden varsin vähällä. Itse asiassa Suomi antaa ns. Välimeren maiden koheesiotuotteille tiettyjä etuisuuksia täällä Suomessa, mutta näiden kokonaismäärä on vain enintään muutamia kymmeniä miljoonia markkoja. Jonkin verran enemmän merkitystä Eta-ratkaisussa on ns. evoluutiolausekkeella, joka merkitsee sitä, että tietyin määräajoin keskustellaan ja sovitaan lisäliberalisoinnista maatalouden osalta.

Etaa ja EY:tä ei pidä maatalouden osalta sekoittaa keskenään. EY:n osalta pätee se, mitä EY:n maatalousvastaava komissaari sanoo, ja se on kyllä kokonaan jotakin muuta kuin täällä yritetään mm. keskustan taholta vakuutella viljelijöille. Ei EY myönnä minkäänlaisia pysyviä poikkeussäännöksiä. On illuusioiden luomista EY:stä, jos näin väitetään, ja perustuu käsittäkseni ellei suoranaiseen petokseen niin tietämättömyyteen siitä, miten EY toimii. Muistutan siitä, että EY:n komissaari totesi, että ennen pitkää on mukauduttava myös EY:n maatalous- ja elintarvikepäätöksiin. Mitään vapautusta ei ole olemassa.

Huomauttaisin myös siitä, että me joutuisimme maksamaan EY:n jäsenmaksuna aikaisempien arvioiden mukaan noin 5 miljardia markkaa vuodessa. Hollannin kokouksen jälkeen tämä arvio nousee 6—7 miljardiin markkaan vuodessa, ja tästä noin 3 miljardia menisi kehittyneiden EY:n maiden maatalouden ylituotannon markkinointiin ulkomaille.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minullakin on pian varsinainen puheenvuoro, mutta ed. Röntynen aikaisemmin esitti väitteen, että SMP:n eduskuntaryhmän taholta on tuotu näkemys siitä, että vientituki pitäisi mahdollisimman nopeasti poistaa. Ettei asia jää hiljaisuuteen — ed. Saari myös puuttui samaan asiaan — on hyvä hiukan selvittää, mistä on kysymys: SMP:n eduskuntaryhmä lähtee ensinnäkin siitä, että meillä tulee Suomessa pitää maataloudessa elintarviketuotannossa ehdottomasti omavaraisuus. Omavaraisuutta ei suomalainen maanviljelijä pysty pitämään meidän olosuhteissamme ilman valtion tukea. Se on toinen asia.

Mutta meidän näkemyksemme on se, että vientituesta voidaan päästä puuttumalla maatalouden rakenteisiin, selvittämällä se, ketkä ovat Suomessa maanviljelijöitä ja ketkä ovat harrastelijoita. Nytkin kun vientituen kattamiseksi maanviljelijöiden viljan hinnasta leikataan markkoja, niin moni päätoiminen viljelijä maksaa samalla jonkin sellaisen Hörönperän isännän

viljelyksiä, joka saa muualta tulonsa, mutta harrastelee yhteiskunnan kustannuksella.

Samoin on suhtauduttava kriittisesti teollisuussikaloihin ja teollisuuskanaloihin, joilla ei ole mitään tekemistä kunniallisen maanviljelijän ammatin kanssa. Siitä on lähdettävä, että on selvitettävä, ketkä Suomessa ovat maanviljelijöitä, ja tätä kautta pyrittävä siihen, että suomalainen tuotanto suunnilleen vastaa kotimaista kulutusta. Mutta: sitä on aina tuettava, me olemme niin pohjoinen maa.

Samalla totean, kun vasemmalta sanottiin, että elintarvikkeiden tuonti ja rajasuoja eivät laske hintoja, että se on aivan totta. Rannassa ovat kartellit ja monopolit vastassa sanomassa, tulkaa meidän luoksemme, meidän hintamme ovat nämä, seuratkaa tekin näitä, niin pärjäätte hyvin.

Ed. V ä h ä k a n g a s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on kyllä näköjään hyvin laajalti asiantuntemusta maataloudesta. Jokainen tuntee tällä hetkellä siitä huolta, ja se on hyvä asia. Mutta minä yhtyisin ed. Jaakonsaareen siinä, että meidän on tehtävä omat ratkaisumme. EY-uhka tietenkin luo omia paineita maatalouteen, mutta minusta pitäisi käydä laajempi maatalouspoliittinen keskustelu, mikä tässä tällä hetkellä on totuus ja mikä on elinkelpoinen tila ja mihin pitäisi yhteiskunnan tukea suunnata.

Tässä keskustelussa on tullut minusta iäisyyskysymys tästä asiasta kuten veteraanien kohdalla, että kaikki vannovat vuoron perään, että ovat maaseudun ystäviä, mutta kuitenkin tilanne on entistä vaikeampi. Tässä unohtuu kokonaan yksi näkökulma: mikä merkitys maataloudella on aluepoliittisesti. Minä arvostelen kyllä MTK:ta siitä, että se on hylännyt aluepoliittisen näkökulman. Itä-ja Pohjois-Suomessa kun ei ole vaihtoehtoista tuotantoa maidolle ja lihalle, niin julkisesti uhkaillaan jopa näiden tuotannon siirrolla tänne Etelä-Suomeen.

Yksi asia, joka on koko ajan ollut epäkohta maatalouden tukemisessa, on se, että tässäkin salissa on eri lohkoilta maataloustuottajia, joiden kohdalta voidaan kysyä ihan perustellusti, mihin heidän tukensa yhteiskunnalta perustuu. Harrastellaan sitä sun tätä maatalouden piirissä ja yhteiskunnan tukea ohjataan tällaiseen harrastustoimintaan. Jos sitä halutaan ylläpitää, niin maksettakoon siitä vain maailmanmarkkinahinta eri tuotteiden kohdalta. Niin on muidenkin harrastelijoiden harrastuksen suhteen, että niistä pitää itse maksaa. Suunnataan yhteiskunnan tuki perheviljelmiin, jotka todella sitä tarvitsevat ja päätoimisesti tekevät varsinkin kehitysalueella, jossa ei mitään vaihtoehtoja heille ole.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ollilalle totean vain sen seikan, että elintarviketeollisuudessa ei tarvita vielä työaikalainsäädäntömuutoksia, koska voimassa olevalla työaikalainsäädännöllä teollisuus on vajaassa käytössä.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä on useassa puheenvuorossa ja viimeksi ed. Laakso puuttunut Euroopan yhdentymisen mahdollisiin vaikutuksiin Suomen maataloudelle.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta vieraili Brysselissä, ja tapasimme siellä nimenomaan tämän alan edustajia. Meille tuli täysin selväksi se, että jos ollaan Euroopan yhteisön jäseniä, poikkeuksia ei ole, korkeintaan siirtymäaikoja saadaan.

Suomen valinta tulee tehdä siltä pohjalta, haluammeko säilyttää elintarvikeomavaraisuutemme vai emme. Minusta se on realiteetti. Silloin kun Suomessa on omaksuttu se toimintalinja, että maatalouden ylituotannosta vähitellen pyritään lähemmäksi kotimaista kulutusta, se on linjavalinta, joka mielestäni johtaa siihen, että olemme EY:n täysjäsenyyden ulkopuolella, koska jos me aikoisimme EY:n tukea saada, tavalla taikka toisella vientitukea sieltä niin kuin esimerkiksi Tanska tänä päivänä saa enemmän kuin maksaa sinne, niin meidän pitäisi maitohanat avata ensi vuonna ihan totaalisesti. Tätä taustaa vasten minusta aika iso linjavalinta on maatalouspoliittisesti jo tehty.

Ed. O. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Saareen ja eräisiin muihin siinä, että nyt tarvitaan tämänhetkisen maataloustilanteen vuoksi sellainen pitkän sihdin maaseutustrategia 2000-luvulle, jolla Suomessa säilytetään elinvoimainen maaseutu myös tulevaisuudessa. Tämä on tehtävä riippumatta siitä, mikä on meidän EY-ratkaisumme.

Luonnollisesti erityisesti EY-ratkaisu sekä myös edessä oleva Gatt-sopimus, mikä ilmeisesti kuitenkin syntyy, pakottavat meidät sen tekemään. Mielestäni EY-kysymyksenkin valossa meidän pitää nähdä maaseutu suomalaisten kansallisena ja myös ekologisena henkivakuutuksena 2000-lukua silmälläpitäen.

Mitä tulee EY-politiikkaan ja Suomen EY-kantaan, näiltä osin olen käynyt eri yhteyksissä useampia kertoja keskusteluja komission eräiden virkamiesten kanssa ja näiden keskustelun perustella olen kyllä päätynyt siihen käsitykseen, että Suomella on aivan täydet mahdollisuudet saada pitkiä siirtymäkausia, 7—10 vuotta, sekä myös pohjoisen sijaintimme perusteella eräiden tuotteiden kohdalla pysyviä poikkeuksia. Tässä mielessä katsonkin, että nyt ei ole talonpoikien edun kannalta viisasta ottaa mitään totaalikieltäytymisen linjaa, ei MTK:ssa eikä maatalousministeriössä, vaan lähteä luovasti ja voimakkaalla otteella etsimään ratkaisua tästä eteenpäin. Lopulta näemme asian vasta siinä vaiheessa, kun ja jos meillä on käsissämme neuvottelutulos.

Ed. Virrankoski: Arvoisa puhemies! Esko Ahon hallitusohjelman mukaan maatalouspolitiikan tavoitteena on elintarvikeomavaraisuus ja viljelijöiden toimeentulon turvaaminen. Kun katsomme edessä olevaa maataloustulolain väliaikaista muutosta vuodelle 1992, voimme perustellusti kysyä, onko se hallitusohjelmassa ilmaistun tavoitteen mukainen.

Lakiesityksen keskeinen sisältö on, että viljelijöiltä voidaan periä vientikustannuksia aina 20 prosentin määrään saakka tuloista, kun pysyvän lain mukaan katto on 13 prosenttia. Kun vielä tiedämme, että maataloustuotannon tasapainottamiseen kerätään ensi vuonna budjetin mukaan 500 miljoonaa markkaa, voimme todeta, että näistä syistä maataloustuloa eli siis viljelijän palkkaa leikataan vielä lisää. Vaikka näitä menetyksiä onkin parilla eri päätöksellä viime päivinä jonkin verran vedetty takaisin, mielestäni tämä lakiesitys sopii varsin huonosti yhteisesti sovitun hallitusohjelman puitteisiin.

Valtion ja maatalouden välillä esitetään vientivastuun jakoa ensi vuonna suhteessa 55 ja 45 prosenttia budjettikirjan lukujen mukaan. Onko tämä se suhde, jolla maatalousyrittäjä hyötyy viennistä? Maataloustuotteen tuotantoketjussa on lukuisia muitakin ihmisiä kuin maanviljelijöitä. Siinä ovat mukana kauppa ja sen työntekijät, jalostuslaitokset ja niiden työntekijät, kuljetusliikkeet ja niiden työntekijät. Samoin panosten tuottajat kuten Kemira työntekijöineen hyötyvät viennistä, samoin maatalouskonevalmistajat työntekijöineen. Kuitenkin näistä eri tuotantoketjun osista vain viljelijän palkkaa alennetaan. Viljelijän palkan osuus vietävän tuotteen hinnasta on roimasti alempi kuin hänen maksamansa vientimaksu. Muutenhan maataloustulolakia ei tarvitsi muuttaakaan. Miksi vain hän joutuu maksamaan ja muut eivät?

Kun viime vuonna saimme ennätyksellisen 4,4 miljardin kilon sadon, sen markkinointi tunnetusti jätettiin hoitamatta. Päinvastoin vuosi sitten tämän vuoden budjetista vähennettiin yli 300 miljoonaa markkaa vientivaroja viime vuoteen verrattuna. Tästä oli seurauksena maatalouskaupan jumiutuminen, joka alkoi purkautua vasta viime syksynä, mutta hinta oli raskas: viljelijöille tasan miljardi markkaa. Valtiovalta osallistui tähän lisäykseen 1 prosentilla eli 10 miljoonalla markalla budjettikirjan mukaan.

Kun nykyinen hallitus nimitettiin viime keväänä, viljelijäväestö asetti siihen suuria toiveita. Vuosikymmeniä maahan oli toivottu ei-sosialistista hallitusta, jotta viljelijäväestö voisi tuntea itsensä edes vähän paremmin kohdelluksi kuin sosialidemokraattisen hegemonian aikana. (Ed. Jaakonsaari: Ja kuinkas kävi?) — Ikävä kyllä voimme rehellisesti sanoa, että kokoomus on ollut viljelijäväestölle aikamoinen pettymys. Suomalainen talonpoika ei ole näyttänyt saavan sieltä sen enempää ymmärtämystä kuin demarienkaan taholta. Näin kylmää syrjintää on ollut vaikea todeksi uskoa, ja se ei voine olla vaikuttamatta jatkossa, kun arvioidaan tilannetta.

Kun syksyllä hallitus esitti nyt käsiteltävänä olevan maataloustulolain muutoksen, yleisenä pyrkimyksenä oli ns. yhteiskuntasopimuksen aikaansaaminen. Tämä pyrkimys huipentui ns. Sorsan välitysesitykseen, jossa palkkoja olisi leikattu 3 prosenttia ja 4 prosenttia sosiaaliturvamaksuja siirretty työntekijäin maksettavaksi. Tämän 7 prosentin perusteella maataloustulolain muutosta olisi voinut perustella maatalouden osuutena yhteiskuntasopimukseen. Mutta kuten tiedämme, näin ei käynyt. Tuloksena oli nollatupo, jonka seurauksena jouduttiin säätämään 2 prosentin työllisyysvero, sekin porrastaen, joka kannetaan kunnallisveroäyrien mukaan. Koska maatilan verotuksessa isännän ja emännän tulot lasketaan yhteen ennen verotusta, viljelijät joutuvat jälleen kantamaan suhteellisesti suurempaa vastuuta katettaessa budjettivajetta, jonka syntyyn heillä ei ole osaa eikä arpaa.

Kun toisaalta vertaa sitä elämää ja meteliä, mikä poliittisessa vasemmistossa etenkin on ollut tämän ns. raippaveron vuoksi, ja vertaa tätä 2:ta prosenttia maatalouden menetyksiin, täytyy sanoa, että kovin ovat erilaiset suhteet.

Viime päivien maatalouspoliittisiin ihmeelli-

syyksiin kuuluu myös eräs maamme lihantuotannon merkillisyys. Vielä muutama viikko sitten lihavarastojen väitettiin olevan aivan täynnä, kerrassaan pullollaan, mistä johtuen sovittuihin tuottajahintoihin ei ole päästy puoleentoista vuoteen. Hinta oli laahannut jäljessä jopa 15 prosenttia sovitusta. Eilen Maaseudun Tulevaisuus ilmoitti, että varastot ovat pienimmät kahteen kolmeen vuoteen. Naudanlihaa on varastossa puoleksitoista viikoksi, ja sianlihankin varastot ovat kohtuulliset. Eli olemme hyvää vauhtia lähestymässä naapurimaan varastointitasoa. Puuttuu vain, että alettaisiin tuoda lihaa. Kuka on jymäyttänyt ja ketä? Joka tapauksessa maatalouden tappio on ollut 500 miljoonaa markkaa.

Tänä aamuna sitoutumaton Helsingin Sanomat uutisoi, että lihan hinnassa on eri kauppaliikkeiden välillä jopa 100 prosentin hinnanveroja. Kuluttajavirasto kommentoi asiaa toteamalla, että alalle on vihdoinkin synnytetty kilpailua. Tämäkö on sitä eurojuppien voimakkaasti ajamaa kilpailua, että samasta peruselintarvikkeesta saadaan toisessa kaupassa kiskoa kaksinkertaista hintaa? Kuitenkin kummankin myymälän liha on samasta navetasta lähtöisin ja samalla hinnalla.

Arvoisa puhemies! Suomalainen maanviljelijä ei halua etuuksia eikä kaihda vastuuta yhteisten taloudellisten vaikeuksien kantamisessa, mutta haluaa oikeudenmukaisuutta. Yhden ainoan yhteiskunnallisen ryhmän tulotason alentaminen tilanteessa, jossa muiden ryhmien tulopohja koetetaan säilyttää, ei ole sitä oikeudenmukaisuutta, jolle yhteiskuntaa rakennetaan. Jos ja kun tinkiä pitää, tingitään elintasostamme yhdessä ja kaikki yhteiskuntaryhmät tasapuolisesti huomioiden. Yhden ammattikunnan yksipuolinen syrjiminen ei ole oikeudenmukaista eikä suomalaisen kansanvallan ja länsimaisen demokratian perinteiden ja periaatteiden mukaistakaan.

Maatalouden ylituotantoa on vähennettävä ja tuotantomäärää sopeututettava kotimaiseen kulutukseen, mutta siihen tähtäävät toimenpiteet tulee tehdä harkiten ja etukäteen ilman kohtuuttomia portaita. Esko Ahon hallituksen on osoitettava olevansa sen suuren luottamuksen arvoinen, jota maanviljelijäväestö on sille osoittanut, ja korjattava nyt ilmenevät kohtuuttomuudet. Tässä mielessä meidän on pyrittävä tukemaan sen työtä.

Viime päivät ovat jälleen kerran osoittaneet, kuinka korvaamattoman tärkeä omavarainen maataloustuotanto on itsenäiselle ja riippumattomalle kansakunnalle. Eikä ole pahaksi, vaikka joskus voi vähän naapurillekin tämän hädässä jakaa, mutta meidän on poliittisesti tämä maatalouden merkitys myös rehellisesti tunnustettava.

Ed. O l l i l a : Arvoisa puhemies! Täytyy ihan aluksi puuttua äskeiseen puheenvuoroon niiltä osin kuin siinä ensinnäkin todettiin ongelmallinen tilanne, missä ollaan, ja sen jälkeen varsin suvereenisti ja suruttomasti todettiin, että kaikki, mitä on tapahtunut, on kokoomuksen syytä. Ed. Virrankoski, ei ole kokoomuksen syytä se, jos te vaalikampanjassanne olette lähteneet epärealistisia odotuksia ja lupauksia ja toiveita kentälle syöttämään. Katsokaa tuonne pöydän taakse, siellä on keskustalainen maatalousministeri. Kuinka monta keskustalaista ministeriä on hallituksessa, kuka on hallituksen pääministeri? Te saatatte tällaisilla puheilla pärjätä tupailloissa Pohjanmaalla, mutta täällä te ette voi vastuusta vetäytyä. Asiat, politiikka, on sovittu yhteisesti hallituksessa, ensin hallitusneuvotteluissa, sitten budjettiriihessä, lisäbudjetin yhteydessä ja vielä kerran sen jälkeenkin. Kannetaan yhdessä vastuuta, eikö niin?

Maatalousväestön tulevaisuutta varjostaa tällä hetkellä epävarmuus, jota aiheuttavat Euroopan yhdentyminen, kansainvälisen kaupan vapautuminen ja kotimaisen maatalouspolitiikan epävarmuus ja lyhytjänteisyys. Poliittinen epävarmuus on viljelijöille jopa luonnonolosuhteiden epävarmuutta suurempi riski. Suomalaisella maatalouspolitiikalla on pyritty hoitamaan ja hoidettukin sellaisia tehtäviä, jotka ovat keskenään osin ristiriitaisia. Kun maaseudun aluepolitiikkaa, sosiaalipolitiikkaa ja tulopolitiikkaa on hoidettu nostamalla tuotteiden hintoja ja tuotantomääriä, on jouduttu nykyiseen ylituotantotilanteeseen.

Tulevan maatalouspolitiikan tulee vähentää maatalouspoliittista epävarmuutta, turvata maatalouselinkeinon tulevaisuus ja kannustaa muutokseen. Lisäksi tarvitaan eri sektoreiden yhteistyötä, maaseutupolitiikkaa, jolla varmistetaan myös muiden kuin maataloustuottajien mahdollisuus asumiseen, elämiseen ja yrittämiseen maaseudulla.

Suomen maatalous perustuu tulevaisuudessakin ammattitaitoisten maatalousyrittäjien hoitamiin tiloihin. Tavoitteena on tilakoon kasvattaminen, vaikka tilojen kokoa ja työvoiman käyttöä ei toki voidakaan kaavamaisesti määritellä. Tuotantomäärät ja hinnat määräytyvät nykyistä enemmän markkinavoimien mukaan, ja hallinto voi keskittyä toimintojen varmistamiseen.

Kansainväliset paineet, joista täällä on jo puhuttu, lisäävät muutostarvetta suomalaisessa maatalouspolitiikassa. Neuvoteltu Eta-ratkaisu on maataloudelle kohtuullinen, mutta mahdolliset päätökset, Gatt ja EY, uhkaavat suomalaista maataloutta. Suomen maatalouden rakenteen, hintojen ja kustannusten on kaikissa tapauksessa kehityttävä hallitusti markkinatilanteen mukaan. Osa perinteiseen maataloustuotantoon käytettävistä tuotantoresursseista siirtyy muihin maaseutuelinkeinoihin. Tämä on pitkällä aikavälillä elinehto maatalouden ja elintarvikejalostuksen säilymiselle Suomessa.

Neuvotteluissa Euroopan yhdentymisestä ja Gatt-sopimuksesta on maataloudelle vaadittava olosuhteidemme perusteella poikkeussäännöksiä ja pitkä siirtymisajat. Kotimaisen maataloustuotannon perusedellytyksenä on kohtuullinen tuontisuoja. Suomen on jatkossakin saatava tuottaa peruselintarvikkeensa kotimaassa. Jos ed. Laakso kuvittelee, että maatalouskomissaari tulee Suomeen etukäteen kertomaan, minkälaisia poikkeussäännöksiä me voimme saada, ennen neuvottelutilannettakin, eihän asia tietenkään niin voi olla.

Kansainvälisen kaupan vapautuessa suomalainen maatalous kohtaa väistämättä kovenevaa hintakilpailua. Kilpailu ja kuluttajien vaatimukset edullisista elintarvikkeista edellyttävät tavoitehintojen alentamista lähemmäksi eurooppalaista tasoa. Kotimaisen tuotannon mahdollistamiseksi on tuotantokustannuksia voitava myös alentaa. Maatalouden kannattavuutta ei voida varmistaa pelkästään korottamalla tavoitehintoja kustannusten nousua vastaavasti, vaan myös kustannuksiin on voitava vaikuttaa, ja niihin voidaan vaikuttaa, niitä alentaa, mm. tilakohtaisilla toimenpiteillä, kaupan kilpailua lisäämällä ja valtiovallan toimenpitein. Maataloustuen tuotantomääräsidonnaisuutta on väistämättä purettava. Nykyinen järjestelmä on johtanut ylituotannon kasvuun. Tuotantopanosten hinnat ovat myös nousseet, ja tuottajille tarkoitettu tuki on ohjautunut muille sektoreille aivan kuten ed. Saario vastauspuheenvuorossaan totesi.

Jatkossa tuki tulee ohjata viljelijöille myös kansainvälisistä syistä hyväksyttävänä ns. vihreänä tukena. Tuotannon tulee nykyistä paremmin vastata kotimaista kulutusta. Kaupan vapautuessa vaihdanta lisääntyy, jolloin omavaraisuus edellyttää myös vientiä. Perinteisten maataloustuotteiden rinnalle on kehitettävä uusia tuotteita, joista jää kotimaahan mahdollisimman paljon arvonlisää.

Maataloustuotannon on annettava siirtyä niille tiloille ja alueille, missä siihen on parhaat edellytykset. Tuotantoa on supistettava siellä, missä se on tehottominta. Huonoimmin maatalouteen sopivilla alueilla asuvien toimeentulo on varmistettava muilla keinoin. Tuotannon sijoittumiseen vaikuttavat siten alueen luontaiset edellytykset mutta myös viljelijän kyky hoitaa tuotantoaan taloudellisesti. Onnistuneesta yrittäjyydestä palkitaan.

Maatalouselinkeinon säilymisen edellytyksenä on kotimainen kasvinviljely. Maatalouselinkeinon ja viljelijöiden toimeentulon varmistamiseksi on rehu kotieläimille ja elintarvikkeisiin käytettävä leipävilja pääsääntöisesti tuotettava Suomessa. Viljan viljelystä luopuminen heijastuisi varsin laajalle. Maatalouskoneteollisuuden edellytykset heikkenisivät ratkaisevasti, maan hinta romahtaisi, ja konkurssit maatiloilla yleistyisivät.

Valiokunnan mietinnössä todetaan varsin yksimielisesti tarve maataloustulolain uudistamiseen. On hyvä, että tuo tarve tunnustetaan. Täytyy muistaa, että viime vaalien allahan yksi pääargumentteja, joilla äänestäjille esiteltiin vaihtoehtoa, oli se, että maataloustulolakia ei missään tapauksessa pidä muuttaa. Mutta todellisuus on tässäkin suhteessa tullut vastaan.

Kun maataloustulolakia ja maatalouspolitiikkaa yleensäkin on kuluvan syksyn aikana käsitelty, on ehkä meistäkin monen syytä miettiä, onko mahdollisesti käynyt niin, että kentällä julkisella esiintymisellä on herätetty katteettomia toiveita siitä, että näihin asioihin, jotka on sovittu kuten jo totesin hallitusohjelmassa, budjettiriihessä, lisäbudjetissa ja vielä kerran sen jälkeenkin, olisi vieläkin odotettavissa lisämuutoksia. Onko aiheutettu pettymyksiä ihmisille, viljelijöille, samalla kun on nostettu omaa profiilia? Jos näin on tehty, se ei tietenkään ole oikein eikä rehellistä, ja luulen, että se on myös ollut lyhytnäköistä asianomaisten, jotka mahdollisesti piston tässä sydämessään tuntevat, oman poliittisen tulevaisuudenkin kannalta.

Ed. V i r r a n k o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Ollilan puheenvuoroon toteaisin, että se ajatus, että maatalousväestön tulotaso turvataan, mikä on kirjoitettu hallitusohjelmassa, on ollut keskustalle tärkeä. Jos ed. Ollila pitää sitä epärealistisena odotuksena, olen kovin pahoillani.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ensinnäkin haluan todeta, että ajatukset siitä, että suomalaisen maatalouden aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle olisivat meidän taloudellisten ongelmiemme syy, eivät pidä alkuunsakaan paikkaansa. Maatalouden aiheuttamat kustannusongelmat ovat kuin hyttysen ininä Itämerellä suomalaisessa yhteiskunnassa, ja pidän valitettavana sellaista näkemystä, että maanviljelijäväestöstä tehtäisiin syyllinen edes osaksi, edes merkittäväksi osaksi, suomalaisiin taloudellisiin vaikeuksiin tänä päivänä.

Toisekseen haluan todeta sen, että hyttysen ininää täällä ovat olleet kaikissa puheenvuoroissa ne ehdotukset, joilla on pyritty tuomaan jotakin uutta maatalouden ongelmien korjaamiseksi. Ne fraasit eri muodoissa ja eri lauserakenteina on kuultu täällä koko tämän vuoden ajan. Ainakaan minä en ole kuullut yhtään ainutta sellaista esitystä, joka konkreettisesti voisi vaikuttaa maatalouden kustannusongelmiin, enkä minäkään pysty sellaisia esittämään. Kuinkas nyt minä, kun täällä on paljon suurempia asiantuntijoita ja viisaita ihmisiä!

Kuitenkin lähden siitä, että Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä on systemaattisesti tuonut esille sen, että meidän maataloutemme tulee pitää sellaisessa kunnossa, että se pystyy tuottamaan omavaraisen elintarvikemäärän suomalaiselle yhteiskunnalle ja että tähän pääsemiseksi suomalainen maatalous pohjoisissa olosuhteissa ei pysty selviämään koskaan ilman tukea sillä tavalla, että maataloustuottajain elinkeino olisi turvattu siten, että se antaa edes suunnilleen samanlaisen toimeentulon kuin muilla kansalaisryhmillä.

Maataloutta on tuettava, mutta niin kuin aikaisemmin paikaltani sanoin, kysymys on siitä, että meidän täytyy korjata rakenteita, katsoa ketkä suomalaisessa yhteiskunnassa ovat ammattimaanviljelijöitä. En mene poistamaan tässä näkemyksessäni sitä, ettei osa-aikaisuuskin voisi tulla kysymykseen. Mutta en ymmärrä sitä, että on 6 000—10 000 tilaa, joilla niiden hoitajat ja omistajat saavat päätoimisen tulonsa muista korkeapalkkaisista viroista ja siitä huolimatta viljelevät maata, jolloin muut maanviljelijät, jotka saavat siitä kokonaisuudessaan toimeentulonsa, niillä toimenpiteillä, joita nytkin ollaan eduskunnassa säätämässä, eli lisäämällä maanviljelijöille vientikustannusosuutta, maksavat, nimenomaan nämä varsinaiset maanviljelijät, näiden harrastemaanviljelijöiden harrastustoimintaa. Suurimman osan siitä maksaa valtio, siis yhteiskunta.

Rakenteisiin pitää puuttua, puuttua myös sikaloihin, joissa on 3 000 sikaa, joissa ei ole omistaja koskaan ollut maanviljelijä, tekee teollisuustuotantoa. On kanaloita, on muita sellaisia. Niiden pitää tulla maanviljelijöiden kiintiöiksi, jotka siitä ansaitsevat leipänsä. (Ed. Seppänen: Onko sivutoimiviljelijöitä eduskunnassa?) — Varmasti. Minulla on 5 hehtaaria peltoa, ja se on eräällä keskustalaisella vuokralla 300 markkaa hehtaari ja on ollut jo toistakymmentä vuotta, ettei tässä mikään kiskuri olla.

Rouva puhemies! Mennäkseni varsinaiseen asiaan, minkä vuoksi tänne tulin, haluan todeta sen, että Suomessa on viime viikkojen ja kuukausien aikana käyty ankaria ja nyt tulokseen johtaneita tuloneuvotteluita, joilla eri ammattijärjestöt, työnantajat ja työntekijät, ovat pyrkineet pääsemään sopimukseen tulevaisuuden palkka- ja tulotasosta, siis tulevaisuuden palkka- ja tulotasosta, ei taannehtivasti palkka- ja tulotasosta, vaan siitä, mikä on tiedossa, niin että kun minä menen sorvin ääreen, sinä päivänä minun palkkani on edelleen se, mikä se on ollut tänäkin päivänä, vaikka odotuksissani oli, että tavanomaisesti siihen pitäisi tulla vähän korotusta.

Nämä ovat olleet ankaria neuvotteluja, ja minä uskon, että sekä sosialidemokraatit että vasemmisto ovat olleet tukemassa SAK:ta ja muita ammattijärjestöjä heidän oikeutetuissa vaatimuksissaan palkkatasonsa säilyttämiseksi, ja sitten tämä palkkataso on jäädytetty niin kuin tiedämme. Sitä ei ole alennettu nimellisesti, reaalisesti se kyllä alenee. Sehän on selvä asia. Kuitenkin nimellispalkat on jäädytetty. Siis nämä ammattiryhmät tietävät tulevaisuudessa, mitä he tulevat saamaan. (Min. Viinanen: Ei ole jäädytetty.) — Anteeksi, arvoisa valtiovarainministeri! (Min. Viinanen: Nollaratkaisu on eri juttu!) — Nollaratkaisu on eri juttu. Minä ymmärrän kyllä ja pyydän anteeksi virheellistä lausumaani. Hyvä, että täällä valtiovarainministeri Viinanen ystävällisesti korjaa minun, tällaisen rahvaan miehen, sanoja. Minä arvostan tätä selkärankaista Viinasta. Hän on oikeastaan ainoa ministeri ministeri Pekkarisen ohella, jolla hallituksessa on mitään tekemistä.

Mutta tähän asiaan tullakseni vielä sosialidemokraatit ja vasemmisto aivan oikein ovat tukeneet omiaan. Myöskin maataloustuottajat ovat lähteneet siitä, että ovat joskus olleet luomassa alkiolaisen maalaisliiton, joka sen jälkeen on ehtimiseen muuttanut nimeään ja on kai tänään Suomen keskusta. He ovat odottaneet myöskin sitä, että sekä MTK, heidän ammattijärjestönsä,

että Suomen keskusta ja myös kokoomus, vaikkakin suurviljelijöiden tukija, olisivat olleet heidän takanaan siinä vaiheessa, kun he neuvottelevat omasta elintasostaan, siitä mitä he saavat hintaa tuotteistaan, joista muodostuu heidän elintulonsa.

Mutta kuinka on käynyt? Suomen keskusta sen paremmin kuin kokoomuskaan, sen paremmin kuin MTK:kaan ei ole missään vaiheessa ollut tukemassa suomalaista maanviljelijää. Päinvastoin, kun tänä päivänä sorvari tietää etukäteen, mitä minä alan saada ensi vuonna silloin ja silloin, maanviljelijät katselevat, kuinka paljon minulta otetaan pois siitä palkasta, joka on minulle jo lailla asetettu, lailla vahvistettu, siitä palkasta joka syntyy siitä, kun jyvä on, en sano nyt nurmen alle, sanon mullan alle laitettu ja sieltä kasvanut ja tuottanut tuloksen. Maanviljelijä on siihen satsannut ja laskenut, että jos sitä tulee niin ja niin monta tuhatta kiloa hehtaarilta, näin paljon minä saan rahaa, ja on tehnyt tämän mukaan tulevaisuudensuunnitelmansa niin kuin sorvarikin.

Nyt maataloustuottajalta keskustan, kokoomuksen ja MTK:n siunaamana otetaan pois jo siitä, mitä on sovittu, ei niin että otettaisiin tulevaisuudesta pois vaan otetaan siitä, jonka jyvä on jo mullan alle laitettu, jonka apulannat on ostettu ja tällä tavalla.

Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä on ollut hyvin voimakkaasti ajamassa sellaisia näkemyksiä, että maatalouden rakenteita pitää uudistaa ja päästä mahdollisimman pieneen vientitukeen sillä tavalla, kuin aikaisemmin olen todennut. Mutta nyt kun tämä pieni ryhmä, seitsemän kansanedustajaa, on eduskunnassa huomannut, että maanviljelijäväestö on jäänyt täysin yksin perustuslaillisesti sorretuksi, siltä otetaan kaikki, mikä sille perustuslaillisesti kuuluisi, tämä seitsemän edustajan ryhmä on asettunut systemaattisesti tukemaan maanviljelijäväestöä.

Tänä päivänä ed. Riihijärvi täällä tulee tekemään esityksensä, yhden pohjaesityksen hän on jo tehnyt, tekee toisen pohjaesityksen vielä ja muutosehdotuksia yksityiskohtaiseen käsittelyyn. Jos täällä Suomen keskusta, entinen maalaisliitto, alkiolaiset, köyhän puolella olevat, jos te asetutte tukemaan näitä ed. Riihijärven tekemiä esityksiä, niin maanviljelijän elämä helpottuu suuresti. Erityisesti heidän katkeruutensa yhteiskuntaa kohtaan hälvenee, koska he eivät menetäkään perustuslain vastaisesti heille lailla luvattuja etuja, vaan saavat ne. Samalla lähdetään siitä, että vaikka viljan hintaa leikataan ja tulee leikata, niin se täytyy olla sellaisessa suhteessa, että maanviljelijälle annetaan mahdollisuus elää myöskin vuonna 92 ja 93.

Tämä on suomalaisen yhteiskunnan perusta: Samat oikeudet kuuluvat maanviljelijälle kuin sorvareillekin, mutta sorvarien puolta on pidetty, maanviljelijöiden puolta ei tänä päivänä pidä yksikään muu kuin nämä seitsemän kansanedustajaa. Kieltämättä vasemmistoliitto on ollut systemaattisesti mukana meidän kanssamme tai me olemme olleet vasemmistoliiton kanssa, kuinka vain. Meillä on ollut selkeä linja maanviljelijän tukemisesta tässä salissa.

Sosialidemokraatit ovat perinteisesti maatalousvihamielisiä, sehän on selvä asia, ja heidän kannaltaan asiaa on katsottava hiukan toisessa valossa. Tilanne on, rouva puhemies, tällainen. Jos nämä muutokset, mitä ed. Riihijärvi täällä tulee esittämään, menevät nurin, suomalaista viljelijää on loukattu perustuslaillisesti ja samalla tehty se, että suomalaisen maanviljelijän tulee nälkä, ainakin tulee velka ja vekseli tulevaisuudessa. Näin on marjat, sanoi marjastaja. Sanoisinko vielä lopuksi: ugh, olen puhunut!

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuorosta haluaisin oikaista sen, että tietääkseni Suomesta ei löydy yhtä ainoaa sikalaa, missä olisi 3 000 sikaa. Tämä on jo nimittäin sitä eurotasoa sikalakoossa. Kyllä ed. Aittoniemen sietäisi vähän paremmin tutustua asioihin, kun puhuu näistä harrastelijaviljelijöistä.

Edelleen ed. Aittoniemeltä toivoisin, että hän lukisi sen puheenvuoron, joka ajoittuu syyskuulle, muistaakseni SMP:n puheenjohtajan pitämä puhe, että nyt pitää leikata entistä enemmän maatalouden ylituotantoa ja tätä vientivastuuta ja siinä säästää. Tällaisen puheenvuoron muistan kuulleeni syyskuulta, niin että tässä asiassa tällä kertaa puhutaan toista.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi todisti, että tässä on seitsemän kansanedustajaa, jotka huolehtivat suomalaisen maanviljelijän eduista tässä salissa ja Suomen kansan edessä. (Ed. Aittoniemi: Ja vasemmistoliitto!) Mutta jos teille annetaan samat resurssit ja olisitte hallituksessa, niin olisitte melko hiljaa tässä salissa. Mekin puhuimme viime kaudella oppositiossa ja minäkin paasasin

täällä niin hirveästi viljelijän puolesta, mutta kun nyt olemme hallituksessa ja ei ole resursseja, niin on vaikea puhua. (Hälinää) Edellinen hallitus antoi meille kaikki paikat täynnä viljaa. Se on nyt vietävä pois ja joudutaan sakottamaan viljelijöitä. MTK:kin on hyväksynyt tämän vuoden osalta kaikki vientikysymykset ja sitten Haaviston Heikki tulee Jäähalliin ja haukkuu hallitusta. Kyllä tällaiset populistimaiset puheenvuorot pitäisi lopettaa. Isäntiä ja emäntiä tuolla höynätään. Asia voisi olla toisellakin tavalla. (Ed. Seppänen: Täytyy haukkua myös keskustan eduskuntaryhmää!) — Kaksi minuuttia loppuu pian, puhukaa sen jälkeen!

Yksi konkreettinen esitys: Minä olen kyllä sitä mieltä, että kun viljelijöillä alkaa 100 prosentin vastuu ensi vuonna vientikustannuksista, niin siinä vaiheessa lopetetaan hätäavun vienti tuonne naapurimaihin, jos sitä ei oteta koko valtakunnan kassasta, mitä viedään hätäapua nälkää kärsiville alueille naapurimaihin. Koko kansan puolustuksellinen näkökulma on huomioitava tässä asiassa. Eivät viljelijät voi yksin tätä asiaa ratkaista. Siitä ratkaisu ensi vuonna löytyy, kun olemme kaikki sitä mieltä, että koko kansa ottaa osaa hätäapuun eikä pelkästään viljelijät. Tähän asiaan palataan vielä!

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttumatta ed. Aittoniemelle tyypilliseen poliittiseen demagogiaan, mitä hän harjoittaa, mikä ei valitettavasti millään tavalla viljelijän arkipäivän ongelmia ratkaise, haluan kuitenkin ottaa esille erään hänen puheessaan hyvin usein toistuvan kohdan. Hän antaa ymmärtää, että osa-aikaviljelyä voimakkaasti rajoittamalla maatalouden ongelmat ratkaistaan.

Omassa puheenvuorossaan hän tuli paljastaneeksi, miten mekanismi toimii, kun hän kertoi, että hän on keskustalaiselle viljelijälle vuokrannut 5 hehtaaria. Olen aivan varma siitä, että tämä keskustalainen viljelijä saa niiltä hehtaareilta tuotantoa irti paljon enemmän, mitä ed. Aittoniemi kykenisi saamaan. Näin ollen tilanne on vain johtanut siihen, että ylituotanto valtakunnassa on lisääntynyt. Ei tällä tavalla ongelmia ratkaista. Kysymys on siitä, että meidän on tavalla tai toisella joko lisättävä käyttöä tai saatava kapasiteettia pois tuotannosta eikä siirrettyä toiselta toiselle. (Ed. Aittoniemi: Ei 5 hehtaaria paljon merkitse!) — Niin, mutta nekin ovat nyt viljelyksessä eivätkä poissa viljelyksestä, niin kuin pitäisi olla.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttilalle toteaisin, että täällä on kertaalleen kerrottu, että kun silloinen SMP:n puheenjohtaja Riihijärvi tämän puheenvuoron käytti, siinä myös todettiin ne vaihtoehdot, millä tavoin se kompensoidaan. Aina on pyritty väittämään, että kun me esitämme jotakin, mistä ne rahat otetaan. Siinä esityksessä oli nimenomaan harkittu se kompensointimahdollisuus. (Ed. Pulliainen: Setelipainosta!) — Ed. Pulliainen, setelipaino ja rahan syöttö kuuluvat naapurimaille eikä tällä hetkellä meille!

Ed. Saapungille toteaisin, että itse olen ollut 333 päivää hallituksen ministerinä. Minä tiedän, mitä ministeri voi vaikuttaa. Ainakin voi tehdä esityksiä ja vetää esitykset pois, merkitä valtioneuvoston pöytäkirjaan eriäviä mielipiteitä jne., saati sitten kun on pääministeri omasta puolueesta. Ainakin Holkerin hallituksessa myös pääministeri lähti puolustamaan määrättyjä asioita. Kun samasta puolueesta on pääministeri ja maa- ja metsätalousministeri, luulisi, että silloin pelataan edes niin hyvin yhteen, että puolustetaan maatalousväestöä, kun ennen vaaleja ainakin näin luvattiin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka vastasi puheenjohtajakysymykseen, ja olen aikaisemmin itsekin lausunut, että rakenneongelmiin puuttumisella on tarkoitettu 6 000:ta tilaa, jotka ovat pankinjohtajien ja sellaisien viljelijöitten. Sieltä on lähdettävä karsimaan vientimaksun aiheuttavia tekijöitä. Enää minä en tähän halua puuttua sen enempää.

Minä sanoisin vielä, että me olimme Holkerin hallituksessa elokuun loppuun vuonna 1990 ja tehtävämme on pitkälti ollut kansaneläkeläisten, vähäosaisten, eläkeläisten ja muiden tämän tyyppisten ihmisten asioiden ajaminen eduskunnassa ja hallituksessa. Me yritimme vimmatusti kahden vuoden ajan ajaa kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta. Kun budjettineuvotteluissa aikanaan 1990 näimme, että se ei onnistu, lähdimme hallituksesta ja sillä siisti. Me emme sellaisessa hallituksessa olleet, joka ei lainkaan huomioinut sitä kansanosaa, jonka asioita me tietyllä tavalla olimme ajamassa.

Jos hallitus ei huolehdi teidän taustavoimistanne: maanviljelijöistä ja maataloustuottajista, niin lähtekää hallituksesta. Te olette vain niin hallituskipeitä, että te ette lähde sieltä kulumallakaan, ei niin suurta onnettomuutta tapahdu. (Ed. Saapunki: Pakko lähteä, kun ajettiin!) —

Ajettiin? Ei, minä olin neuvotteluissa mukana, eikä ole ajettu, minä tiedän, onko ajettu vai lähdetty. (Ed. Saapunki: Ed. Vistbacka sanoi toista!) — Mutta minä sanon näin. Se on Vistbackan asia, mitä Vistbacka sanoo.

Mitä tulee sitten siihen asiaan, että Venäjä ruokittaisiin ja ajateltaisiin, että pitää ottaa Venäjän ruokkiminen tähän mukaan, eihän sillä perusteella ruveta maataloutta pitämään, että ryssiä aletaan ruokkia. Minä eilen täällä sanoin jo sen perustan. Se 400 miljoonaa meni, joka meni, mutta tämän jälkeen tarvitaan kunnon maksu ja sillä siisti.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on vähän samanlaisia sävyjä kuin vuosi, pari sitten. Osataan tietysti itse kukin aina kaivella toistemme tekemisiä. Varmaan minäkin tulen siihen syyllistymään. Mutta täytyy sanoa, että tällä linjalla tässä vakavassa tilanteessa me emme enää pääse eteenpäin. Siinä mielessä ystävämme ed. Aittoniemen puheenvuoro oli vähän masentava. Sosialidemokraatteja tietysti perinteisesti on pyritty leimaamaan maatalouspoliittisessa keskustelussa, jopa puheoikeus meiltä viemään menneinä vuosina tässä salissa tästä asiasta. Uskon, että niin minä kuin muutkin sosialidemokraatit pyrkivät rehellisyyteen ja rehellisesti toteamaan ongelmat ja löytämään niihin oikeudenmukaisen ratkaisun ihan K. A. Fagerholmin lauseen mukaan, että "nälkä on suomeksi ja ruotsiksi sama asia". Hätä on myös maaseudulla ja kaupungeissa ihan samanlainen.

Tässä suhteessa minusta on huolestuttavaa juuri SMP:n linja. Te jatkatte keskustan epäonnistunutta ja todella edesvastuutonta puhe- ja populistista myllyä täällä, samaa kuin viime kaudella keskusta. Te tuette pian kuin köysi hirtettyä, jos te jatkatte vanhaa politiikkaa. Teidän maaseudun tukenne on sitä. Nyt on kyse Suomesta, maatalouspolitiikan ja aluepolitiikan perusteista, ja silloin joudutaan hyvin vakavaan pohdintaan lähiaikoina.

Ed. Saapungille voisi todeta, että populistiset puheet todella voisivat loppua muuhunkin kuin hallitukseen menoon. Se oli todella kauhistuttavaa esiintymistä, mitä keskusta täällä viime kaudella harjoitti, kun oli pellonraivauksesta puhe tai mistä tahansa ylituotannon rajoitustoimenpiteistä tai maataloustulolain uudistamisesta. Annettiin sellainen kuva, että kaikki muuttuu, kun keskusta tulee hallitukseen. Ei ole olemassa mitään ylituotanto-ongelmia eikä tarvitse pellonraivauksen rajoitustoimia. Kuitenkin jo ennätettiin tämän hallituksen toimesta tehdä juuri samanlainen pellonraivauksen rajoituslaki, minkä keskusta äänesti lepäämään. Eli tämä on juuri sitä, että vaalivoitto tällä hommalla hoidetaan, mutta sillä ei kanneta huolta maaseudusta, vaan se on ajettu viimeisen kuilun äärille.

Jo viime syksynä oli tiedossa miljardin kilon rehuviljapommi, josta emme sosialidemokraatit saaneet valiokunnan lausuntoihin tai mietintöihin minkäänlaista mainintaakaan, niin että asiaan olisi kiinnitetty huomiota. Nyt se on meidän silmillämme. Se on paitsi kansantalouden voimavaroja viemässä myös viemässä kohtuuttomasti kuin raippavero palkansaajilta, niin että se iskee viljelijöitä ja päätoimisia viljelijöitä yllättäen ja panee heidät polvilleen. Minä olen huolissani ihan vilpittömästi maaseudusta ja Suomen aluepoliittisista perusteista. Meillä ei ole varaa, kuten meidän taholtamme on jo aikaisemmin todettu, toiseen Ruotsiin muuttoaaltoon enää.

Tässä suhteessa meidän ongelmamme on tietysti nyt se, että me olemme liian myöhässä. Kaksi ja puoli vuotta sitten kun täällä käsiteltiin maataloustulolakia, me katsoimme, että viisivuotinen on liian pitkä. Nyt kun sen varassa yritettiin mennä, niin huomattiin, että tilapäisillä paikkauksilla on ajauduttu umpikujaan. Koko ajanhan se laki on ollut perusteiltaan täysin epäjohdonmukainen. Eivät ole viljelijät voineet luottaa siihen, eikä myöskään maatalouspolitiikan päätöksissä ole voitu sitä noudattaa. Ei ole nykyisen hallituksen tai sen ministerin luoma tämä tilanne, vaan se on eduskunnan 1989 hyväksymän lain seurannaista.

Tältä osin tuotantoon sidottu tukijärjestelmä sai meiltä arvostelua osakseen. Indeksiautomaattikaan ei ole nykypäivää, ja vientivastuujako ei myöskään toteutunut, niin kuin alun perin lain perusteluissa oli esitetty. No, ulosmarssistamme huolimatta sosialidemokraatit eivät pystyneet edellisen hallituksen virheellistä maataloustulolakia täällä korjaamaan.

Mainittakoon muuten, että keskustan rinnakkaislakialoite olisi vielä pahemmaksi tehnyt nykyisen tilanteen. Ed. Juhantalon nimissä kulkeva rinnakkaislakialoite olisi karkean laskutoimituksen mukaan aiheuttamassa tällä hetkellä lähes miljardin markan lisälaskua veronmaksajille ja viljelijöille. Jokainen voi arvioida, minkälainen olisi se tilanne.

Mutta ne ovat tietysti menneen talven lumia. Tässä tilanteessa tietysti täytyisi lähteä maa- ja metsätalousvaliokunnan minun mielestäni aika

yksituumaisesti löytämistä uusista linjauksista. Kaksi ja puoli vuotta myöhemmin maa- ja metsätalousvaliokunta tänään yksimielisesti viittaa aikoinaan täällä salissa esittämäni ja eduskunnan hyväksymän lausuman suuntaan siitä, että Gatt ja kansainväliset syyt otettaisiin huomioon ja ryhdyttäisiin maataloustulolain perusteiden uudelleentarkasteluun. Tässä yhteydessä minusta on erittäin tärkeätä, että myös sisäsyntyiset eli kansalliset syyt ymmärretään.

Me olemme yrittäneet vanhakantaista maatalouspolitiikkaa jatkaa. Me olemme tuotantoon sidotulla tuella, tällä apparaatilla, aikaansaaneet mielettömän vientituen, joka on kasvanut viime vuosina, tänäkin vuonna yli 5 000 miljoonaa markkaa. Tuotannonohjauksen kassamenot ovat vuodesta 1979 jo nyt 7 028 miljoonaa markkaa. Vaikka viljatuotanto ei ole juuri vuodesta 1979 vähentynyt, käytettiin vähentämiseen vuosina 1980—1990 yhteensä 2 773 miljoonaa markkaa. Vientitukiin meni vastaavasti vuodesta 1986 tähän vuoteen 5 799 miljoonaa markkaa. Maidon tuotannon osalta vuodesta 1980 on vähennys vain 470 miljoonaa litraa, mutta vähentämiseen käytettiin lähes 1 800 miljoonaa markkaa, ja vientituki vuosina 1986—1991 on peräti 8 355 miljoonaa markkaa.

Aikana, jolloin Ahon hallitus iskee eläkeläisiin, sairaisiin, lapsiperheisiin ja maaseudun väestöön, ne ovat aikamoisia summia, jotka me valutamme ulos. Erityisesti nyt vielä viljelijöiden omana vientimaksuna menee maaseudun elinvoimaa ulos. Haluan tässäkin yhteydessä sanoa, että me viemme maaseudun Suomesta tällä systeemillä.

Toinen asia on se, että palkansaajan tilinauhassa ei näy tietysti suomalaisen ruuan ilmainen syöttäminen keskieurooppalaisille. Se on mm. voissa 19 markkaa kilo, naudanlihassa 18 markkaa kilo. Kansantaloutemme kipeästi tarvitsemia voimavaroja menee tällä tavalla ulos.

Mikä on sitten ollut maatalouspolitiikan vastaus tässä tilanteessa? Ei puuttua päätoimisten aseman parantamiseen, heidän tuotantokustannustensa alentamiseen ja elinkelpoisuuden vahvistamiseen. Ei, vaan panna vientimaksuja, rehuveroja ja lannoiteveroja, joilla tehdään entistä kannattamattomammaksi tuotanto. Nimenomaan tuotantoon sidottu tukijärjestelmä kapitalisoituu maan hintaan. Se tekee kohtuuttoman kalliiksi sukupolvenvaihdokset, ajaa velkaantuneisuuteen, jota pahentavat vielä nykyisen ylituotannon vientimaksut ja muut rangaistukset, maanviljelijän omat raippamaksut.

Tässä tilanteessa me olemme esittäneet, että maataloustulolain tavoitehintaluettelosta tulisi poistaa vähintään rehuvilja ja kananmunat mutta myöskin laajemmin vilja, jolloin voimme hyvin voimakkaasti suoralla taloudellisella tuella erityisesti nuorille ja takauksilla mennä ylimenovaiheen yli ja vaikuttaa suoraan tuotantokustannuksiin. On muistettava, että rehuvilja on myös tuotantokustannus kotieläintuotannossa, alentaisimme näin sillä puolella myös. Uskon, että tähän ennen pitkää on puututtavakin.

Se, millä tässä tilanteessa edelleen on haettu vastauksia, on ollut tasapainottamismaksut ja tasapainottamismenot, jotka vuonna 87 olivat vielä alle 400 miljoonaa markkaa, ensi vuonna ne nousevat jo 1 500 miljoonaan markkaan. Nämä ovat puhtaasti vain ongelman rahalla eteenpäin siirtämistä. Se ei auta viljelijän tilannetta yhtään, mutta se ei poista myöskään ylituotannon tilannetta. Tältä osin on todella saatava muunlaisia järjestelyjä aikaiseksi.

Holhous- ja säätelyjärjestelmän hävittämistä on itäisestä naapuristakin osattu ainakin ruveta vaatimaan. On aika saada maatalouspolitiikassa se jo purettua myöskin. Kiintiöt, bonukset ym. kesannoinnit eivät ole ratkaisuja terveessä maataloudessa. Tältä osin pidän kuitenkin tärkeänä sitä avausta, mitä valiokunnan yksimielisessä mietinnössä on kirjattuna, että lähdemme nyt maataloustulon rakenteisiin ja puutteisiin kiinni.

Minusta sen kuitenkin täytyy tapahtua sillä tavalla, että otetaan maanviljelijän, maatalouden, maatilan kokonaistaloudellinen tilanne paremmin tarkasteluun eikä olla niin kaavamaisia kuin hallituksen esityksessä pakkokesannoinniksi, jossa mennään surkeilla tulorajoilla, kun kuitenkin tuotantokustannusten nousu ja maan hinnan nousu ja sukupolvenvaihdoksen kalleus pakottavat ihmiset hakemaan myös tuloja ulkopuolelta. Jos on meijerin autonkuljettajana, niin siitä jo rangaistaan välittömästi kovilla kesannointihommilla. Se ei voi olla oikein. Tilan kokonaisvelkaisuus ja elinkelpoisuus pitäisi arvioida paremmin.

Toinen asia on sitten se, että ei pitäisi myöskään olla niin yksipuolinen kuin nyt hallitus ja hallituspuolueen edustajat olivat valitettavasti myös äänestyksessä valiokunnassa, että mm. liike- ja pääomatulot jäävät tarkastelun ulkopuolelle, mutta palkka- ja eläketuloista raippaa isketään heti. Ei tämä voi olla oikeudenmukaista. En ymmärrä, mikä keskustan logiikka tässä asiassa on.

Toivon kuitenkin, että näitten yksimielisten ponsien jälkeen pääsisimme miettimään elävän, kehittyvän, kestävän maaseudun kannalta asiaa ja myös niin, että kansantaloutemme entistä vahvempana kohtaisi tulevat haasteet. Meillä on kansalliset syyt puuttua maatalouden ja maaseudun elinvoimaisuuden puolesta tähän asiaan, mutta myös kansainväliset syyt. Me olemme todella viimeisellä portilla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meidän sosialidemokraattisen ryhmän nähtävästi uusi hannestiainen ed. Rajamäki toi erinomaisen hyvin esille niitä ajatuksia, joita meillä sosialidemokraateilla maatalouden kehittämisestä on. Tämä vain alkuotsikoksi.

Olisin todennut saman, minkä ed. Rajamäki toisin sanoin totesi, että viime hallitus, Holkerin hallitus, otti hyvin lievästi kantaa siihen seikkaan, että maatalous Suomessa pitäisi saada vähitellen eurokuntoon. Mutta mitä teki keskustapuolue? Niistä pienistäkin nipistyksistä se löi hallitusta ja hallituspuolueita kuin vierasta sikaa. Nyt samat keskustalaiset etunenässään ed. S-L. Anttila ylistävät maan hallitusta sen toimenpiteistä ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Vähänäkki, vastauspuheenvuoro ed. Rajamäen puheenvuoroon.

Puhuja: Tämä koskettelee nimenomaan samoja asioita kuin ed. Rajamäki kosketteli monessa yhteydessä ennen varapuhemiehen saapumista paikalle.

Täällä keskustalaiset äänestävät säästölakeja, raippalakeja, vastaan. Me pyrimme sosialidemokraattisessa ryhmässä saamaan edes jollakin tavalla maatalouden Suomessa eurokuntoon.

Mitä tulee eräiltä tahoilta väitettyyn SDP:n maatalousvihamielisyyteen, tunnustan sen, että takavuosina meihin se leima lyötiin. Esimerkiksi kaikissa muissa suhteissa ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Vähänäkki, tämä on vastauspuheenvuoro ed. Rajamäen puheenvuoroon. Ed. Jokiniemellä on seuraava vastauspuheenvuoro.

Ed. Jokiniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rajamäen puheenvuoron johdosta haluan mainita seuraavaa.

Hän sanoi olevansa vilpittömästi huolestunut maaseudun tulevaisuudesta. Haluaisin myös tämän käytännössä nähdä. Meillä on voimassa viisi vuotta pitkä maataloustulolaki, joka edellisen hallituksen aikana saatiin aikaiseksi. Mutta tämänhetkinen tilanne johtuu siitä, että sosialidemokraattinen talouspolitiikka on vienyt meiltä mahdollisuudet. 40 miljardin markan erehtyminen tämän vuoden budjetissa on seurausta siitä, ja nyt joutuvat kaikki melkoiseen kurimukseen. Tästä johtuu myös se, jotta maaseutu on nyt äärimmäisen kovilla.

Ed. Rajamäki puhui myös, että lannoiteveroa on saatava pois ja vientimaksua. Haluaisin todella, jotta hän olisi näitten asioitten takana. Aikaisemman hallituksen aikana tämä ei näyttänyt missään tapauksessa olevan mahdollista, päinvastoin näitä tuli lisätä entisestään.

Hän mainitsi myös, että tuotantorajoitukset ovat holhousyhteiskunnan tuotetta. Varmasti olisi hyvä, jos näitä ei tarvitsisi pitää, mutta se johtuu taas siitä, että jos minkäänlaisia kiintiöitä ei olisi, niin maaseutu olisi kyllä jo nyt autio. Se olisi jo tapahtunut.

Olen aivan samaa mieltä, että maaseutupoliittista ohjelmaa ja tavoitteita viljelijät todella odottavat. Uskon vilpittömästi, että nykyinen hallitus pystyisi, kun se tämänhetkisen talousongelman pystyisi hoitamaan, myöskin tähän asiaan kiinnittämään erityisen suurta huomiota.

Ed. Röntynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauksena ed. Rajamäen puheenvuoroon toteaisin, että kun puhuttiin maataloudesta vuosi sitten, se budjetti, minkä edellinen hallitus rakensi tälle vuodelle, oli rakennettu liian löysin perustein. Senhän tunnusti myöskin edellinen valtiovarainministeri täällä pari viikkoa sitten. Se oli liian suurille toiveille rakennettu. Siitä johtuu hyvin suurelta osin nyt se, että joudutaan lisäämään varoja vientiin.

Aivan viime päivinä olen lukenut, että lihasta alkaa olla pulaa tällä hetkellä. Joulukinkkuja saa Etelä-Suomessa, mutta ei enää kehitysalueilla. Nämä ovat lehtitietoja, minä en tiedä, pitävätkö ne paikkansa vai eivät, mutta olen lehdestä lukenut. Minulla on vähän semmoinen kutina sormenpäissä, ed. Rajamäki, että keväällä joudumme myöskin lihan suhteen tuontiin. Tämä voi olla ihan tosiasia.

Myöskin viljan suhteen meillä pitäisi olla

malttia, ed. Rajamäki, odottaa sen verran, että sitä mukaa kuin viljelijät jäävät eläkkeelle myöskin tuotanto pienenee. Ja vuodet eivät ole veljeksiä. Meillä on ollut erittäin hyviä viljavuosia nyt muutamia, mutta voi olla, että ensi kesä ei olekaan enää niin hyvä kuin oli edellinen. Tässä mielessä varastojen pitäisi olla sellaisia, että ne riittäisivät vuodeksi, pariksi.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myöskin ed. Rajamäen puheenvuoron johdosta totean, että kun hän syytti, että viime vaalikaudella oppositio oli populistinen, minä kyllä tunnustan, että täällä aika terävää kielenkäyttöä harrastettiin. Mutta silloin ei ollut tällaisia rehuviljapommeja kuin tällä hetkellä, niistä ei ollut tietoa. Mutta kun ed. Rajamäki oli hallituspuolueen jäsen ja samalla Valtion viljavaraston johtokunnan jäsen, olisi toivonut, että ed. Rajamäki olisi hallituspuolueen jäsenenä tämän hoitanut, ettei tällaista viljapommia tälle hallitukselle olisi langennut ja sen hoitamista, mikä nyt aiheuttaa viljelijäväestölle ylipääsemättömiä ongelmia.

Kesannoinnista olen oikeastaan samaa mieltä kuin ed. Rajamäki, että kesannoinnin tulosidonnaisuus pitäisi siirtää suoran tulotuen puolelle, mutta nimenomaan sillä tavalla, että huomioidaan harrasteviljelijät ja poistetaan ne viljelijöiden rasituslistalta.

Lainsäädännön muutosta tarvitaan erittäin paljon, jossa huomioitaisiin edes tulevaisuudessa nuoret viljelijät, sukupolvenvaihdokset ja omavaraisuus tässä maassa, niin että maatalous järjellisesti jatkuisi myöskin tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Nykyinen järjestelmä, jossa hätätilan aikana hoidetaan näitä asioita, varmasti tappaa suomalaisen maatalouden, siitä olen samaa mieltä. Mutta siihen on pitkäjänteisesti alettava paneutua, että turvataan myöskin jatko.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Jokiniemi jaksaa olla uskollinen viimekautiselle tyylilleen, että sosialidemokraatit ovat kaikkeen suurin syy. Mutta emme me nyt niin mahtava puolue kuitenkaan ole, että me ohimennen luhistimme Neuvostoliiton ja Nkp:n ja aiheutimme mm. nykyisiä ongelmia.

Nykyinen laki ja sen rakenne on se ongelma. Nimenomaan viime syksynä me toimme esille ja mm. minä maa- ja metsätalousvaliokunnassa viljavarastosta tiedot, mikä on tilanne. Valiokunta kieltäytyi kirjaamasta niitä. Minä muistan tarkalleen, kuinka ei edes sivulauseeseen saatu näitä ongelmia kunnolla esille. Nimenomaan minun vaatimuksestani viljavarastosta otettiin mm. tietoja, mutta näitä ei haluttu kertoa. Ne eivät sopineet maaliskuun 18 päivän aamun tunnelmiin, piti olla pilvetön päivä viljelijöille. Mutta viljavuoreen ja maksuihin hukutitte heidät.

Toinen asia, mikä on ongelma, on, että me tarvitsemme hallittua rakennemuutosta. Tämä tilanne on liian äkkinäinen. Tämä hajottaa meidän maaseutumme ja meidän tuotantorakenteemme. Ei, ed. Saapunki, nuori viljelijä voi jäädä miettimään, milloinka ne vanhemmat luopuvat. Kyllä jotain muutakin pitää ruveta tekemään tässä asiassa. Nuori tarvitsee tukea, ja päätoimiset viljelijät tarvitsevat ihan eri tavalla tukea.

Koko ongelmasta täytyy tietysti muistaa, että vaikka tuottajahinnat ovat meillä kaksinkertaiset muihin maihin verrattuna, kyllä olennainen ongelma meillä kustannustason puolella, jos siitä vielä sanotaan, on kartellisoitunut jalostus ja kauppa. Tämä on meidän erityinen ongelmamme, johon myöskin, kun ylipäänsä lähdetään koko systeemiä muuttamaan, täytyy vakavammin puuttua. Siitä kärsivät myös keskusliikkeissä tuottajat. Heidän pitäisi saada rehut ilman keskusliikkeitä, heidän pitäisi monia tuotantokustannuseriä pystyä alentamaan uudenlaisilla järjestelyillä.

Ed. S-L. A n t t i l a : Herra puhemies! Hallituksen esitys maataloustulolain muuttamiseksi vuodelle 1992 lisää maatalouden omaa markkinointivastuuta tästä vuodesta noin 500 miljoonaa markkaa tietysti ehdolla, että ensi vuonna saadaan edes kohtuullinen sato. Maataloustulolain muutoksella valtion vientivastuu vähenee ja maatalouden oma vastuu kasvaa. Tämä on aivan ymmärrettävästi saanut viljelijät takajaloilleen tilanteessa, jossa toiset tekivät yhteiskunnassa nollaratkaisuun perustuvan tulopoliittisen kokonaisratkaisun. Tästä maatalouden tilanteesta seuraa se, että viljelijäväestön tulotasoon tulee tällä noin 30—50 prosentin alennus tuotantosuunnasta riippuen.

Tällainen menettely olisi muiden väestöryhmien kohdalla aiheuttanut yleislakon, olen siitä aivan varma. Nimittäin paljon pienemmistäkin tulojen erimielisyyksistä on lakkoiltu. Viimeksi toissapäivänä Turun kaupungilla oli uhka saada työntekijät lakkoon. Riita käsittääkseni kuitenkin sovittiin.

Viljelijän palkan toinen sopijaosapuoli on valtio, joka taloudelliseen kriisiin vedoten on siirtämässä markkinointivastuun lisätarpeen lähes kokonaan viljelijöiden vastattavaksi lukuun ottamatta 80:tä miljoonaa markkaa, jolla valtion oma vastuu näistä ratkaisuista kasvaa.

Täällä on puhuttu aivan oikein siitä, että tämä hallitus on saanut edelliseltä hallitukselta 900 miljoonan kilon viljaylijäämän, jolle piti tehdä jotakin. Se piti saada liikkeelle. Siitä seuraa se, että tätä vuotta, jota nyt eletään, koskien 650 miljoonan markan vientitukimääräraha, joka on tämän vuoden budjetissa, on kasvanutkin lisäbudjettien kautta 1 050 markalla 1 700 miljoonaan markkaan nimenomaan maatalouden omana vientivastuuna. Samaan aikaan, kuten totesin, valtion vastuu on kasvanut 80 miljoonaa markkaa.

Tämä 1 700 miljoonaa markkaa maatalouden kokonaistulosta, 8 miljardista markasta tai vähän päälle, on todella iso luku. Se ymmärrettävästi on saanut viljelijät liikkeelle. He ovat syystä huolissaan tulevaisuudestaan. Niin on huolissaan myös viljelijöiden tulevaisuudesta keskustan eduskuntaryhmä, jossa olemme moneen kertaan yrittäneet ja vaatineet korjattavaksi tilannetta perustellen juuri sillä, että muut väestöryhmät tekivät nollaan perustuvan tulopoliittisen kokonaisratkaisun.

Niinpä kaksi viikkoa sitten perjantai-iltana hallituksen sisällä käytiinkin neuvottelut ensi vuoden tilanteesta tilanteessa, jossa kokoomuksen eduskuntaryhmä oli päättänyt yksimielisesti, että maataloudelle ei anneta mitään hyvitystä. Tämä oli lähtökohta, josta lähdettiin ensi vuoden maataloustulon leikkauksia neuvottelemaan. Tulkitsenkin tilanteen sillä tavalla, että tällä päätöksellä kokoomus on halunnut tietyllä tavalla kostaa keskustalle maatalouden osalta ja näin on tiukkana. Neuvottelut päätyivät kuitenkin 175 miljoonaan markkaan, jolla maatalouden tulonmuodostusta ensi vuonna avitetaan siten, että 100 miljoonaa siitä kirjataan maataloustuloon, jonka ymmärrän olevan lisäyksenä suoraan tulotukeen, jota viljelijöille budjetin kautta maksetaan. Sen sijaan 75 miljoonaa markkaa annetaan Valtion viljavarastolle, millä nopeutetaan niitä tilityksiä, jotka Valtion viljavarasto maksaa eteenpäin.

Kun otetaan huomioon vielä se, että devalvaation kautta maatalouden vientitukea säästyy noin 120 miljoonaa markkaa ensi vuonna, saan tästä yhteensä 295 miljoonaa markkaa. Jos tämä olisi kyetty hallituksen sisäisillä neuvotteluilla ohjaamaan alennuksena maatalouden vientivastuuseen, olisimme huomattavasti paremmassa tilanteessa kuin olemme tällä hetkellä. Siinä mielessä vielä kerran, kun olen ikuinen optimisti, toivon, että ensi vuoden ensimmäisen lisäbudjetin yhteydessä hallituksen sisällä voitaisiin tästä asiasta keskustella. Käsittääkseni 295 miljoonaa markkaa alenemana vientivastuihin olisi 15 penniä viljan vientikustannusmaksussa alaspäin, saman verran mahdollisesti lannoiteverossa eli jommassakummassa. Tällä tavalla olisi voitu viljelijöiden 500 miljoonan markan vastuuta oikeudenmukaistaa ja kohtuullistaa.

Kysymys kuuluukin: Miten tästä eteenpäin? Tästä asiasta, maataloustulolain hyväksymisestä, samoin kuin maatalouden muista ratkaisuista on tehty hallituskysymys, eli kysymys kuuluu: Jos me nyt hajotamme hallituksen, mitä tulee tilalle? Tätä kysymystä olen pohtinut viime vuorokauden aikana melkein vuorokauden ympäri. Tilalle tulisi mahdollisesti sinipunahallitus, seuraavana mentäisiin luotijunalla Eurooppaan. Suomen maatalous saisi uuden uhan näiden jälkeen välittömästi peräänsä.

Todetaan monta kertaa, että viime vaalikaudella sinipunahallituksen harjoittama maatalouspolitiikka oli huomattavasti maatalousystävällisempää. Nyt täytyy muistaa erot olosuhteissa, joissa sinipunahallitus toimi. Sinipunahallitus aloitti toimintansa ensimmäisenä katovuotena 1987, maksettiin katokorvauksia, ei puhuttu maatalouden ylijäämien viennistä vaan päinvastoin siitä, mistä löytäisimme viljaa, koska sitä ei koto-Suomessa silloin pystytty juurikaan tuottamaan. Sinipunahallituksella ei ollut maatalouden ylituotannon kanssa sellaisia ongelmia, mistä johtuen sen politiikka vaikutti nykyistä tilannetta vasten huomattavasti paremmalta. Tämä on se harha, jota tänä päivänä hyvin yleisesti viljellään. Tilanteet pitää saattaa yhdenvertaisiksi.

Eduskunnassa on hyvin pieni vähemmistö ihmisiä, joilla on omakohtainen suora kontakti maatalouteen. Itse olen yksi heistä, ja sanon suoraan, että tunnen rehellisesti, että tilanne ei ole oikeudenmukainen viljelijäväestöä kohtaan, mutta palikat pöydällä ovat nyt ne, että jos me hajotamme hallituksen, en ole varma siitä, että saamme tilalle paremman, en kerta kaikkiaan. Jos se on sinipunahallitus, se on EY-junassa, ja se on maataloudelle uusi uhka. Tältä pohjalta olen päätynyt siihen tulokseen, että porvarihallitus on sittenkin maatalouden kannalta tulevaisuutta ajatellen ehkä parempi. Ainakaan muuta

vaihtoehtoa ei tällä hetkellä liene. Nimittäin sosialidemokraatit esittivät ensimmäisenä, kun neuvoteltiin hallituksen ja sosialidemokraattien kanssa ensi vuoden budjettisopimuksesta, miljardia markkaa pois maatalouden vientituesta sen lisäksi, mitä jo tähän mennessä on otettu. Se kertoo asenteista. Jos me menemme sinipunahallitukseen tai menisimme tämän jälkeen, en ole ollenkaan varma, että tulokset olisivat parempia. Tätä taustaa vasten olen päätynyt siihen, että hallituksen on ensi vuoden aikana tehtävä maataloudelle oikeudenmukaisempia ratkaisuja, mutta parempaa vaihtoehtoa ei valitettavasti löydy.

Ed. Mäki-Hakola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun tietää maatalouden aseman ongelmallisuuden ja koko meidän yhteiskuntamme ongelmallisuuden, täytyy valittaen todeta, että tämäntapaisia puheenvuoroja käytetään, joiden koko idea on syyttäminen, toisen syyttäminen, menneen syyttäminen, hallituskumppanin syyttäminen jne.

Mielestäni ne maatalousratkaisut, joita on tehty, on tehty neuvotellen ja ymmärtääkseni varsin rakentavassa mielessä niiden ministerien kanssa, jotka kokonaisuudesta, suomalaisen yhteiskunnan menosta, vastaavat. Siinä on muitakin tekijöitä kuin tällainen yhden asian puolesta tavattomasti kiivailu. Minä väitän, että maatalouden asia on otettu sekä kokoomuksen että keskustan ministerien taholta todella vakavalla tavalla jokaisessa vaiheessa.

Valitettavasti tällainen ed. S-L. Anttilan tapainen puhetyyli vaikeuttaa vilpittömiä ja asiaan meneviä neuvotteluja. Olisi maatalousväestön kannalta varmasti paljon parempi ollut, jos äskeinen puheenvuorokin olisi jätetty käyttämättä, kun ottaa huomioon ne vaikeudet, minkälaisissa tilanteissa todella näitä asioita eteenpäin viedään.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy sanoa, että minä toivorikkaana odotin valiokunnan puheenjohtajan puheenvuoroa. Olen hyvin pettynyt siihen ensinnäkin sen takia, että siinä ei käyty valiokunnan mietintöön liittyvän tavoitepuolen erittelyä läpi, millä tavalla maataloustulolainsäädäntöä voitaisiin niin kehittää, että turvataan nuorten ja päätoimisten viljelijöiden elämä kaikissa niissä uhissa, joita velkaantuneisuus, kansainvälisyys ja ylituotanto aiheuttavat, koska siihen meidän pitää vihdoin viimein päästä nyt kyseisessä tilanteessa kiinni. Nyt on liian monta vuotta vuodesta 89, kun maataloustulolaki tehtiin, hukattu. Ne ovat kohtalokkaita vuosia Suomen maanviljelijöille ja Suomen maaseudulle.

Sinänsä täytyy sanoa, että myös yksi perinne edelleen jatkuu ja tietysti ihan huvittuneena totesi, että keskustapuolueella on aina syntipukki hallituksessa, jonka päälle voi maataloustulopolitiikan ja maatalouspolitiikan virheet laittaa. Ei siinä mitään. Se on kokoomus tällä kertaa. Ehkä me olemme olleet aikaisemmin. Toivon kuitenkin, että päästäisiin keskustelemaan kaikkien puolueiden kesken nykyisessä vakavassa tilanteessa todella maataloustulopolitiikan rakenteista ja puutteiden korjaamisesta, koska nyt on aika lähteä syntipukkikeskustelusta jo asiaan. Eivät viljelijät voi kauan odottaa meidän tällaisia keskustelujamme enää.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki äsken ilmoitti olevansa pettynyt maa- ja metsätalousvaliokunnan puheenjohtajan äskeisen puheenvuoron johdosta. Minä totean, että minä en ole pettynyt, koska se sisälsi varsin merkittävän ilmoituksen. Tulkitsin niin, että ed. S-L. Anttila ilmoitti, että Suomen keskusta on hallituksessa estämässä sen, että tämä hallitus jättää hakemuksen Euroopan yhteisön täysjäsenyyteen, ja on sen eston panttina. Minusta se on erittäin merkittävä isänmaallinen teko. Toivotan ed. S-L. Anttilalle tässä valvontatehtävässä mitä parhainta menestystä. Se on sikälikin merkittävää, että hän itse ilmoitti Helsingin Sanomien tiedusteluun aikoinaan, että hän on Euroopan yhteisön täysjäsenyyden hakemisen kannalla, ja nyt on tullut toisiin aatoksiin. Tämä oli hyvin merkittävä ilmoitus.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttila sanoi eräässä aikaisemmassa vastauspuheenvuorossaan, että hän tulee asettamaan palikat paikoilleen käyttämässään eli äsken kuullussa puheenvuorossa. Mielestäni nyt ei niitä palikoita paikoilleen asetettu. Sen sijaan eilisiltana ed. S-L. Anttila asetti mielestäni paremmin palikat paikalleen.

Siitä huolimatta totean, että ed. S-L. Anttilan puheenvuoro oli looginen mutta siihen sisältyi nyt nimenomaan se ajatus, että hallituksen esitys pitää hyväksyä, jotta hallitus pysyisi pystyssä. Siis maataloutta on rasitettava siten kuin hallitus ehdottaa, jotta hallitus pysyisi pystyssä. Tämä nimenomaan suo kokoomukselle sen mahdollisuuden, että kokoomuksen edustajana entinen

puolueen puheenjohtaja voi jatkuvasti julkisuudessa sanoa, että maataloutta ei saa lyödä, mutta valtiovarainministeri Viinanen pitää hallituksen kautta huolen siitä, että maataloutta lyödään, maataloutta rasitetaan, viljelijöitä rasitetaan, niin kuin hallitus nyt tekee.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttila kovasti painotti sitä, kuinka monta sataa miljoonaa, vajaa 300, on sovittu nyt jälkikäteen annettavaksi. Mutta eräs asia, jota minä jäin kaipaamaan puheenvuorosta, oli se, minkä takia hän ei puhunut kokonaisvaltaisesti, mitä nykyinen hallitus on jo vienyt ja tulee viemään niitten lakiesitysten kautta, jotka ovat vielä käsiteltävänä, joista osa on myös tänä iltana esillä.

Arvoisa puhemies! Lisäksi haluan todeta, kun ed. S-L. Anttila yksisilmäisesti syytti nyt kokoomusta, että mielestäni on otettava huomioon, että ainakin minun saamieni tietojen mukaan hallitus on neuvotellut maatalousväestön etujärjestöjen kanssa: MTK:n kanssa ja vastaavan ruotsalaisen järjestön kanssa, voimassa olevan maataloustulosopimusta koskevan lainsäädännön mukaisesti ja eduskunnassa olevista asioista minun tietojeni mukaan — saattaa olla, että olen väärässä — on sovittu etujärjestön kanssa. Mielestäni on silloin hieman yksisilmäistä syyttää vain yhtä. Yksi pykälä on ollut, josta ei ole sovittu, ja se on poistettu.

Ed. Rönnholm (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. S-L. Anttilan puheenvuoro osoitti todeksi sen, että tasavaltamme hallitus on maho, henkisesti kuollut: raato. Tämä käy meille kalliiksi. Se näkyy korkeana korkotasona ja sinä, että Suomen talouspolitiikkaan ei luoteta, ja nämä puheenvuorot entisestään lisäävät näitä paineita. On ehkä vaikea monien ymmärtää, että voisin ajatella viljelijänkin kannalta asioita. Olen sitä keskustelun aikana yrittänyt tehdä, ja väkisin ed. S-L. Anttilan puheenvuoron aikana minulle tuli mieleen se vanha viisaus, että "kyllä viholaisten kanssa aina jollain tavalla pärjää mutta varjele meitä älyttömiltä ystäviltä". Tämä näin maanviljelijän vinkkelistä katsottuna.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäelle totean, että eilen illalla käydyssä keskustelussa esittelin valiokunnan mietinnön ja siinä nimenomaan katselin myös tulevaisuuteen ja katselin EY:tä ja Gattia, joten jos ed. Rajamäkeä asia kiinnostaa, pöytäkirjatoimistosta varmasti sen puheenvuoron saa. Olen edelleen hyvin tyytyväinen siitä, että maatalousvaliokunnassa erilaisia maatalouden asioita käsiteltäessä meillä on ollut erittäin hyvä henki. Me olemme yhteisvastuullisesti katsoneet tulevaisuuteen.

Ed. Mäki-Hakolalle totean sen, että keskustan eduskuntaryhmässä on kerrottu, että kokoomuksen eduskuntaryhmä on tehnyt yksimielisen päätöksen kaksi viikkoa sitten perjantaina, että maataloudelle ei hyvitetä markkaakaan. Jos tämä ei pidä paikkaansa, silloin meidän eduskuntaryhmässämme on kerrottu toisenlainen tieto, mutta tätä taustaa vasten ymmärrän hyvin sen, että maataloudelle ei ole löydetty kuin 175 miljoonaa markkaa, kun olisi tarvittu vähän enemmän.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. S-L. Anttilalle haluan todeta, että maatalouden osalta on hallituksessa neuvoteltu jo useaan otteeseen kuten hallitusohjelmaa tehtäessä. Myös budjettiriihen yhteydessä keskusteltiin maatalouden tukemisesta, ja keskustapuolueen kanssa kokoomus teki yhteiset ratkaisut yhteisymmärryksessä. Sen jälkeenkin on keskusteltu näistä asioista, ja viimeksi noin viikko kaksi sitten sovittiin vielä, että maatalous saa 175 miljoonaa markkaa, ja siitäkin kokoomus ja keskusta olivat täysin yksimielisiä. Maatalousministeri Pura tukee täysin tätä ratkaisua, ja tässä suhteessa olemme olleet täysin samoilla linjoilla. Hämmästelen suuresti ed. S-L. Anttilan väitettä täällä, että meillä olisi suuria ristiriitoja tässä asiassa.

On selvää, että esimerkiksi mitä tulee vientiin Neuvostoliittoon tai Venäjälle, nälänhätäalueille, olemme koska tahansa valmiita keskustelemaan näistä vienneistä, mikäli niillä voidaan maatalouden asemaa helpottaa. Mutta mielestäni ed. S-L. Anttila puhuu kyllä täällä selvästi muunnettua totuutta väittäessään, että kokoomus ei olisi ollut valmis helpottamaan ja auttamaan suomalaisten viljelijöiden asemaa.

Ed. Björkenheim: Arvoisa puhemies! Mielestäni nyt pitäisi keskustella siitä, miten me pääsemme tästä tilanteesta eteenpäin ja mitä meidän pitää tehdä heti ja mitä tulevaisuudessa. On turha mielestäni tässä enää syyttää toinen toisiansa siitä, miksi tähän on ajauduttu. Minä luulen, että meillä on kaikilla selvät mielipiteet siitä, miksi tilanne on niin vaikea kuin se on.

Minä ajattelinkin, että meidän kannattaisi palauttaa mieleen, mitä hallitus on hallitusohjelmassaan sopinut ja sen taakse ovat menneet kaikki nyt hallituksessa olevat puolueet. Tämän hallitusohjelman mukaan on sitouduttu siihen, että maatalouspolitiikan tavoitteena on elintarvikeomavaraisuus ja viljelijöiden toimeentulon turvaaminen. Sitten hallitus on luvannut tukea sellaista perheviljelmäpohjaista maataloutta, joka turvaa korkealaatuiset ja puhtaat elintarvikkeet kuluttajille.

Mielestäni hallituksen esitys n:o 160, joka juuri näihin asioihin puuttuu, on yritys tukea perheviljelmäpohjaista maataloutta. Toinen asia on tietysti se, että mielestäni ei maatalousministeriössä ole ajateltu näitä asioita tarpeeksi perinpohjaisesti ja tulee olemaan erittäin suuria vaikeuksia varmaan käytännössä toteuttaa hallituksen esitystä. Mutta sehän nähdään. Saattaa olla, että olen täysin väärässä.

Sitten hallitus lupaa hallitusohjelmassaan maataloustuotannon tasapainottamista, ja peltoalaa on tarkoitus vähentää mm. viherkesannoinnilla, metsittämisellä sekä bioenergian tuotantomuotoja kehittämällä.

Meidän maatalousministerimme on tämän pitkän keskustelun aikana kiltisti istunut täällä ja kuullut kaikkia puheenvuoroja, mutta olen pannut merkille, että hänelle ei oikeastaan ole esitetty yhtään kysymystä. Nyt, arvoisa ministeri — nyt hän ei kuuntele — ensimmäisen varsinaisen kysymyksen.

Haluaisin kysyä arvoisalta ministeriltä: Miten maatalousministeri ja maatalousministeriö suunnittelee, että todellakin saisimme pois tuotannosta nämä 500 000 hehtaaria, joiden on todettu olevan yli oman tarpeen? Ja kun hallitusohjelmassa puhutaan bioenergian tuotantomuotojen kehittämisestä, niin haluaisin kysyä: Kuinka pitkällä ministeriössä tämä työ on? Mehän tiedämme, että on kehitteillä kaikenlaisia vaihtoehtoenergiamuotoja. Maataloudessa voimme viljellä erilaisia kasveja ja tiedämme myös, että esimerkiksi rypsin viljelyä voitaisiin lisätä 300 000 hehtaariin, jolloin me voisimme siltä osin olla omavaraisia. Näistä olisi tietysti mukava kuulla nyt, koska mehän emme pääse tässä keskustelussa eteenpäin, jos me vain pengomme näitä vanhoja asioita, vaan meidän pitää nyt katsoa tulevaisuuteen, miten me pääsemme tästä vaikeasta ongelmasta ulos.

Sitten kysyisin myös: Mitä maatalousministeri aikoo tehdä maatalouden rakenteen kehittämiseksi, koska hallitusohjelma ottaa kantaa myös siihen, että pienyritystoimintaa ja liitännäiselinkeinoja kehitetään?

Sitten voimme tietysti katsoa vähän muitakin asioita, ja kun luin hallitusohjelmasta, mitä se sisältää, niin tähän on tietysti keskusta ja keskustan eduskuntaryhmä sitoutunut. Senhän me tiedämme, että jos me aiomme nämä tavoitteet saavuttaa, edessämme on pitkä ja vaikea tie. Me voimme todellakin sanoa, että maatalous on vuosien mittaan ajautunut tähän kriisitilanteeseen, joka on myös taloudellinen ahdinko, ja tähän sisältyy, niin kuin me tiedämme, myös hirveän paljon henkistä rasitusta viljelijäväestön keskuudessa. Se ei ole ollenkaan vähäinen asia, vaan minä sanoisin melkein, että tämä henkinen puoli tänä päivänä on paljon vakavampi kuin taloudellinen murhe, koska huonossa taloudessa on pärjätty ennen, mutta juuri tämä henkinen lama, joka nyt on, on kerta kaikkiaan sietämätön.

Me tiedämme, että suunnan kääntämiseen menee erittäin paljon aikaa ja tulee menemään enemmän aikaa kuin tällä eduskunnalla on ollut. Tällaisen uuden trendin löytäminen ja käyttöön ottaminen vaatii paljon enemmän kuin yhden tai kaksi vuotta. Mutta olen kuitenkin sitä mieltä, että hallitusohjelman suuntaviivat ovat hyvät ja niitä meidän täytyy edelleen pitää päämääränä, mutta juuri keinojen löytäminen on vielä edessä.

Nyt toisessa käsittelyssä olevat maataloutta koskevat lakiesitykset tuntuvat kuitenkin tässä tilanteessa, koska ne tavallaan iskevät aika äkkiä näihin ongelmiin, epäoikeudenmukaisilta. Totuus on joka tapauksessa se, että maatalous joutuu tinkimään tulotasostaan kohtuuttoman paljon. Leikkaukset ovat todellakin rajuja ja monen tilan kohdalla ylipääsemättömät, kuten tiedämme.

Moitin jo eilen keskustelussa hallituksen esityksiä yksityiskohtaisesti enkä palaa niihin nyt, mutta haluan edelleen kyllä sanoa, että minun mielestäni hallituksen esitykset ovat liian kaukana todellisesta elämästä. Ne ovat aika teoreettisia ja olisi voitu kyllä vähän enemmän ottaa huomioon, miten ne todellisuudessa toimivat.

Keskustan eduskuntaryhmässä on käytetty ylivoimaisesti eniten aikaa keskusteluun maatalouden ongelmista ja niiden ratkaisemisesta. Tänäänkin on näistä asioista käyty monta eri neuvottelua, joten asiat ovat olleet kyllä esillä erittäin paljon.

Maatalouden asioiden korjaamiseen on löydettävä tämän talven aikana kestäviä ratkaisuja. Kysymyksessä eivät ole pelkästään poliittiset

tavoitteet vaan sanoisin: nimenomaan tärkeän elinkeinoryhmän henkiin jääminen ja elävän maaseudun tulevaisuus. Ylituotantoa ei saada alas lisäämällä kustannuksia ja leikkaamalla tuloja, vaan ratkaisujen pitää olla aivan erilaiset.

Näissä lakiesityksissä on paljon sellaista, mitä olisi pitänyt muuttaa. Maa- ja metsätalousvaliokunnan yksimielisten muutosehdotusten olisi pitänyt mennä paremmin läpi ja lakien tarkoituksenmukaisuuden edelleen haluan voimakkaasti kyseenalaistaa. Miksi meillä on erikoisvaliokunta, jos emme käytä sen asiantuntemusta hyväksi?

Sitten voimme tietysti kysyä, olisiko toinen hallitus tehnyt maataloudelle parempia ratkaisuja. Jo tänään täällä käydyn keskustelun perusteella tiedämme, että vastaus on kielteinen. Keskustan eduskuntaryhmä on tehnyt voitavansa. Emme ole saavuttaneet tavoitteitamme vielä, sen myönnän, mutta työ jatkuu. Tasapainottamistoimenpiteiden aikaansaaminen on löydettävä. On hoidettava kuitenkin asiat pitkällä tähtäimellä niin, että myös tämän päivän tilanne otetaan huomioon, ja minä luulen, että työ tämän puolesta jatkuu välittömästi vielä tänä iltana. Keskustan ryhmä kyllä tuntee vastuunsa ja me tiedostamme vaikeudet. Hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitsemme kuitenkin enemmän tukea kuin tähän asti on ollut tässä salissa mahdollista saavuttaa. Pienryhmien populistisilla ponsilla ei näitä ongelmia ratkaista.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! On jälleen kerran todettava, niin kuin ed. Vihriälä edellisen eduskuntavaalikauden aikana erään lakiesityksen yhteydessä totesi: Onko jälleen kerran talonpojan murheen ilta taikka murheen yö. (Ed. Vihriälä: On, on!) Näin valitettavasti voinee jo ennustaa kuultujen puheenvuorojen perusteella, sillä maatalous on ollut Ahon hallituksen erityisenä silmätikkuna ja valitettavasti kielteisessä merkityksessä.

Hallitus on antanut lukuisia maataloutta koskevia kuristavia lakiesityksiä. Ed. Björkenheim totesi täällä, että työ jatkuu. Ed. S-L. Anttila totesi, että ensi vuodelle on annettu oliko se nyt 175 miljoonaa lisää, on sovittu maatalouden hyväksi. Mutta minun mielestäni silloin, kun puhutaan tällaisista summista, pitäisi nähdä kokonaisvaltaisesti, mitä esimerkiksi tämä hallitus on vienyt toimintansa aikana maataloudelta. Haluan kerrata ihan muutamia asioita, jotka koskettavat maatalousväestöä tavalla tai toisella.

Alkukesästä hallitus toi eduskuntaan esityksensä maatalouselinkeinolain muutokseksi. Sillä esityksellä valtiovalta ainakin minun tulkintani mukaan yksipuolisesti korotti maatalouteen liittyvien lainojen korkoja ja jopa niissä tapauksissa, että lainaehtoihin ei liittynyt edes korotusmahdollisuutta. Valitettavasti esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa hallituspuolueiden enemmistö oli toista mieltä. Itse jätin eriävän mielipiteen ja niin myös mm. vihreiden ed. Nikula. Tällä muutoksella lisättiin useiden tilojen rasitusta, kerrotun mukaan eräiden tilojen osalta jopa yli 10 000 markalla. Samalla lailla kerätään noin 65 000 viljelijältä nopeutetussa järjestyksessä lainan lyhennyksinä yli 100 miljoonaa markkaa. Minun mielestäni myös nämä toimenpiteet vaarantavat osaltaan niiden tilojen elinkelpoisuutta, jotka joutuvat niiden kohteiksi.

Saman suuntainen lakihan oli eduskunnassa joitakin aikoja sitten. Se koski metsänparannuslainoja. Sillä lakimuutoksella tullaan keräämään ensi vuonna noin 60 miljoonaa markkaa. Myös tämä summa on minun mielestäni lisärasite.

Erityisen ongelmallisia minun mielestäni ovat olleet ne lait, joilla on puututtu taannehtivasti maatalousväestön tulonmuodostukseen. En usko, että millään muulla alalla kuin maataloudessa tämä olisi mahdollista. Tähän seikkaanhan jo ed. Aittoniemi puuttui puheenvuorossaan, kun hän vertasi sorvariin, joka luottaa siihen sopimukseen, joka on vahvistettu tai tehty. Mutta maatalousväestön osalta valitettavasti tilanne on ollut ainakin tämän hallituksen aikana toisenlainen. Itselläni on niin lyhyt kokemus tämän talon asioista, että en tiedä, onko aikaisemmin puututtu tällä tavoin. Ilmeisesti ei, koska perustuslakivaliokunta joutui käsittelemään nimenomaan sen lain taannehtivuutta.

Lisäksi eduskunta hyväksyi kerran jo sen, että voimassa olevasta maataloustulolaista poistetaan maataloustuottajien 13 prosentin vientikustannusten vastuun enimmäismäärä. Sillä muutoksella käsitykseni mukaan otettiin noin 500 miljoonaa markkaa, joka summa kaatuu maataloustuottajien niskaan eli kerrannaisesti lisää ja lisää. Ainakin itse olen tulkinnut nämä näin. Taannehtivasti puututtiin kesken sopimuskauden esimerkiksi ohran ja kauran hintoihin korottamalla vientikustannusmaksua 30 pennillä viljakilolta. Sillä saatiin valtion kassaan 200 miljoonaa markkaa.

Ed. S-L. Anttila puhui täällä siitä, kuinka 175 miljoonaa markkaa saatiin sovittua ensi vuodelle. Näissä muutamissa esimerkissä, mitä kerroin, puhutaan lähes miljardista markasta jo, jotka on

nyt kerätty, osin jopa taannehtivasti. Tulkitsen taannehtivuuden myös niiden lakien osalta, joissa ei ole sellaista korotusmahdollisuutta ollut.

Oma lukunsa on tietenkin nyt käsillä oleva maataloustulolain eräiden säännösten muuttaminen. Tässähän esitetään, niin kuin täällä on jo aikaisemmin useaan otteeseen kerrottu, että maataloustuottajien vientivastuu korotetaan ensi vuonna 20 prosenttiin. Tällä korotuksella kerätään arvion mukaan, ainakin sen mikä liittyy lakiesityksen perusteluihin, noin 500 miljoonaa markkaa.

Meidän mielestämme kerralla tapahtuva alas ajaminen ei ole oikeudenmukaista. Sen johdosta maa- ja metsätalousvaliokunnan jäsenemme ed. Riihijärvi on tehnyt vastalauseen, jossa esitetään nimenomaan sitä, että nykyisestä 13 prosentista nostettaisiin vastuu 16 prosenttiin eli 3 prosentilla eli annettaisiin maatalousväestön sopeutua hiljakseen siihen, että tällaisia korotuksia tulee. Mutta kun ne tapahtuvat kerralla, niin se ei voi olla hyväksyttävää. Maataloutta koskevien hyväksyttyjen ja eduskunnassa vielä käsittelyssä olevien lakiesitysten perusteella ei voi tulla muuhun käsitykseen kuin siihen, että nykyinen hallitus haluaa ajaa maatalouden kerralla alas ja toteuttaa siten nopeasti maatilahallituksen järjettömän suunnitelman tilojen vähentämisestä puoleen.

Arvoisa maa- ja metsätalousministeri oli eilen täällä vastaamassa näihin kysymyksiin suullisella kyselytunnilla, jolloin asiasta käytiin sangen perusteellinen keskustelu, johon en halua enää tässä vaiheessa yksityiskohtaisesti palata.

Mielestäni ylituotannon rajoitustoimenpiteet, kuten äsken sanoin, olisi toteuttava harkiten eikä kerralla, kuten nyt suunnitelma näyttää olevan.

Täällä on usean tunnin ajan puhuttu vain tästä laista. Mielestäni silloin, kun puhutaan maatalousväestön ongelmista, pitäisi samassa yhteydessä käsitellä ja ottaa esille myös muut lait, joiden kautta nähtäisiin se kokonaisvaikutus, joka maatalousväestölle koituu. Silloin me liikumme aivan muissa summissa kuin niissä, jotka liittyvät tämän lakiesityksen taloudellisiin vaikutuksiin eli noin 500 miljoonaan markkaan. Päiväjärjestyksessä on vielä muutamia muita asioita, joitten kautta maatalousväestön rasituksia lisätään entisestään.

Arvoisa puhemies! Tämän johdosta katson, että nämä kaikki rajoitustoimet edellyttäisivät valtiovallan taholta toimia. Toivoisin, että erityisesti läsnä oleva maa- ja metsätalousministeri Pura lähtisi nopeasti toimimaan, jos ei vielä ole käynnistetty niitä mahdollisia tukitoimia, joilla voitaisiin auttaa velkaantuneita viljelijöitä, esimerkiksi pitkäaikaisilla ja halpakorkoisilla vakauttamislainoilla, niin että nämä ihmiset, jotka saavat elantonsa maataloudesta, pystyisivät selviytymään edes jollakin tavoin niistä kielteisistä seurauksista, joita tänä syksynä ja jo kesäkuussa täällä olleet lait yhteisvaikutuksiltaan aiheuttavat maatalousväestölle.

Valitettavasti tuntuu siltä, että vaikka on toivonut hieman toista, keskustapuolueen vetämän Ahon hallituksen maataloudelle aloittama kiristysote sen kuin vain jatkuisi ja kiristyisi. Se on valitettavaa niille päätoimisille maatalouden harjoittajille, jotka taistelevat velkavankeudessa jne. Myös aluepoliittisesti nämä lakiesitykset ovat sangen valitettavia. Mielestäni hallituksen olisikin otettava nyt ns. kultainen järki käteen, ennen kuin se on liian myöhäistä, ettei tästä tule katastrofi tälle maalle.

Arvoisa puhemies! Pelkään, että tulevan talven aikana on hyvin mahdollista se, että tässä maassa on satoja pakkohuutokauppoja. Minä en luota niihin lupauksiin joita on, että on perustettu kriisiryhmä jne. Olen itse joutunut olemaan parin viime viikon aikana mukana muutamissa neuvotteluissa, joissa on näkynyt se, että kyllä pankit pitävät puolensa. Se on valitettavaa tällä hetkellä. Vakavimmassa vaarassa tässä tilanteessa ovat muutamien vuosien sisällä sukupolvenvaihdoksen tai sisarosuuslainan avulla tilan haltuunsa ottaneet ja suuren velkataakan alle joutuneet nuoret viljelijät. Valitettavasti nykyisen Ahon hallituksen toimenpiteet eivät ole mitenkään auttaneet vaikeuksissa olevien viljelijöiden tilannetta, vaan päinvastoin.

Arvoisa puhemies! Kun täällä on kuunnellut harvojen keskustapuoluelaisten kansanedustajien puheenvuoroja tähän mennessä, on tullut mieleen eräitä ajatuksia lähinnä sen johdosta, että arvostellaan voimakkaasti hallituksen esityksiä, kuten ennen minua puheenvuoron käyttänyt ed. Björkenheim, hieman aikaisemmin ed. Virrankoski. Myös ed. Saapunki heitti minulle muutaman sellaisen heiton, joihin paikaltani annoin muutaman vastauksen. Sen kokemuksen mukaan, joka minulla on niiden 333 päivän ajalta, kyllä ihmettelen, jos ei asianomainen ministeri, jonka toimialaan asiat kuuluvat, pysty niitä hoitamaan, ja vielä kun on pääministerinä saman puolueen edustaja. Kyllä tuntuvat käsittämättömältä ed. S-L. Anttilan syytökset esimerkiksi yksinomaan kokoomusta kohtaan. On

muistettava, että siellä on myös kaksi muuta puoluetta mukana.

Arvoisa puhemies! Tuntuukin ihmeelliseltä, jos — kun hetken päästä äänestämme näistä asioista — esimerkiksi nämä henkilöt, jotka hyvin voimakkaasti arvostelivat hallituksen esitystä, äänestäisivätkin sen puolesta.

Maa- ja metsätalousministeri P u r a : Herra puhemies! Hallitusneuvottelujen kuluessa kävi selväksi se, että ensimmäisenä työnään hallitus joutuu karsimaan voimakkaasti kaikkien pääluokkien osalta sitä budjettiesitystä, joka edellisen hallituksen toimesta oli jo rakennettu. Tämä merkitsi myöskin maa- ja metsätalousministeriön pääluokan osalle 900 miljoonan markan karsintatarvetta, joka kohdistui lähes kaikkiin pääluokan menoeriin. Edelleen karsimistarve vuoden 92 budjetin osalta tai menojen kattamisen osalta tulojen lisäämisen muodossa on huomattava. Kun tämän lisäksi varastotilanne viljan ja kotieläintuotteiden osalta oli huomattava, lähtökohta oli kohtuullisen hankala. Hallituksen maatalouspoliittinen ohjelma ja tavoitteet nojaavat neljään tavoitteeseen, jotka on kirjattu hallituksen ohjelmaan: omavarainen maataloustuotanto, viljelijöiden tuloista huolehtiminen, aktiivinen ja tehostettu monipuolinen maaseutupolitiikka ja vientituen asteittainen leikkaaminen.

Herra puhemies! Meneillään olevassa täysistunnossa käsittelyn alla olevat lakiesitykset muodostavat kokonaisuuden. Maataloustulolain muuttamiseen jouduttiin edellä mainituista taloudellisista realiteeteista johtuen.

Vientikustannusmaksulain muutokset nojaavat maataloustulolakiehdotukseen, jolla viljelijöiden osuutta tulevan vuoden markkinoinnin osalta lisätään. Kuitenkin on syytä korostaa sitä, että tasapainottamistoimiin hallitus esittää lisättäväksi 200 miljoonan markan määrärahaa ja maa- ja metsätalousministeriössä on ryhdytty toimenpiteisiin, miten 1 500 miljoonan markan tasapainottamisvarat tulevan vuoden aikana tullaan käyttämään. Näillä tuotannon tasapainottamistoimilla hallitus pyrkii aikaansaamaan sellaista tuotannon tasapainottamista, jolla myöskin se hallituksen ohjelman vaikein kohta eli vientituen asteittainen leikkaaminen voitaisiin toteuttaa. Tänä vuonna on saavutettu jo edellä esittämiini syihin nojaten kyseenalaisia ennätyksiä, mitä tulee vientituen määrään. Sekä viljelijöiltä perittävä vientituki että myöskin yhteiskunnan maksama vientituen määrä ovat yltäneet ennätyslukuihin.

Kun täällä on viitattu toimenpiteisiin koskien päättyvässä olevaa vuotta, totean vain tässä yhteydessä lyhyesti sen, että kaikista toimista on maataloustulolain mukaisesti neuvoteltu tuottajain etujärjestöjen kanssa.

Maa- ja metsätalousministeriössä ovat myöskin selvittelyn alla toimenpiteet, joilla voisimme pysyvästi vähentää peltoalaa. On kuitenkin syytä todeta, että 500 000—700 000 peltohehtaarin poistaminen pysyvästi viljelyn piiristä merkitsisi kokonaisten läänien autioittamista, jos toimenpiteet kohdistettaisiin pohjoisimpaan Suomeen, ja parhaimmillaankin se merkitsee laajojen alueiden saattamista kokonaan aktiivisen elinkeinotoiminnan ulkopuolelle. Ei ole vähäinen vaikutuksiltaan toimenpide, jolla pyritään näin laajan peltoalan poistamiseen pysyvästi tuotannosta. Sen sijaan on löydettävissä käyttökelpoisia pellon käyttömuotoja ei-ruokatuotannon osalta. Paraikaa ollaan selvittämässä ns. biopolttoaineiden, voiteluaineiden, energiatuotannon ja muiden kasvien viljelymahdollisuuksia ylijäämäpellon osalta.

Käsitykseni mukaan hallituksen tavoite pyrkiä eroon ns. ylituotannosta on välttämätön. Se vauhti, jolla tavoitteeseen pyritään, on hallittavissa, kunhan löydämme oikeat keinot tuotannon tasapainottamiseen. Viljelijöiden tuloista voidaan huolehtia kohdentamalla oikein ja nykyisestä poikkeavalla tavalla se suuri summa, joka budjettiin on varattu erilaisten viljelijöihin kohdistuvien tukitoimenpiteiden osalle.

Meillä on monia suuria haasteita maataloustuotannon ja elinvoimaisen maaseudun ylläpitämisen osalta liittyen integraatioratkaisuihin. Näihin kaikkiin: omaan taloudelliseen tilanteeseemme, ympäröivään paineeseen ja ylituotannosta aiheutuviin viljelijöiden tulonmenetyksiin vedoten hallitus lähtee siitä, että sillä esityskokonaisuudella, joka on käsittelyn pohjana, voidaan hallitusohjelman mukaiset tavoitteet toteuttaa.

Ed. R ö n n h o l m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tarkoittamatta mitään pahaa herra ministerille haluan todeta, että hänen käyttämänsä puheenvuoro oli erittäin asiallinen. Se sisälsi pohdiskelevaa mietintää siitä, mitä näissä vaikeissa olosuhteissa tulisi tehdä, ja osoitti, että hän pitkälti oli tämän ongelmakokonaisuuden sisäistänyt. Kuitenkin erääseen kohtaan toivoisin hänen ottavan kriittisemmän kannan, ja se on se, ettei hän erehtyisi luulemaan, että noilla risuilla voitaisiin joitakin ongelmia tässä maassa

ratkaista. Kyllä siinä tarvitaan ihan toisennäköisiä keinoja.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totean minäkin, että arvoisan ministerin puheenvuoro oli hyvin maltillinen huolimatta siitä, että tilanne hänen kannaltaan ja hänen puolueensa kannalta on tällä hetkellä aika ankea. Hän toistuvasti totesi, että nyt arvioitavana olevat hallituksen esitykset muodostavat kokonaisuuden. Jos arvoisa ministeri katsoo paperiaan tarkemmin, hän huomannee, että siitä varmasti jäi yksi sana pois tai siinä varmasti lukee: muodostavat huonon kokonaisuuden.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Puran puhe oli aivan kuin toiselta planeetalta tai tässä tapauksessa ehkä parempi sanoa: kuin toiselta maatilalta, kun sitä vertasi ed. Sirkka-Liisa Anttilan tänäänkin pitämiin puheisiin. Ministeri tuntuu pitäytyvän hyvin tarkasti ja tiukasti myös hallitusohjelmassa riippumatta vähääkään siitä, minkälaista väkeä ja mistä päin Suomea istuntoja on parvekkeella seuraamassa. Sellaiselle puheelle ei voi muuta kuin nostaa hattua.

Oli myös hyvä kuulla, että ministeri totesi, että maataloutta hallituksen toimesta koettelevat ratkaisut on tehty yhteisymmärryksessä alan järjestöjen kanssa. En osaa näiltä osin muuta toivoa kuin ministerille menestystä erityisesti omiensa joukossa.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri on periaatteessa jatkamassa entistä linjaa ylituotantotilanteessa puuttumatta rakenteeseen, hinta- ja vientitakuujärjestelmään. Tasapainottamistoimenpiteillä, erilaisilla kiintiö-, säätely-, bonusjärjestelmillä ei ratkaista itse ongelmaa, vaan ennen kaikkea aiheutetaan paitsi rahankäyttöä myös viljelijöille huomattavia omia laskuja osallistumisesta tasapainottamiskustannuksiin aika merkittävästi jopa ensi vuonna. Tässä mielessä tarvittaisiin uudenlaista lähestymistapaa mm. maataloustuen yhdistämistyöryhmän idean mukaan, että tulojen ja tilan taloudellisen tilanteen mukaan päätoimisia ja nuoria paremmin tuettaisiin. Sillä tavalla me pelastamme suomalaista maaseutua ja maataloustuotantoa, jossa meidän on keskeisten elintarvikkeiden osalta omavaraisuus myös varmistettava jatkossa.

Tasapainottamisrahat syövät myös maaseudun elinkeinojen ja kehittämisen voimavaroja. Tämä hallitus poisti heti ensimmäisessä lisäbudjetissaan edellisen hallituksen tälle vuodelle ohjaamia maaseutuelinkeinojen avustus- ja korkotukirahoja. Maaseudun ympäristöinvestointimiljoonia poistettiin ja monta muuta. Ne valuvat kaikki kuin kankkulan kaivoon tähän järjestelmään, ja mitään näkyvää niistä ei jää jäljelle, samaan aikaan kun maaseudun sosiaaliturvassa ja monessa muussa on varsin merkittäviä puutteita, niin kuin sosiaaliturvassa yleensä. Kyllä, herra ministeri, olisi syytä paikkailun sijasta tehdä uusi laki.

Ed. Jurva: Herra puhemies! Kuten käydystä keskustelusta ilmenee, suomalaista maanviljelyä valmistellaan eurokuntoon todella rajusti ja ilman sopeutumisaikaa korottamalla mm. maataloustuottajain vientivastuuta 13:sta 20 prosenttiin. SMP:n edustajat ovat varsin perusteellisesti esitelleet omaa muutosehdotustaan, jotta korotusprosentti olisi korkeintaan 16.

Ed. Riihijärvi esitti mietintöön jätettyä vastalausetta käsittelyn pohjaksi, joten, arvoisa puhemies, kannatan hänen tekemäänsä ehdotusta.

Ed. Korkeaoja: Herra puhemies! Haluan tässä yhteydessä ottaa esille muutamia asioita, joita mielestäni tässä keskustelussa ei toistaiseksi ole tarkemmin käsitelty, ja sen lisäksi kommentoida muutamia esille tulleita asioita.

Maataloustulojärjestelmästä on sanottava, että meillä on vuoden 56 jälkeen noudatettu suurin piirtein samanlaista maataloustulojärjestelmää, jonka tavoitteena on ollut se, että maataloustuotteiden hintataso on pidetty vakaana, mikä on samalla merkinnyt viljelijöille sitä, että tämän vakaan ja vakautetun hintatason toisena osana on ollut markkinoinnin turvaaminen.

Lakeihin on myös aina kuulunut osana se, että lailla on pyritty aivan kirjoitettuna viljelijöiden toimeentulon turvaamiseen. Tämä on siis merkinnyt sitä, että maataloustuotteiden hinnat eivät ole voineet määräytyä vapaasti markkinoilla, eivät ole voineet nousta eivätkä laskea markkinoitten mukaisesti. Valtio on ollut tässä sopimusosapuolena, joka on tämän mekanismin toimivuuden turvannut.

Kun maatalous on elinkeinona sellainen, että se ei nopeasti voi sopeutua uusiin tilanteisiin, on todettava, että tällaisesta kymmeniä vuosia noudatetusta järjestelmästä ei voida nopeasti siirtyä kokonaan toisenlaiseen. Kun puhutaan politiikan moraalista ja kun täällä olemme osana valtiovaltaa, joka maataloustulojärjestelmässä

on sopimusosapuoli, niin on moraalisesti velvoittavaa, että tämä toinen osapuoli ei toimi sillä tavalla, että se vie pohjan toisen osapuolen eli viljelijöiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiltä.

Katson, että kun tähän asti on maataloustuotantoa pyritty sopeuttamaan pääasiassa erilaisilla hallinnollisilla toimenpiteillä ja kun nyt ollaan siirtymässä ja osittain on siirrytty markkinaehtoiseen sopeuttamiseen, joka tapahtuu hintatasoa muuttamalla, olemme siirtymässä järjestelmässä aikaisemmasta poikkeavaan menettelyyn, joka muutos minusta on tapahtunut ja tapahtumassa liian nopeasti.

Tämä on siis käytännössä merkinnyt sitä, että toisin kuin aikaisemmin valtio on vetäytymässä markkinoimisvastuusta kuitenkaan samalla toteuttamatta toimenpiteitä, jotka vähentäisivät tuotantoa niin, ettei markkinointivastuun alenemisesta valtion osalta koituisi viljelijälle tulonalennusta. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, otan sen tässä esille, että esimerkiksi rehuviljan tuotannossa 1,70 markkaa viljelijän näkökulmasta on tämä tavoitehinta. Siitä on otettu pois 30 penniä markkinoimismaksua eli on tultu 1,40 markkaan, ja ensi vuotta ajatellen näkymä on sellainen, että kun kesannoinnin korvaus päättyy, se merkitsee vielä 20 penniä viljan hintaan alennusta. Eli näillä näkymin olemme 1,20 markan tuottajahintatasossa, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että se on hyvin lähellä Euroopan yhteisön tuottajahintatasoa, ehkä vähän sen yläpuolella kuitenkin. Mutta meillä on samalla hintataso erinäisten verojen takia korkeampi kuin aikaisemmin eli ehkä puolitoista- tai kaksinkertainen eurooppalaiseen hintatasoon nähden ja kuitenkin satotaso vain puolet eurooppalaisesta tasosta. Eli tämä yhtälö on sellainen, että viljelijöitten kannattava viljantuotanto on tullut mahdottomaksi.

Maataloustuotantoa siis oikeastaan, voi sanoa, nyt pakkosopeutetaan kotimaisen kulutuksen tasoiseen tuotantoon. Minusta tässä sopeuttamisessa, vaikka suunta on oikea, nopeus on väärä, koska elämme aikaa, jolloin resursseita ei voida imeä muihin elinkeinoihin eli viljelijöillä ei ole mahdollisuutta siirtyä toisiin toimeentulolähteisiin ja tällä tavalla sopeutua tulotason putoamatta uuteen tilanteeseen. Eli tämä on liian nopeata ja myös kansantalouden kannalta virheellistä siitä syystä, että käytettävissä olisi tuotantoon kapasiteettia, joka tällä tavalla väistämättä jää kesannolle, eli maata ja koneita.

Mikä sitten ratkaisuksi? Keskustan ryhmän piirissä lähdettiin siitä, että tämä maatalouden vientikustannusten kasvattaminen ei saisi olla sen esityksen mukaista, mikä meillä on käsiteltävänä nytkin. Kuitenkin näissä neuvotteluissa, niin kuin täällä aikaisemmin tuli esille, kävi ilmi, että hallituksen sisällä ei voitu löytää sellaista yksimielisyyttä, että tähän portaikkoon voitaisiin tehdä muutoksia. Kysymys oli siitä, että tähän olisi tarvittu valtion rahaa, ja valtiovarainministeri ja -ministeriö katsoivat, että sellaista mahdollisuutta ei ole. Tämä on tietysti hänen näkökulmastaan ymmärrettävää, kun valtiontalous on sellaisessa katastrofissa, kaaoksessa, ongelmissa kuin se tällä hetkellä on eli joudutaan ottamaan ensi vuonna 55 miljardia markkaa bruttovelkaa, joka todella on hirvittävä summa. Eli oleellinen osa maatalouden ongelmia on siinä, että tämä kansantalous on päästetty sillä tavalla retuperälle kuin on.

Saimme näissä neuvotteluissa jonkin verran muutoksia. Täällä ryhmäpuheenjohtaja Sasi sanoi, että voitiin sopia yksimielisesti 175 miljoonasta lisäystä. Tämä antaa ehkä vähän väärän kuvan siitä tilanteesta, kuinka tähän tultiin. Siinä toinen osapuoli päähallituspuolueista tinki asiaa alaspäin ja toinen ylöspäin, ja sitten tultiin tämmöiseen yhteiseen päätökseen, mikä on tämä 175 miljoonaa markkaa. Toisella puolella oli, niin kuin totesin, valtiovarainministeri tunnettuine näkemyksineen ja tunnetun tilanteensa kanssa.

Entä mitä jää jäljelle tässä? Mitä voimme tehdä tästä eteenpäin? Kysymyshän on siitä, että markkinoimismaksut toteutuvat, jos ylituotanto sitä edellyttää, eli markkinoimismaksut ovat seurausta ylituotannosta. Meillä on 1 500 miljoonaa markkaa käytettävissä tuotannon supistamiseen, ja uskon, että jos tätä — ministeri täällä viittasi siihen, että asiaa suunnitellaan — viisaasti käytetään, tuotantoa voidaan saada alaspäin.

Toiveita herätti myös se, että ryhmäpuheenjohtaja Sasi totesi, että kokoomus on valmis harkitsemaan Neuvostoliiton avun toteuttamista tavalla, joka helpottaa maatalouden asemaa. Voin varmasti kaikkien keskustalaisten puolesta todeta, että meidän ryhmämme on valmis ja itse asiassa esittänyt toimenpiteitä, että tämä vilja- ja muu elintarvikeapu toteutettaisiin tavalla, joka maatalouden kerääntyneitä, ylisuuria varastoja sulattaisi, niin että tämä lasku ei kaikilta osin tulisi viljelijöiden maksettavaksi.

Täällä on myöskin käsitelty pitkän tähtäyksen maatalouspoliittisia tavoitteita. Tässä suh-

teessa olemme aika tavalla vaikeassa tilanteessa, koska meillä ei ole tietoa siitä, mitä esimerkiksi Gattin puolessa tapahtuu. Arviot ovat sellaiset, että Gattissa saattaa tulla ratkaisu vielä ennen joulua. Niiden tietojen mukaan, mitkä tällä hetkellä ovat käytettävissä, se saattaa merkitä 30—35 prosentin tuontisuojan, vientituen, sisäisen tuen purkamista. Se käytännössä merkitsee sitä, jos näin tapahtuu, että maatalouspolitiikkaa on tästä syystä harjoitettava sillä tavalla, mitä vientikustannusten alentaminen ja tuotannon leikkaaminen tähänkin asti on merkinnyt ja ehkä vielä voimistetulla tavalla. Miten siinä yhteydessä hoidetaan viljelijöiden tulotason turvaaminen, on erittäin ongelmallinen ja vaikea asia, ja edellyttää suurta yksituumaisuutta mm. tässä salissa, että siinä onnistuttaisiin.

Toinen vielä suurempi asia on Euroopan yhteisö, jonka jäsenyyden hakemisesta pitää päättää tulevan kevätkauden aikana. (Ed. Rinne: Helmikuun aikana!) — No, ehkei nyt helmikuussa vielä, mutta kevätkauden aikana joka tapauksessa. (Ed. Riihijärvi: Onko pakko!)

En ryhdy tätä asiaa käsittelemään kovin perusteellisesti. Totean kuitenkin sen, että peruslähtökohdaltaan Euroopan yhteisön jäsenyys merkitsee sitä, että kansallinen maatalouspolitiikka loppuu. Olemme sen jälkeen mukana osana Euroopan yhteisön maatalouspolitiikkaa. Tätä perussääntöä koskevia poikkeuksia ei ole kenellekään myönnetty eikä tulla myöntämään. Jos joku sitä kuvittelee, niin varmasti pettää itseään.

Voitaisiinko tähän perussääntöön saada sellaisia poikkeuksia, jotka merkitsisivät esimerkiksi rajasuojan säilymistä, mihin mm. ed. Ollila täällä viittasi, sellainen toive minusta on epärealistinen ainakin kaikesta siitä päätellen, mitä Euroopan yhteisön maatalouspolitiikassa tähän mennessä on tapahtunut ja minkälaisia keskusteluja aikanaan Norjan EY-sopimuksen neuvottelujen yhteydessä käytiin. Ei ole syytä olettaa, että rajasuoja voitaisiin säilyttää.

Tästä kaikesta joudutaan tekemään se lopputulos, että joutuisimme tai elintarviketuotantomme joutuisi kilpailemaan pääsääntöisesti avoimessa kilpailutilanteessa Euroopan yhteisön tuottajien kanssa. Henkilökohtainen käsitykseni on, että tässä kilpailussa vain pieni osa, vain murto-osa, nykyisestä maataloustuotannosta ja elintarviketuotannosta voisi menestyä. Asiaa koskevat selvitykset tulevat valmistumaan vuodenvaihteen paikkeilla, ja asiasta on sen jälkeen käytävä keskustelua kiihkottomasti. On nähtävä, mitä tämä ratkaisu mahdollisesti tuo tullessaan, ja tehtävä päätös siltä pohjalta.

Herra puhemies! Täällä on käyty ajoittain hyvinkin kiivasta keskustelua. Ymmärrän hyvin, että viljelijät ovat oikeutetusti huolestuneita. Olen sitä mieltä, että suunnitellut ratkaisut eivät kohtele oikeudenmukaisesti viljelijöitä. Kuitenkin on olemassa mahdollisuuksia, jos ne oikein osataan käyttää. Tilanne voidaan ehkä edes välttävällä tavalla ensi talven ja kevään aikana hoitaa niin, että kylvöille lähdettäessä toivo vielä elää.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korkeaoja käytti mielestäni varsin asiallisen puheenvuoron, jossa hän totesi, että pakkosopeutetaan tilanteessa, kun maassa on yli 300 000 työtöntä. Kiinnitin huomiota nimenomaan sanoihin "liian nopeasti" tässä tilanteessa.

Eräs asia, johon myös hän keskustapuolueen kansanedustajana minun mielestäni syyllistyi, oli se, että hän totesi, että itse asiassa ollaan pyrkimässä neuvotteluihin. Juuri ennen häntä puheenvuoron käytti ministeri Pura, joka totesi, että näistä asioista on sovittu myös teidän etujärjestönne kanssa, joka on ne hyväksynyt. Teillä on oma pääministeri jne. Kyllä minun ymmärtääkseni pääministeri voi sanella tahtonsa, jos hän haluaa, myös valtiovarainministerille. Minun mielestäni valtiovarainministerin tietenkin pitää hoitaa oma sektorinsa, mutta käsitykseni mukaan pääministeri on herra talossa, jos hän haluaa. Minun mielestäni, arvoisa puhemies, osoite silloin, jos syytetään hallitusta ja hallituksessa jotakin, on viime kädessä pääministeri.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Keskustelu on kiivasta, mutta lähinnä sillä tavalla, että kirveet lentelevät täällä keskustapuolueen ja valtiovarainministerin suuntaan. Tämä on irvokas näytelmä, jossa keskustalaiset yrittävät pestä käsiään, vaikka vastuu on koko hallituksella siitä politiikasta, mitä te harjoitatte.

Ed. Korkeaoja oli täysin epäjohdonmukainen. Hän aloitti siitä, että sopeutuminen on liian nopeata, ja sitten hän päätti siihen, että EY:ssä tapahtuu sitä ja sitä, tuottajahinnat ovat laskussa vielä nykyiseltä tasolta ja sitten tulee Gatt mahdollisesti ensi viikolla, jolloin rajasuojaa voidaan alentaa. Hän itse totesi, että on epärealistista olettaa, että me saisimme jotakin poikkeuksia. Sopeutumisvauhti on liian hidas. Sopeut-

taminen pitää joskus aloittaa ja joskus teidän pitää kertoa rehellisesti viljelijöille, mistä on kysymys eli siitä, että meillä saadaan aikaan maatalouden kansantuote mahdottoman korkealla subventioasteella: 20 miljardia 25—30 miljardin tuotteen aikaansaamisessa. Tästä pitää lähteä sopeutumaan. Mitä pikemmin, sen parempi.

Olisi kaiken huippu, että nyt ryhdyttäisiin jonkun kansallisen kysymyksen ja idän avun takia vielä rokottamaan lisää veronmaksajia ja kuluttajia. Mistäs nämä rahat otetaan? Tuleeko uusia raippaveroja, ed. Korkeaoja? Kaadetaanko tästäkin valtiovarainministeri Viinasen niskaan syy?

Meillä on mahdollisuuksia saada sopeutumisaikaa EY:stä, siirtymäaikaa. Nyt olisi aika harjoittaa pitkäjänteistä politiikkaa, ei niin kuin ed. S-L. Anttila ja Röntynen, että ensi vuoden sadosta keskustellaan. Nyt pitäisi kertoa nuorille viljelijöille, mihin he investoivat. Pitäisi kertoa rehellisesti kasvinviljelijöille Pohjanmaalla, että heillä ei ole mitään tulevaisuutta. Tästä pitäisi lähteä, rehellisestä politiikasta.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensin toteaisin ed. Lipposelle, että irvokas näytelmä synnytettiin sinipunahallituksen aikana. Hallitus ei tuolloin varannut tämän vuoden valtion tulo- ja menoarvioon määrärahoja 900 miljoonan viljakilon markkinointiin. Jos sinne määrärahat olisi varattu, tätä keskustelua tänä päivänä ei tarvitsisi käydä. Täytyy, ed. Lipponen, muistaa myös joskus katsoa rehellisesti menneisyyttä.

Kun puhutaan sopeutuksen vauhdista, johon ed. Korkeaoja kiinnitti huomiota, haluaisin todeta, että jo tehdyillä päätöksillä suomalainen maidontuotanto ollaan ajamassa niin alas, että eräin osin maata kärsitään jo huomattavaa nestepulaa. On aivan selvää, että jos me haluamme sataprosenttisen oman tuotannon säilyttää maidossa, joudumme myöntämään lisäkiintiöitä noin vuoden kuluttua. Olemme tekemässä samaa virhettä kuin Ruotsi 70-luvun lopulla. He joutuivat 80-luvulla erittäin kalliilla valtion rahoituksella rakentamaan uudelleen maidontuotantotiloja.

Lihan osalta on käynyt viime päivinä ilmi, että varastoissa ei olekaan kovin paljon lihaa. Näin ollen tämäkin tulee johtamaan siihen, että lihan tuotannon osalta on tasapaino hyvin nopeasti saavutettu. Ongelmaksi jää edelleenkin vilja. Ne ankarat ja kovat toimenpiteet, joita nyt ollaan tekemässä, tulevat johtamaan siihen, että viljatuotannon osalta tasapaino on lähivuosina tosiasia.

Mitä tulee Neuvostoliiton-apuun, ed. Lipponen, ensisijainen tavoite ei ole hoitaa Neuvostoliiton-avulla maatalouspolitiikkaa. Ensisijainen tarkoitus on hoitaa avulla Neuvostoliiton nälänhätä ja estää ns. nälkäpakolaisuuden suuntautuminen Suomeen. Jos sitä kautta saadaan tyhjennettyä meidän ylituotantovarastojamme, niin hyvä on, mutta on aivan selvää, että lisää vientirahoitusta viljelijöiltä ei humanitääriseen apuun tule ottaa. Minusta esimerkiksi kehitysyhteistyömäärärahat ovat erinomainen rahoituslähde.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin, jos saan todeta, niin on erinomainen asia, että yhä useampi puhuu siitä asiasta, mistä minä olen puhunut puoli vuotta, vuoden, puolitoista vuotta, että kehitysmäärärahoja Itä-Eurooppaan. Minä olen todella hyvällä mielellä, että taas olen puhunut aikanaan oikeasta asiasta.

Mutta minä haluan nyt esittää erään asian, viitaten ed. Korkeaojan puheeseen — en ihan tarkkaan kuullut, kun selailin noita papereita. Joka tapauksessa koko illan on ollut esillä sellainen asia, että maataloudelle aukeaisi joku Pietarin portti nyt, kun itään alkaa viljan vienti vetää. Se on varma, että sinne alkaa vetää, jos se sitten meille on autuus. Toisin sanoen sitä mukaa kuin meille tulee viljaa, se menee itään. Mutta se menee kaikki tappiolla. Emme me voi siitä lähteä, että kaikki ylituotanto annetaan itään. Kyllä silloin Suomen käy todella huonosti, koska viljelijöille ei voida tällaista maksua enää sälyttää ja myöskään yhteiskunta ei sitä kestä. Näin ollen ajatus, että se olisi joku autuus meille, että idästä aukeaisi Suomen viljan ja elintarvikkeiden ylituotannolle jonkinlainen taivaan portti, johon lykätään, kyllä on — en minä osaa oikein verrata, varmaan joku hyvä vertaus olisi, mutta se on niin hävytön, että en viitsi sitä sanoa. Mutta tällaista henkeä on ollut koko ajan ilmassa tässä keskustelussa, ja se pitää ehdottomasti heittää pois.

Ed. Jokiniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Lipposen puheenvuoron johdosta haluan todeta ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Jokiniemi, nyt käydään vastauspuheenvuorokeskustelua ed. Korkeaojan puheenvuorosta.

Puhuja: Ed. Korkeaoja mainitsi puheenvuorossaan, että on 300 000 työtöntä. Jos meillä elintarviketuotanto ja siihen liittyvä elintarvikeketju lopetetaan, työttömien lukumäärä kaksinkertaistuu, sillä tässä elintarvikeketjussa työskentelee noin 300 000 ihmistä eli saman verran lähes kuin tällä hetkellä on työttömiä. Miten meidän kansantaloutemme kestää sen?

Sen lisäksi, jos joillakin varoilla on ostettava sitten se halpa euroruoka, niin matemaatikot ovat kehitelleet suurin piirtein, jotta meidän koko metsätaloutemme tuotto, jos se on nettorahalla ostettava, kuluisi siihen. Tässä aivan muutama vertailuluku vain, minkä suhteen asioista meillä yleensä on kysymys.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lipponen vastauspuheenvuorossaan puuttui tähän 20—30 miljardin tukeen. Minä, ed. Lipponen, suunnattomasti ihmettelen tällaista käsitystä, koska tiedän, että ed. Lipponen tietää näistä Euroopan yhdentymisasioista ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Anttila, nyt käydään debattia ed. Korkeaojan puheenvuorosta.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Lipponen syytti minua puheenvuorossaan epäjohdonmukaisuudesta. Mielestäni en ollut epäjohdonmukainen, kun totesin, että maatalouden sopeutumisvauhti on liian nopea. Nimittäin lähdin siitä ajatuksesta, että tulemme noudattamaan ja meillä tulee olla mahdollisuus noudattaa Suomessa kansallista maatalouspolitiikkaa. En olettanut, niin kuin ehkä ed. Lipponen oletti, että Suomi hakee ja liittyy Euroopan yhteisön jäseneksi ja tulee ilman ehtoja EY:n maatalouspolitiikan osaksi.

Olen samaa mieltä siinä suhteessa, että jos meidän tulevaisuutemme kuva on tämä, että olemme vuonna 2000 tai niillä main Euroopan yhteisön jäsenenä, niin toki tämä sopeuttaminen, minkä konkreettisesti viljelijät toteavat tällä hetkellä, tulee olemaan vielä rajumpaa jatkossa ja käytännössä johtamaan siihen, että suuri osa tuotannosta kokonaan loppuu, koska sillä ei ole kilpailuedellytyksiä. Mutta niin kuin sanottu, minun lähtökohtani ei ole tämä.

Ed. Laakkonen: Arvoisa puhemies! Haluan ensiksi vastata ed. Vistbackalle, kun hän puhui siitä, että hallituksen toimenpiteistä olisi sovittu maataloustuottajain etujärjestön kanssa. Kädessäni on 30.10.1991 päivätty paperi Maataloustuottajain Keskusliitosta, ja siellä sanotaan alleviivattuna: "Maataloustulolain muutoksista vuodelle 1992 ei ole missään vaiheessa sovittu MTK:n kanssa."

Sitten varsinaiseen puheenvuorooni. Lakiesityksen tarkoituksena on pienentää valtion osuutta vientikustannusmaksuista. Sen mukaan valtion osuus olisi ensi vuonna 1 500 miljoonaa markkaa ja maatalouden kannettavaksi jäisi 500 miljoonaa markkaa. Samalla maatalouden vientikustannusvastuuta ehdotetaan korotettavaksi nykyisestä 13 prosentista 20 prosenttiin.

Maatalouspolitiikkamme on ollut poukkoilevaa ja lyhytjänteistä. Viljelijät ovat kokeneet ongelmana sen, ettei heille ole riittävän ajoissa tiedotettu vientikustannusmaksuista eikä muista sadon markkinointiin liittyvistä maksuista. Kylväessään he eivät ole tienneet, miten kalliiksi valmistuva sato heille itselleen muodostuu. Aivan selvää on, että viljelijät haluavat toimia niin, ettei heille tulisi myöhemmin lisämaksuja. Siksi tiedon saanti ajoissa on välttämätöntä. Viljelijöillä on oikeus saada tarvittavat tiedot jo ennen kylvökauden alkua, ja tässä asiassa on tapahduttava muutos. Siksi valiokunta on painottanut asiaa mietinnössään seuraavasti ponnen muodossa:

"Valiokunta edellyttääkin, että viljelijöille tiedotetaan riittävän ajoissa vientikustannusmaksuista ja muista sadon markkinointiin liittyvistä maksuista, että he voivat omissa tuotantopäätöksissään ennakoida tulevat kustannukset."

Maataloustulolaissa on ilmiselviä puutteita. Vuonna 1989 laaditun uuden lain tarkoituksena oli olla voimassa viisi vuotta, mutta kuluneen kahden vuoden aikana on sitä jo jouduttu muuttamaan useaan kertaan. Laki ei anna viljelijälle mahdollisuutta pitkäjänteiseen suunnitteluun. Maataloustuottajan osuus kerätään markkinointimaksuin, jotka vähentävät maataloustuottajan tukea ja samalla lisäävät tuotantokustannuksia ja nostavat myös elintarvikkeiden hintaa.

Kolmen viime vuoden seurauksena syntynyt ylituotanto on aiheuttanut meillä nyt käsillä olevat ongelmat. On selvää, että tuotantoa on vähennettävä, jotta myös viljelijöiden markki-

nointi- ja vientikustannusmaksut alenevat. Oma kysymyksensä on, miten tuotantoa lähdetään rajoittamaan.

Maatilahallituksen pääjohtajan Hemilän linja tuntuu todella rajulta. Suunnitelman tiukemman vaihtoehdon mukaan tilojen määrä vähenisi nykyisestä 130 000 tilasta noin 44 500 tilaan vuoteen 2000 mennessä. Tämä suunnitelma koituisi maatalouden alasajoksi ja talonpojan tappamiseksi. Sen sijaan, jos jatketaan nykyistä linjaa kiintiöineen ja lupajärjestelmineen, vähenisivät tilat vuoteen 2000 mennessä noin 76 000:een. Jälkimmäinen vaihtoehto tuntuu inhimillisemmältä ja toivottavasti myös toteutuu sen suunnitelman mukaisesti riittävän pitkän siirtymäajan kuluessa.

Paljon on puhuttanut niin valiokuntaa kuin täysistuntojakin ongelma: päätoimiset ja sivutoimiset viljelijät. Ylituotantotilanteessa, jossa valtion tuki on merkittävää tulonmuodostuksessa, on ehdottomasti oikeudenmukaisinta, että valtion tukea leikataan suurituloisilta sivutoimisilta viljelijöiltä, joilla varsinainen toimeentulo ei vaarannu. Valtion ei tule tukea ylituotantoa, joka ei toimeentulon vuoksi ole välttämätöntä. Ymmärrettäviä sen sijaan ovat ne ehkä lukuisatkin tapaukset, joissa maatilalta saadun tulon riittämättömyyden vuoksi on jouduttu etsimään sivutuloja. Myönnettävä on sekin seikka, että jos maatalouden kannettavaksi sysätään aina vain lisää vastuita, johtaa se ennen pitkää siihen ja on varmasti jo nytkin johtanut, että sivutoimisten viljelijöiden määrä koko ajan kasvaa. Ylituotannon maksumiehiksi ylimääräisten maksujen muodossa ei saa panna päätoimisia, vaan suoraa tulotukea on leikattava niiltä, joilla on tuntuvat sivuansiot muualta. Markkamääristä puhuminen on tässä tilanteessa turhaa.

Ylituotantoa on siis vähennettävä, mutta vauhti on ollut liian rajua. Siksi ovat vasarat paukkuneet yhä useammilla paikkakunnilla. Maatalouspoliittisilla toimenpiteillä ei ole ollut vain taloudellista, vaan myös sosiaalista merkitystä. Monet perheet ovat joutuneet ahdinkotilaan, kun tila ja samalla perheen koti menee pakkohuutokauppaan.

Varoittava esimerkki liian rajusta maatalouden supistamisesta löytyy naapuristamme Ruotsista. Siellä tehtiin hiljattain maatalousuudistus sosialidemokraattien johdolla. Viljelyalaa tuntuvasti supistettiin. Hinta jätettiin markkinavoimien muodostettavaksi. Seuraukset ovat olleet hälyttävät. Uudistuksella haluttiin säästää 5 miljardia kruunua, mutta viljelijöiden depressiot ja psykosomaattiset sairaudet lisääntyivät eli mielenterveys järkkyi niin paljon, että viljelijöiden sairastuminen on maksanut Ruotsin yhteiskunnalle vähintään 10—12 miljardia kruunua. Pakkohuutokaupat lisääntyivät 100 prosentilla. Monet viljelijät ovat menettäneet siellä uskonsa tulevaisuuteen ja kadottaneet otteensa elämään. Seurauksena on ollut lisääntyvästi avioeroja ja itsemurhia. Maaseutu näyttää lohduttomalta, pellot kasvavat rikkaruohoja ja pusikoita. Kuusi seitsemän maidontuottajaa lopettaa tuotannon päivittäin Ruotsissa. Tuotannosta luopuminen johtuu Ruotsissa juuri maatalousuudistuksesta, joka laski tuottajien saamia hintoja. Ruotsin viljelijät toivovat, että uusi porvarihallitus korjaisi sosialidemokraattisen hallituksen tekemät virheet maatalouspolitiikassa.

Tavoitteena on ollut Ruotsin maatalouden saattaminen eurokuntoon. Tekeekö Suomen porvarihallitus samat virheet? Ollaanko Suomen maataloutta myös saattamassa eurokuntoon yhtä tuhoisin seurauksin kuin Ruotsissa? Onhan hienoa olla hakemassa EY-jäsenyyttä, mutta täysin junttimaista vastustaa EY-jäsenyyden hakemista? Kuitenkin näitä juntteja taitaa olla vielä valtaosa Suomen kansalaisista, jopa johtavia hahmoja teollisuuden piirissä.

On mittavasti tosiasioita, jotka todistavat, että EY-jäsenyys olisi Suomen maatalouden loppu. Mielestäni liian paljon pannaan painoa neuvottelujen merkitykselle, onhan EY jo nyt vähentämässä mm. Gatt-sopimuksen yhteydessä tuntuvasti tukeaan maataloudelle. On siis turhaa ajaa Suomen maataloutta eurokuntoon. Meidän tulee ottaa opiksi varoittava esimerkki naapuristamme Ruotsista.

Maatalousyrittäjä on erikoisasemassa muihin yrittäjiin nähden. Me tulemme toimeen ilman monta kulutus- tai ylellisyystavaraa, mutta me emme tule toimeen ilman ruokaa. Maatalouden omavaraisuus on säilytettävä. Maatalous on merkittävä työllistäjä. Jos meiltä maatalous loppuu, loppuvat työpaikat sen mukana yli 370 000:lta maatalouden tai siihen liittyvän tuotannon parissa työskentelevältä.

Ed. Sirkka-Liisa Anttila puhui siitä, että jos meillä vaihtuisi hallitus ja tulisi sinipunahallitus, menisimme luotijunalla Eurooppaan. Olen aivan samaa mieltä. EY:n vastustajia on eniten kristillisessä liitossa, vasemmistoliitossa ja keskustassa.

Hallituksen päättämä elvytyspaketti maataloudelle supistui 175 miljoonaan markkaan, josta 100 miljoonaa markkaa päätettiin käyttää ensi

kevään tuloratkaisuun ja 75 miljoonaa markkaan viljavarastolle. Päätös ei ole viljelijöiden toiveiden mukainen. Tuo summa olisi pitänyt käyttää kokonaisuudessaan valtion vientivastuun kasvattamiseen. Hallitusohjelman tavoitteena on viljelijän toimeentulon turvaaminen. Viimeaikaiset hallituksen toimet eivät valitettavasti ole sovitun ohjelman mukaisia, kun viljelijän tulotaso on pudonnut jopa 30 — 50 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Hallituspuolueen kansanedustajana on ollut erittäin vaikea päättää näistä asioista. Toivonkin, että yhä useammat hallituspuolueiden kansanedustajat muuttavat mieltään maatalouspoliittisesta suunnasta, ettei ajauduta samaan tilanteeseen kuin Ruotsissa. Kristillinen liitto antaa täyden tuen keskustalle maatalouden aseman parantamiseksi. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä toivoo vastaisuudessa maatalousasioissa myönteisempiä esityksiä.

Arvoisa ministeri! Onko valoa näkyvissä maanviljelijöiden asioissa vai jatkuuko sama linja?

Ed. K a l l i s : Arvoisa herra puhemies! Tilanne on aika omituinen, kun ajattelee, että eilen keskustelimme vientitakuiden antamisesta ja takuut koskivat elintarvikkeiden vientiä Venäjälle ja samassa salissa todettiin, miten valtava nälänhätä tai ainakin elintarvikepula vallitsee muutaman sadan kilometrin päässä. Me myös tiedämme, että suurempi hätä löytyy vähän kauempaa. Siellä ei ole enää pulaa elintarvikkeista, vaan siellä on kerta kaikkiaan niin suuri nälänhätä, että ihmiset kuolevat nälkään.

Minä ajattelin, minkälainen olisi ilmapiiri naapurimaassa, jos siellä jouduttaisiin keskustelemaan niistä ongelmista ja niistä asioista, joista me olemme tänä iltana salissa keskustelleet. Kun katsoo Suomen maatalouspolitiikkaa, minä olettaisin, en tietenkään tiedä mutta olettaisin, että jokaisella poliittisella puolueella on suurin piirtein sama tavoite: pyrkiä omavaraisuuteen. Kaikissa muissa maissa, myös teollisuusmaissa, pyritään omavaraisuuteen. Kun Baltian maat itsenäistyivät, ne panivat ensimmäiseksi tavoitteekseen maatalouden saattamisen kuntoon niin, että maa tulisi omavaraiseksi. Minun tietääkseni yksikään teollisuusmaa ei ole pyrkinyt tästä tavoitteesta eroon eli edelleen vallitsee kaikissa maissa pyrkiminen omavaraisuuteen.

Nyt tietenkin voi kysyä, kannattaako tähän pyrkiä, kun maailmanmarkkinoilta löytyy edullisia maataloustuotteita, edullisia elintarvikkeita ja Suomessa maataloustuotteiden hinta on moninkertainen verrattuna maailmanmarkkinahintoihin. Mielestäni ja kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä kannattaa tähän siitä huolimatta pyrkiä, ja mielestämme tämä ei kuitenkaan Suomen yhteiskunnalle loppujen lopuksi kovinkaan paljon maksa. Se on samanaikaisesti ympäristönhoitoa, sillä on suuri työllistävä vaikutus, ja jos katsoo elintarvikkeiden hintoja ja vertaa niitä ansiotuloihin, voimme todeta, että Suomessa elintarvikkeiden osuus kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista muodostaa alle 17 prosenttia. Norjassa ja Saksassa tämä osuus on jonkin verran suurempi, Irlannissa selvästi suurempi, ja Euroopan maista korkein osuus löytyy Portugalista. Siellä elintarvikemenojen osuus kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista on peräti 34,1 prosenttia.

Miten eteenpäin? Tuleeko meidän pysyä maatalouspolitiikassa näissä samoissa tavoitteissa? Onnistummeko pysymään niissä? Me onnistumme, jos haluamme, vaikkakin uhkia näkyy selvästi, näkyy EY:n muodossa, näkyy myös Gattkierroksen muodossa. Ne ovat varmasti suuria ongelmia, mutta jos halua on, me selviydymme myös niistä ongelmista, ja jokainen ymmärtää, että liittyminen EY:hyn ilman minkäänlaista ehtoa maataloustuotteiden rajasuojasta hävittää maatalouden tästä maasta.

Tilanne tänä päivänä on tietenkin hyvin ongelmallinen. Se johtuu yksinomaan niistä suurista talousongelmista, joihin tämä maa on ajautunut. Se ei koske yksinomaan maataloutta, se koskee elinkeinoelämän kaikkia aloja. Me tiedämme, miten työttömyys on noussut ennätyslukuihin. Tiedämme myös, miten kaikki elinkeinot joutuvat taistelemaan suurien vaikeuksien edessä. Kun joitakin päiviä sitten luin, että henkilö, joka on edustanut maatalousjärjestöä jo vuosia ja vuosikymmeniä, totesi, ettei hän enää kauan jaksa, voin sanoa, että otti tavallaan kipeätä, otti todella kipeätä, kun ymmärtää, että hän jos kukaan tietää, minkälaisia vaikeuksia on edessäpäin. Jos sitten lausuu, ettei kovin kauan enää jaksa taistella näitten suurten ongelmien edessä, ymmärrämme hyvin, että näihin asioihin eduskunta ei saisi välinpitämättömästi suhtautua.

Kun nyt on tavallaan jo leikattu 500 miljoonaa markkaa viljelijöiltä eli siirretty valtion vientivastuista 500 miljoonaa markkaa viljelijöille, tämä on todella suuri leikkaus. Niin kuin moni on todennut, harva ryhmä on joutunut niin paljon luopumaan omista tuloistaan kuin viljelijäväestö nyt joutuu. Me kaikki tiedämme, että

tänä päivänä ei löydy niin paljon poliittista tahtoa tästä salista, että siihen saataisiin muutos. Me tiedämme, että lisäleikkaukset saattavat johtaa suuriin työttömyyslukuihin myös maatalouspuolella, ja voi kysyä, onko meillä varaa 300 000 työttömän joukkoon liittää vielä 200 000—300 000 työtöntä maatalouden ja elintarviketeollisuuden puolelta.

Herra puhemies! Totesin, ettei poliittista tahtoa löydy muuttamaan jo toteutettuja leikkauksia. Olemme kristillisen liiton eduskuntaryhmässä sen tosiasian edessä, että tulemme hyväksymään hallituksen esityksen sen jälkeen, kun on todettu, että tähän tullaan liittämään perustelulausuma, jossa eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin maataloustuotannon tasapainottamiseksi, ja eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kiirehtii uuden maataloustulolain valmistelua.

Ed. K a u p p i n e n : Herra puhemies! Edellisessä puheenvuorossa tuli esiin jo varsin selkeästi se, miten epätoivoisia ihmiset maatalouden piirissä jo ovat. Voin kertoa kotipaikkani lähitienoilta kolme tapausta maatalousyrittäjistä, jotka ovat päätyneet siihen viimeiseen ratkaisuun, jota yleisesti ottaen tällaisessa tilanteessa ei koskaan pitäisi tehdä. He ovat päätyneet itsemurhaan siinä taloudellisessa ja henkisessä ahdingossa, joka tässä yhteiskunnassa on. Minä luulen, että tällaisia ihmisiä, maatalousyrittäjiä, meillä on lukematon määrä, ja sen pitäisi puhutella meitä kaikkia.

Täälläkin olemme tänään saaneet huomata, että maataloustuloon liittyvät ja ns. tukiaisiin liittyvät kysymykset ovat kautta aikojen olleet kovasti tunteita herättäviä. Sosialidemokraatit ovat olleet syyttämässä pitkin vuosia elintarvikkeiden kalleudesta maataloutta ja siihen laitettuja miljoonia niin kuin täälläkin olemme kuulleet. Mutta puolestaan tupon yhteydessä sovituista palkansaajille tulleista sosiaalipoliittisista kustannuksista ja verohelpotuksista on vaiettu täysin. Tämä on minusta epäoikeudenmukaista keskustelua maataloutta kohtaan. Tupoon liittyvien miljardien ja miljoonien lukumääriä ei ole tässä salissa verbaalisesti juurikaan viljelty. Esimerkiksi nyt sovittu tupo on 1,5 prosentin kasvun antava, kun taas maataloustuloratkaisu ensi vuodelle ei ole vielä tietysti syntynytkään, mutta valtion budjetti on rakennettu aivan erilaiselle linjalle.

Ovatko meidän suomalaisten päättäjien yksisilmäisyyden takana katkeruudet pula-ajoista? Monissa keskusteluissa ovat taustalla vilahdelleet tällaisetkin asiat ainakin salin ulkopuolella, katkeruudet siitä, että silloin oli maatalouden puolella ja maaseudulla ihmisillä jonkinlaista toimeentuloa ja leipää, kun siitä kaupunkilaiset saivat maksaa jotakin.

Hallituksen valitsema sisäinen devalvaatio ja sittemmin pakkodevalvaation linja osoittautuu kivisemmäksi kuin ehkä hallitus osasi edes odottaakaan. Onko niiden ratkaisujen takana sittenkin kahden henkilön presidenttipeli ja mahdollinen toive heidän roolinsa korostumisesta prinssi Uljas Rohkeaksi mahdottomassa talouspoliittisessa tilanteessa? Tätäkin sopii ajatella. Onko varaa yhteiskunnassa leikitellä tämän tyyppisillä asioilla korkea-arvoisilla talouspolitiikkaan vaikuttavilla paikoilla?

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa on väläytelty myös hallituspohjan muutosta ja mahdollisesti jopa virkamieshallitusta. Minä olen sitä mieltä, että virkamieshallituksella ei ole mitään roolia sotkussa, jonka aiemmat poliitikot ovat yhteiskunnassa keittäneet. Poliittinen vastuu täytyy pystyä kantamaan. Poliitikoilla täytyy olla selkärankaa, mutta on eri asia, miten se sitten kannetaan. Jos oppositio ei lähde vastuuntuntoisesti talkoisiin mukaan vaan väistelee omaa vastuutaan, niin eihän siitä koskaan mitään tule. Minä luulen, että meidät on valittu Suomen eduskuntaan sitä varten, että me yhteisesti hoidamme vaikeat ja kiperät asiat. On Suomessa monia isompiakin asioita joskus vuosikymmeniä sitten hoidettu. Miksi meiltä nyt puuttuu se valmius?

Jos ajatellaan psykologisesti maatalouden, palkansaajien ja eläkeläisten kohtaa, on meillä ollut tänä syksynä annettavana pelkästään masentavia viestejä, suorastaan maailmanlopun tuntua. Nyt tarvitaan ihmisille elämäntoivoa, mielialan nostoa konkreettisilla toimilla, joita tosin olisi tarvittu jo aikaisin kesällä ennen lomille lähtöä niin, että tällaiseen tilanteeseen ei olisi jouduttu.

Toisaalta eräät ministerit eivät ole huomioineet eri kansalaisryhmien psykologisten reaktioitten merkitystä ja ovat ajautuneet monilla tärkeillä alueilla törmäyskursseille. Suorasukaisuus on tietysti tärkeää, mutta avoin neuvottelu ja mielipiteenilmaisu ei ole meillä ollut viime vuosikymmeninä kovin muodissa. Nyt sen opettelemiseksi on ajankohta liian vakava, herkkä ja hienosäätöinen.

Jos nyt kaikissa kansalaisten turvallisuuteen ja työn säilyttämiseen liittyvissä seikoissa vain

kiristetään, se tarkoittaa voimakasta kulutuskysynnän laskua ja siellä vielä kaikkein eniten kotimaisen tuotannon kysynnän laskua. Se on omiaan vain lisäämään kurjistumista. Nopeat liikahtelut talouspoliittisesti puoleen tai toiseen ovat aina vaarallisia, koska niiden seurannaisvaikutukset voivat olla hyvinkin yllätyksellisiä. Niin myös maataloudessa.

Nyt pitäisi asiantuntijoittenkin mukaan lähteä elvyttävään politiikkaan nimenomaan talouspolitiikassa niin, että kotimaista kulutusta voitaisiin lisätä. Siihen päästään sillä, että pieni- ja keskituloisten ostovoimaa voidaan lisätä. (Ed. Gustafsson: Hallitus tekee päinvastoin, te olette hallituspuoleen jäsen!) — Jostakin syystä tekee, mutta se ei ole yksin keskustan asia. (Ed. Gustafsson: Kenen se on?) — Niin kuin te sosialidemokraatit tiedätte viime kaudelta, (Ed. Lahti-Nuuttila: Keskusta aloitteelliseksi!) ei se hallitushomma yksin teidän asianne ollut. Kyllä te vauhdilla ajoitte 12 prosenttia tälle vuodellekin julkisen kulutuksen nousua, mutta oliko se oikein kohdistettu, on taas eri asia.

Mutta joka tapauksessa tähän kasvattavaan tai elvyttävään talouspolitiikkaan ei suinkaan päästä sosiaalietuuksia pienentämällä ja verotusta kiristämällä. Ne toimet ovat kyllä nähdäkseni virheellisiä tässä tilanteessa, ja se pitää voida kyllä sanoakin.

Jo kaksi vuotta sitten sanoin tältä samalta paikalta tai vähän ylikin kaksi vuotta sitten, että palkankorotusvaateet olisi pitänyt silloin hoitaa tai pitäisi hoitaa, koska ei ollut vielä ratkaisuja tehty, verotusta alentamalla ja työllistävien yritysten työvoimakustannuksia alentamalla. (Ed. Savolainen: Edustaja oli silloin vielä oppositiossa!) Silloin olisi pitänyt laittaa valtion ja yhteiskunnan talouden nyörit tiukalle eikä kasvattaa, niin kuin tapahtui. Ilmeisesti sosialidemokraatit eivät olleet vielä valmiita suljetun julkisen sektorin supistamiseen ainakaan kustannusten puolesta.

Nyt tosin ihmeissäni kuulin muun muassa ed. Jaakonsaaren mainitsevan, että julkisen sektorin menot ovat liian suuret. Täytyi aivan höristellä korvia, kuulinko oikein, mutta kyllä näin olin kuulevinani. Kysynkin SDP:ltä: Oletteko ja millä mallilla valmiita supistamaan julkisen sektorin menoja ja tukemaan työllistävää, tuottavaa sektoria, johon maatalouskin kuuluu? (Ed. Savolainen: Kuuluuko siihen muutakin?)

Maatalous elintarvike- ja jakeluketjut mukaan lukien työllistää jopa eräiden arvioiden ja laskelmien mukaan yli puoli miljoonaa suomalaista. Ja jos meillä elintarviketuotanto ja maatalous ajetaan aivan nollille toiveena ja haaveena halpa euroruoka, niin mitä me järjestämme näille runsaalle puolelle miljoonalle ihmiselle tilalle, kysyn vain. (Ed. Luttinen: Hallitus sitä politiikkaa harjoittaa!) Sitä ei sovi unohtaa.

Elintarvikkeiden hinnanalennus voidaan tehdä mm. liikevaihtoverotusta purkamalla ja poistamalla tukkukartellit ja maatalouteen kohdistuvat korkeat verot verrattuna kansainvälisen kilpailun tahoihin. Maatalouden tämän hetken korkean koron ja kustannustason ongelmat ovat myös ja nimenomaan tämän talon hallussa.

Tuotantoon kohdistuvien veronluonteisten maksujen poistoon olisi pikaisesti ryhdyttävä ja olisi pitänyt ryhtyä jo aiemmin. Ne investoinnit, mitkä nyt on tehty, realisoituvat vasta seuraavien 1—5 vuoden kuluessa portaittain, ja näin ollen vaikutus on hidas eli kaikki maatalouteen kohdistuvat ratkaisut ovat hidasvaikutteisia. Yhtäkkisesti ei voida tehdä jotakin. Se on aivan sama kuin työntekijöiltä vietäisiin yhtäkkisesti kaikki työpaikat alta ((Ed. Savolainen: Niin niiltä on vietykin! — Ed. Skinnari: Yhtä monelta kuin on maatalousyrittäjiä!) — Niin, osalta on viety, mutta kaikki eivät näe solidaarisuutta siinäkään, että näille työttömille edes oltaisiin antamassa jotain hyvitystä, vaan pidetään tiukasti kiinni omista eduista. (Ed. Rajamäki: Hallitus heikentää vielä työttömyysturvaa!) — No, palataan vähän myöhemmin erääseen muuhun asiaan, niin siitä näkyy sosialidemokraattienkin vastuuntunto toissapäivältä.

Maatalous niin kuin muukin elinkeinotoiminta tarvitsee korkotukea ja innovatiivista koulutusta. Kuitenkin jo edellisen hallituksen toimesta on maatalousväestön neuvonta- ja koulutusjärjestelmien rahoitusta leikattu varsin runsaasti. (Ed. Luttinen: Entäs tämän hallituksen aikana?) — Siellä on vahvoja vaikuttajia mukana, ei se yksin keskusta ole, niin kuin olen sanonut. (Ed. Savolainen: Se on suurin hallituspuolue!) Olisi tarvittu juuri päinvastaista toimintaa, ja innovatiivisuudessa aina puhutaan, että kun ei ole rahaa, ei ole rahaa. Muun muassa poliittiset lehdet sanovat, ettei ole rahaa lehden kehittämiseen. Siihen ei tarvita rahaa, siihen tarvitaan ajatuksia, ja ajatukset eivät yleisesti ottaen paljon maksa. (Ed. Riihijärvi: Eikö keskustalla ole ajatuksia? — Ed. Luttinen: Jäämme odottamaan!) — Kyllä löytyy niitäkin.

Maataloudessa rakenteen kehittämistä tarvitaan nyt ja erityisen paljon, ja siihen tarvitsee satsata rahaa. Se ei tapahdu ihan noin vain

puhaltaen. Toisaalta sanoisin neuvontajärjestelmistäkin, että niissä on ollut liian lukkiutuneet ajatusmallit aiemmin. Kyllä tuulettamista ja arvostelua kaivataan sielläkin, ei se saa olla niin herkkänahkaista, ettei sitä voida arvostella, ja sitä pitäisi viljelijöiden itsekin tehdä ja arvioida tätä tilannetta. (Ed. Luttinen: Nyt puhutte asiaa!) Siellä olisi tarvittu varsin runsaasti uusajattelua, uusien tuotantosuuntien etsimistä kuluttajien uudistuneiden tarpeiden tyydyttämiseksi sekä vapaata liitännäiselinkeinotoimintaa. Millään säännellyllä toiminnalla ei keskusvirastokohtaisesti voida tietää, mikä olisi parasta kussakin yksittäisessä tapauksessa. Viljelijät sen itse kaikkein parhaiten tietäisivät. Varsinkin nuorilla viljelijöillä löytyy kyllä innovatiivisia ajatuksia, kun olen heidän kanssaan keskustellut, mutta on lainsäädännöllisiä esteitä jne. ja myös rahan puutetta. (Ed. Savolainen: Ja monopoleja!) Maatalouden liitännäiselinkeinolaki ja rajoitukset pitäisi purkaa mahdollisimman nopeasti ja antaa viljelijöiden käyttää omaa innovatiivista ajattelukykyään.

Mitä täälläkin esiin tulleeseen raippaveroon tulee, sanottakoon sitä vaikka sillä nimellä, se kohdistuu kaikkiin, myös maatalousyrittäjiin. Ja mistä johtuu, että tähän jouduttiin? Ay-johtajat eivät olleet valmiita menemään muihin ratkaisuihin, vaikka tiesivät niiden ylivoimaisen paremmuuden mm. tuotantomme kilpailukyvyn lisäämisessä ja inflatoristen vaikutusten jarruttamisessa. He pakenivat pensaaseen. He eivät uskaltaneet ottaa vastuuta. (Ed. Helle: Voi voi sitä Kahria!) Kun sieltä ei löytynyt ymmärrystä tilanteeseen, joka on syntynyt jo runsaan kolmen edellisen vuoden aikana, ei hallituksella ollut muitakaan mahdollisuuksia. Jollakin tavalla yhteiskunnan asiat on hoidettava. Järjestöt halusivat vaikeamman tien. Tämän ovat eri tahojen talousasiantuntijat valiokunnassa sanoneet sillä seurauksella, että mm. toissapäivänä SDP:n ja vasemmistoliiton kansanedustajat marssivat ulos raippaveron käsittelyn yhteydessä valiokunnasta (Ed. Laine: Tekivät oikein!) sataprosenttisesti. Heillä ei ollut kanttia ja selkärankaa kuunnella tosiasioita ja tehdä lausuntoa siltä pohjalta. Vastuun pakoilua, sanoisin. Toisin sanoen he luistelivat tilanteesta. Siitä voisi tietysti sanoa paljon ilkeämminkin, mutta jääköön tällä kertaa. (Ed. Skinnari: Antakaa tulla kaikki vain!)

Kansainvälisesti elämme erittäin suurten muutosten aikaa. On paradoksaalista, että lähinaapureillamme on edessä kova nälkätalvi ja me täällä tuskailemme yltäkylläisyydessä. Noin kolme vuotta sitten maakunnissa kerroin, että elämme merkittävien aikojen kynnyksellä, jolloin oli vielä Berliinin muurit suljettu jne., ja että kaukana ei kenties ole sekään aika, jolloin saamme viljellä joka ainutta neliösenttiä Suomenmaassamme. Nyt tämä tilanne voi olla lähempänä kuin osaamme arvatakaan, kun vain näemme ja osaamme toimia tässä tilanteessa oikein. Nyt pitäisi miettiä koko maataloutemme tulevaisuuden suunnitelmat pitkällä tähtäyksellä sopeuttaen niitä mm. naapurimaamme elintarvikepulaan ja ryhtyen neuvonpitoon naapurimaamme kanssa.

Kilpailukyvyn parantamiseksi ja tuotantotukien vähentämiseksi tarvitsemme nyt viljelyyn kohdistuvien verojen vähentämistä. Vaikka kuinka puhuttakoon ympäristöasioista ja haittaveroista, ne kaikki kyllä kohdistuvat viljelyyn ja sitä kautta myös siihen, millä tavalla me kansainvälisiin haasteisiin pystymme vastaamaan ja paljonko me joudumme panemaan siihen väliin rahaa.

Tarvitsemme myös kauppa- ja markkinataitojen hiomista kansainväliselle tasolle. Se on maassamme jäänyt kyllä vähän taka-alalle. Meillä on vain ihannoitu, SDP:n taholta varsinkin, ulkomaista ns. halpaa ruokaa, joka on näennäinen harha, visio eli harhakuva. Voidaankin kysyä, olemmeko ja millä vauhdilla ajautumassa uuteen pakkodevalvaatioon. — Minuutti näyttää olevan jäljellä, mutta ei tässä kovin monta yli mene, ei ole tarkoitus puolta tuntia puhua. — Jos niin kävisi, toivoisin, että se olisi silloin sitten kunnon rytinä eikä ainainen kitinä. (Ed. Ed. Rajamäki: Kolminumeroinen! — Ed. Skinnari: Sata prosenttia!) Kerralla markan ulkoinen arvo korjattaisiin oikealle tasolle. Silloin huomaisimme, että ulkomaisten elintarvikkeiden halpuus onkin vain harhaa. Samoin saisimme tuotteillemme, niin kuin maataloustuotteillemmekin, huomattavasti korkeamman hinnan kuin nyt.

Ulkomaista lainanottoa korvaavaksi valtion elvyttäväksi talouspoliittiseksi toiminnaksi on Suomen Pankin setelilaina kenties varsin varteenotettava vaihtoehto, niin kuin eräät talousasiantuntijat ovat sanoneetkin. (Ed. Skinnari: Kauppisesta tulee valtiovarainministeri!) Nyt tarvitaan hallitukselta uusia avauksia ja positiivisia signaaleja kansalaisille ja maatalouteen samalla tavoin. Hallituksen, maatalouden ja meidän kaikkien on muistettava, että niin kauan kuin on elämää, on toivoakin. Jokaisen on voitava kokea työnsä tarpeelliseksi ja arvoste-

tuksi. Kateelliset asenteet on syytä unohtaa. Nyt tarvitaan koko eduskunnan voimavarojen kokoamista eikä sitä hoideta jyräten, vaan avoimesti neuvotellen ilman syyttelyjä. Nyt tarvitaan kehittymiskykyistä politiikkaa, dynaamista politiikkaa eikä juupas — eipäs-asenteita.

Toisaalta täällä on tullut esiin myös Gattsopimus ja sen aiheuttama tilanne maataloudellemme, mutta täytyy huomauttaa sellaisesta tosiasiasta, että kun Gatt astuu voimaan, niin silloin käydäänkin kauppaa maailmanmarkkinoilla todelliseen markkinataloushintaan eikä dumppaushintaan, niin kuin nyt käydään, ja se ei välttämättä olekaan ollenkaan sama kuin nyt on. Tämäkin on syytä muistaa.

Toisaalta tiedetään sekin, että ei sellaista läntisen kulttuurin maata ole, missä ei omintakeista ja omaa elintarvikeperustuotantoa tuettaisi varsin voimakkaasti, mutta ne tukimuodot ovat vain erilaisia kuin meillä. Mekin voimme sopeuttaa tulevaisuudessa pitkällä tähtäyksellä tukimuodot samoiksi. Minä näkisin, että meidän maataloutemme ja elintarviketuotantomme tulevaisuus ei ole ollenkaan niin huono kuin sitä tässä salissa tahallisesti halutaan tuoda esiin ja lietsoa tietynlaista katkeruutta, kateutta ja vihaa eri kansalaisryhmien välille. Minä toivoisin, että meidän yhteiskuntamme ja me poliitikot voisimme kehittyä niin paljon, että me emme tällaisia katkeruuden tunteita ja kateutta loisi toinen toisiimme ja kansalaistemme keskuuteen. Me tarvitsemme kansallista yhteistuntoa nyt ja tulevaisuudessa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota ed. Kalliksen puheenvuorossa siihen kohtaan, jossa hän totesi, että on käyty neuvotteluja ponsilauselmasta, joka on nyt sitten hallituksen taholta tarkoitus tuoda tämän lakiehdotuksen kolmanteen käsittelyyn. Ja mikäli lopputulos oli sellainen, minkä ed. Kallis täällä esitteli, niin minä kiinnitän huomiota siihen, että maa- ja metsätalousvaliokunta on sen kaiken sanonut ja vielä paljon paremmin. Minulle tuli mieleen, oliko nyt ensiksi tarkoitus romuttaa se, mitä maa- ja metsätalousvaliokunta on ehdottanut, ja sitten sen tilalle laittaa jokin uusi versio. Minä pitäisin tätä, jos näin todella on, jonkin verran kummallisena käyttäytymisenä. Sitä varten tuskin tarvitsee hallitusneuvotteluja koko iltapäivä käydä.

Toinen asia, mihin haluan kiinnittää huomiota, on se, että jos edustajien tieto Euroopan yhteisöjen maataloudesta on sillä tasolla kuin nyt ed. Kauppinen antoi ymmärtää olevan hänen itsensä kohdalla, niin kyllä sitten varsin kevein eväin ollaan tässä integraatiokeskustelussa mukana.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron sen johdosta, että ed. Laakkonen puheenvuoronsa alussa viittasi MTK:n kirjalliseen esitykseen. Minä en ole väittänyt, että vuoden 92 osalta, vaan vuoden 91 osalta, mitä tässä talossa on käsitelty. Niin kuin arvoisa ministeri täällä totesi, niistä oli sovittu ja ainakin perustuslakivaliokunnassa kuullut MTK:n edustajat totesivat, että näistä asioista on hallituksen kanssa sovittu, jopa taannehtivasti MTK oli ne hyväksynyt. Oli ainoastaan yksi pykälä, josta ei ollut sovittu, ja sen pykälän maa- ja metsätalousvaliokunta poisti, minkä myös eduskunta hyväksyi. Korjauksena nimenomaan tämä, ettei tule vääriä käsityksiä.

Kun kuunteli ed. Laakkosen puheenvuoron ja myös ed. Kauppisen, niin tuntui siltä, että kyllä me olemme nyt tekemässä todella huonoa lakia, mutta katsotaan nyt, kun kohta äänestetään, minkä värinen nappi on se, joka painuu alas.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa puhemies! Asia on varmasti monille sangen vaikea ja muodostaa suuria vaikeuksia ratkaista se. Ajattelen vain sitä siltä pohjalta, että hallitusohjelmassa mm. lukee, että maatalouspolitiikan tavoitteena on elintarvikeomavaraisuus ja viljelijöiden toimeentulon turvaaminen. Myös todetaan, että hallitus selvittää mahdollisuudet nuorten viljelijöiden tuotantomahdollisuuksien parantamiseksi. Ylituotanto ja vientituki poistetaan asteittain. Jotenkin olen todella vilpittömästi huolissani siitä, että nyt tehtävät ratkaisut ovat liian radikaaleja ja aiheuttavat todella sellaisenaan ainakin suunnattomia vaikeuksia maataloudelle.

Ainoa vaihtoehto, mitä tietysti voi toivoa ja mikä olisi onnellista, on, että vastapainoksi tehtäisiin niin voimakkaita toimenpiteitä, että eliminoituisi tällainen liiallisuus, joka on maanviljelijöiden aiheellinen huoli. Joka tapauksessa olen vakuuttunut siitä, että jokaisen pitäisi äänestää tässä asiassa, niin kuin todella oikeaksi näkee

eikä turvautua siihen, että ryhmäkuri sanelee kansanedustajien päätöksiä.

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Niin kuin ed. Kauppinen itsekin totesi, hänen puheensa oli pitkä mutta vaikeaselkoinen. Hän on vähän niin kuin Eino Leinon Tumma runossa, näkee kauhut kaikkialla ja erityisesti sosialidemokraateissa, kun hän sanoi, että me olemme syyttäneet korkeista elintarvikkeiden hinnoista nimenomaan maatalousväestöä. Jos ed. Kauppinen olisi seurannut enemmän lehdistöä, niin olisi voinut todeta, että me olemme nimenomaan todenneet, että paksummat siivut siitä leivästä ottavat kaupalliset kartellit ja erilaiset kuljetusmuodot siinä välissä.

Ed. Kauppisella nähtävästi ovat muistissa ne sosialidemokraatit, jotka UKK:n ollessa pääministerinä ja silloisen maalaisliiton iltalypsettyä erilaisia etuja maatalousväestölle olivat syystäkin katkeria, kun tuli rakennetuksi yhteistyöllä tällainen tukirakennelma, jota meidän pitäisi nyt panna eurokuntoon. Me sosialidemokraatit pidämme tarpeellisena, että Suomessa on elinvoimainen maatalous ja maaseutu ja edelleen tietyn laajuinen omavaraisuus.

Edelleen ed. Kauppinen puuttui siihen, että me emme osoita yhteistyöhalua. Minä luulen, että yhteistyöhalu keskustan suunnalta sosialidemokraattien suuntaan voisi kantaa hedelmiä enemmän kuin yhteistyö kristillisten ja vasemmistoliiton kanssa.

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Kauppisen puheenvuoron johdosta, jossa hän voimakkaasti kritisoi sosialidemokraatteja nykyisestä tilanteesta. Kyllä näkisin, että keskustapuolue voi katsoa itseensä ja miettiä niitä virhearvioita, joita takavuosien maatalouspolitiikassa on tehty. Jos olisi enemmänkin kuunneltu sosialidemokraatteja näitä ratkaisuja tehtäessä, ehkä maatalouden tila tänään olisi huomattavasti helpompi. Olisi ymmärretty lähteä kääntämään suuntaa silloin, kun siihen vielä oli mahdollisuuksia.

Ed. Kauppinen puhui pakkodevalvaatiosta ja talouspoliittisista asiantuntijoista. Mahtaako tämän talouspoliittisen asiantuntijan nimi olla Paavo Väyrynen? Hänhän tämän edellisenkin devalvaatiohysterian pisti liikkeelle.

Vielä ed. Kauppiselle sen verran, että hallitus on nyt vaihtunut. Sosialidemokraatit eivät ole hallituksessa, ja tämän esityksen, jota tällä kertaa käsitellään, allekirjoittaja on keskustalainen maatalousministeri Martti Pura.

Ed. Laakkonen: Arvoisa puhemies! Haluan vastata ed. Vistbackalle. Asia todella on näin, että vuoden 1991 maataloustulolain muutoksista oli sovittu maanviljelijöiden etujärjestön MTK:n kanssa, ja sen takia eräästä lakiesityksestä poistettiin 1 §. Mutta vuoden 1992 maataloustulolain muutoksista ei ole sovittu, neuvotteluja käydään kyllä. Siksi MTK ei hyväksykään tässä lakiesityksessä ehdotettuja muutoksia. Olen samaa mieltä, että nämä lakiesitykset ovat huonoja, mutta me hallituspuolueidenkin kansanedustajat haluamme antaa kritiikkiä hallitukselle, että vastaisuudessa tulisi parempia lakiesityksiä. Me kyllä aktiivisesti yritämme pitää huoltakin, että näin tulee tapahtumaan.

Ed. Törnqvist: Herra puhemies! Olen kuunnellut tätä keskustelua ehkä reilut neljä tuntia, ja parannusehdotuksia ja syntipukkeja on etsitty, mutta itse asia ei ole kyllä tullut hullua hurskaammaksi. Tämä laki tullaan hyväksymään tänään tässä salissa. Se on varmaa.

Tämänpäiväinen tilanne, jossa maatalous nyt on, ei ole tämän vuoden asia eikä se ole edellisen neljän vuoden asia eikä edellisen hallituksen syy. Syy on vuosikymmenien maatalouspolitiikan harjoittaminen. Rakennemuutos maataloudessa olisi pitänyt aloittaa huomattavasti aikaisemmin.

Vuonna 1983, jolloin Toivo Yläjärvi tuli maatalousministeriksi, hän aloitti tuon rakennemuutoksen ja tuotannon rajoitukset. Silloin tulivat voimaan mm. maitokiintiöt. Se kesti neljä vuotta, ja siihen loppui systemaattinen ja järkevä muutos. Nyt ollaan tässä tilanteessa, ja tätä tilannetta ei auta yhtään se, että keskustapuolueen kansanedustajat syyttävät ammattiyhdistysliikettä, syyttävät sosialidemokraatteja ja kaikkia muita paitsi itseään. Se ei auta yhtään maanviljelijöitä, jotka täällä parvekkeella ovat, eikä asioita, joiden johdosta tämä monituntinen keskustelu on pyörähtänyt käyntiin.

Joka tapauksessa ylituotannosta on päästävä eroon. Se on viljelijöiden etu ja se on veronmaksajien ja kuluttajien etu. Miten se sitten tapahtuu? Minusta tuntuu, että siihen ovat parhaita asiantuntijoita viljelijät itse. Heidän toivoisin tekevän esityksiä.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkille sanoisin, että ainakin täällä salissa,

mitä näistä elintarvikeasioista on keskusteltu, niin kyllä sellainen kuva on tullut. Tosin en teidän puoluelehteänne ole kovin aktiivisesti lukenut. Mitä ajatellaan yhteistyöstä, niin minun mielestäni sitä voidaan edelleen lisätä. Siitä on päänavauksia ollut. Mutta vastuun pakoilusta kyllä sanoisin, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa nähtiin kyllä sitä toissapäivänä sen jälkeen, kun asiantuntijat, joihin kuului myös Etlan asiantuntija, olivat maininneet, että ay-liikkeen johtajat tiesivät nämä asiat mitä toin esiin. He tiesivät myös sanoa sen, että saattaa olla jopa niin, että ensi syksynä ajaudutaan uuteen pakkodevalvaatioon, tai jo paljon aikaisemminkin. Ei minun ole tarvinnut Paavo Väyryseltä mitään kuulla, sen siellä kuulivat monet muutkin.

Ed. Metsämäki kritisoi näitä asioita. Kyllä minä varmaan voin toistaa, mitä toiset ovat sanoneet tässä asiassa. En katso, että se olisi ollut mitenkään väärää tietoa. Esimerkiksi tämän päivän Helsingin Sanomissa puhutaan mm. maamme talouspoliittisesta tilanteesta ja sen hoitamisesta. Kai sekin lienee eräänlaisten asiantuntijoitten lausumaa.

Korostaisin, että siellä on ollut mukana PTT, on ollut herroja valiokunnassa, ja näitten sanomien jälkeen sosialidemokraateilla ja vasemmistoliitolla ei ollut kanttia jäädä tekemään lausuntoa. Minusta se kuvastaa sitä, että vastuuta halutaan pakoilla ja myös sitä, että ay-liike on tiennyt tämän tien, ja he valitsevat tämän suuremman työttömyyden tien.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Edelleen, tosin vähän vähemmän, täältä löytyy keskustan edustajia, jotka samassa lauseessa puhuvat vastakkainasettelun välttämisestä ja sen perään haukkuvat palkansaajat ja sosialidemokraatit kaiken pahan alkuperäksi. Se tuntuukin jälleen niin kotoisalta tässä keskustelussa.

Haluan todeta, että kyllä tässä omantunnon lisäksi pitäisi paneutua vakavasti tilanteeseen. Viljelijät ja kansantalous eivät kestä enää leikkimistä näillä asioilla. Nimittäin meillä on viime vuoden vientituki liikevaihtoverotuki mukaan lukien yli 4 miljardia. Tänä vuonna mennään pitkälti yli 5 miljardin markan, ja viljelijätkin tietävät mitä se on. Se on rahaa, josta tulee heillekin kohtuuttomia yllätyksiä. Arvion mukaan pelkkä vientituki kasvaisi vuoteen 95 mennessä tämän vuoden hintatasossa 3,8 miljardiin markkaa. Joka tapauksessa tästä tulisi maataloudellekin jopa 1,8 miljardin markan lasku vuonna 95, jos tässä tilanteessa ei ryhdytä tekemään mitään.

Sen takia pitäisi päästä tässä systeemissä hallinnoimisesta eroon. Tehdään kaiken maailman kiintiöitä ynnä ahdistetaan holhousjärjestelmään, jonka takia mm. tuotantopolitiikan ohjausjärjestelmät ovat käytännössä estäneet tuotantotilojen peltoalan kasvattamisen, tilojen kehittämisen. Jokainen tietää, miten esimerkiksi maitotiloille kävi, kun kiintiöt tehtiin. Pienet ja keskisuuret tilat menettivät tuotantomahdollisuuksiaan jopa 10—20 prosenttia kiintiön määräytymisaikaan liittyvien ongelmien takia. Mutta isoiset pärjäsivät hyvin, ei tullut yhtään nappia lehmälle otsaan. Eli koko systeemin täytyy tajuta: hallinnointi- ja holhoussysteemi on lopetettava. Siinä mielessä olisi maataloustulolain muuttamiseen mentävä, sitä vaatii maan talous, mutta ennen kaikkea viljelijän etu. Se on nyt vihdoin viimein tajuttava.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki, en minä halunnut mitenkään vastakkain asetella, vaan totesin ne asiat, mitä on olemassa, mutta niitä asioita ei tässäkään salissa kärsitä kuulla. Kuulimme maatalouden miljardit, mutta ei kuultu tupomiljardeja.

Ed. Laakso: Arvoisa puhemies! Haluan vain johtopäätökseksi tästä keskustelusta lausua ihmettelyn, mitä te sosialidemokraatit ja keskustalaiset oikein keskenänne riitelette, kun te kuitenkin äänestätte tässä kysymyksessä samalla tavalla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Riihijärvi ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Riihijärven ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 161 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 20. (Koneään. 5)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

2 §.

Keskustelu:

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Ehdotan, että 2 § saa sen muodon, joka on vastalauseessa. Sen sisältö merkitsee, että valtion osuus vientikustannusmaksuista olisi naudanlihalle, sianlihalle, kananmunille ja viljalle 84 prosenttia eikä 80 prosenttia kuten hallituksen esityksessä.

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Riihijärven tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Riihijärvi ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Riihijärven ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 156 jaa- ja 21 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 21. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3 §.

Keskustelu:

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Ehdotan, että 3 § saa sen muodon kuin vastalauseessa on esitetty, ja se merkitsee, että viljelijöiden vientikustannusosuus olisi enintään 16 prosenttia.

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Riihijärven tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Riihijärvi ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Riihijärven ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 155 jaa- ja 21 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 21. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 ja 5 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 118
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon mukainen lakiehdotus.

Arvoisa puhemies! Tämä ehdotus on monessa mielessä merkittävä. Ensinnäkin se kertoo siitä, että maa- ja metsätalousvaliokunnassa pyrittiin erittäin vakavasti pääsemään sellaiseen tulokseen, joka hallituksen tavoitetta romuttamatta ottaisi huomioon myöskin viljelijöiden edun. Tämä ehdotus muuttaa hallituksen esitystä 7 ja 8 §:n osalta. 7 § tulisi kuulumaan: "Sianlihan vientikustannusmaksu on kultakin teurastamoliikkeen harjoittajan teurastaman sian lihakilolta 20 penniä, jos ruho painaa enintään 76 kiloa, ja

100 penniä, jos teuraaksi kasvatetun sian ruho painaa yli 76 kiloa. Vientikustannusmaksun perusteena oleva kilomäärä määräytyy ruhopainon perusteella." Tässä siis hallituksen ehdottama 74 kiloa on muuttunut 76 kiloksi. Lisäksi määritellään tämän sian laatu niin, että se on muotoutunut teuraaksi kasvatetun sian muotoon.

Arvoisa puhemies! Tämän ehdotuksen takana on se, että maa- ja metsätalousvaliokunta päätyi siihen tulokseen, että olisi ensinnäkin toisaalta turvattava viljelijöitten, siankasvattajien, tulonmuodostus sillä tavalla, että se pieni marginaali, joka tuossa tuotannossa on, säilyisi, ja toisaalta bonusjärjestelmää hyväksi käyttäen johdatettaisiin lopputulos ensi vuoden osalta samaan, mihinkä hallitus pyrkii.

Toinen muutos koskettaa 8 §:ää, joka on ns. rehumestaripykälä. Maa- ja metsätalousvaliokunta yksimielisesti päätyi siihen tulokseen, että hallituksen ehdottama muoto merkitsee sellaisia ylipääsemättömiä valvonnallisia ongelmia, että ei ole mielekästä säilyttää tuota muotoa, ja toisekseen se merkitsee sitä, että kun pääomia muutoinkin on vähän, niin vielä ryhdytään tässä tilanteessa hankkimaan tilakohtaisia myllyjä ja sekoituslaitteita.

Toisin sanoen tämä tulos oli varsin selvän rationaalisen ajattelun tulosta. Tähän tulokseen päästäkseen valiokunta kuuli 31:tä asiantuntijaa ja jopa yhden päivän kello 9:stä 16:een saakka vietti tämän asian kanssa. Ei voida sanoa, ettei olisi harrasta pyrkimystä järkevään tulokseen ollut. Mutta kun asia meni sitten lausuntona valtiovarainvaliokuntaan, se kuuli kuutta rutiiniasiantuntijaa, ja viisaus ylitti täydellisesti sen, mikä on maa- ja metsätalousvaliokunnassa, ja siellä päädyttiin tavallaan romuttamaan koko maa- ja metsätalousvaliokunnassa muodostunut kanta.

Arvoisa puhemies! Tämä on siinä mielessä hyvin merkittävä tilanne, että henkilökohtaisesti toisaalta havaitsin, että tässä olisi nyt sellaisen populistisen vaikuttamisen paikka vetää kotiin kaikki populismin tarjoamat pinnat, mutta katsoin, että se on älyllisesti äärimmäisen epärehellistä puuhaa. Paljon tärkeämpää viljelijäväestön kannalta on se, jos valiokunta pyrkii niin pitkälle saakka kuin mahdollista löytämään rakentavan lopputuloksen ja vielä niin, että mietinnössä erikseen vielä nostettaisiin ongelmalliset asiat esille ja tuotaisiin ne yksimielisinä kannanottoina esiin ja tällä tavalla pyrittäisiin ohjaamaan maataloutta ahdinkotilanteesta rakentavaan tulevaisuuteen.

Tämä ajattelu lähti tietenkin siitä olettamuksesta, että valtiovarainvaliokunta, jos uskaltaisi sanoa, "kunnioittaa" maa- ja metsätalousvaliokunnan sekä asiantuntemusta että poliittista tahtoa. Nyt totean, että vilpittömissä pyrkimyksissäni olen tullut täydellisesti petetyksi. Mitään merkitystä tällä prosessilla ei ole ollut. Joudun karvaasti toteamaan, että ed. Henrik Westerlund oli äärimmäisen oikeassa ja juuri puhuva täydellisesti väärässä. Ed. Westerlund nimittäin totesi, että "turha täällä on mitään asiantuntijoita kuulla, ei tästä mittään tuu kuitenkaan". Toisin sanoen tällä tavalla valitettavasti suuri positivismini tässä asiassa ja rakentava suhtautumiseni maatalousasioihin koki erittäin pahan kolahduksen. Siitä huolimatta en aio muuttaa käyttäytymistäni eduskuntatyössä. Aion edelleenkin suhtautua vakavasti ja rakentavasti näihin asioihin.

Tässä katsannossa, arvoisa puhemies, olen tämän syksyn aikana ryhmäni kanssa saattanut käsittelyyn meidän kokonaisvaltaisen esityksemme maataloustulolaiksi, joka on muodossa "Laki maatalouden tuloksen muodostumisesta", jossa perusteisiin puututaan, jossa halutaan edesauttaa kestävän maatalouden harjoittamista Suomessa tästä pitkälle eteenpäin.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On ihan hyvä, että ed. Pulliainen lupaa jatkaa hyvää paneutumistaan asioihin edelleen valiokunnassa. Kieltämättä tämän asian käsittelyn yhteydessä jouduttiin varsin ongelmallisiin keskusteluihin työpaineen ollessa aikamoinen. Varsinkin ruhon painokysymys oli vähän ongelmallinen. Minusta on erittäin hyvä, että ministeriön taholta palataan tähän myöhemmin. Tältä osin valtiovarainvaliokunnan linjan mukaan voidaan ehkä edetä.

Sen sijaan lain 8 §:n osalta en henkilökohtaisesti ole katsonut myöskään olevan mitään syytä muuttaa kantaani asiassa, joka koskee rehumestarikysymystä. Nimittäin yhdenvertaisuusnäkökohdalla perustellaan valtiovarainvaliokunnassa ja hallituksen esityksessä tätä kysymystä. Mutta onhan olemassa myös taloudellisuus ja epätarkoituksenmukaisten investointien välttäminen ja oikeus ja kohtuuskin, eli siltä osin ei ole syytä muuttaa maa- ja metsätalousvaliokunnan linjaa.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan verojaoston puheenjohtajana, jossa verojaostossa tämä asia on valmisteltu, saanen todeta, että ensinnäkin ne

muutokset, jotka maa- ja metsätalousvaliokunta esittää, maksavat rahaa. Maa- ja metsätalousvaliokunta ei ole missään yhteydessä esittänyt, mistä rahat otetaan. Painon nostaminen 74:stä 76 kiloon merkitsee useita miljoonia markkoja, ja myös rehumestarikysymys merkitsee 5:tä miljoonaa markkaa ensimmäisen vuosipuoliskon aikana. On esitetty toiveita, että jotakin tapahtuisi tällä sektorilla, mutta todellakaan konkreettisia rahalähteitä ei ole esitetty.

Maa- ja metsätalousvaliokunta edelleen lausunnossaan lähtee siitä, että laki ei saisi koskea viljan tai sianlihan suoramyyntiä tilalta. Jos maa- ja metsätalousvaliokunta olisi vaivautunut lukemaan kyseessä olevan lain 4 ja 8 §:n, niistä olisi suoraan voinut lukea, että tämä laki ei koske suoramyyntejä. Tietysti tämäntapaisten asiavirheitten esiintyminen maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä toki heikentää olennaisella tavalla luottamusta valiokunnan lausuntoihin.

Ed. B j ö r k e n h e i m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Pulliaisen kanssa siitä, että asiantuntijavaliokunnan työllä ei ole paljon painoarvoa. Varsinkin tässä asiassa se on mielestäni tullut selvästi esille. Kuten ed. Pulliainen sanoi, maa- ja metsätalousvaliokunta on kuullut kymmeniä asiantuntijoita ja tullut yksimieliseen päätökseen. Mielestäni valtiovarainvaliokunta olisi voinut todellakin yhtyä esitettyihin muutoksiin. Ja vaikka nyt ajatellaan, että se maksaisi muutaman miljoonan lisää, nämä vaikeudet, jotka sillä olisi voitettu, olisivat kuitenkin olleet niin paljon merkittäviä, että muutoksiin olisi mielestäni voinut suostua.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Sasille toteaisin, mitä ensinnäkin tulee suoramyyntiasiaan, että maatilahallitus on jo toimittanut mm. Janakkalaan tilalle, jolla teurastetaan sikoja ja myydään lihaa, kaavakkeet vientikustannusmaksun toimittamista varten. Olen itse käynyt maatilahallituksessa tätä asiaa tsekkaamassa. Jossain hallinnossa klikkaa, ei tämä ole meidän ilkeyttämme eikä asiantuntemattomuuttamme, vaan siellä on tätä lakiesitystä lukiessa päädytty siihen, että tämä toiminta teurastamoliike-sanan muodossa saatetaan myös vientikustannusvastuun piiriin. Sitä taustaa vasten halusimme valiokunnan mietinnössä ottaa tähän kantaa.

Edelleen, ed. Sasi, mistä otetaan rahat? Ed. Sasi tietää aivan tarkkaan, että tässä operoidaan viljelijöiden omalla vientikustannusvastuulla. Senhän sanoo maataloustulolaki. Eihän siihen tarvita valiokunnan erikseen ottaa kantaa. 40 miljoonaa markkaa tulee vientikustannuksia maatalouden osalta maatalouden itse kustantamana, mutta tätä ei käytännössä ilmeisesti olisi tarvittukaan, koska tuotannon tasapainottamisjärjestelmillä, bonusratkaisulla, olisi — näin ainakin sianlihan tuottajat ovat itse laskeneet — ylituotantotilanne voitu hoitaa. Eli, ed. Sasi, 4 miljoonan kilon säästö lihassa mitattuna ja sitä kautta vientituki olisi tapahtunut maatalouden itsensä kustantamana. Toki se olisi tarvinnut valtion budjettiin ottaa näkyviin määrärahana, mutta vastaava summa olisi peritty maataloudelta.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mitä tulee arvioon rehumestarin tuottamasta tulosta valtiolle, tässä suhteessa valtiovarainvaliokunta on erehtynyt hyvin pahasti. On nimittäin niin, että etukäteen jo tiedetään, että kun ollaan luomassa lainsäädäntöä, jota millään tavalla ei voida valvoa, kukaan ei voi kontrolloida, miten tässä tullaan menettelemään, ja kun jo nyt tiedetään, että on lukuisia keinoja tämän lainsäädännön kiertämiseen, niin ei tästä valtio mitään hyödy. Tämä on aivan järjetöntä lainsäädäntöä, jos tällaista tehdään.

Mitä tulee sianlihan markkinoimismaksutasoon, niin siinä tilanne on sellainen, että kun täällä on puhuttu sitä, että meidän pitäisi tuotantoa tehostaa, pystyä tuottamaan mahdollisimman edullisesti, niin kun jätetään käyttämättä edullisin tuotantovaihe sianlihantuotannossa, niin se puhuu juuri tätä tavoitetta vastaan.

Ihmettelen todella, että erikoisvaliokunnan, joka on asian ymmärtänyt oikein, näkemykset sivuutettiin valtiovarainvaliokunnassa, jossa asiantuntemusta ei näyttänyt olevan.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. S-L. Anttilalle haluan todeta, että laki maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta, 6 §, toteaa seuraavasti: "Velvollinen suorittamaan sianlihan vientikustannusmaksua on jokainen, joka harjoittaa Suomessa teurastamoliikettä." Yksittäinen tila ei parhaimmallakaan mielikuvituksella voi olla teurastamoliike. Jos jokin viranomainen tulkitsee tällä tavalla, niin taatusti tulkitsee kyllä lakia silloin väärin. Luulen, että eduskunnassa voimme olla täsmälleen yksimielisiä tästä asiasta ja nimenomaan tämä

kanta on otettu selvästi valtiovarainvaliokunnan mietintöön tässä asiassa.

Haluan myös ed. Anttilalle todeta, että kuten hän totesi aivan oikein maatalouden täytyy kattaa oma vientivastuunsa. Jos hän haluaa siankasvattajilta ottaa vientivastuuta pois, merkitsee se sitä, että hän panee tuon vientivastuun ilmeisesti Etelä-Suomen viljanviljelijöitten harteille. Me kyllä kokoomuksessa olemme sitä mieltä, että tänä päivänä Etelä-Suomen viljanviljelijät ovat jo riittävästi raskautettuja ja ainakaan heidän harteilleen tätä taakkaa ei pidä enää laittaa.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lain käsittely on oivallinen esimerkki siitä, millä tavalla eduskunnan työtä voidaan hidastaa ja ruuhkauttaa. Maa- ja metsätalousvaliokunta käsitteli tätä lausuntoesitystään kuukausikaupalla ja sen esittämät muutokset eivät sitten kuitenkaan johtaneet hallituksen hyvän esityksen muuttamiseen valtiovarainvaliokunnassa. Valtiovarainvaliokunnan verojaoston puheenjohtaja ed. Sasi on jo käsitellyt substanssiasioita.

Ehkä tässä yhteydessä on hyvä todeta, että maa- ja metsätalousvaliokunnan näin voimakas kannanotto ja vielä tässä keskustelussa näin voimakkaat kannanotot kai samalla merkitsevät epäluottamuslausetta hallituksen maa- ja metsätalousministerille. Mielestäni nyt olisi tärkeätä, että myös ministeri Pura osallistuisi keskusteluun, koska ministeriön asiantuntemus on ollut hyvin ratkaisevaa sekä lakiesityksen antamisessa että myös sen käsittelyssä eduskunnassa valiokunnissa.

Ed. Tenhiälä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Sasi toi minusta aivan oikein esiin, miten valtiovarainvaliokunnassa tätä asiaa on käsitelty. Mutta haluaisin sanoa, kun täällä on lausuntomenettelystä käytetty puheenvuoroja useammassakin kohdassa, että lausuntomenettely ja lausunnot pitää valiokunnassa käsitellä kiireellisessä järjestyksessä, jotta asianomainen valiokunta, joka asiaa käsittelee, tulisi ne saamaan.

Tämä esitys on tullut eduskuntaan 15 päivänä lokakuuta. Lausunto siitä on kirjattu 5 päivänä joulukuuta, ja tänä päivänä 13.12. asia on toisessa käsittelyssä. Erikoisvaliokunnalle ei ole lausunnonantajavaliokunnan taholta edes annettu mahdollisuutta kunnolla perehtyä asiaan — jos jotkut epäilevät sen asiantuntevuutta, että siellä olisi pystyttykään. Toisaalta tilanne on se, että valtiovarainvaliokunnassa on varmasti asiantuntemusta ja halua myös ottaa huomioon niitä näkemyksiä, joita hallituksella on, ehkä paremmin kuin lausunnon antavalla valiokunnalla on ollut. Tästä syystä tilanne on se, että täällä on noudatettu myös hallituksen tahtoa silloin, kun valtiovarainvaliokunta on oman esityksensä ja oman kannanottonsa tuonut.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Maatalousvaliokunnan eli lausunnon antavan valiokunnan jäsenenä olen liittänyt lausuntoon eriävän mielipiteeni sen tähden, että lakiehdotus sisältää maanviljelijöille sellaisia rasitteita, jotka ovat kohtuuttomia. Olenkin esittänyt sinne mm., että vientikustannusmaksu vehnällä olisi 40 penniä, kun se on hallituksen esityksessä 50 penniä ja rukiilta 30 penniä. Hallitus esittää 80:tä penniä.

Erikoisesti minua ihmetyttää rukiin vihaaminen, kun juuri innostettiin viljelijöitä viljelemään ruista. Ruis on, niin kuin kaikki varmaan hyvin tietävät, hyvin niipukka kasvi, vaativa kasvi. Sen talvehtiminen ei ole varmaa ja hehtaarisadot ovat varsin vaatimattomia. Toisaalta ruis on kuitenkin meille sellainen perusvilja, että sitä ei juuri muualta maailmasta saadakaan. Se on pohjoisten alueitten kasvi. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ja kyllä oli niin hyvää ruisleipää että!) — No niin, täällä vasemmalla laidalla ed. Stenius-Kaukonenkin todistaa, kuinka hyvää ruis on. Tänä päivänä on tänne kansanedustajille tuotu ruisleivät Leipäyhdistyksen joulutervehdyksenä, ja tämänkin pitäisi olla nyt omalta osaltaan kansanedustajia herättämässä näkemään kotimaisen rukiin arvo. Kuitenkin hallitus haluaa kurittaa näitäkin harvoja viljelijöitä, jotka ovat rohjenneet ruista viljellä, joka pitää peltoa kiinni voisi sanoa kaksi satokautta, 80 pennin vientimaksulla. Tuskin meiltä kymmenen vuoden sisällä vientiin ruista edes koskaan tulee liikenemäänkään.

Toinen SMP:n korjausesitys on siemenviljasta. Vehnästä ja rukiista hallitus perii 20 penniä vientikustannusmaksua. Meidän mielestämme kotimaassa käytettävästä siemenviljasta ei voida periä vientikustannusmaksua. Kun samalla tiedetään, ettei siemenviljan viljely ole niin yksinkertaista ja tuottavaa, ei voi tämmöisiä erikoistuneita viljelijöitä tällä tavalla rasittaa.

Niin nyt on tultu siihen historian vaiheeseen, josta SMP on 32 vuotta varoittanut. Me olemme taistelleet pienviljelijöiden puolesta. Isommat viljelijät ovat nauraneet ja vähätelleet SMP:n tais-

telua, mutta tänä päivänä Suomen kaikki viljelijät ovat siinä asemassa, missä tilansa uudisviljelijät ja asutustilalliset olivat 60-luvun lopussa ja 70-luvun alussa. Ne varoittavat äänet, joita silloin esitimme, kaikuivat kuuroille korville. Se johtui siitä, että maanviljelijät ajattelivat: kun tuo naapuri tuosta häipyy pois, niin minä saan hänen peltonsa. Mutta tässä toteutuu — harvoin minä olen täällä Raamatun lauseita käyttänyt ikään kuin kristillisen liiton puolesta — se, mitä sanotaan profeetta Jesajan kirjassa: "Voi tätä kansaa, joka yhdistää talon taloon ja pellon peltoon." Se on jo vanhalla ajalla tiedetty, mihin tällainen suurtilalinja ajautuu. Nyt SMP:n tehtävänä on puolustaa niitä viimeisiä rohkeita yrittäjiä, jotka vielä haluavat viljelijöinä olla. Erikoisesti me kannamme huolta sukupolvenvaihdoksista, niin että meillä olisi turvattu toimeentulo ja elintarvikkeet omasta takaa. Sen tähden me emme voi hyväksyä hallituksen kuristusotteita.

Täällä on maatalousvaliokunta syytellyt valtiovarainvaliokuntaa. Valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajana on kyllä keskustan kansanedustaja Tenhiälä ja maatalouden ammattimiehiä. Kyllä varmasti tämä asia tunnetaan valtiovarainvaliokunnassa ihan yhtä hyvin kuin maatalousvaliokunnassakin. Tässä nyt on vain kysymys hallituspolitiikasta, joka ei näy välittävän kotimaisesta elintarviketuotannosta eikä kanna sitä vastuuta, joka sille kuuluisi. Minä vielä jatkan siitä, mistä viime yönä jo puhuttiin moneen kertaan: Maailmassa ei ole mistään muusta puute kuin ruoasta. Kaikkea romua ja kaikkea muuta pystytään tuottamaan, mutta ruokaa on vähän. Koko ihmiskunnan hengissä pysyminen on noin 10 sentin paksuisen ruokamultakerroksen varassa.

Kun täällä vihreiden ed. Pulliainenkin menee kannattamaan tätä hallituksen esitystä, niin ihmettelen minä. Kyllä hän tietää, kuinka pienestä se on kiinni, eletäänkö täällä maapallolla ollenkaan.

Herra puhemies! Tämän lain toisen käsittelyn yhteydessä ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon eriävään mielipiteeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pari kommenttia ed. Riihijärven äskeisen puheenvuoron johdosta.

Minä totean ensinnäkin, että hän ei lainkaan kuunnellut sitä puheenvuoroa, jonka äsken käytin. Siinä perustelin varsin tarkoin, miksi tulin valinneeksi sen linjan, jota olen noudattanut, ja kuinka surkeasti olen katsonut tulleeni petetyksi sitä linjaa noudattaessani.

Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, että ed. Riihijärvi osui aivan oikeaan siinä, että rukiin kohdalla on tapahtunut kyllä varsinainen fibaus tässä tuotannonohjauksessa. Nimittäin kun ministeri Pohjala tuli maa- ja metsätalousministeriksi, hän ensi töikseen oikein näyttävällä tavalla kannusti viljelijöitä rukiin viljelyyn. Sen jälkeen kun nämä viljelijät olivat tähän täkyyn tarttuneet, ilmoitetaan, että se on sitten 80 penniä kilo.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Riihijärvi vastusti tässä niin kuin muissakin maataloustulolakiasioissa. Hän on tehnyt vastustuksen tuolla valiokunnassa. Kysyn vain, mistä nämä rahat otettaisiin, jos kaikki ed. Riihijärven esitykset menisivät läpi. Otettaisiinko työllisyysvaroista vai lapsilisistä? (Hälinää)

Maa- ja metsätalousvaliokunta kun käsitteli tätä lausuntoa, sinne tuli useasti sellaisia tietoja, että nyt hallitus antaa myönnytystä tässä tai tässä, ja sen mukaisesti toiveiden tynnyriin lausuntoon niitä pistettiin. Mutta kun kävi sen jälkeen ilmi, että hallitus menee kirjan mukaan, nyt ollaan kirjan mukaan. Tuo meidän lausuntomme on ennen tätä tietoa annettu.

Ed. V u o r e n s o l a : Herra puhemies! Eilen käyttämässäni puheenvuorossa uskalsin hiukan arvostella ja arvioida valtiovarainvaliokunnan toimintaa. Tänään ihan ensimmäiseksi katsoin kalenterista, keitä tähän arvoisaan valiokuntaan kuuluu, ja tunsin heti suurta syyllisyyttä, että olin moista arvovaltaista joukkoa mennyt arvioimaan ja arvostelemaan. Silti pysyn kannassani siltä osin, että saattaisi olla aiheellista myös tuossa valiokunnassa miettiä, onko erikoisvaliokunnan antamalla lausunnolla asioista jokin arvo. Ehkä tämän asian voisi yleisestikin liittää eduskunnan toimintaan ja toiminnan kehittämiseen. Minä uskon, että ainakin meidän uusien monien kansanedustajien toive tämä on.

Esityksessä, jota nyt käsitellään, on hyvin monia vaikeita kysymyksiä, ja ihan ensimmäiseksi otan esille sen, mihin on jo puututtu, eli viljojen osalta rukiin ja miksei tietysti myös vehnän. Oma käsitykseni on se, että siinä vaiheessa, kun näin korkeisiin markkinointimaksuihin mentiin rukiin ja vehnän osalta, tavoitteena oli nimenomaan se, että näiden viljojen kohdalta nopeasti siirryttäisiin sopimustuotantoon. Näin

voitaisiin ns. ylijäämäongelmat ratkaista niin, että ne eivät tulisi viljelijälle erikseen maksamaan. Prosessi on nyt kesken, ja olisi tietysti ehdottomasti toivottavaa, että asia mietittäisiin viimeistään ensi kevään maataloustuloneuvottelujen yhteydessä tai että se ainakin sisältyy seuraavaan uuteen maataloustulolakiin.

Sen lisäksi lakiehdotuksessa on muutamia muita sellaisia vaikeita kohtia, joihin haluaisin puuttua, vaikka niihin jo eilenkin puutuin.

Ensimmäinen on sianlihan painorajakysymys. Se on, niin kuin eilen totesin, hyvin ongelmallinen siinä mielessä, että painorajan alentaminen sinänsä viljelijän kannalta optimituotannossa on ehdottomasti negatiivinen asia. Käytännössä on tietysti niin, että markkinointivastuu viljelijän osalta myös tässä yhteydessä kasvaa ja, niin kuin täällä on jo sanottu, tuon markkamäärä kokonaisuudessaan lienee noin 40 miljoonaa markkaa, ei siis välttämättä ihan pieni raja.

Tässä yhteydessä sanoisinkin, että ensi keväänä, kun toteutetaan ja voidaan lähteä toteuttamaan tuotannon tasapainottamista, siinä yhteydessä, kun bonusjärjestelmiä lähdetään luomaan myös toivon mukaan sikatalouteen, voitaisiin myös tähän painorajaan puuttua ja nostaa sitä. Pohjimmiltaan olen kuitenkin painorajan osalta sitä mieltä, että itse asiassa sen pitäisi hoitua markkinoilla. On oikeastaan väärin, että me eduskunnassa keskustelemme tällaisesta asiasta, jonka itse asiassa pitäisi hoitua automaattisesti lihamarkkinoilla. Jokainen meistä tietää, että asettamalla hintataso tuon painorajan kohdalle, suunnilleen korkeimmalle kohdalle, jokainen tuottaja tämän asian ja vinkin toteaa eikä näin ollen myöskään tuota painorajan ylittävää osaa. Silloin välttämättä ei tarvitse tällaisia sanktioita erityisesti meidän ainakaan täällä määritellä.

Toinen asia, mikä liittyy sianlihahommaan, on se, mistä eilen jo puhuin: emakkojen ja karjujen rankaiseminen ylimääräisellä markkinointimaksulla, joka käytännössä näiden eläinten osalta on aina 1 markka per kilo. Toivoisin niin, että tähänkin asiaan palattaisiin siinä yhteydessä, kun bonus- ym. järjestelmät ovat kunnossa. Siltä osalta voidaan jo tuotannon tasapainoa hoidettaessa korjata myös tämä asia, joka sinänsä ymmärtääkseni aikoinaan on lakiin tullut täysin virheellisesti ja täysin vahingossa.

Kolmas asia on ns. rehumestarikysymys. Tämän päivän aikana olen aika paljon selvittänyt sitä, miten asiaa sitten tulkitaan, ja lukenut valtiovarainvaliokunnan mietintöä asiasta. Minulle ainakin on vakuutettu, että tässä asiassa tulkinta on aivan selvä. On vakuutettu, että missään tapauksessa rehumestarit eivät viljan markkinointimaksun maksajiksi joutuisi. Asia on kuitenkin syytä tavalla tai toisella varmentaa ja nimenomaan niin, että tämmöistä ikävää tulkintaa ei käytännön elämässä enää syntyisi.

Tässä yhteydessä ilmoitan, että tulen esittämään kolmannessa käsittelyssä lakiesitykseen perustelulausumaa, joka kuuluu seuraavasti: "Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin sianlihan vientikustannusmaksun perimiseksi siten, että se koskettaa ainoastaan teuraaksi kasvatettua sikaa. Valtioneuvoston tulee ottaa maataloustuloratkaisun yhteydessä selvitettäväksi vientikustannusten perimisen oikeudenmukaisuus ja sianlihan vientikustannusmaksun määräytymisperusteet. Eduskunta edellyttää selvitettävän, että vientikustannusmaksua ei perittäisi rehuviljasta sellaisesta rahtijauhatustoiminnasta, joka vastaa maatilan normaalia jauhatustoimintaa."

Ed. L u t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vuorensola varmaankin käytti asiantuntevan puheenvuoron, mutta eräs kohta siinä oli sellainen, joka kaipaa kommentin. Hän osoitteli valtiovarainvaliokuntaa siitä, että valtiovarainvaliokunta on hyväksynyt hallituksen esityksen, niin kuin valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä voidaan havaita. Valtiovarainvaliokunnan kantahan perustuu tietenkin siihen, että valtiovarainvaliokunnan on ministeriön ja siis myös ministerin toimesta annettu ymmärtää selvästi, että hallituksen esitys pitäisi saada vietyä läpi.

Minä olen oppositiopuolueen edustaja ja voisin tietysti olla eri mieltä kuin valtiovarainvaliokunnan enemmistö. Mutta lähdin siitä, että kun oppositiota arvostellaan siitä, että me emme riittävästi tue hallituksen esityksiä, vaikka tämäkin tuntuu siltä, että on päinvastoin, että oppositio tukee mutta hallituspuolueet eivät tue hallituksen esityksiä, niin ajattelin, että tässäkin lakiesityksessä pyrimme antamaan tukea hallituksen esitykselle, koska siinä ei nyt ollut mitään erityistä huomautettavaa, ja varsinkin kun valtiovarainvaliokuntaan viestitettiin, että tämä on hallituksen tahto, että esitys pitäisi viedä läpi.

Olisi hyvä, jos ministeri todellakin käyttäisi puheenvuoron, kun esitystä on hallituspuolueiden taholta näin voimakkaasti arvosteltu. Mikä tässä nyt on oikein totuus? Tekikö valtiovarainvaliokunta väärin, kun se hyväksyi tämän halli-

tuksen esityksen, vai olisiko sen pitänyt muuttaa esitystä?

Maa- ja metsätalousministeri P u r a : Herra puhemies! Lain 7 §:n muutosehdotus tehtiin siitä lähtökohdasta, että sianruhojen hinnoittelua oli muutettu siten, että aiheutettiin merkittävää tuotannon lisääntymistä. Kun lakiesityksen antamisen jälkeen hinnoittelua on muutettu, hallitus tarkkaan seuraa, miten lihantuotantomarkkinoilla tulee tuotanto kehittymään, ja harkitsee muutoksia, mikäli katsoo ne vastaisuudessa tarpeellisiksi.

Esitys on perusteltu myös markkinointivastuun näkökulmasta. Useiden miljoonien kilojen sianlihan tuotannon lisäys aiheutettiin sillä, että liha-alan liikkeet muuttivat hinnoittelua, joka oli 76 kilon painorajatavoitteen vastainen.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pura ei kiinnittänyt rehumestarikohtaan lainkaan huomiota. Se oli toinen varsin olennainen asia.

Maa- ja metsätalousministeri P u r a : Herra puhemies! Kun maataloustulolain mukaisen viljelijöiden osuuden perinnän kattamiseksi jouduttiin markkinointivastuuta lisäämään, aiheuttaa se myös käytännön ongelmia rehun valmistuksen ja rehun sekoittamisen osalta. Myönnän, että tiettyä epäloogisuutta on siinä, että tilalla tapahtuvassa rehunsekoitustoiminnassa käytettyjen ns. rehumestarilaitteiden jauhaman ja valmistaman rehuseoksen osalta esitetään markkinoimismaksun perustetta. Mutta ellei näin olisi menetelty, ne rehusekoittamot, jotka eivät liiku tiloilla, olisivat eriarvoisessa asemassa. Vaikka esityksessä on tiettyä epäloogisuutta, tätäkin esitystä pidettiin johdonmukaisena.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä kuitenkin jäi arvoisalta ministeriltä vastaamatta, millä tavalla valvonta toimii ja miten valtaisa byrokratia luodaan. Ja loppujen lopuksi tämä tavoite, joka on asetettu, minkä suuruiseksi se arvioidaan, jotta tämmöiseen operaatioon ylipäätään kannattaa ryhtyä?

Ed. S-L. A n t t i l a : Herra puhemies! Keskustelussa on puututtu mm. aikatauluun. Haluaisin nyt muistuttaa aikataulun arvostelijoille siitä, että 29 päivänä marraskuuta tähän maahan on solmittu tulopoliittinen kokonaisratkaisu, ja käsittääkseni samana iltana on sovittu myös maatalouden ensi vuoden vientivastuusta ja käyty neuvottelu siitä 175 miljoonasta markasta, jonka katsottiin mahdollisesti voivan vaikuttaa näihin vientikustannusvastuisiin. Sen takia ainakin itselleni tuli viesti, että näitä lakiesityksiä ei pidä lausuntomielessä viedä eteenpäin ennen kuin tämä asia on ratkennut. Pidänkin varsin nopeana toimintana sitä, että valiokunta jo 5 päivänä lausunnon antoi eteenpäin, koska asiantuntijat oli kaikki kuultu.

Täällä on aika paljon jo puhuttu yksityiskohdista. Sanoisin vain sen, että käytännön sianlihan tuottajana tiedän, että painorajan alennus, aivan kuten sikatalouskerhojen edustajat valiokunnalle esittivät, tietää mahdollisimman epätaloudellista vaihtoehtoa niille lihasikaloille, jotka tosiaan toimivat ainoastaan lihasikaloina, joissa ei ole yhdistelmäsikalaa, koska silloin rehun hyödyntämismahdollisuus ja mahdollinen lihasian kate jää erittäin pieneksi, ilmeisesti osittain miinusmerkkiseksi. Eli tähän on pakko todeta, että painorajan alennuksella toki pyritään siihen, että sianlihan tuotanto alenisi, mutta käytännössä valtion ja kuntien kannalta viedään juuri sitä tulosta, mikä tuotannosta mahdollisesti jäisi verotettavaksi, tätä kautta pois. Siinä mielessä kysynkin, ettei se kovin loogista toimintaa liene.

Ed. Vuorensola aivan oikein totesi siitä ponnesta, joka on tulossa ja joka käsittääkseni tämän ongelmakohdan toivottavasti alkuvuodesta korjaa.

Tuskin tässä tilanteessa edes oltaisiinkaan, jos ei aikanaan, onkohan siitä jo kolme vuotta aikaa, ed. Rajamäki sen varmasti muistaa, valiokunnassa olisi käsitelty mahdollisuutta perustaa vapaasti 20 emakon sikala. Se omalta osaltaan yhdessä tuotannonmuutossopimusten kanssa on sotkenut sianlihan markkinat siitä, mitä ne olivat kolme neljä vuotta sitten.

Sianlihantuottajia tässä maassa on vähän yli 7 000. Se on hyvin pieni määrä, ja he ovat pystyneet hyvällä yhteistyöllä saamaan tuotannon kohtalaisesti tasapainoon, ja niin uskon jatkossakin. Nimittäin sikatalouskerhojen puheenjohtaja uskoo hyvin vahvasti siihen, että bonussopimuksilla voidaan ylituotantotilanne hoitaa.

Arvoisa puhemies! Rehumestareista käytännössä vain lyhyesti totean, että valiokunnassa asiantuntijakuulemisen perusteella kävi selkeästi ilmi, että rehumestareissa ei ole sellaista vaakajärjestelmää, jolla voitaisiin erotella rehuun jauhettavat herne, tiiviste, kalkki ym. vitamiinit. Tavallaan sen kilomäärän selville

saaminen, josta vientikustannusmaksu pitäisi suorittaa, tuottanee kaikkein suurimman ongelman.

Kun en tiedä verolainsäädännöstä kovin yksityiskohtaisesti, tulee vain mieleeni, onkohan valtiovarainvaliokunnan verojaosto tätä puolta lakiesityksessä miettinyt, kun tämän esityksen on tehnyt, miten käytännössä tapahtuu tilalla punnitseminen ja kuka valvoo, että siinä menetellään käytännössä oikein. Tätä taustaa vasten en pidä kovin järkevänä toimintana, että näin pitkälle tilalla tapahtuvaan toimintaan mennään. Nimittäin tästä ei ole kuin aivan pieni matka siihen, että oma mylly ja siinä käytetty vilja saatetaan myös vientikustannusmaksun alaiseksi. Sen voin todeta, että tällä hallituksen esityksellä tässä maassa tänä päivänä rakennetaan ja asennetaan omia kotitarvemyllyjä lihasikaloihin ja sikaloihin erittäin kovalla vauhdilla. Sen tämä ainakin aikaansai eli kustannukset nousevat.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. S-L. Anttilalle totean vain lyhyesti sen, että niitä, jotka sekoittavat rehumestarilla näitä, on kolme kappaletta maa- ja metsätalousministeriöstä saadun tiedon mukaan, eli valvottavien lukumäärä ei ole kovin suuri.

Verotus meillä yleensäkin perustuu omaan ilmoitukseen, ja jos epäillään, että se ei pidä paikkaansa, sitä valvotaan. Valvontaongelmat eivät välttämättä ole tässä tapauksessa kohtuuttomia. Myös rajakysymykset on melko tarkkaan selvitetty maa- ja metsätalousministeriön suhteen, joten kauhean suuria nämä ongelmat eivät ole.

Vielä täytyy todeta se, että istunto on jatkunut tänään kello 13:sta kello 20:een ja pääosa tästä ajasta on puhuttu maataloudesta. Tässä maassa on 300 000 työtöntä tänä päivänä. Luulisi, että eduskunnalla olisi tärkeämpiäkin kysymyksiä käsiteltävänä kuin jokin rehumestarikysymys.

Ed. T e n h i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vielä totean aikataulusta, kun ed. S-L. Anttila sen halusi tuoda esille. Tämä esitys on tullut lokakuun 15 päivänä. Silloin ei tiedetty varmasti, että marraskuun 29 päivänä ovat maataloustuloneuvottelut tai sitä vastaavat neuvottelut. Lausuntopyyntö on lähtenyt siitä, että se annetaan mahdollisimman pian. Myös valtiovarainvaliokunnalla, joka tämän varsinaisesti on käsitellyt, on ollut mahdollisuus muuttaa, jos jossain tuloneuvotteluissa tai hallituksen sisällä olisi tapahtunut sellaisia toimenpiteitä, jotka olisivat johtaneet siihen, että lain tekstiä olisi haluttu muuttaa. Siihen valtiovarainvaliokunta olisi varmasti kyennyt. Minusta on turhaa syytellä sillä tavalla tässä eteenpäin, että se ja se vaikutti. Minusta pitää katsella, miten lausuntoja pitää antaa.

Herra puhemies! Toisaalta se, miten me olemme saaneet valtiovarainvaliokuntaan tästä tulkintoja, niin me olemme luottaneet siihen, että maa- ja metsätalousministeri pystyy hoitamaan niitä. Minä kuvittelisin, että maa- ja metsätalousvaliokunnan puheenjohtaja voisi käydä myös erikoisministerin kanssa varmasti sen tyyppisen luottamuksellisen keskustelun, jossa saisi tietoa, miten ministeriössä tullaan käsittelemään ja tulkitsemaan asioita.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Äskeinen puheenvuoro oli aika uskomaton tarina. Sehän merkitsee käytännössä sitä, että jos tuo puheenvuoro pitää ottaa vakavasti, niin ei valtiovarainvaliokunnan tule pyytää minkäänlaista lausuntoa mistään asiasta yhdeltäkään ainoalta erikoisvaliokunnalta. Se on aivan turhaa puuhaa, koska kaikki viisaus piilee valtiovarainvaliokunnassa, jonka puheenjohtaja erikoisesti on syvällisesti perehtynyt kaikkiin asioihin ja pystyy ottamaan niihin kantaa. Kunhan ne tulevat vain kohtuullisella ajalla esille, niin sillä siisti.

Ed. T e n h i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pulliaiselle voin todeta, että en varmasti pysty ottamaan kaikkiin asioihin kantaa enkä ole useinkaan täällä ollut ed. Pulliaista neuvomassakaan.

Toinen asia, mitä lausuntoihin tulee, eduskunnan päätöksen mukaisesti tämä on mennyt lausunnolle. Toinen asia on, että jos se olisi ollut valtiovarainvaliokunnan käsissä, olisiko lausuntoa pyydetty.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Edellinen laki, joka hyväksyttiin, oli talonpojan tappolinjan puitelaki. Nyt, kun lähdettiin käsittelemään todellista listimislakia, jossa talonpohjalta otetaan pois kymmeniä pennejä viljan hinnasta, sellaisen viljan hinnasta, jota koskeva siemen on jo pantu mullan alle, ed. Sasi ja muutamat muut viisaat ensin yrittävät harhauttaa keskustelua joillakin rehumestareilla. Sen jälkeen ed. Sasi vetää viimeisen valttinsa esiin ja esittää, että eikö 300 000 työtöntä nyt ainakin saisi keskustelun siirtymään sivuun maanviljelijän onnettomuu-

desta. On kaikenlaisia yrityksiä, mutta ne ovat niin kovin selvästi havaittavia ja haistettavia, että ne eivät ketään vie sivulle päin.

Ed. Saapunki kysyi, mistä otettaisiin ne rahat, jotka tarvittaisiin, jos tällaista lakia ei olisi tehty. Sanon näin, että otetaan mistä hyvänsä mutta ei perustuslakia saa rikkoa. Otetaan rahat mistä hyvänsä, otetaan sitten suurituloisilta, sellaisilta kuin esimerkiksi ed. Sasi varmasti on.

Viimeisenä vetona on vedetty se, että tehdään ponsi. Kova on hätä keskustalla, kokoomuksella, vedetään ponsi asiaan, että se auttaa jollakin tavalla maanviljelijäin hätää, kun tehdään ponsi. Eduskunnassa kaikki nauravat ponsille, jotka eivät koskaan toteudu.

Loppujen lopuksi en vie enempää aikaa, herra puhemies, vaan kannatan ed. Riihijärven ehdotusta.

Ed. Ollila: Herra puhemies! Rehumestariongelma on ollut keskeinen. Siinähän on kysymys siis järjestelmästä, jossa mylläri tulee tilalle ja jauhaa viljan useimmiten, käytännössä lähes aina, tilan omaan käyttöön. On periaatteessa aivan oikein, että markkinointimaksujen perintää laajennetaan tasapuolisuuden nimissä myös tähän suuntaan. Tälle on tullut merkitystä varsinkin sen jälkeen, kun markkinointimaksun suuruus on noussut niihin mittoihin, joissa se tällä hetkellä on. Mutta kun on se ongelma, että lakia ei pystytä eikä ole pystytty siten kirjoittamaan, että se ei olisi kierrettävissä, en ole pitänyt tätä kovinkaan tarkoituksenmukaisena. Toinen ongelma on se, joka myös on tullut esiin, että se johtaa siihen, että tilat investoivat omiin myllylaitteisiinsa, mikä aiheuttaa jälleen kerran turhia, tarpeettomia kustannuksia maatiloille.

Mutta toisin kuin ahkera ponsitehtailija ed. Aittoniemi, joka ponsia vähätteli, tämän asian yhteydessä on hallituspuolueiden kesken sovittu tehtäväksi ponsi, jolla ongelma poistuu, joten ei tarvitse lakitekstiin puuttua, joka on sen verran väljä, että ponnella sen tulkinta voidaan tällä kertaa hoitaa, ja ellei voida, siinä tapauksessa uskon, että ministeri ja ministeriö hoitavat asian niin, että siinä tapauksessa lainmuutos tähän taloon tuodaan.

Mitä tulee sikapainoihin, ongelma on, kuten on jo todettu, siinä että kannattavimmin, taloudellisimmin tuotettavien kilojen tuotanto estyy, kun teuraspainoja pudotetaan, koska se peruskustannus, joka on itse asiassa aika pitkälle porsaan hinta, pysyy kuitenkin samana. Tässä asiassa valmistelevalla ministeriöllä ei ole ollut mielikuvitusta. On lähdetty liian kaavamaisesta, liian helposta tavasta hoitaa asia liikkeelle.

Paljon järkevämpi tapa olisi ollut tehdä supistus vähentämällä sikojen määrää. Se olisi voitu hoitaa kahdella tavalla, ensiksikin tuotannonvähentämissopimuksin tilakohtaisesti eli sikabonuksin. Se järjestelmä on toivottavasti tulossa, ja sen jälkeen, niin uskon, päästään myös painorajapykälää hoitamaan. Myös olisi voitu tehdä tilakohtaisia tuotantokiintiöitä kiloperusteisina, joilla ongelma olisi voitu hoitaa. Mutta kun uskon, että sinänsä todellakin järjetön 74 kilon painoraja on tilapäinen päänsärky, oletan, että itse asiassa aika marginaalinen liikatuotantoongelma, joka sikataloudessa on ja joka, kuten ministeri totesi, perustuu myös, mikä sekin on todettava rehellisesti, viljelijöiden itse omistamien yritysten hölmöilyyn asiassa, luullakseni on hoidettavissa kevään kuluessa, kunhan nähdään tuotannonvähentämissopimusten tulos.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ollila on edelleen perinteisen maatalouspolitiikan kannattaja. Hän ei keksi tilanteeseen mitään muuta ratkaisua kuin hallinnoinnin, bonukset ja kiintiöt, ja niillä on sitten hyvä olla. Onneksi kaikki kokoomuksen edustajat eivät ilmeisesti kuitenkaan tätä linjaa kannata vaan haluavat myös rakenteellisia muutoksia asiaan.

Lain 8 §:n eli rehumestaripykälän osalta ed. Ollilan perusteisiin voi täysin yhtyä muutostarpeen puolesta ja valiokunnan kannanoton puolesta. Toivoisin, että ei niin surkeaksi olisi teidän päätöksentekonne mennyt, että te menette kirjan mukaan silloinkin, kun voisi olla ihan paikallaan pienessä asiassa järjen käyttökin, joka oikaisisi tilannetta jo välittömästi.

Ed. Ollila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiitän ed. Rajamäkeä kehumisista ja totean, että ongelma hoituu muullakin tavalla, kuten puheenvuorossani totesin, rehumestariasian osalta.

Mitä tulee siihen, että ed. Rajamäki jälleen kerran käytti saman puheenvuoron, jossa hän vastustaa tuotannon supistamistoimenpiteitä aivan kuten hän vastustaa ylituotantoa, aivan kuten hän vastustaa korkeaa hintajärjestelmää, siinä on epäyhtälö, joka merkitsee sitä, että ed. Rajamäellä ei ole ratkaisua siihen, millä tavalla hoidetaan maatalousväestön toimeentulo, mutta se ei ed. Rajamäkeä ilmeisesti kiinnosta, se on tultu huomaamaan.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Vallitsevassa tilanteessa tuen asiantuntijavaliokuntaa ja kannatan ed. Pulliaisen ehdotusta maa- ja metsätalousvaliokunnan esityksen ottamisesta käsittelyn pohjaksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Pulliainen ed. U. Anttilan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon mukainen lakiehdotus.
Ed. Riihijärvi ed. Aittoniemen kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitetyn eriävän mielipiteen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjaa koskevat ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Pulliaisen ja ed. Riihijärven ehdotusten välillä.

Ed. Pulliaisen ehdotus "jaa", ed. Riihijärven ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 153 jaa- ja 14 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 25. (Koneään. 8)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Pulliaisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Pulliaisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy valtiovarainvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Pulliaisen ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 142 jaa- ja 29 ei-ääntä; poissa 28. (Koneään. 9)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt valtiovarainvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

7 §.

Keskustelu:

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Ehdotan, että 7 § hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitetyn eriävän mielipiteen mukaisena.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kannatan ed. Riihijärven ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Riihijärvi ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitetyn eriävän mielipiteen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Riihijärven ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 158 jaa- ja 15 ei-ääntä; poissa 26. (Koneään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 §.

Keskustelu:

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 8 § hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon mukaisena.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Tältä osin maa- ja metsätalousvaliokunta teki harkittua työtä. Kannatan ed. Pulliaisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Pulliainen ed. Rajamäen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pulliaisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 59 ei-ääntä; poissa 24. (Koneään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 §.

Keskustelu:

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Ehdotan, että 9 § hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitetyn eriävän mielipiteen mukaisena. Se merkitsee sitä, että mm. rukiin vientikustannusmaksu olisi vain 30 penniä hallituksen esityksen 80 pennin sijasta.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kannatan ed. Riihijärven ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Riihijärvi ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitetyn eriävän mielipiteen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Riihijärven ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 164 jaa- ja 11 ei-ääntä; poissa 24. (Koneään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

12 ja 29 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 207
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta lakiteksti, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1992 ja 1993 koskevissa työ-, virka- ja toimiehtosopimuksissa

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 206
Lakialoite n:o 107
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Määräaikaisen vuoden 1992 loppuun saakka voimassa olevan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain mukaan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimuksiin on pääsääntöisesti kielletty. Työmarkkinain keskusjärjestöjen 29 päivänä marraskuuta tänä vuonna tekemään tulopoliittiseen sopimukseen sisältyy indeksiehto. Se on kuitenkin heikko. Sen mukaan kuluttajahintaindeksi saa nousta kuluvan vuoden joulukuusta ensi vuoden lokakuuhun 5,4 prosenttia, jonka jälkeen palkkoja korotetaan ylitettä vastaavalla määrällä tammikuun 31 päivän jälkeen vuonna 1993 alkavan palkan-

maksukauden yhteydessä, mikäli ei toisin sovita. Sopimuksen mukaan 0,4 prosentin suuruista ylitystä ei kuitenkaan korvata. Käytännössä tämä siis tarkoittaa sitä, että hintataso kuluttajahintaindeksillä mitaten saa nousta noin 6 prosenttia, joka jätetään korvaamatta.

Indeksiehdon käyttö on rajoitettu pelkästään siis tulopoliittisen sopimuksen mukaisiin työehtosopimuksiin. Ammattiliitoille ja työmarkkinajärjestöille tulisi antaa täysi vapaus indeksiehdon soveltamiseen rajoituksitta. Indeksiehdon käyttö ei saa olla tiukasti sidottu tulopoliittiseen sopimukseen senkään vuoksi, että siinä sovittu indeksiehdon malli on, kuten edellä osoitin, kohtuuttoman heikko.

Muistutan vielä lopuksi siitä, että monet sääntelyä vastustavat piirit ja poliittiset ryhmät haluavat kuitenkin säädellä indeksiehdon niin tiukkaan, ettei ammattiliitoille jäisi mitään vapauksia. Tällä tavalla sääntelystä tehdään pakkopaita. Tätä ei voida hyväksyä siitäkään syystä, että yleensä ja niin myös tällä kertaa ammattiliitoille ei jää käytännössä mahdollisuuksia jäsenäänestysten toimeenpanoon siellä ja silloin, kun siihen muutoin oltaisiin valmiit.

Tässä eräitä perusteluja sille, että vasemmistoliiton kansanedustajat ovat tehneet rinnakkaislakialoitteen ja liittäneet valiokunnan mietintöön vastalauseen, jossa edellytetään tiukkoja rajoja höllennettäväksi. Mielestämme indeksiehtoa tulisi voida soveltaa työmarkkinaratkaisuissa ilman pakkopaitaa muistuttavia tiukkoja rajoja. Siksi tulemme lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään lain 1 §:ään muutosta, jolla indeksiehdon soveltaminen tehtäisiin mahdolliseksi kaikissa vuosien 1992 ja 1993 työ-, virka- ja toimiehtosopimuksissa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Ehdotan, että 1 § saisi sen muodon kuin on mietintöön liitetyssä vastalauseessa.

Ed. L a a k s o n e n : Herra puhemies! Kannatan ed. Laineen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Laine ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Laineen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 155 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 26. (Koneään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2—9 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 159
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 18

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 18. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Hallitus esitti tämän lakiesityksen lokakuun lopulla. Siinä oli mukana keskustan ja MTK:n pitkään ajama suunnitelma valtion metsien luovuttamisesta maataloustuottajille jopa tilanteessa, jossa vain osittainkin tuotantoa supistettaisiin. Kauppahinta oli lisäksi mahdollista hoitaa osaksi tai kokonaan edullisesti velaksi. Nimitimme tätä esitystä alusta alkaen valtion metsien anastamislaiksi, erääksi surkeaksi osoitukseksi siitä, millä tavalla tasapainottamislailla yritettiin vaikuttaa

ylituotantoon hyvin kyseenalaisin keinoin. Eduskuntaryhmämme tuomitsi tämän asian jo ennen esityksen lähettämistä maa- ja metsätalousvaliokuntaan 27.9.

Teollisuudelle puuta tuottavat valtion metsät olisi luovutettu viljelijöille ja edelleen MTK:n hallintaan ja edelleen metsurien työllisyys olisi vaarannettu, samoin metsien luonnonsuojelu ja moninaiskäyttö olisi asetettu uhanalaiseksi. Myös maattomien metsästäjien kannalta suunnitelmalla olisi ollut huonot vaikutukset.

Valiokunnassa sosialidemokraatit saivat ratkaisevaa tukea koko oppositiolta, mistä on annettava tunnustus ja kiitos. Tämä määrätietoinen kannan määrittely opposition taholta ja kansan arvostelu tätä hanketta kohtaan johti myös hallituspuolueiden kansanedustajien yllättävää mutta tervetulleeseen kannanmuutokseen ja valiokunnan yksimieliseen päätökseen poistaa laista valtion metsien luovuttamista koskevat pykälät.

Tältä osin tietysti on annettava tunnustus valiokunnan työskentelytavalle yli puoluerajojen ja hallitusrintaman. Lopputulos kuitenkin myös osoittaa sen, että ei meidän tule Ahon hallituksen edessä alistua vaan entistä tiukemmin nousta sen epäsosiaalista linjaa vastaan.

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Tarkennuksena ed. Rajamäen puheeseen haluan tuoda esille sen, että SMP:n kannalta me vastustimme hallituksen esitystä metsien antamisesta viljelijöille siksi, että siinä olisi viljelemättömyys palkittu. SMP on ajanut ja ajaa edelleenkin sitä linjaa, että niille tiloille, joilla on heikko toimeentulo, voitaisiin valtion maista tai muista mahdollisista maista saada lisää metsämaata ja parantaa toimeentuloa. SMP on kansankapitalistinen puolue, ja me kannatamme kaikkea yksityisomistamista ja myös sitä, että valtion metsiäkin voitaisiin myydä yksityisille. Mutta se ei saa olla sidottu ja kytketty entiseen maan omistamiseen. Kannatamme siis vapaata kauppaa emmekä tällaista kytkykauppaa, jota hallitus oli esittämässä.

Nämä ovat SMP:n motiivit siihen, että olimme tällä kertaa sosialidemokraattien kanssa samassa rintamassa.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Harvoin vastalauseet johtavat tulokseen erikoisesti, jos vastalause on kirjoitettu jo hyvissä ajoin ennakkoon. Tässä nimenomaisessa tapauksessa kirjoittelin jo lähetekeskustelun perusteella vastalauseen valmiiksi ja ajattelin, että nyt se kuitenkin tulee käyttöön, kun ruvetaan mietintöä toisessa käsittelyssä väsäämään. Saatoin tämän vastalauseen, jonka keskeiset kohdat ed. Rajamäki juuri esitteli, hallituspuolueitten kansanedustajien tietoon, ja täytyy suurella kunnioituksella ja ihailulla todeta, että viesti kolisi harvinaisen hyvin perille. Näin syntyi yksimielinen mietintö ja tämä ongelmallinen kohta poistettiin. Tästä suuri kunnia hallituspuolueitten kansanedustajille.

Ed. S a a r i o : Arvoisa puhemies! Oli miellyttävää kuulla, että hallituspuolueidenkin edustajat joskus saavat ystävällistä huomiota oppositiolta osakseen. Nyt on syytä muistuttaa, että se ajatus, joka laissa oli, ei ollut sentään kokonaan virheellinen. Sen perimmäinen tavoite saada syntymään eläviä ja tehokkaita metsätiloja oli tietysti erinomaisen perusteltu, mutta kun laki oli teknisesti siinä määrin kömpelö, että se olisi synnyttänyt itse asiassa ainoastaan viljelijöistä metsän omistukseen oikeutetun rälssin, oli kai selvää, että laki oli saatettava uuteen uskoon. Kun tähän vielä liittyy se, että meillä voimassa oleva maanhankintalaki varsin tehokkaasti estää metsän hankinnat muilta kuin maanviljelijöiltä, on tietysti selvää, että jos me aiomme tässä maassa harjoittaa tehokasta, järkevää ja taloudellista metsänhoitoa, meidän on pidettävä huoli siitä, että myös muut kuin viljelijät voivat olla metsätilojen omistajina ja hoitajina. Tämä koskee myös metsäammattilaisia.

Ed. J o k i n i e m i : Herra puhemies! On varmasti aivan paikallaan, että tässä laissa ei näistä mainintoja ole, koska säännökset sisältyvät jo voimassa olevaan maaseutuelinkeinolakiin. Siellä on valtion maanostosta ja maatilahallituksen hallussa olevan maan käytöstä selvät ohjeet myös laajennusehtojen osalta vastoin näitä puheita, joita on esitetty nimenomaan sosialidemokraattienkin taholta, jotka sanovat, että metsähallituksen metsät ryövätään. Tässä lausunnossa puhutaan ainoastaan maatilahallituksen hallinnassa olevista maista. Maatilahallitushan ei osta maata kuin ainoastaan lisäalueiksi. Nykyisten säännösten mukaan metsätilat kuuluvat siihen ja siinä voi olla muukin omistaja kuin pelkästään maanviljelijä. Tämä teille kaikille edustajille tiedoksi. Jos ette tunne maaseutuelinkeinolakia, tutustukaa siihen.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Tämä metsien luovuttaminen vain yhdelle väestöryhmälle toi, kuten ed. Saario totesi, esille maanhankintalainsäädäntömme luonteen ja siihen liittyvät ongelmat. Kyllä se maananastuslaki nimenomaan valtion metsien osalta olisi ollut yhdelle väestöryhmälle siirrettynä.

Toisaalta ei tässä pidä kovin suuresti rauhoittua. Eivät hallituksen edustajat valiokunnassa tämän lain kaatamisessa kovin iloisia ilmeitä näyttäneet eivätkä tämän hankkeen isät ole tätä suunnitelmaansa hukanneet. Kyllä se on heillä tallessa. Siitä oli hyvin paljastavana eilisessä Maaseudun Tulevaisuudessa ed. Järvilahden, keskustasta, kommentti, jossa hän totesi, että katsottiin tässä vaiheessa paremmaksi vetää tästä laista nämä pykälät ulos ja tulla uudella erillisellä lakiesityksellä tänne. Minä toivon, että mietitte monta kertaa, ennen kuin siihen ryhdytte.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Saario puhui maanomistajarälssistä, jos oikein hänen puheenvuoronsa kuulin. Kyllä kai tämän tarkoituksena alun perin oli se, että tätä kautta saataisiin sellaisia metsätiloja, jotka olisivat elinkelpoisia, ja minusta tässä ainoana ehtona on se, että henkilö, joka valtion metsää saa, luopuu. Siis jos hänellä on ollut maataloustuotantoa, hän luopuu siitä ja pysyy asumassa metsätilallaan. Minusta tämä olisi ollut lainsäädäntö, jolla olisi voitu edesauttaa sitä, että suomalaisesta metsästä ja maisemasta kannetaan huolta. Mutta todella politiikan realiteetit huomioon ottaen nämä tuotannon tasapainottamistoimet ovat niin tärkeitä, että nyt valittiin aivan oikein linja, jolla viedään tämä tasapainottamislainsäädäntö läpi, jotta ylituotantoon ensi vuoden budjetissa varattavia määrärahoja voidaan mahdollisimman pian budjetin hyväksymisen jälkeen ottaa käyttöön.

Ed. Törnqvist: Arvoisa puhemies! Omasta puolestani lausun myös kiitokset valiokunnalle siitä, että se on nämä hankalat pykälät saanut poistettua laista.

Tässähän esitettiin, että metsähallituksen maita olisi myyty maatilahallitukselle ja sitä kautta maataloudesta luopuville henkilölle. Itse vastustin, että metsähallituksen maita pirstottaisiin. Metsähallitus ja sitä kautta valtio tarvitsee maansa itse. Se tarvitsee metsurien työllistämiseen ja puuhuollon turvaamiseen. Jos metsähallituksen metsiä ei olisi ollut käytettävissä mm. nyt puunmyyntiboikotin aikana, niin ehkä moni tehdas olisi seissyt ja lisää lomautettuja ja työttömiä ollut.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 2, 9, 14—16, 18, 21, 23, 25 ja 26 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotus laiksi hukkakauran torjunnasta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 84
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16

Puhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Nyt pääsen tämän syksyn tähtiaiheeseeni hukkakauraan. Tämä on ollut hyvin mielenkiintoinen syksy hukkakauran parissa, kun tässä vielä on ollut sellainen tiedotuksen kilpajuoksu, että aina kun on jotakin tehnyt valiokunnassa, niin demareista aina joku on ehtinyt Hesariin kertomaan sen niin, että tässä olen kokenut sikäli suuria henkilökohtaisia publisiteettitakaiskuja useampia kappaleita. Mutta loistokkaasti olemme kuitenkin päässeet yhteiseen vastalauseeseen, jossa olemme fanaattisesti asettuneet kannattamaan hallituksen esitystä muuttamattomana.

Viittaan tässä erikoisesti ed. Luttisen käyttämään puheenvuoroon jokin aika sitten, jossa hän totesi, että kyllä meidän opposition taholta täytyy kerta kaikkiaan antaa Esko Ahon mahtavalle hallitukselle edes jossakin asiassa niin paljon tukea kuin mahdollista, ja se on se ensimmäinen säästölaki, jonka tämä hallitus sai esityksenä eduskunnalle.

Niin sitten ollaan tässä tilanteessa. Kaksi kuukautta on tehty tiukkaa työtä, lukemattomia kokouksia ja vastalauseluonnoksia on tehty, jotta hallitusta olisi voitu puolustaa. Hallituspuolueitten kansanedustajat ovat käyttäneet kaikki

henkiset voimavaransa siihen, kuinka he voisivat muuttaa hallituksen esitystä. Sitten tämän mahtavan ponnistelun tuloksena he ovat päässeet tulokseen, jossa he tekevät sellaisen yhtälön, joka on käytännössä mahdoton niin, että lakiin on laitettu absoluuttinen markkamäärä, mikä on käytettävissä ja sitten korvausprosentti. Tämähän merkitsee käytännössä sitä, että pääministeri Esko Ahon hallitus on katsonut olevan mahdollista, että se säätelee hukkakauran esiintymistä Suomen luonnossa. Mitään muuta tulostahan tässä ei voi saada aikaan, koska sanotaan, että tällä tavalla korvataan ja tässä on rahamäärä. Jotta tämä yhtälö toteutuisi, niin silloin hukkakauran määrän täytyy olla hallittavissa oleva instituutio Suomen luonnossa.

Biologian alalla toimineena joitakin vuosia, myös sovelletun eläintieteen varsinaisen professorin pätevyyden ja siihen liittyvän kasvitieteellisen puolenkin hallinnan hankkineena epäilen kuitenkin Esko Ahon hallituksen tätä kykyä. Eli hallituspuolueitten kansanedustajat ovat saattaneet hallituksen kohtuuttomaan tilanteeseen, koska ovat luoneet järjestelmän, jota hallitus ei pysty käytännössä toteuttamaan. Minä ja me vastalauseen allekirjoittajat uskomme siihen, että hallituksen esitys oli perusteellisesti mietitty, ja maa- ja metsätalousministerin ilme on kerta kaikkiaan niin täydellinen, että hän oli varmasti tämän asian täydellisesti miettinyt.

Arvoisa puhemies! Kunnioittavasti ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin hallituksen esitykseen n:o 84 sisältyvä lakiehdotus.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Joulun alla meillä on täällä hauskojakin asioita. Lehmänkurkun tie on ollut aina aikaisemmin ja nyt sitä ei todennäköisesti täällä ole, koska ei ole sen isää, ed. Holvitietäkään. Kyllä hukkakaura tietysti toisaalta vastaa tätä asiaa hupimielessä. Kyllä toisaalta on huvittavaa, jos on 10 miljoonasta markasta kysymys, jossa on sitten 10 prosentin marginaalilla liikuttu edestakaisin valiokunnan mietinnössä. Sitten me tulemme tietysti tekemään niin kuin ed. Riihijärvi on todennut vastalauseessaan. Me esitämme lain hylkäystä kolmannessa käsittelyssä, ettei tämä draama loppuisi ihan kesken.

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Tämä on sen verran iso asia, että on paras puhua tältä paikalta. Eduskunta on arvovaltainen paikka, ja me teemme täällä perustavaa laatua olevaa lainsäädäntötyötä. Mielestäni tämmöinen hukkakauralain muutoksen tuominen eduskuntaan on kyllä täydellistä väärinarviointia ja eduskuntatyön väärinkäyttöä. Sen takia haluan tämän sanoa tältä paikalta, että tämmöisiä lakeja ei tuotaisi, ja kolmannessa käsittelyssä tulenkin esittämään lain hylkäämistä. Tämä on periaatteessa iso asia, niin että meidän pitää jo ruveta vetämään rajaa, mitä täällä käsitellään ja mitä ei. On hallitukselta suuri tyylirikko tuoda tämmöinen asia käsittelyyn.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Kyllä kieltämättä valiokunnan käsittelytunnelma oli vähän sellainen, että alkoi tuntea kuuluvansa hukkakauravaliokuntaan. Kyllä tämä niin keskeinen koko käsittelyssä oli. Ei tässä hallitus ole tehnyt esityksen teossa mitään väärää, vaan valiokunta käytti itse työskentelytavoissaan vääriä metodeja sikäli, että tätä asiaa pyöriteltiin, vehdattiin ja neuvoteltiin ilmeisesti hallitusryhmien ja ministerin välillä. Välillä tuntui jo siltä, että tämä liittyy keskeisesti tulevaan tulopoliittiseen sopimukseen sillä tavalla, että jos tupo syntyy tietyllä tasolla, niin sitä prosenttimäärää tulisi hukkakaurassa tietyllä tavalla. Tunsi olevansa todella merkittävässä kytkennässä mukana, opposition edustajana tietysti vain seuraamassa ja yhtymässä vastalauseeseen.

Tässäkin yhteydessä kannatan ed. Pulliaisen ehdotusta, että lakiehdotus hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisesti.

Ed. P o l v i n e n : Herra puhemies! Tämä keskustelu näyttää, että paranee vain mitä pidemmälle ilta kuluu. Valiokunnassa tätä asiaa mietittiin, ja minä käytännön ihmisenä kannatan valiokunnan mietintöä. Hukkakauran torjuntahan voidaan hoitaa olemassa olevilla varoilla. Tällä tavalla tehtynä se ohjaa torjunta-aineiden käytön sinne, missä tarve on suurin, elikkä samalla rahalla tätä asiaa voitaisiin näin tiivistää. Siis minä olen valiokunnan mietinnön kannalla.

Ed. S a a r i o : Arvoisa puhemies! Vaikuttaa siltä, että kaikki ryhmät ovat päässeet osallistumaan tärkeään työhön, sillä kyllä hallituspuolueiden edustajilla on nyt vihdoinkin tilaisuus muuttaa jotakin hallituksen ehdotusta ja oppositiolla on se mahdottoman upea tilaisuus, että se voi kannattaa täysin rinnoin hallitusta. Minä luulen, että Ahon kabinetti ehkä kestää senkin kohtalon kovan iskun, että sitä oppositio kannattaa.

Tosiasiassa on kuitenkin niin, että tämä syksy olisi ollut paljon pimeämpi ja ilottomampi, jollei tätä hukkakaura-asiaa, joka on siivittänyt meidän keskustelujamme, olisi ollut.

Totta puhuen on kuitenkin niin, että moitteena hallitukselle sanoisin, että tämä hallituksen esitys oli osoitus siitä, miten yritetään säästää väärästä paikasta. Hukkakaura poloinen kun on sellainen kasvannainen, joka viljelijän estämättä iskee viljelijän peltoon aiheuttaen siellä suuria aineellisia tuhoja. Säästöoperaatio tällä alueella ei minusta ollut myönteinen signaali maanviljelijöiden suuntaan.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Pulliainen ed. Rajamäen kannattamana vastalauseen mukaisesti ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin hallituksen esityksen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Pulliaisen ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 126 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 14)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi kalastusvakuutusyhdistyksistä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 126
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Yksi ammattiryhmä oli vielä pitkään ilman Ahon hallituksen erityistä huomiota, mutta valitettavasti kalastajat joutuvat nyt vuorostaan Ahon hallituksen huolenpidon kohteeksi. Tällä esityksellä vaarannetaan Pohjanlahden kalastusvakuutusyhdistysten toimintaa, koska valtionavun poisvienti kaksinkertaistaa vakuutusmaksut ja kalastajien toimeentulo todella vaikeutuu tämän takia. Tästä johtuen tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään lakiehdotuksen hylkäämistä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. P o l v i n e n : Herra puhemies! Kannatan ed. Rajamäen esitystä.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Tässä asiassa on hyvin merkittävää se, että yksikään taho ei ole ollut lisäämässä valtion menoja. On siis hyväksytty se, että säästetään, kysymys on vain siitä, millä tavalla, Tässä olisi ollut todella herkullista noudattaa kalastajatahon toivomusta, mutta jälleen kerran paljastui, että olemme luoneet sellaisen byrokraattisen järjestelmän, jossa järkevät hallintotoimet ja poliittiset ratkaisut ovat mahdottomia. Tässä suhteessa, kun meillä on täällä erittäin kyvykäs ja loistava valtiovarainvaliokunta ja siellä taitavat johtajat ja virkamiehet, niin heidän tulisi kiinnittää tähän asiaan aivan erityistä huomiota, koska juuri heidän aivoillaan tämä asia saataisiin ehkä pikaisesti kuntoon.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotukset laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräiksi muiksi perhehoitoa koskeviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 144
Toivomusaloitteet n:ot 1035, 1100, 1121, 1163, 1228, 1272, 1287, 1314, 1322, 1339, 1340 ja 1398
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Perho-Santala: Arvoisa puhemies! Perhehoitajalaki on myönteinen ja pitkään odotettu uudistus. Se vie omalta osaltaan kehitystä suuntaan, jossa parannetaan avohoidon, perheen, kodinomaisen hoidon edellytyksiä. Erittäin myönteistä sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa oli se, että perhehoitajien omat eturyhmät: Perhehoitajaliitto ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ovat suhtautuneet pitkään odottamaansa uudistukseen erittäin myönteisesti. Samoin mm. Lastensuojelun keskusliitto pitää uudistusta tarpeellisena ja tervetulleena.

Perhehoitajien eläketurvan ja vuosilomaoikeuden takaaminen osoittavat omalta osaltaan tämän vaativan työn arvostusta, sen nostamista sille kuuluvaan arvoonsa. Kotihoitoa ja omaishoitoa ajatellen nyt käsiteltävänä oleva uudistus on vasta päänavaus. Tulevaisuudessa odottaa myönteistä ratkaisuaan kotona omaa lastaan tai muuta omaistaan hoitavien sosiaaliturva, jonka parantaminen on tavoitteena myös hallitusohjelmassa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta onkin sisällyttänyt mietintöönsä ponnen, jossa edellytetään omaishoitajien eläke- ja muun sosiaaliturvan kehittämistä koskevien lakien valmistelua.

Perhehoitajalain valiokuntakäsittelyn yhteydessä opposition taholta nousi yllättävän voimakkaasti esille perhehoitajan ja kunnan välisen työsuhteen luonne. Lain 1 §:ssä säädetään, että perhehoitoa annetaan toimeksiantosopimuksen perusteella, joka on uudenlainen sopimusmuoto, ja että toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1 §:n tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntainliittoon. Eli rajanveto on tehty itse laissa.

Toimeksiantosopimuksessa säädellään perhehoitajalle kuuluvista eduista ja tukitoimista hyvin laajasti. Niistä sovitaan perhehoitajien, heidän olosuhteidensa sekä hoidettavien erityisvaatimusten pohjalta hyvin yksilöllisellä ja joustavalla tavalla, ja näin pitää ollakin. Ottaen huomioon perhehoidossa hoidettavien yksilölliset tarpeet tämän hoitomuodon tulee vastata hyvin monenlaisiin hoidon ja huolenpidon vaatimuksiin. Siksi perhehoidon järjestämistä ei voi normaalin työsuhteen puitteissa toteuttaa eikä yksityiskohtaisin määräyksin ja normein ohjailla. Perhehoitajat itse nimenomaan haluavat toiminnan järjestettäväksi toimeksiantosopimuksen puitteissa eivätkä työsopimussuhteena. Mikäli työsopimus kuitenkin erityisistä syistä halutaan solmia, ei tämä laki aseta sille estettä sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijalausunnon mukaisesti.

Lain sisältöä ja henkeä ajatellen on oleellista korostaa sosiaalityön ja sen ammattietiikan, ammattitaidon, osuutta perhehoitajaa valittaessa ja hoidettavia heille sijoitettaessa. Pahimmat uhkakuvat, joita lain toteutumisesta on nähty seuraavan, maalailevat paluuta vanhaan huutolaisaikaan, jolloin köyhiä, vanhoja ja vaivaisia tarjottiin kunnan toimesta sen talon nurkkiin, joka teki halvimman tarjouksen. Lain lähtökohta on aivan toinen, ja sen toteutumisesta ovat vastuussa paikalliset sosiaali- tai terveysviranomaiset tai alan kuntainliitot. Kun kerran kunnille ollaan antamassa lisää valtaa ja vastuuta valtionosuusuudistuksen myötä, miksi näihin tahoihin ei luotettaisi tässä asiassa? Tämän kysymyksen osalta oppositio on esittänyt varsin synkkiä ja ihmetystä herättäviä epäilyjä.

Kun keinovalikoimaa sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen järjestämisessä laajennetaan, on uskallettava tehdä uusia avauksia. Tämän lain kohdalla onkin todettava, että itse asiassa on kysymys jo pitkään vallinneen hoitomuodon edellytysten parantamisesta ja laajentamisesta uusiin kohderyhmiin.

Perhehoitajalainsäädännön yhteydessä on myös sosiaalihuoltolain muutoksena selkiytetty perhehoidon ja perhekodin käsitettä määrittelemällä jälkimmäisen käsitteen osalta hoidettavien määrän ylärajat sekä hoitajia koskevat edellytykset.

Perhekotitoimintaa ylläpitäneiden henkilöiden ja hoidettavana olleiden nuorten lausunnoista on voinut tulla vakuuttuneeksi siitä, että rajaukset ovat oikeat mutta sisältävät riittävää ja

tarvittavaa väljyyttä ottaen nimenomaan huomioon hoidettavien erilaiset eri lähtökohdista nousevat tarpeet.

Perhehoitajaksi hakeutuva sitoutuu poikkeuksellisen vaativaan ja pitkäjänteiseen paljon kärsivällisyyttä vaativaan tehtävään. Oman kokemukseni ja tuntemukseni perusteella perhehoitajina toimii hyvin korkeatasoista väkeä eettisesti mitaten, joka ottaa tehtävänsä elämäntehtävänä. Kyse on tietynlaisesta elämänkatsomuksesta, jota ei voi ja jota ei tule sovittaa liian ahtaisiin raameihin.

Kokonaisuutena lakipakettia on tervehdittävä tyydytyksellä ja toivottava, että uudistusten myötä perhehoitajan tehtävistä kiinnostuvat yhä useammat, jolloin myös nykyistä useammalle voidaan tarjota kodin- ja perheenomainen avohoitovaihtoehto.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tästä ed. Perho-Santalan puheenvuorosta jää vähän liian kaunis kuva siitä tilanteesta, joka tämän lainsäädännön valmistelussa ja käsittelyssä valiokunnassakin oli. Tämä lainsäädäntöhän ei tuo sitä kaikkea toivottua sosiaali- eikä työoikeudellistakaan parannusta läheisen henkilön tai yleensä ihmisen hoitamisessa, kuten monet luulevat ja uskovat.

Me sosialidemokraatit ja muu oppositio olisimme halunneet tätä lakia valiokunnassa parantaa ja siihen oli kaikki mahdollisuudet, mutta hallituspuolueet eivät tähän olleet valmiit, vaan ihan tiukasti mietinnön perusteluja myöten veivät tämän asian viime vaiheessa loppuun.

Se, mikä kuvastaa hyvin hallituspuolueiden tilannetta tässä asiassa, on se, että he mietinnön sivulla 7 toteavat, että "sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että omaishoitajien asemaa parannetaan lainsäädännöllä siten, että heille taataan mahdollisuus asianmukaiseen eläketurvaan ja muuhun sosiaaliturvaan".

On tässä vaiheessa erittäin hyvin ennustettavissa, että tästä asiasta tulee työoikeudellisesti ja muutenkin käytännössä erittäin suuri ongelma. Käsittääkseni se tulee vastaamaan sitä keskustelua, jota vuosikausia käytiin perhepäivähoitajien osalta, jotka pikkuhiljaa pystyivät parantamaan omaa asemaansa ja laajentamaan oikeuksiaan sellaisiksi, kuten suomalaisella työntekijällä yleensäkin on. Mutta tässä asiassa minusta hallituspuolueet eivät olleet riittävän kypsiä sellaiseen uudistukseen, jota Suomessa tällä hetkellä odotetaan.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Perho-Santala totesi opposition pelkojen osalta, että emme olleet niin vakuuttuneita tämän lain yksinomaan myönteisistä merkeistä tai seuraamuksista, niin siihen palaan myöhemmin.

Mutta kun ed. Perho-Santala myös sanoi, että me kritisoimme toimeksiantosopimusta, niin haluan tuoda esiin sen, että analoginen malli tälle työsuhteesta poikkeavalle sopimukselle eli toimeksiantosopimukselle on otettu nykyisen kauppakaaren asiamiessopimuksesta. Asiamiessopimus ei ole uusi oikeudellinen konstruktio, vaan se on ollut toiminnassa pitkään. Mutta kun kuitenkin tähän toimeksiantosopimukseen ja perhehoitajan asemaan liittyy eräitä seikkoja, kuten lomaoikeus ja vastaava, niin tilanne ei ole olenkaan niin yksiselitteinen kuin ed. Perho-Santala antaa ymmärtää. Tämä kävi myös valiokunnassa asiantuntijoitten kuulemisen yhteydessä selvästi ilmi.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viittaan tämän lain ensimmäisessä käsittelyssä pitämääni puheenvuoroon. Haluan korostaa ed. Perho-Santalankin puheenvuorossaan esiin tuomia kahta kohtaa, jotka ovat tulleet edellisissä vastauspuheenvuoroissakin esiin.

Laki on ainutlaatuinen, mutta ei sillä tavalla uusi, koska perhehoidolla on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannossa varsin pitkät perinteet. Sitä on annettu aiemmin lastensuojelulain, sosiaalihuoltolain, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain ja mielenterveyslain perusteella. Lastensuojelulakia lukuunottamatta ei muihin sosiaali- ja terveydenhuollon lakeihin sisälly nimenomaisia perhehoitoa koskevia säännöksiä. Nyt säädettävä laki tuo perhehoitajat sosiaaliturvan ja tapaturmavakuutuksen piiriin ja myös antaa mahdollisuuden vapaaseen.

Toiseksi korostan lain 7 §:ssä olevien työnohjauksen ja koulutuksen merkitystä, joista ed. Perho-Santala myös mainitsi. Toivon, että lain voimaan tullessa tämän alueen tuntevia tahoja ja järjestöjä tuetaan, jotta perhehoitajilla on täysipainoinen mahdollisuus saada koulutusta ja työnohjausta niissä monissa problemaattisissa tilanteissa, mitä he perheissä kohtaavat.

Nyt on otettu ratkaiseva askel ja alkaa ensimmäinen vaihe. Lakia tulee edelleen kehittää.

Ed. M ä k e l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva esitys perhehoi-

toa koskevaksi lainsäädännöksi on lakiesitys, jota täytyy tervehtiä tyydytyksellä. Olen iloinen, että tämä pitkään odotettu lakiesitys on nyt käsittelyssä.

Olen kuitenkin erittäin pahoillani, kuten jo aiemmissa puheenvuoroissa tämän lain käsittelyn yhteydessä olen sanonut, että on jätetty ulkopuolelle omaishoitajat. Siitä olen tyytyväinen, että valiokunta on myös omalta osaltaan kiinnittänyt huomiota omaishoitajien asemaan. Toivonkin, että sosiaaliministeri todella ottaisi vakavasti tämän asian ja eduskunta ja jokainen edustaja omalta osaltaan huolehtisi, että omaishoitajien asemaa vietäisiin eteenpäin. Omaishoitajat tekevät todella arvokasta työtä ja heidän työnsä tulisi rinnastaa perhehoitajien eläke- ja sosiaalietuisuuksiin. Samalla tavalla omaishoitajien korvauksiin tulisi kiinnittää huomiota.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka en ole sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsen enää, ehkä onnekseni, haluan puuttua kuitenkin valiokunnan puheenjohtajan ed. Skinnarin äsken käyttämään lyhyeen vastauspuheenvuoroon siltä osin, kun hän moitti hallituspuolueita siitä, ettei tässä asiassa ole päästy tällä kertaa tämän pitemmälle.

Ainakin me keskustassa olemme olleet hyvin toivorikkaita, että jo nyt tätä asiaa olisi voitu laajentaa omaishoitajiin, mutta tässä ahtaassa taloudellisessa tilanteessa — johon toisaalta tietysti on aina helppo vedota, mutta siihen tässäkin on vedottu — ei ole ollut saamiemme tietojen mukaan mahdollisuutta enempään. Haluan myös liittyä niihin puheenvuoron käyttäjiin jotka totesivat, että hyvä tämäkin on. Ministeri Kuuskoski ansaitsee kiitoksen siitä, että hän sai budjettiriihessä muun hallituksen vakuuttuneeksi tämän lainsäädännön tärkeydestä.

Toisaalta tässä asiassa toteutuu se periaate, jonka tämän talon entinen puhemies, Suomen Pankin johtaja Kalevi Sorsa lausui julki jossain lehtihaastattelussa tuposelvittelyjensä yhteydessä ja se oli tällainen: "Tahdon oli tehtävä kompromissi tosiasioiden kanssa."

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva lakiesitys on annettu kahdessa mielessä tärkeään aikaan. Aina viime vuosiin asti perhehoito on kehittynyt suotuisasti. Viimeisimmät tiedot kuntien säästöleikkauksista kuitenkin osoittavat, että sosiaalitoimen lakisääteisistä toimista juuri perhehoitoon kohdistuvat suhteellisesti suurimmat säästöpaineet. Jos lailla voidaan kääntää tämän kehityksen kulku toiseen suuntaan, on sillä paljon voitettu. Toiseksi pitkään kaivattu ammatillinen perhehoito on näinä aikoina laajenemassa ripeästi ja tarvitsee omat pelisääntönsä.

Kokonaisuutena perhehoitajalakiesitystä on pidettävä asianmukaisena, maamme monien perhehoitajien sosiaalietuuksia turvaavana, erittäin oikeudenmukaisena ja tarpeellisena. Lasten, kehitysvammaisten ja muidenkin ryhmien hoitaminen mahdollisimman perheenomaisissa, lämpimissä, jokapäiväiseen elämään liittyvissä olosuhteissa takaa hoidolle sellaista inhimillisyyttä ja sellaisia menettelytapoja, joita on pidettävä kannatettavina.

Perhehoitolain ongelmana on lähinnä se otsikko ja lähtökohta, jonka alaisena sijaisperheiden ja -vanhempien sosiaaliturvaa on lähdetty parantamaan. Tämä on erittäin kaunis humanitaarinen asia, mutta päälliotsikon alle on ryhdytty keräämään kaikkea mahdollista sosiaalialan hoitoa. Sen myötä myönteinen peruslähtökohta on vesittynyt lakiesityksessä siinä määrin, että se kattaa nyt lähes kaikkea mahdollista hoitoa, niin että käytännössä kukaan ei kykene enää tulkitsemaan, milloin kyseessä on vilpitön, humanitaarinen perhehoito korkeine hoidollisine tavoitteineen ja milloin mahdollisesti laman, työttömyyden ja kuntien taloudellisen ahdingon aiheuttama liiketoiminta.

Asiasta keskusteltiin hyvin paljon valiokunnassa ja tarjosimme ammattijärjestöjen esitystä hallituspuolueille, jotta yksityiset, tuottavat ja hoitomaksuun perustuvat laitokset olisi voitu sulkea tämän lain ulkopuolelle. Tämä esitys ei ottanut tuulta.

Valitettavaa on myös se, että tämän lain yhteydessä on sotkettu terminologiaa: Perinteisesti lastensuojelussa, kun henkilö joko yksin tai yhdessä useamman muun henkilön kanssa itsenäisenä yrittäjänä antaa perhehoitoa toimien tällöin yksityisenä palvelujen tuottajana, tätä on kutsuttu perhehoidoksi. Tällä on perinteisesti tarkoitettu laitoshoidon ja sijaisperhehoidon välille sijoittuvaa toimintaa. Sekavuus on tietysti valitettavaa. Tietysti voi olla hyvä, jos kehityksen myötä muuttuu muukin kuin terminologia. Tietysti kenttäväen on vaikeaa tämän jälkeen ymmärtää, että perhehoito tarkoittaa tämän lain mukaan myös yksityisiä palveluja tuottavia laitoksia, jotka toimivat yksityiskodissa mutta joi-

hin ei ole kuitenkaan päätoimisesti velvoitettu hoitajia hoitamaan ja riittää, jos toinen hoitajista on ammattihenkilö.

Ilmeisesti uudet tuulet ovat puhaltamassa. Kuten valiokunnassa useampaan kertaan kuulimme, hoitotyössä ovat nyt puhaltamassa uudet tuulet — toivottavasti ei-negatiivinen vaihtoehto.

Tämän lainsäädännön hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen jää useaa eri tyyppiä olevaa perhehoitosuhdetta: perhehoitaja lainmukaiseen työ- ja virkasuhteeseen perustuvana, yrittäjyyteen perustuva sekä toimeksiannon tapaiseen järjestelyyn perustuva, joka ei kuitenkaan ole perhehoitajalain mukainen sopimus, sekä lähes säätelemätön omaishoitosuhde. Tästä syystä on tärkeää, että sopimuksen tekevät kunnat ja kuntainliitot pyrkivät sopimuksiin, joista selkeästi ilmenee tavoiteltu oikeussuhde, ja että toimintaa valvovat viranomaiset seuraavat kehitystä valvoen samalla hoidon tason säilymistä. Valiokunnassa äänestytimme mietintöön lausumaa, että valvottaisiin hoidon tason säilymistä, mutta hävisimme.

Esityksen yleisperusteluissa tuodaan painokkaasti esille perhehoidon taloudellinen edullisuus. Tästä kävivät myös joidenkin pienten kuntien sosiaalijohtajat erittäin innostuneina tuomassa tilastoja, miten tällä tavalla voidaan säästää sosiaalitoimen kustannuksia. Perhehoitajien rekrytointimahdollisuuksien parantaminen sekä tästä seuraava sosiaali- ja terveydenhoidon työvoimatilanteen keventyminen ovat voimakkaasti perusteluissa esillä. Etsimättä tulee mieleen kysymys, pyritäänkö samalla hoitotyön ammatilliseen dumppaukseen, toivottavasti ei kuitenkaan ed. Perho-Santalan esiin tuoman huutolaisjärjestelmän uudelleen käyttöönottoon.

Tehtäessä päätöstä kodin ulkopuolella annettavasta hoidosta hoitomuodon valinnassa tärkeimpänä kriteerinä tulee aina olla yksilön tarpeet eikä hoitomuodon taloudellisuus. Perhehuollon ja laitoshuollon vastakkainasettelun sijasta sijaishuolto tulee nähdä kokonaisuutena, jonka puitteissa tulee harkita kaikkien, mutta etenkin lasten kohdalla hänen eduistaan ja tarpeistaan lähtien tarkoituksenmukaisin hoitomuoto ja sijoituspaikka.

Avohuoltopainotteisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa on erittäin tärkeää myös muistaa, kun kehitetään ja keskustellaan tästä aiheesta, ettemme syyllistä niitä hoidettavia lapsia, kehitysvammaisia, vanhuksia tai pitkäaikaissairaita, joiden ainoa oikea hoitopaikka on laitos. Emme saa syyllistää niitä työntekijöitäkään, jotka tekevät elämäntyönsä näiden ihmisten auttamiseksi ja tukemiseksi laitoksessa. Vastakkainasettelusta on korkea aika päästä eroon.

Perhehoidon tulee mahdollistaa myös läheiset ihmissuhteet perhehoidossa olevan henkilön ja perhehoitajan sekä tämän perheen muiden jäsenten kanssa.

Hoidon kodinomaisuuden ja yksilöllisyyden turvaamiseksi olisi erityisesti lasten hoidon osalta ollut syytä rajata hoidettavat neljään lukuun ottamatta sijoituksessa olevaa useampilukuista sisarusparvea. Tämä vastaisi myös lastensuojelulain säännöksiä ja jättäisi ulkopuolelle ne hoitokodit, jotka toimivat ostopalvelusopimuksella hoitopäivämaksuun perustuen. Näissähän voidaan hoitaa seitsemää ja erityistapauksissa useampiakin. Näihin perhehoitokoteihin tulisi soveltaa lastensuojeluasetuksen määräyksiä henkilökunnan määrään ja koulutukseen nähden. Muuten en voi ymmärtää, miten voidaan taata sijoitettujen lasten hoidon taso ja se kaikki tuki, jota tänä päivänä hyvinkin vaikeista kriisiperheistä sijoitettavat lapset elämänsä aikana tarvitsevat.

Perhehoitajalain periaatteellisesti arveluttava kohta liittyy toimeksiantosopimukseen. Toimeksiantosopimuksella murretaan työoikeuden ns. perussuhdeteorian mukaista työsuhteen tunnusmerkistöä. Samalla luodaan monissa tapauksissa epäselvä oikeussuhde. Lain kannalta saatetaan jopa olla tilanteessa, jossa voidaan samaan aikaan osoittaa sekä perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen että työsopimuslain mukaisen työsopimuksen olemassaolo. Lain säännös, jonka mukaan toimeksiantosopimukseen ei sovelleta työsopimussuhteesta johtuvia säännöksiä, ei tässä suhteessa selvitä tilannetta, koska pohjimmiltaan on kyse siitä, kummasta sopimustyypistä on kyse. Pelkkä osapuolten sopimukselle antama otsikko ei voi ratkaista kysymystä. Kysymys ei myöskään ratkea sillä, että valiokunnassa hallituksen edustajat totesivat, että asia on näin, koska hallituksen esityksessä lukee näin. On tärkeää huomata, että lain valmistelussa ei ole asianomaista asiantuntijaministeriötä kuultu.

Tästä syystä sosialidemokraatit ehdottavat perhehoitoa koskevan sopimuksen tekemistä mahdolliseksi vain niissä tapauksissa, joissa työsopimuslain 1 §:n mukainen työsopimus ei ole solmittavissa. Samalla esitämme toimeksiantosopimuksen nimen muuttamista perhehoitosopimukseksi, jotta selkeästi käy ilmi, minkälaisessa

tilanteessa annettavasta hoidosta on kysymys, ja että tätä omalaatuista sopimussuhdetta voidaan käyttää vain perhehoitotilanteissa.

Erittäin valitettavaa on se, että taas kerran erittäin suuren panoksen yhteiskunnassa antavat omaishoitajat jäävät lain ulkopuolelle ja omaishoitajien, kehitysvammaisten lasten vanhempien, tapaamistilaisuudessa ministeri Kuuskoski ei myöskään luvannut kovin nopeaa asian eteenpäinviemistä. Toivon, että täällä esitettävä muistaakseni ed. Suhosen lakiesitys ja valiokunnan ponnet vauhdittavat kuitenkin asiaa. Loputtomiin ei voida rakkauden nimissä kiristää omaisten ruuvia.

Arvoisa puhemies! Olen vilpittömän iloinen sijaisvanhempien ja humanitaarisista syistä perhehoitotyöhön ryhtyneiden ja tähän työhön sopivien henkilöiden puolesta heidän sosiaalisten etuuksiensa selvittämisestä. Samalla toivon, että nyt päätettävän lain voimaantulon jälkeen myös sosiaali- ja terveysministeriö samoin kuin kunnat valvovat lain toteutusta, jotta ammatillista ja hoidollista dumppausta taloudellisen näkökohdan perusteella ei tapahtuisi.

Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietinnön I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i: Arvoisa puhemies! Haluan hyvin lyhyesti alkuun todeta, että lainsäädäntöä on todella pitkään ja hyvin perusteellisesti valmisteltu. Ei ainakaan tämän asian kohdalla voi, jos jotain puutteita tai epäonnistumista tapahtuu, syy olla siinä, ettei valmistelu olisi ollut hyvin perusteellista. Minua jäi ihmetyttämään ed. Puiston sanonta, että tässä asiassa ei olisi kuultu asianomaista ministeriötä. En tiedä, tarkoittiko hän työministeriötä. Siltä osin voin sanoa, että neuvottelujen lukumäärä on ollut todella suuri. Yhteyksiä ja neuvonpitoja on ollut todella paljon. On käyty keskusteluja myös muiden työsuhdeasiantuntijoiden kanssa.

Mitä tulee omaishoitajien tilanteeseen, sitähän on sosiaali- ja terveysministeriön toimesta viimeisten vuosien aikana selvitelty hyvin paljon. Meillä on tällä hetkellä hyvin tarkka kuva siitä, että he todella tarvitsevat hyvin monenlaista tukea: tietyn taloudellisen korvauksen työstään ja sosiaaliturvan, mutta myös erilaista neuvontaa ja yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa. Jos näin tehdään, omaishoitajien lukumäärä varmasti voi nykyisestä noin 20 000 henkilöstä nousta. Ministeriössä on tällä hetkellä käynnissä valmistelutyö, joka koskee vammaisten ja pitkäaikaissairaiden omaishoitajia. Tässä on kysymys hieman laajemmasta valmistelutyöstä. Sen ohella on myös käynnistymässä valmistelutyö, joka koskee pieniä lapsia kotona hoitavien vanhempien sosiaaliturvaa. Nämä kysymykset varmasti valmistuvat ensi budjettineuvotteluihin, ja ministeriön toimesta ne tullaan tuomaan siellä esille. Silloin jää nähtäväksi, onko mahdollista jo seuraavan budjetin yhteydessä tehdä siitä lainsäädäntöä.

Vielä haluaisin lyhyesti puuttua ed. Puiston mainintaan siitä, että lähtökohtana täytyy olla yksilöiden tarpeet. Yhdyn täysin tähän lähtökohtaan, mutta ei ole samantekevää, mitä hoito tai erilaiset ratkaisut maksavat. Kyllä se on myös erittäin tärkeä kysymys. Meidän on entistä enemmän kiinnitettävä myös tähän puoleen huomiota. Voimavarat ovat rajalliset. Ellemme käytä järkevästi ja oikein voimavaroja, ne ovat joltain muulta pois. Sen vuoksi, vaikka voin yhtyä ed. Puiston näkemykseen siitä, että ensi sijassa täytyy lähteä hoidon tarpeesta, on hyvin tärkeää, että myös hoidon ja hoivan alueella olemme selvillä, minkälaisia kustannusvaikutuksia asioilla on, jotta voimme luoda hyviä kokonaisuuksia.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puisto puhui enemmän kuin sanoi. Sanojen takaa kuulsi mielestäni selvästi hyvin kielteinen asenne koko tätä perhehoitojärjestelmää kohtaan, eikä se ole tietenkään mikään yllätys.

Haluan todeta, että ed. Puiston puheenvuoro palautti minun mieleeni ajan, jolloin omassa lapsuuskodissani ja myöhemmin omassa perheessäni elettiin tällaista perhehoitotilannetta. Ympärillä oli epäluuloisia, kateellisia, jopa ilkeitä ihmisiä ja viranomaisia. Me perheenä hoidettaviemme kanssa olimme tyytyväisiä ja onnellisia.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puisto puhui myönteisesti omaishoitajien aseman parantamisesta. Olen iloinen siitä, että eduskunnassa näyttää vallitsevan tästä asiasta melkoinen yksimielisyys. Niin oli myös valiokunnassa, jossa siitä ponnen laitoimme. Kun ministerikin toteaa, että asia menee eteenpäin, se on erittäin hyvä asia.

Ed. Puisto totesi myös, että on vaarana, että tämä perhehoitajalaki koskisi laitoksia, jotka toimivat yksityiskodissa. Minun mielestäni tämän perhehoitajalain teksti kyllä selkeästi viittaa

siihen, että on kysymys todella yksityiskodista ja kodinomaisesta hoidosta ja sellaisten henkilöiden hoitamisesta, jotka eivät ole laitoshoidon tarpeessa. Ei tällaista vaaraa ole olemassa, että meillä yksityiskoteihin laitoksia perustettaisiin.

Hän moitti myös sitä, että kunnat totesivat perhehoidon olevan taloudellisesti edullista. Minun mielestäni se on myönteinen asia, että hoitomuoto, joka on inhimillinen, on myös taloudellisesti edullista, eikä siinä ole mitään negatiivista, että se todetaan myös.

Perhehoitajalain toimeksiantosopimuksesta ja siitä, onko se työsuhde vai ei, syntyi valiokunnassa väliin kiivaskin keskustelu. Edelleen ed. Puisto on sitä mieltä, että asia on tältä osin väärin ratkaistu. Haluan kuitenkin todeta, että mm. perhehoitajat itse pitävät tätä lakiehdotusta erittäin myönteisenä. Kun ottaa huomioon sen, minkälaisia lakeja täällä on säädetty ja miten eduskuntaa on moitittu tänä syksynä, on ollut mukava olla tekemässä sellaista lakia, johon ne, joita laki koskee, ovat todella tyytyväisiä.

Mitä taas tulee siihen, onko tämä työsuhdeasia selvä vai ei, kun pykälässä todetaan, että henkilöt, jotka tekevät toimeksiantosopimuksen, eivät ole työsuhteessa, niin kyllä se on selvää tekstiä.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ministeri Kuuskoskelle. Jompikumpi antaa väärää tietoa. Työministeriön edustaja asiantuntijana ilmoitti valiokunnassa, että heitä ei ole kuultu tämän lain valmistelun yhteydessä.

Omaishoitaja-asiasta olen todella iloinen, mikäli se lähtee eteenpäin. Valtakunnallinen omaishoitajayhdistys on järjestänyt alueellisia tilaisuuksia, joissa olen voinut olla paikalla ja nähdä todella, miten ahdistuneita, apua tarvitsevia, tukea tarvitsevia nämä ihmiset ovat.

Hoidon tarpeesta, tasosta ja rahasta. Siitä huolimatta, että meillä olisi pulaa, ministeri Kuuskoski, olen vakavasti sitä mieltä, että raha ei voi olla etusijalla. Mutta myönnän, että taloudelliset näkökohdat eivät ole vähäisiä. Ne on huomioitava, mutta kyllä pääpainon on oltava hoidon tarpeessa ja tasossa. Muuten todella olemme hoitotason dumppauksessa.

Ed. Alarannalle lähinnä tästä kielteisestä asenteesta: Minulla ei ole koskaan ollut kielteistä asennetta esimerkiksi sijaisperheisiin ja perhehoitajiin. Mutta kielteinen asenne on siihen, mikäli samaan lakiin mahdollistetaan pienimuotoisten mahdollisesti liikeyrityksinä toimivien piilolaitosten ylläpitäminen, joihin ei sovelletakaan niitä lainsäädännön hoidollisia, ammatillisia vaateita, joita meillä on totuttu näihin laitoksiin soveltamaan.

Työsuhdeasiasta: Mikäli tämä olisi koskettanutkin vain normaaleja perheitä, esimerkiksi sijaislasten vanhempia, siinä yhteydessä en kertaakaan valiokunnassa esittänyt, että kyse olisi työsuhteesta. Mutta jos tämä on sellainen, että ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä luulen, että puhutaan pikkuisen eri asiasta, kun sanotaan, että työministeriötä ei ole kuultu. Kun tämä koko paketti on ollut vuosikausia valmisteilla, niin varmasti vuosien aikana työministeriötä ja sitä ennen työosastoa sosiaali- ja terveysministeriössä on kuultu, mutta on eri asia, onko kuunneltu. Se käsitys, mikä valiokunnassa työministeriön edustajan puheenvuoroista tuli, oli se, että nimenomaan loppuvaiheessa, kun tämä on tehty laiksi ja hallituksen esitykseksi, ei ole kuultu, ei ainakaan ole haluttu ottaa huomioon niitä mielipiteitä, mitä työministeriön taholta on tuotu. Se on kuitenkin asiantuntijaministeriö nimenomaan työoikeuden osalta. Minua kiinnostaisi kuulla, keitä ovat olleet ne työoikeuden asiantuntijat, joita on kuultu, koska me olemme kuulleet valiokunnassa mm. työoikeuden professoreja. Palaan tähän asiaan varsinaisessa puheenvuorossani enemmän, mitä he ovat sanoneet.

Toinen asia, johon haluan kiinnittää huomiota tässä vastauspuheenvuorossani, on se, että ministeri sanoi, että on tärkeää seurata, mitä eri hoitomuodot maksavat. Totta kai on erittäin tärkeää seurata tätä. Joka asiassa on tärkeää seurata, minkälaisia kustannuksia se aiheuttaa ja että voimavarat käytetään järkevästi. Mutta itseäni ainakin tämän asian yhteydessä kyllä pelottaa kaikkein eniten se, että kun me ajattelemme, minkälainen mieliala tässä yhteiskunnassa on nimenomaan säästämisen suhteen ja kun jo nyt ollaan valmiit nimenomaan sairailta ja vammaisilta ottamaan, niin minä ainakin ihan vakavasti myös olen valmis esittämään sen kysymyksen, olemmeko me pikkuhiljaa palaamassa huutolaiskauteen. Minä en usko, että esimerkiksi ministeri Kuuskoski välttämättä tätä haluaa. Mutta en voi luottaa siihen, ettei tämä johda kunnissa, joissa päätöksiä tehdään, ja kun kuu-

limme asiantuntijoita, millä tavalla rahasta puhuttiin, siihen, että yritetään päästä mahdollisimman halvalla, ei ole laadulla niin väliä.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i: Arvoisa puhemies! Lähden ed. Stenius-Kaukosen viimeisestä kommentista. Sanoitte, että ette välttämättä halua väittää, että minä haluaisin ... (Ed. Stenius-Kaukonen: En ollenkaan halua väittää näin!) — Hyvä, nyt olemme samaa mieltä. — Minä ajattelin, että minun puheistani ei todellakaan pitäisi saada sitä käsitystä, että olisin missään tilanteessa väittänyt taloudellisia näkökohtia ensisijaisiksi. Mutta kyllä meidän täytyy myöskin luottaa paikalliseen tasoon ja siihen järjestelmään, jonka me olemme asiantuntemuksella rakentaneet kuntiin. Ed. Perho-Santala aikaisemmin sanoi, että siellä on myöskin osaavia ihmisiä. Tietysti tämä on asia, jota on syytä tarkkailla niin kuin monia muitakin asioita tässä yhteiskunnassa. Mutta jos emme ole valmiit hyväksymään uudenlaisia vaihtoehtoja, luomaan niille edellytyksiä, uskon, että siinä tilanteessa meidän hoito- ja hoivajärjestelmämme todella taantuu.

Mitä vielä tulee työministeriön kuulemiseen, ed. Stenius-Kaukonen sanoi puheenvuorossaan loppuosan: me emme saavuttaneet kaikista asioista yksimielisyyttä. Se on totta. Viimeinen kuuleminen ja neuvonpito tapahtui asian ollessa jo hallituksen käsittelyssä, koska työministeri toivoi, että vielä tämmöinen neuvonpito käytäisiin, jotta mahdolliset epäselvyydet tulisivat esille. Hallituksen esitys oli viikon pöydällä ja näitä neuvonpitoja jatkettiin, mutta kaikista asioista ei voitu saavuttaa yksimielisyyttä siitä johtuen, että työministeriön edustajat eivät nähneet minusta sitä oleellista asiaa, että tässä on kysymys toisesta asiasta kuin työsuhteesta. Heillä on hyvin kapea ja hyvin yksioikoinen näkemys näihin asioihin.

Keitä kaikkia työoikeuden asiantuntijoita valmistelun aikana on kuultu ja keiden kanssa on keskusteltu, sitä en voi tässä yksityiskohdissaan luetella, mutta tiedän, että valmistelun aikana tätä pohdintaa on suoritettu hyvin paljon. Enkä halua väittää, ettei tiettyjä ongelmia myöskin olisi ollut. Mutta minun nähdäkseni ne on perusteellisen valmistelun aikana kyllä hyvin selvitetty, ja tästä on minusta erittäin helppo nyt jatkaa eteenpäin.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perhehoitolakia onnistuttiin rakentamaan lähes kymmenen vuotta, ja nyt olemme tässä pisteessä. Olin kuulevinani, että ministeri Kuuskoski aikaisemmassa puheenvuorossaan lupasi, että omaishoitaja-asia tuodaan jo ensi vuoden budjettikäsittelyssä. Vielä enemmän uskoisin, että omaishoitaja-asia etenee vuoden kuluessa, ei kymmenen, jos sosiaali- ja terveysvaliokunta olisi mietintöönsä, jossa yksimielisesti on pystytty sopimaan tästä, pistänyt jonkin aikataulun ja tavoitteen. Se lienee nyt, kun asia on tässä yleisesti sanottu, kaikkien hyväksymä, että tämän asian kohdalla kiirehditään vähän enemmän kuin perhehoitajalain.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän itse myöskin perhehoitolain aikaansaamista todella tärkeänä. Se on tärkeä siksi, että kun se on puuttunut, kaikki ongelmat ovat olleet varsin mittavia. En kuitenkaan yhtyisi kehumaan tätä lakia siltä osin kovin innokkaasti, että tässä esimerkiksi olisivat nyt tulleet ratkaisuun sosiaaliturvan ja palkkaukselliset kysymykset täysimääräisesti.

Olen melko varma siitä, että jos tämä ala olisi miesvaltainen, tällaisiin toimeksiantosopimuksiin ei yksinkertaisesti tyydyttäisi vaan vaadittaisiin ainakin silloin työsuhdetta, milloin se suinkin on mahdollista. Tässä toisin sanoen näkyy se seikka, että hoivatyö, tehtiinpä sitä palkatta kotona taikka jollakin korvauksella tai palkkasuhteessa, on naisten työtä, ja tämä matala käsitys siitä, miten sitä korvataan tai minkä tasoisia ovat palkat, näkyy kaikessa.

Yhteiskunnallinen ilmapiiri on kova, ja sen takia on myöskin uhkia tässä yhteydessä tuotava esiin. Esimerkiksi naisille pienillä paikkakunnilla ja naisille, jotka ovat työttömyyden riivaamia, ei tosiasiallisesti jää suuriakaan vaihtoehtoja näissä kysymyksissä, koska tämä varmasti koetaan parempana kuin ei mitään ja hyväksytään jopa se, että varsinaisen työpaikan sijasta hoidetaan samoja ihmisiä perhehoitajasuhteessa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri toteaa, että työministeriön edustajat eivät ymmärrä, että tässä ei ole kysymys työsuhteesta. He katsovat tätä asiaa nimenomaan työoikeudelliselta näkökannalta. Yhtä hyvin voidaan sanoa, että sosiaali- ja terveysministeriö ei näe, mitkä ovat perhehoidon työoikeudelliset ongelmat. Tämä kävi ilmi mm. siitä, että asian esittelijä totesi, että hän ei tunne työoikeutta. Kun tässä on nimenomaan tällainen rajanvetoalue, minusta on erittäin

oleellinen kysymys, tehdäänkö tätä työtä työsuhteessa vai eikö tehdä. Perusteluja on molemmille tavoille. Perhehoito sellaisena toimintamuotona, joka ei ole työsuhde, on tarpeellista, ja myöskin siinä sosiaaliturva ja muut etuudet pitää huolehtia, ja siltä kannalta tämä on erittäin tärkeä.

Mutta ongelma on juuri se, että tässä on yritetty sekoittaa aivan ammattimaista työtä myös perhehoidon piiriin. Olen aivan varma, että tästä tulee aikamoisia sotkuja vielä jatkossa. Valitettavasti tämä aika on sellainen, että niitä sotkuja tulee nimenomaan sen takia, että pyritään teettämään jatkossa hyvin ammattimaista hoitotyötä vaativia tehtäviä toimeksiantosopimuksella perhehoidossa. Silloin näiden henkilöiden oikeudet eivät tule riittävästi turvatuksi, ja he varmaan tulevat niitä jatkossa myös vaatimaan.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei laki suinkaan estä solmimasta työsopimusta silloin, kun sen katsotaan olevan parempi vaihtoehto.

Ed. Vehkaoja ei anna mitään arvoa perhehoitajille eikä heidän mielipiteilleen, kun hän toteaa, että miehet eivät olisi tällaiseen suostuneet. Mielestäni naiset, jotka tätä työtä tekevät, ovat aivan täysjärkisiä ihmisiä, ja kun he ovat todenneet, että he pitävät parempana toimeksiantosopimusta kuin työsopimusta, mielestäni heillä on oikeus tähän mielipiteeseen. Ihmettelen ed. Vehkaojan huomautusta miesvaltaisuudesta.

Työministeriön edustaja näki todella kapeaalaisesti kysymyksen, aivan kuten ammattijärjestötkin, jotka esittivät, että toimeksiantosopimusta ei voisi olla vaan aina pitäisi olla työsuhde. Selvästikään ei vain kerta kaikkiaan haluttu tällaista uudenlaista muotoa, jossa on mahdollisuus saada myös sosiaaliturva. Mutta tämähän on todellakin ratkaisu, joka tuo uuden muodon ja parantaa perhehoitajien asemaa siitä, mitä se on ollut tähän asti.

Valiokunta kuuli myös työoikeuden professoreita, joista molemmat totesivat, että tämä on aivan oikea ratkaisu. Näin voidaan menetellä, että laissa todetaan, että se ei ole työsuhde, joten siltä osin asia ei valiokunnassa jäänyt millään tavalla epäselväksi.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen on kiinnittänyt aivan oikeaan asiaan huomiota. Asia ei kuitenkaan ilmeisesti ole aivan riittävän selväksi tullut, niin kuin ed. Tainan puheenvuorosta kävi ilmi.

Yleinen piirre työoikeudessa on ollut se, että työsopimussuhde on vallannut alaa epäselviltä sopimussuhteilta. Erillisiä johtajasopimuksia tulkitaan esimerkiksi paljon ahtaammin. Nykyään jo yritysten toimitusjohtajiakin aika laajalti pidetään työntekijän asemassa — työsopimussuhteessa olevina huomattavasti laajemmin kuin aikaisemmin. Vastaavasti muilla reuna-alueilla työsopimussuhde selkeänä yleissääntönä on vallannut tilaa, ja se on kaikin puolin järkevää sen takia, että sosiaaliturva: eläketurva, tapaturmavakuutusturva jne., ovat kytkettyjä työsopimustermiin ja työsopimuksen käsitteeseen, joka on jo hyvin vakiintunut.

Sen takia tässäkin laissa olisi ollut huomattavasti selkeämpää säädellä niin kuin I vastalauseessa on tehty: 1 §:ää olisi muutettu siten, että työsopimussuhde olisi ollut ensisijainen silloin, kun sopimussuhde täyttää sen tunnusmerkistön. Poikkeussäännös eli hoitosopimus olisi toissijainen silloin, kun kysymyksessä ei ole työsopimussuhde.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perhehoitajat ovat suostuneet olemaan parikymmentä vuotta ilman sosiaaliturvaa, joten he ovat antaneet melkoisen panoksensa tähän työhön nyt jo. Tätä taustaa vasten voi tietysti ymmärtää sen, että ehkä sieltä ei ole osattukaan esittää pitemmälle meneviä vaatimuksia kuin on tullut esiin, mutta tulisi myös ymmärtää niitä asioita vähän laajemmin. Minä en esimerkiksi, ed. Taina, sanonut puheenvuorossani, että aina tulisi olla työsuhde, vaan totesin nimenomaan sen, että työsuhteen ensisijaisuudesta miehet olisivat varmasti pitäneet kiinni, jos tämä ala olisi miesvaltainen.

Asian läpikäynti tulee varmasti perhehoitajille opettamaan, että heidän on jatkossa pysyttävä edelleen hereillä, jotta heidän etuutensa voivat kehittyä. Ei ole kovin korkea taso kyseessä, kun laissa säädetään heille esimerkiksi ainoastaan yksi lomapäivä kuukautta kohti.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelu ja valiokuntakäsittelykin osoittivat, että ainut oikea ratkaisu (Ed. Stenius-Kaukonen: Ed. Kemppainen ei tunne työlainsäädäntöä!) on rajaaminen toimeksiantosopimukseen. Vielä ehkä toistonomaisesti voi todeta, että työoikeuden edustajat totesivat, että tämä on mahdollinen ja tältä osin hyvä.

Erikoista on, että he kritisoivat lakia juristeina sillä tavalla, että he vastustavat sen takia, että otetaan hoitotyötä tekevien selkänahasta ja halpatyövoimalla näitä ratkaisuja. Minusta heidän olisi pitänyt pysyä lestissään ja tehdä oma arvionsa ja jättää työn hinnan ja muun arviointi niille, jotka tätä itse kokevat ja ovat lähempänä asioita.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Ehkäpä ed. Kemppainen toikin juuri suurimman uhkan äskeisessä puheenvuorossaan esille. Hän tietysti pahoitteli sitä, että työoikeuden professoritkin siihen kiinnittivät huomiota.

Mutta, arvoisa puhemies, aivan ensimmäiseksi, jottei unohdu, haluan kannattaa ed. Puiston ehdotusta, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseen mukainen esitys.

Nyt meillä on käsittelyssä hallituksen esitys perhehoitoa koskevaksi lainsäädännöksi, jossa siis säädetään täysin uusi laki, perhehoitajalaki, joka erään asiantuntijan suulla on eräänlainen ammatinharjoittamislaki aivan selkeästi. Nyt myös muutetaan sosiaalihuoltolakia, lastensuojelulakia, tapaturmavakuutuslakia sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakia. Olen aivan samaa mieltä niiden puhujien kanssa, jotka totesivat, että tämä lakiuudistus on odotettu ja sitä on kauan kaivattu.

Olen myös niiden kanssa samaa mieltä, jotka ovat todenneet, että kodinomaisessa ympäristössä annettu hoiva ja huolenpito varsin usein on hoidettavien, esimerkiksi juuri huostaanotettujen lasten ja kehitysvammaisten, kannalta hyvä vaihtoehto, paras vaihtoehto. (Ed. Kemppainen: No niin, ja halvempikin joskus!) — Ed. Kemppainen huutelee halvemmuudesta, ja minä aion sinne palata, koska minä juuri epäilen, että ed. Kemppaisen ajattelun taustalla ovat nimenomaan puhtaasti raadollisesti talouspoliittiset tekijät eivätkä niinkään inhimilliset tekijät, joiden minusta pitäisi olla lähtökohtana.

Kun sanon, että olemme saaneet vihdoin lakiesityksen, jota on pitkään kaivattu, voi siis ajatella, että tilanne on pelkästään positiivinen. Minä en valitettavasti jaksa olla näin optimistinen. Lakiesitys korjaa monelta osin perhehoitoa antavien sosiaaliturvaa, mutta esimerkiksi eläketurva jää ainoastaan peruseläketurvan tasolle. Tämä on kieltämättä puute.

Minä kuitenkin väitän, että aivan liian vähälle tarkastelulle on jäänyt sen seikkaperäinen selvittäminen, millaista sekavuutta ja epävarmuutta lain johdosta mahdollisesti seuraa työntekijöiden työoikeudellisen aseman määrittelyssä tulevaisuudessa. Tähän tulen palaamaan myöhemmin. Mielestäni myös perhehoitajalaissa olisi selvästi ja selkeästi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota nimenomaan hoidettavan asemaan.

Vaikka siis korjausta on saatu, kuten olen useaan otteeseen todennut, vakuutuin valiokuntakäsittelyn aikana siitä, että valmistelu ei ole ollut riittävän perusteellista. En vieläkään voinut nimittäin ministeri Kuuskosken vakuuttelusta huolimattakaan uskoa, että tämä olisi ollut riittävän perusteellista. (Ed. Taina: Kymmenen vuotta vain!) — Niin, ed. Taina huutelee, että on luotettava vain, mutta kun on käynyt ilmi valiokunnassakin niin monia epäkohtia, ei voi luottaa, sillä minä ainakin osaan ajatella omilla aivoillani, ja kun monia ongelmakohtia on esillä, ei se auta, että vain luottaa. Jos ed. Tainan käsitys on se, että luottamushenkilöt valitaan vain luottamaan, minä olen vähän eri mieltä. (Ed. Taina: Sanoin "kymmenen vuotta"!) Minä olen kuvitellut, että kansalaiset ovat meidät valinneet tänne nimenomaan harkitsemaan ja pohtimaan ja tekemään päätöksiä eikä luottamaan. (Ed. Taina: Kuulitte väärin!)

Kun jatkossa tulen esittämään kritiikkiä ja miettimään mahdollisia ongelmakohtia ja puutteita, kenties jopa lain tarjoamia uhkia, en siis mitenkään halua vähätellä perhehoitoa antaneiden tai antavien työn merkitystä. Päinvastoin ihailen suuresti niitä lukuisia sijaisvanhempia, joita kuuluu myös aivan lähiystäväpiiriini. Samoin ihailen niitä monia, jotka kehitysvammaisia kotonaan hoitavat, joten toivon, että ed. Alaranta ei jatkuvasti väittäisi, että ne, jotka lakia kohtaan esittävät kritiikkiä, jollakin tavalla eivät arvostaisi perhehoitajien tai omaishoitajien työtä. Kyse ei ole siitä. Minusta aina kansanedustajan pitää myös tarkastella kaikkia lakialoitteita kriittisesti ja miettiä niiden seuraamuksia laajasti.

Yksi seikka, joka on ollut hyvin arveluttavaa lain valmistelun yhteydessä, on ollut se, miten se on edennyt. Nyt haluan tuoda ilmi sen, mikä on ainakin ministeri Kuuskosken, pääministeri Ahon ja työministeri Kanervan tiedossa, koska heille ovat lokakuussa kaikki neljä palkansaajajärjestöä osoittaneet kirjeen, jossa ovat todenneet, että kun on annettu ymmärtää, että perhehoitajia edustavat järjestöt ovat kannattaneet esitystä, niin monille on voinut syntyä harhaanjohtava käsitys siitä, että tämä on myös palkansaajajärjestöjen kanta.

Kuitenkin on ollut niin, että yhtäkään neljästä

palkansaajajärjestöstä ei ollut asianmukaisesti konsultoitu asiasta. Järjestöt ilmoittivat myös pahoittelevansa sitä, että sosiaali- ja terveysministeriö ei enää pidä tarkoituksenmukaisena noudattaa Kansainvälisen työjärjestön Ilon mukaista ja maamme nykyiseenkin hallitusohjelmaan sisältyvää kolmikantaperiaatetta, jonka perusteella myös palkansaajajärjestöjä tulee kuulla heitä koskevien lainsäädäntöhankkeiden valmisteluvaiheessa. Tämä on minusta erittäin valitettavaa. Minä monelta muulta olisin voinut ehkä tällaista käytöstä odottaa mutta en ministeri Kuuskoskelta, jota hyvin laajasti arvostan.

Se, mikä sitten tapahtui, oli se, että palkansaajapuolta kuultiin vasta, kun järjestöt olivat saatuaan tietoa asian vireilläolosta itse tarjoutuneet kuultaviksi. Todettava on myös se, että palkansaajapuolen näkemyksiä ei ole otettu huomioon lakiesityksessä. Mielestäni asian suljettu valmistelu on erityisen loukkaavaa varsinkin, kun kyse saattaa olla periaatteellisesti merkittävästä työsuhteen takaaman perusturvan murentamisesta.

Näin ollen minä olen pakotettu miettimään, mitä muita tarkoitusperiä lakiesityksen taustalla mahdollisesti on, kun sinällään tärkeästä perhehoitajan aseman kohentamisesta päätetään. On kysyttävä, aiotaanko nyt monia myönteisiä uudistuksia sisältävän lain myötä aloittaa työvoiman dumppaus hoiva- ja huolenpitotyössä. Minä epäilen ja palaan myöhemmin säästöihin, joita nyt on sosiaali- ja terveydenhuollossa tehty. Saattaa nimittäin käydä niin, että ministeri Kuuskoski tahtomattaan jää maamme historiaan ns. atyyppisten työsuhteiden avaajana hoiva-aloilla. Toivon, että näin ei käy, mutta porvarihallituksen istuessa ja kovan talouspolitiikan aikana näkyy harjoittavan myös kovaa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

Perhehoitoa on tähän asti siis järjestetty lähinnä huostaanotettujen lasten ja kehitysvammaisten henkilöiden hoitomuotona. Tulevaisuudessa perhehoidon piiriin voivat tulla myös vanhukset, mielenterveyspotilaat, päihdeongelmaiset ja monet muutkin asiakas- ja potilasryhmät. Sinällänhän tässä ei ole mitään pahaa, mikäli hoitopaikka on nimenomaan perhekoti ja perheenomainen hoito on valittu nimenomaan potilaan parasta ajatellen.

Taloudellisesti vaikeina aikoina kunnilla ja kuntainliitolla saattaa kuitenkin olla suuri kiusaus siirtää huomattava osa nykyisin julkisen sektorin toimesta annetuista palveluista hieman ehkä epämääräisen tai sanoisiko epäselvän ja kauppakaaresta mukaillun toimeksiantosopimuksen perusteella tehtäväksi hoitotyöksi.

Erityisesti olen huolissani siitä, mitä tulevaisuudessa voi tapahtua, siitä syystä, että aivan hiljattain sosiaali- ja terveyshallituksen raportissa, jossa kerrotaan säästötoimet sosiaalitoimessa ja kansanterveydessä 1991, todetaan, että esimerkiksi maamme kunnista 348:ssa eli 80 prosentissa on nimenomaan tingitty sijaisten palkkaamisessa, uusia virkoja tai osaa niistä ei ole lainkaan otettu käyttöön, käyttöönottoa on myöhennetty, vanhoja vapautuneita virkoja ei ole täytetty ja täyttämistä on lykätty, muutoinkin on palkkamenoista tingitty, ostopalvelujen ottoa on vähennetty ja asiakkaiden ja potilaiden etuuksien myöntämiskriteereitä on tiukennettu. Näitä voisi luetella vaikka kuinka pitkään. Minun on pakko olla huolestunut, ja sen takia pelkään, että juuri ne negatiiviset mahdollisuudet joita tämä laki tarjoaa, voivat yleistyä nimenomaan kuntien ja kuntainliittojen isien toimesta, vaikka ministerin tarkoitus ei tämä olisikaan.

Kuten täällä jotkut jo ovat epäilleet, minäkin yhdyn niihin jotka näkevät, että pahimmillaan, mikäli todella harjoitetaan hyvin kovaa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, seurauksena voi olla vanhaan köyhäinhoitojärjestelmään paluu. Käykö niin, että hoidon tarpeessa olevat "myydään" niille, jotka suostuvat tekemään hoitotyön halvimmalla hinnalla? Nimittäin kun kunnat kenties lakkauttavat virkoja, jäädyttävät virkoja, eivät täytä niitä, kuntiin jää runsaasti hoitotyön ammattilaisia työttömiksi, Jos heillä ei ole mitään muuta vaihtoehtoa työllistymisen suhteen kuin solmia toimeksiantosopimuksia ja ottaa potilaita ja asiakkaita hoitoon, niin totta kai kunnilla on suuri houkutus "myydä" näitä asiakkaita halvalla. Nimittäin tämä vaara käy mielestäni ilmi myös siltä osin, että hallituksen esityksen perusteluihin on hyvin voimakkaasti kirjattu taloudellisuusajattelu.

Ed. Kemppainen erityisesti valiokunnassa — voin sanoa: valiokunnassa, koska ed. Kemppainen toi sen myös täällä salissa esille, niin en mitenkään loukkaa häntä, kun totean, että hän myös valiokunnassa — toimi aivan samoin kuin täällä salissa. Hän on korostanut sitä ja monet muutkin, että vaikka lain ensisijainen lähtökohta ei ole säästäminen, niin kuitenkin lain perusteella voidaan säästää huomattavasti yhteiskunnan varoja. Sehän ei sinällänsä ole myöskään paha, mutta mikäli säästämisestä tulee itsetarkoitus, niin hoidettavien asema voi siitä kärsiä.

Minä kysyn myös, aiotaanko kenties tätä

lakia hyväksikäyttäen porvarihallituksen toimesta ryhtyä romuttamaan suomalaista hyvinvointivaltiota eli aiotaanko hoivatyö maassamme privatisoida tällä tavoin tämän lain avulla.

Kyse on myös mitä suurimmassa määrin sukupuolten tasa-arvosta, ja ihmettelen, että ed. Taina ei voinut tältä osin olla letkauttelematta ed. Vehkaojalle, joka nosti tasa-arvokysymyksen esiin. Mielestäni nimittäin hoivatyössä on kysymys mitä suurimmassa määrin sukupuolten tasa-arvosta. Nimittäin yhteiskunnallisen hoitovastuun siirtyminen takaisin kotona tehtäväksi työksi merkitsee, sen me tiedämme, käytännössä tämän työn siirtämistä pääosin naisten tekemäksi. Näin se on aina ollut ja näin tulisi tapahtumaan tulevaisuudessakin. En väitä, ettei meillä olisi miehiä, jotka ovat toimineet perhehoitajina tai jotka ovat toimineet sijaisvanhempina kotona. Arvostan sitä suuresti, mutta valtaosa perhehoitotyötä tekevistä on nimenomaan naisia. Hoivatyö on kautta aikojen kulttuurisesti määräytynyt naisten työksi. On sanomattakin selvää, että perhehoitajalain mukaista huolenpitotyötä tulevat tulevaisuudessakin tekemään naiset.

Minusta eduskunnan on myös syytä olla tietoinen siitä, että tämä laki saattaa myös johtaa siihen, että ns. atyyppiset työsuhteet leviävät myös muille sektoreille, siis myös yksityiselle sektorille. Tämä saattaa olla eräänlainen päänavaus siihen suuntaan.

Mitä tulee hallituspuolueiden edustajien menettelyyn sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, en voi olla tuomatta esiin muutamia asioita. — Yksi minuutti jäljellä, näkyy tästä puhepöydästä, mutta minusta käsillä oleva asia on niin tärkeä, herra puhemies, että aion hieman ylittää puheenvuoroaikaani, en pitkään.

Nimittäin oli erittäin valitettavaa, että hallituspuolueiden edustajat eivät suostuneet siihen, että valiokunta olisi pyytänyt lausunnon työasiainvaliokunnalta, vaikka me kaikki tiesimme ja kuulimme sen, että lain soveltamisessa voi syntyä tilanteita, joissa samanaikaisesti on toisaalta työsopimuslain tunnusmerkit ja toisaalta tämän lakiesityksen mukainen toimeksiantosopimukseen perustuva oikeussuhde. Minusta menettelytapana tämä oli hyvin arveluttava, ja ihmettelen, että niin tiukasti nimenomaan hallituspuolueiden edustajat kieltäytyivät lausuntopyynnöstä.

Myöskään hallitusrintama ei suostunut siihen, että mietinnössä olisi kiinnitetty huomiota siihen, että käsittelyssä olevan lainsäädännön hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen jää useaa tyyppiä olevia perhehoitosuhteita, kuten ed. Puisto täällä totesi. Valiokunnassa käyty keskustelu asiantuntijoiden kuulemisen perusteella olisi mielestäni edellyttänyt myös sitä, että valiokunta olisi korostanut, miten tärkeää on tulevaisuudessa se, että sopimuksia tekevät kunnat ja kuntainliitot pyrkivät sopimuksiin, joista selkeästi ilmenee tavoiteltu oikeussuhde, ja että toimintaa valvovat viranomaiset seuraavat kehitystä valvoen hoidon tason säilymistä. Tätä esitettiin, mutta tämä ei kelvannut millään hallituspuolueiden edustajille.

Heille ei myöskään käynyt se, että mietinnössä olisi kiinnitetty huomiota siihen, että perhehoitajalain 1 §:n mukaisen toimeksiantosopimuksen suhde työlainsäädäntöön ja työsuhteeseen muodostuu rajanvedon kannalta ongelmalliseksi, ja tämä, ed. Taina, kävi ilmi työlainsäädännön asiantuntijoiden kuulemisessa. Kun me kerran saimme tällaista tietoa, valitan syvästi, että tällaisia olennaisia asiantuntijoiden kuulemisessa esiin tulleita asioita ei voida kirjata mietintöön. Minusta siinä on salailun makua, kun näin ei voida tehdä, ja se ei ole mielestäni myöskään hyvän lainsäädäntökäytännön mukaista menettelyä. Eduskunnan arvovallan kannalta minusta nimenomaan hallituspuolueiden edustajien menettely valiokuntatyön aikana oli todella matalaotsaista ja paheksuttavaa, ja toivon, että tämmöinen ei enää tulevaisuudessa jatku.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutamiin ed. O. Ojalan korostamiin asioihin haluaisin tuoda toisenlaisen näkökulman. Hän väkisin tekee tästä tasa-arvoajattelun vastaisen lain, jota se ei suinkaan ole. Hän itsekin korostaen toteaa, että aina ovat naiset olleet hoitotyössä, niin ovat nyt ja niin tulevat tulevaisuudessakin olemaan. (Ed. Stenius-Kaukonen: Eikö se niin olekin?) — Mutta kun hän toteaa lähtökohtanaan, että näin tulee olemaan, ei tämä ole se laki, joka tätä muuttaa mihinkään suuntaan. Täytyy olla ihan toisenlaiset toimenpiteet, joilla tasa-arvoajattelua tällä alalla parannetaan.

Täytyy todella ihmetellä tätä kapea-alaista ajattelua, mitä ed. O. Ojala edusti, että tällä jotenkin romutetaan hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmiä. Tämähän on nimenomaan niitä täydentävä, tuo vaihtoehdon, tuo sellaisia uusia voimavaroja, joita aikaisemmin ei ole tällä tavalla käytetty.

Sitten hän vielä sanoi, että tällä tavalla pakotettaisiin ihmisiä tekemään toimeksiantosopi-

mus. Tähän mennessähän käytäntö on ollut niin, että nimenomaan vaikka ei ole ollut sosiaaliturvaa eikä tapaturmasuojaa, mikä tässä tulee, nimenomaan laitoksista ihmiset ovat itse hakeutuneet tähän työhön vapaaehtoisesti ennen kuin siihen ei ollut mitään pakkoa ja ovat olleet hyvin tyytyväisiä, ja näitä mielipiteitä me valiokunnassa kuulimme. Mutta jos ei ymmärrä, että tämmöistä voimavaraa on yhteiskunnassa käyttämättömänä, silloin voi suhtautua niin kuin ed. O. Ojala.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala puhui mm. privatisoinnista ja myymisestä. Kun Helsingin kaupunki suurilla lehti-ilmoituksilla etsii koko maasta sijaiskoteja lapsille, niin en hetkeäkään koskaan ole ajatellut, että he myyvät näitä lapsia tai privatisoivat palveluja. Kyllä he etsivät näille onnettomille lapsille kodinomaisia olosuhteita, jotta heidän ei tarvitsisi olla laitoksissa ja jotta heidän elämänsä saisi sellaisen pohjan, että he pärjäisivät elämässä. Minun mielestäni ed. O. Ojalan ajatukset ja sanat eivät sovi tähän yhteyteen lainkaan.

Totesin täällä välihuutona, että tätä lakia on valmisteltu kymmenen vuotta, ja nämä henkilöt, joita tämä laki koskee, totesivat, että vihdoinkin tämä esitys on annettu. Uskon vakaasti, että se, miksi se on nyt annettu, perustuu paljolti siihen, että meillä on porvarihallitus. Vasemmisto on vastustanut todennäköisesti aikaisemmin niin kuin vastustaa nytkin sitä, että toimeksiantosopimus ei ole työsuhde, kun se osoittautui tämän asian hankalimmaksi kysymykseksi.

Se, minkä tähden valiokunta ei pyytänyt lausuntoa, miksi me emme katsoneet tarpeelliseksi lausuntoa työasiainvaliokunnalta, perustuu siihen, että tässä laissa todetaan, että tässä ei ole kysymys työsuhteesta eikä myöskään työasiainvaliokunnan piiriin kuuluvasta asiasta. Ammattijärjestöä kuultaessa sai kyllä helposti havaita sen, että heidän ainoa ajatuksensa tähän oli se, että tällaista ei saisi laissa määritellä, että jokin sopimus ei ole työsuhde. Heillä ei näyttänyt olevan kovin paljon käsitystä siitä, minkälaisesta sosiaalityöstä tässä on kysymys.

Kun ed. O. Ojala arvosteli sitä, että ei ole kuultu työmarkkinajärjestöjä, niin ne henkilöt, joita tämä laki koskee, ovat koko ajan olleet mukana valmistelemassa tätä ehdotusta ja toivat useaan otteeseen tyytyväisyytensä tähän lakiin myös valiokunnassa esiin.

Ed. O. Ojalan koko puheenvuorosta kävi selvästi ilmi se, että hän ei luota ihmisiin, hän ei luota päätöksentekijöihin kunnissa eikä myöskään ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy ihmetellä ed. O. Ojalan liioittelua ja yliampuvia pelkoja siitä, että näin hyvä mahdollisuus olisikin täynnä uhkia. Ed. O. Ojala kysyi, mitä muita tarkoitusperiä. Onhan hyvä tarkoitusperä se, että perhehoitajan niin sosiaaliturva kuin oikeusturva tällä paranee ja saadaan uusia ihmisiä hoitotyöhön. Useilta valiokunnassa käyneiltä asiantuntijoilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat siitä, jos kysymyksessä olisi työsuhde tai toimeksiantosopimus. Olisiko halukkaita tähän työhön enemmän, jos se olisi työsuhde? Vastaus oli yksimielinen. Halukkaita olisi vähemmän, tuskin ollenkaan, jos se on työsuhde. Tiedämme, että Suomessa on laitospainotteista esimerkiksi huostaanotettujen lasten hoito. Jos meillä on 3 000 huostaanotettua lasta laitoksissa ja Ruotsissa vastaava luku on 300, niin onhan meillä valtava tarve saada nämä lapset kodinomaisiin olosuhteisiin. Nämä tilastot ovat asiantuntijoilta.

Vielä ihmettelen, mitä pahaa siinä on, jos ihminen ottaa lapset kotiin hoitoon, vaikka hän ei enää olisikaan julkisen sektorin palveluksessa. Sehän osoittaa juuri sopivuutta tähän työhön, jota toimeksiantosopimus edellyttää.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perhehoitajalaki on hyvä laki, ja tuntuukin erikoiselta, että sitä täytyy vääntää hyvin negatiiviseen suuntaan. Toisaalta tuntuu erikoiselta, että tähän lakiin suhtaudutaan jopa harhaisesti mm. epäilemällä kuntien tarkoitusperiä lain suhteen. Sitä paitsi perhehoitajat ovat yksimielisesti kannattaneet toimeksiantosopimusmuotoa, ei työsuhdetta, koska perhehoitajat haluavat nimenomaan tehdä tätä työtä tavallaan kutsumusidealla eikä kuntien palkollisina. Laki lähtee aivan oikein hoidettavan tarpeista eikä ay-poliittisista tai byrokratian tarpeista.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uskon kyllä, että tähän aikaan illasta pitkän päivän jälkeen ihmiset eivät enää kuuntele, mitä puhutaan. Enemmänkin vastaus-

puheenvuorot heijastavat puhujien omia tavallaan ennakkoluuloja. Toivon, että ed. Kemppainen lukee käyttämäni puheenvuoron, koska hän ei ymmärtänyt hölkäsen pölähtävää, mitä yritin tasa-arvosta puhua. En kritisoinut ollenkaan sitä, että naiset tekevät hoivatyötä. Ed. Kemppaisen on syytä kuunnella, jos aikoo kommentoida.

Mitä tulee edustajien Taina, Ala-Harja ja Antvuori puheenvuoroihin, ihmettelen, että te ette sallisi ollenkaan minkäänlaisen kritiikin esittämistä. Te ette ollenkaan sallisi, että mietitään, seuraako tästä jotain negatiivista. Minä en väittänyt mitään, minä kysyin ja pohdiskelin ja sanoin, mitä pahimmillaan saattaa seurata. Minusta näin pitää ajatella. Minä en väittänyt, että niin käy. Minusta on sen takia erittäin tärkeää seurata. Minä en vastustanut tätä lakia, en ollut hylkäämisen kannalla, mutta täytyy valvoa, mitä siitä seuraa. Ed. Antvuoren harhaisuusväitteet voi jättää oman onnensa nojaan. En tiedä, ketä hän oikein tarkoitti, ehkä hän on itse hieman harhainen.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainalle haluan todeta, että on totta, että Helsinki joutuu sijoittamaan huostaanotettuja lapsia muualle maahan. Niitä tulee juuri Vaasan lääniin varsin paljon ja miksi? Sen takia, koska siellä naisilla ei ole vaihtoehtoja monillakaan pienillä paikkakunnilla muutoin työllistyä, ja vielä sen takia, että nämä naiset ja myös heidän miehensä ovat suurenmoisia ihmisiä.

Ed. Ala-Harjalle totean, että kaikki lait ovat välineitä, myös perhehoitajalaki tulee olemaan väline, kun etenkin kunnat arvioivat aktiivisesti, mitä käyttöarvoa niille voisi tästä laista olla. Kun esiin on tuotu säästämisporkkana, voi hyvin kuvitella, että juuri pienillä, työttömyyden riivaamilla paikkakunnilla tästä tulee aktiivinen väline. On hyvä, jos asiat sujuvat hyvin, että tätäkin kautta eri osapuolien tarpeet tulevat ikään kuin yhteisen onnen hyväksi tyydytetyiksi, enkä sitä missään tapauksessa vastusta.

Myös ed. Ala-Harjalle totean, että on harhaa, että meillä lastensuojelulapset olisivat pääosin laitoksissa. Kyllä he ovat sijaisperheissä ja hyvin paljon juuri Vaasan läänissä.

Vielä ed. Antvuorelle totean, että toimeksiantosopimuksissa, kun ne ovat yksinomaisena ratkaisutienä tässä laissa, on se vika, että ne tulevat koskettamaan myös hyvin lähelle laitosmaisia ratkaisuja.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä keskustelu ei ole edennyt lainkaan siitä tasosta, millä sitä valiokunnassa käytiin. Meille kaikille oli varmasti erittäin masentava kokemus, millä tavalla tätä asiaa käsiteltiin. Kun on sanottu, että sosiaali- ja terveysministeriö ei ole kuullut työministeriötä, yhtä hyvin voi sanoa, että hallituspuolueiden edustajat eivät ole kuulleet opposition edustajia. Te olette kuulleet, mitä me olemme sanoneet, mutta te ette ole kuunnelleet, mitä olemme yrittäneet sanoa. Me emme ole yrittäneet sanoa, että tämä on kaiken kaikkiaan huono laki, jossa ei ole mitään hyvää. Päinvastaista olemme tuoneet esille, niin kuin nytkin jokainen puheenvuoron käyttäjä, jos te olisitte viitsineet kuunnella. He ovat nimenomaan aloittaneet puheensa sillä, että perhehoito on tarpeellista, sitä tarvitaan ja sen takia tämä lainsäädäntö on tärkeä. Mutta sitten he tuovat esiin toisen puolen siitä, mikä juuri on se ikävä puoli, että tähän asiaan on tuotu toinen ulottuvuus eli ammattimaisen hoitotyön mahdollinen siirtäminen perhehoitona tapahtuvaksi. Se voi tapahtua perhehoitona, mutta asia riippuu juuri siitä, minkälaisella sopimuksella se tapahtuu.

Kun ed. Taina kuvaili näitä Helsingin kaupungin ilmoituksia, mielestäni se toiminta, lasten sijoittaminen sijaisperheisiin, mitä suurimmassa määrin on juuri sellaista toimintaa, jossa tarvitaan jotain muuta kuin työsopimusta. En pidä mahdottomana, ettei sitäkin voida hoitaa työsopimuksella. Työsopimuksiinkin voidaan tehdä poikkeuksia. Nyt te olette valmiit tekemään erittäin yksityiskohtaisen toimeksiantosopimuksen. Miten ihmeessä se poikkeaa siitä sopimuspelosta, että asioita ei voida sopia? On tärkeää, että asiat sovitaan, ja on tietysti tärkeää myös se, että hoitajalla ottaen huomioon tämän työn raskauden monissa tapauksissa on oikeudet toimeentuloon, eläketurvaan ja sosiaaliturvaan.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä käyty debatti ja erityisesti ed. Tainan esittämä kysymys kuvastaa koko tämän lain ytimen ja ongelman: minkälaisesta sosiaalityöstä tässä on kysymys.

Tässä on kaksi eri elementtiä: ed. Ala-Harjan esiintuomat sijaiskotia hakevat lapset, joille kaikille me toivomme mahdollisimman hyvää oloa ja uskomme, että näin on. Tähän ei ole tarjottu työsuhdetta ainakaan meidän toimestamme.

Sitten on erillinen asia. On nämä pienet hoitokodit, yksityiset hoitolaitokset, joitten kohdalla

nyt olemassa olevia lakeja ohitetaan, kun ne asetetaan tämän perhehoitolain alaisuuteen, jossa voidaan hoitaa seitsemää, erityistapauksessa useampaakin hoidettavaa.

Tästä tyytyväisyydestä. Kyllä me kaikki totesimme, että tiesimme, että ne vanhemmat, jotka hoitavat sijaisvanhempina lapsiaan, ovat tähän toimeksiantosopimukseen tyytyväisiä. Mutta pyydän muistuttaa hallituspuolueen edustajia, että eriävän mielipiteen ja aivan erilaisen kannan toivat esiin Lastensuojelun Keskusliitto ja Erityishuoltojärjestöjen liitto, jotka edustavat sosiaalialan ammattilaisia, ja erityisesti siltä osin, että he toivoivat, että nämä ostopalvelusopimuksella toimivat laitokset kuuluisivat muun lainsäädännön alaisuuteen. Tämä ei tarkoita sitä, ettei saisi olla sen tyyppisiä laitoksia. Päinvastoin toivon, että niitä tulee lisää, mutta niillä pitää olla oma lainsäädäntö eikä yleislainsäädäntö, joka kattaa kaikki.

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu kovasti työsuhteesta. Olen samaa mieltä kuin ed. Ala-Harja, että työsuhteeseen ei ole yhtä halukkaita perhehoitajia kuin toimeksiantosuhteeseen. Tämä laki vähentäisi perhehoitomahdollisuutta, jos se olisi työsuhde.

Samalla myös ed. Stenius-Kaukoselle sanoisin, että toimeksiantosopimuksessa sen tehneet kokevat turvallisuutta ja luottamusta molemmin puolin. Asiantuntijat sanovatkin, että työsopimuksista ei tämän lain säätämisen yhteydessä tarvitsisi lainkaan puhua. Tämähän takaa työoikeudellisen aseman ja sosiaaliturvan vain sille ryhmälle, joka nyt tekee perhehoitotyötä ja joiden kanssa kunnat eivät ole tehneet perhehoidon työsopimusta.

Kun molemmat sopimuksen allekirjoittajat perheessä tekevät toimeksiantosopimuksen, kumpikin sitoutuu hoito- ja kasvatustehtävään ja saa siihen sopimuksen mukaisesti valmennusta, koulutusta ja työnohjausta. Samoin kasvatus- ja hoitotehtävään sitoutuneet hoitavat yhdessä hoidettavia. Työsopimussuhde tekisi suhteesta toisen puolison työn, ja toisella puolisolla ei olisi velvollisuutta. Kehitys olisi siis väärän suuntainen.

Minua myös masentaa keskustelu siitä, että tämä laki aiheuttaisi keinottelua. Ne, jotka ovat tällaisen perhehoitosopimuksen tehneet, usein kokevat ympäristön paineet voimakkaastikin. Ne, jotka tähän ryhtyvät, eivät pääse helpolla. He elävät perhesuhteessa ympärivuorokautisesti vaalien perheen merkittäviä tehtäviä kuten yhdessäolemista.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Täällä käyty vivahteikas keskustelu kyllä antaa pientä osviittaa siitä, mitä se oli valiokunnassakin. Kaiken kaikkiaanhan on kyse koko ajan ollut siitä, että on lähdettävä yksilön hoidon tarpeesta, ja muut asiat ovat siinä sekundaarisia.

Täytyy sanoa, että olemme vihdoinkin saaneet loppusuoralle esityksen perhehoitoa koskevaksi lainsäädännöksi. 60-luvulla pidettiin laitoshoitoa kaikkein parhaimpana vaihtoehtona silloin, kun henkilö ei pystynyt tulemaan itsenäisesti toimeen mitä erilaisimmista syistä. Kuitenkin laitoshoidossa yksilöllisyys elämisen perusprinsiippinä ei pysty toteutumaan. Laitoksissa joudutaan toiminnan ylläpitämiseksi muodostamaan hyvin tarkka normisto, joka rajoittaa ja latistaa aina ajattelevaa yksilöä. Toisaalta kodinomainen hoitoympäristö on jatkuvasti erilaisia virikkeitä antava kaikkine kodin touhuineen, toimintoineen, äänineen ja siellä olevine ihmisineen ja siten yksilön aktiviteettia paremmin ylläpitävä. Ihmisten aivojen toiminta tarvitsee jatkuvasti virikkeitä pysyäkseen toimintakelpoisena.

Tunnettuahan on, että jo muutaman päivän sairaalassaolo muuttaa ihmisen käyttäytymistä laitostumisen suuntaan ja vähentää henkilön omaa aktiviteettia, saati laitoshoito, mikä on vuosia tai vuosikymmeniä kestävää. Tähän puoleen pitäisikin mielestäni kiinnittää entistä enemmän huomiota laitoshoito- ja sairaanhoitoaikojen pituuksia harkittaessa.

Mitä esimerkiksi erinäisiin näkökantoihin tämän lain sopivuudesta tai sopimattomuudesta tulee, niin kyllä minä olen sitä mieltä, että meidän täytyy kunnioittaa näiden perhehoitotyötä tehneiden omia arviointeja, heidän näkökantojaan tämän asian toteuttamisesta. Kyllä minusta erilaisissa ammattijärjestöissä, jotka toimivat erilaisella perusperiaatteella, toimivat ihmiset kelloon sidottuina eivät näe näitä asioita samalla lailla. Siinä mielessä en ymmärrä oikein sitä, minkä takia heitä olisi valmisteluvaiheessa pitänyt ensisijaisesti kuulla ja perhehoitajien näkökulmat jättää huomiotta. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei ensisijaisesti!)

Jos ajatellaan perheessä tapahtuvaa hoitoa, perusperiaatteeltaan sitä on kahdenlaista. On omaisten toimesta suoritettua hoitoa vanhuksille, vammaisille, omille kehitysvammaisille lapsille tai pitkäaikaissairaille. Sitten on vieraiden

ihmisten antamaa hoitoa hoitajan kodissa hoidettavalle perheenjäsenenomaisessa suhteessa. Tämä hoito kohdistuu samoihin ryhmiin kuin edellinenkin lisättynä sijoituskotilapsilla. Molemmat hoitomuodot ovat erittäin tärkeitä, ja niiden mahdollisuuksia tulisi kehittää entistä enemmän. Kehittämissuuntia on olemassa, niin kuin olemme täällä kuulleet ministeri Kuuskosken mainitsemana.

Tähän saakkahan nämä ovat osin toimineet omaishoitajien suhteen täysin korvauksetta johtaen useissa tapauksissa hoitajan olemattomaan omaan sosiaaliseen turvallisuuteen, niin kuin edelleenkin omaishoitajien suhteen tulee tapahtumaan paitsi niissä tapauksissa, missä esimerkiksi pitkäaikaishoitoa vaativat omat vanhemmat tai oma vanhempi ovat asuneet kyseisen kodin ulkopuolella ja hänet sijoitetaan sitten vaikka lapsensa kotiin saamaan viime vuosien hoitoa. Tällöin nähdäkseni tämä lainsäädäntö koskee häntä: asiantuntijoilta olemme saaneet kuulla, että tällaisessa tapauksessa omaishoitajallekin on mahdollisuus tehdä toimeksiantosopimus ja sitä kautta päästä sosiaali- ja eläketurvan piiriin.

Nyt onkin erittäin tärkeätä, että perhehoitoa koskettava lainsäädäntö on saatu aikaan. Siinä määritellään uudenlainen sopimussuhde eli ns. toimeksiantosuhde. Se herätti, niin kuin täälläkin olemme kuulleet, valiokunnassa ja asiantuntijoissa voimakkaasti kahtiajakautunutta näkemystä ja hämmennystä. Viimein asia kuitenkin selvisi. Nimittäin professoritason asiantuntija mainitsee tästä suhteesta: Työneuvostossa aiemmin on jouduttu monessa tapauksessa tutkimaan näitä epäselviä suhteita ja hoitotyön määritelmää ja sitä, onko kyse työsuhteesta vai muusta. Ongelma on ollut siinä, että missään lain tasoisessa tekstissä ei ollut tämmöistä muunlaista suhdetta luotu. Nimenomaan asiantuntija totesi, että ilman lain tasoista nimenomaista säännöstä ei voi vapauttaa noudattamasta työlainsäädäntöä sellaisessa oikeussuhteessa. Tämä tarkoittaa, että jos lain tasoisessa säädöksessä ei ole tällaista toimeksiantosuhdetta määritelty, työneuvosto voi tulkita asiaa eri tavalla. Mutta nyt tämä suhde on nimenomaan tässä laissa määrätty ja määritelty. Tämä oli se asia, mikä kaikkein eniten oppositiopuolueita hermostutti tässä asiassa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Oliko kyseessä professori Tiitisen esitys?) — Täällä takana lukee Niklas Bruun, OTT, kauppaoikeuden professori. Kun sopimus on lainsäädäntötasoisesti määritelty ja siinä selviää, ettei nimenomaan ole kyseessä työsuhde, asia siis ratkeaa sillä tavalla.

Perhehoitajan oikeudesta vapaaseen on jo eri sopimusten kohdalla ollut aiemmin varsin voimakasta vaihtelua esimerkiksi kehitysvammaisten perhehoidossa. Joissakin tapauksissa vuosittainen oikeus vapaaseen on jopa 52 päivää, mikä on sinänsä hyvä, kun on kyse ympärivuorokautisesta hoitotapahtumasta ja joskus jopa varsin vaikeahoitoisistakin, paljon hoivatyötä vaativista hoidettavista. Ei tällä lailla suinkaan ole tarkoitus heikentää näitä sopimuksia vaan lähdetään parantamaan niiden perhehoitajien olosuhteita, jotka eivät ole sopimuksessa päässeet minkäänlaisiin vapaa-aikoihin. Tavoitteena tuleekin pitää, että tätä vapaa-aikaa tutkitaan ja mietitään ja tulevaisuudessa kehitetään, niin että hoidon rasittavuudesta ja muista seikoista johtuen se voisi olla pitempikin kuin nyt esitetyssä lainsäädännössä.

Hoitajan oikeudet eläketurvan kehittymiseen on myös laissa määritelty, ja se on merkittävä parannus. Myös oikeudesta muihin sosiaalisiin lomiin ja toimiin tulee tulevaisuudessa pystyä entistä paremmin sopimaan lainsäädäntötasoisesti, niin ettei hoitajia polteta henkisesti loppuun tässä arvokkaassa työtehtävässä.

Uusi perhehoitoa käsittävä lainsäädäntö on erittäin tervetullut, niin kuin olemme täällä kuulleet. Olen itse koko terveydenhuollon alalla työskentelyaikani ollut vakuuttunut siitä, että valtaosalle laitoshoidossa olevia olisi parempi vaihtoehto kodinomainen ympäristö. Aloitin terveydenhoidossa työskentelyn 18-vuotiaana kehitysvammaisten hoitolaitoksessa liikuntakyvyttömien, syötettävien, alleen tekevien ja puhekyvyttömien spastikkojen eli liikuntajäykkien tyttöjen osastossa. Kokemus oli kyllä varsin syvästi puhutteleva. Olinhan elänyt yhteiskunnassa, jossa ei vapaassa elämässä ollut nähtävissä kehitysvammaisia. En ollut kuuna päivänä sitä ennen nähnyt kehitysvammaista. Opin kuitenkin ymmärtämään heidän ilmaisujaan mielihyvästä, mielipahasta ja muistakin seikoista.

Valtaosa näistä yli 30 nuoresta, lapsesta, osin keski-ikäisestä ja jo vanhuuteenkin saapuvasta ei ollut käynyt yksityiskodissa muistinsa aikana. Käytin heistä muutamia kerrallaan vaatimattomassa kodissani. Koskaan en voi unohtaa heidän ilmeitään, innostustaan ja mielihyväänsä siitä kokemuksesta. He odottivat innolla, koska he voisivat päästä uudelleen käymään hoitotätiensä kodeissa. Se oli heille valtava elämys. He eivät olleet siis päässeet muistinsa aikana käy-

mään edes omassa kodissaan. Monilla se oli olemassa.

Tämä on ollut seikka, jonka pohjalta olen aikuisuuteni ajan aina puhunut perhehoidon puolesta ja tulen puhumaan. Olen myös vakuuttunut siitä, että varsin vaikeastikin vammaisia voidaan hoitaa kodeissa, jos tahtoa hoitajilla on. Se tosin vaatii uhrautuvaa, kypsää ja epäitsekästä elämänasennoitumista. Silloin ei voi laskea työtuntiensa määrää eikä kulkea tuntikortti taskussaan. Mutta se työ on varmasti hyvin antoisaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Työaikalakia ei sovelleta kotona tehtävään työhön!) — Voitaisiin kenties ruveta kohta vaatimaan, että sitä sovellettaisiin joltakin kohdin ainakin.

Perhehoitoa tulisi aivan erityisesti pyrkiä lisäämään myös kasvatuksellisista syistä huostaanotettujen lasten ja nuorten kohdalla. Useimmitenhan heidän ongelmansa on turvallisten ja pysyvien aikuisihmissuhteiden puuttuminen ja sen vuoksi elämänarvojen merkityksen katoaminen. He ajautuvat jengeihin, joista saa tyhjän mielen korvikkeen ja jengin viiteympäristön toiminnot ja yhteenkuuluvuuden tunteen. Näitä ongelmia ei poisteta kasvatuslaitoksissa, vaan luomalla turvalliset aikuisihmissuhteet kodinomaisissa olosuhteissa näille nuorille ja lapsille. Sijaisvanhempia tulisi tässä tehtävässä — samoin kuin kaikessa muussakin perhe- ja omaishoitajatyössä — tukea voimakkaasti. Jos me voimme vuosittain vaikka muutamankin lapsen tai nuoren elämänlaatua parantaa niin, että heistä kasvaa täysipainoisia aikuisia, ei mikään rahallinen menetys ole siitä liian suuri korvaus. Tämä on pelkästään inhimillisyyskysymys eikä mikään ideologinen näkemys.

Toisaalta jos ajatellaan omaishoitajakysymystä ja niitä selvityksiä, mitä omaishoitajia kohtaavista ongelmista on tehty ja valmistunut sosiaali- ja terveysministeriön toimesta, niin toivoa vain sopii, että mahdollisimman pian saataisiin omaishoitajia koskevakin lainsäädäntö kuntoon. Kyse ei ole suinkaan mistään ensisijaisesta säästötoimenpiteestä vaan siitä, että me kunnioitamme inhimillistä elämää myös arvona niissä henkilöissä, jotka eivät kenties itse pysty meidän laillamme ilmaisemaan itseään, ajatuksiaan, tunteitaan ja vaatimuksiaan. Mutta henkinen kynnys näyttää joillekin tahoille olevan varsin vaikea hyväksyä, että näilläkin ihmisillä on oikeus inhimilliseen kodinomaiseen elämään. Hyvin herkästi tuodaan esiin, että on kysymys taloudellisista asioista. Minä olen vakuuttunut, että kyse on nimenomaan muista tekijöitä kuin taloudellisista asioista.

Arvoisa puhemies! Asian käsittelyn yhteydessä oli todella ajoittain tunnetta mukana. Uuden tyyppisenä hoitomuotona se ymmärrettävästi herätti monia spekulaatioita valiokunnassa. Myönteinen kriittisyys on aina kehittävää ja se ei sisällä hyökkäävyyttä, johon liittyy vahva adrenaliinin eritys ja sen aiheuttamana monia elimistön fysiologisia muutoksia. Nämä muutokset näkyvät mm. hallitsemattomana käyttäytymisenä. Se herätti kyllä ihmetystä ja varmaan säälintunnettakin hyökkääjiä kohtaan ainakin asiantuntijoissa. Puheenjohtajan olisi toivonut kiinnittävän tähän seikkaan huomiota valiokunnan työjärjestyksen puitteissa johtaessaan kuulemistilaisuuksia.

Kun ihminen vihastuu, hän menettää hyvin herkästi suuren osan arviointi- ja asioiden omaksumiskyvystään. He ovat usein sen jälkeen koko loppupäivän vihaisia ja purkavat kiukkuaan tupakoimalla hermostuneesti kasvoillaan riutunut ja väsynyt ilme. Tällaiset ihmiset saavat herkästi migreeniä, sydämentykytystä, unettomuutta, korkeaa verenpainetta, ahdistuneisuutta jne. He alkavat näyttää ja tuntuvatkin biologisesti vanhemmilta kuin ikävuodet edellyttäisivät. Yleensä kielteinen asenne myrkyttää mahdollisuudet nauttia työstä ja vapaa-ajastakin. Kiukustuneen on vaikea tuntea itsensä hyödylliseksi, mikä on perusedellytys henkiselle kasvulle. Kun ihminen lakkaa kasvamasta, hän vanhenee ja kuolee pois.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppiselle: On erittäin hyvä asia, jos ed. Kauppinenkin kannattaa mahdollisimman monien eri asiakasryhmien ja hoidettavien hoitamista avohuollossa. Kertaakaan valiokunnan työskentelyn aikana en kokenut enkä tänään käydyissä puheenvuoroissa, että kukaan olisi pitänyt laitoshoitoa ensisijaisena hoitomuotona, vaan kysymys on vain tätä kaikkien parhaana pitämää avohuoltoa varten oikean lainsäädännön säätämisestä.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puisto laitoshoidon ja perhehoidon ensisijaisuudesta tai paremmuudesta puhui. Kuitenkin teidän puheenvuoronne täällä kaiken aikaa ovat tuoneet esiin sen, että teillä on kaikkein suurin huoli siitä, että laitoshoito jollakin tavoin Suomessa vähenee ja supistuu. Siis nämä puheenvuorot lähes kaikki ovat tavallaan perussisällöltään olleet sitä. Näin ollen

kyllä on muodostunut niin valiokunnassa kuin täälläkin varsin voimakkaasti sellainen kuva, että te puhutte kyllä perhehoidon ylemmyydestä ja ylevyydestä ja ylevistä perusperiaatteista, mutta te ette hyväksy ettekä sisäistä sitä vielä.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Edellisen eduskunnan aikana useassa eri yhteydessä valiokunta otti kantaa sen puolesta, että perhehoitajien asema tulisi turvata, nimenomaan heidän oikeutensa sosiaaliturvaan. Myös otettiin kantaa, että omaishoitajien sosiaaliturva tulee järjestää. Nämä olivat yksimielisiä kannanottoja, ja minulla on ollut semmoinen kuvitelma, että ne ovat osaltaan olleet edesauttamassa sitä, että perhehoitajalaki on saatu eduskunnan käsittelyyn.

Ed. Alaranta oli eräs niistä edustajista, joka kaikissa tilanteissa aina muisti tämän asian, ja kun perhehoitolakia ei silloin ollut olemassa, niin meidän oli pakko ottaa kantaa näihin asioihin eri lakien yhteydessä, kun puhuttiin jonkun muun ryhmän sosiaaliturvasta. Me myös yksimielisesti katsoimme, että on täysin mahdollista ja aiheellista siinä yhteydessä ottaa kantaa, koska muuten emme voi ottaa tähän kantaa. Mutta nyt kun käsittelimme tätä perhehoitolakia, olisimme halunneet myös nimenomaan perhehoitajien asemaan eräiltä muilta osin, kuten lapsilisien osalta, ottaa kantaa, mutta se tyrmättiin. Tämä yhtenä osana kuvastaa sitä henkeä, niin kuin koko tämä keskustelu, mikä valiokunnassa tämän asian yhteydessä on ollut.

On todella valitettavaa, että tällä tasolla, millä ed. Kauppinen edellisen puheenvuoronsa käytti, yritetään tyrmätä kaikki ne kysymykset, epäilyt ja aiheelliset pelot, mitä saattaa seurata tästä lainsäädännöstä. Kun näistä asioista puhutaan, ei todellakaan tarkoiteta sitä, ettemme hyväksyisi perhehoitoa laitoshoidon ohella. Se voidaan hyvin lukea täältä vastalauseesta, joka on kirjoitettu. Kaikissa pykälissä tämä on meillä mukana.

Sitä, mikä tässä asiassa muodostaa ongelman, mielestäni ed. Ojala varsin hyvin kuvaili, sitä tilannetta, mikä ammattimaisen hoitotyön ja perhehoidon välillä tulee. Perhehoitoakin voidaan antaa ammattimaisesti työsopimussuhteessa. Se on tällä hetkellä lain mukaan mahdollista, ja joissain tapauksissa näin tehdään, ei kovin useissa. Ed. Perho-Santala sanoi, että perhehoitoa ei voi antaa työsuhteessa. Kyllä sitä voi antaa työsuhteessa, ja toivon, että ministeri voi tämän vahvistaa tai ei sitä tarvitse ministerin vahvistaa. En nyt juuri löydä sitä kohtaa täältä perusteluista, kun en ulkoa osaa, mutta hallituksen esityksen perusteluissa tämä asia todetaan. On kolme mahdollisuutta: itsenäisenä yrittäjänä, työsuhteessa ja nyt sitten tulee tämä toimeksiantosuhde. Sen lisäksi voidaan vielä ostaa ostopalveluinakin näitä palveluja. (Ed. Kemppainen: Vaihtoehtoja löytyy!) — Vaihtoehtoja täytyy olla ja sitä me kannatamme. Sitä me emme ole yrittäneet millään tavalla estää.

Mutta olemme halunneet puhua siitä, minkälaisissa tapauksissa perhehoito on perusteltua ilman työsuhdetta. Kuten jo totesin ja toistan vielä: Esimerkiksi kun lapsia sijoitetaan sijaiskotiin, mielestäni tällaisessa tilanteessa ei työsuhde ole välttämätön. Mielestäni sekin on mahdollista järjestää, koska kotona tehtävään työhön ei sovelleta esimerkiksi työaikalakia. Työsopimuksen mukaista työtä voidaan tehdä kotona. Se on täysin mahdollista, ja silloin työnantajan johtoja valvontaoikeus on myös selvästi rajoitetumpaa.

Ed. Perho-Santala totesi, että on oleellista korostaa sosiaalityön etiikkaa. Tämä on erittäin tärkeä tämän lakiesityksen soveltamisessa, ehkä ei vielä tänä vuonna, ehkä ei vielä ensi vuonnakaan mutta kyllä jo lähiaikoina. Ne uhat, mitä olemme tuoneet esille tämän nykyisen säästökampanjan johdosta, ovat varmasti vakavasti otettavia asioita, jotta emme joutuisi siihen huutolaisaikaan, joka on ollut todellisuutta, ei vielä hirveän kauan aikaa sitten.

Ed. Kauppinen vetosi työoikeuden asiantuntijoiden lausuntoihin. Minulla on tässä nämä kaksi työoikeuden asiantuntijoiden lausuntoa.

Siteeraanpa ensin professori Niklas Bruunin kirjallisesti valiokunnalle jaettua lausuntoa. En tässä ryhdy tätä kokonaan lukemaan, mutta tämän hänen loppupäätelmänsä, jonka hän on tähän kirjannut, haluan lukea sanasta sanaan. Tätä ed. Kauppinen ei tuonut esiin: "Esitetyssä muodossa perhehoitajalakia ei mielestäni tulisi hyväksyä. Esitystä ei riittävästi ole koordinoitu työoikeudelliseen lainsäädäntöön eikä toimeksiantosopimuksessa olevista puutteista aiheutuvia seurauksia ole loppuun asti harkittu." Näin siis professori Niklas Bruun, oikeustieteen tohtori, kauppaoikeuden professori.

Toinen valiokunnassa kuultu asiantuntija oli Helsingin yliopiston työoikeuden professori Kari-Pekka Tiitinen, työneuvoston puheenjohtaja. Haluan siteerata vähän pitemmän pätkän hänen lausunnostaan. Hän toteaa mm. seuraavaa: "Voimatta ottaa lopullista kantaa työneu-

voston puheenjohtajan asemani vuoksi uskaltaudun kuitenkin toteamaan, että sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun esityksen 26 a §:n 1 momentissa tarkoitetuissa oloissa tehtyä hoivatyötä ei ainakaan yleensä pidettäisi edelleenkään työsuhteessa tehtynä työnä. Mahdollista tosin on, että jos yksityiskodissa hoidettavana oleva henkilö tarvitsisi poikkeuksellisen intensiivistä hoitoa ja huolenpitoa, jota hoitosopimuksen tehnyt kunta tai kuntainliitto vielä valvoisi kiinteästi, ratkaisu voisi olla toinen. Yleisesti ottaen hallituksen esityksessä tarkoitettu perhehoitajalaki soveltuisi kuitenkin näihin tapauksiin aivan hyvin."

Ja mistä oli kysymys sosiaalihuoltolain 26 a §:n 1 momentissa? Luen tämän momentin: "Perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaanluettuna, jollei kyse ole hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille." 26 a §:n 2 momentti kuuluu: "Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan perhekodissa hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitajalain 1 §:n 3 momentissa ja toisella sanotun pykälän 2 momentissa säädetty kelpoisuus."

Professori Tiitinen toteaa momentista seuraavaa: "Esityksen 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetussa uuden tyyppisessä perhehoitoyksikössä työskentelevien henkilöiden mahdolliseen työntekijäasemaan työneuvosto ei toistaiseksi ole joutunut ottamaan kantaa. Ratkaisuja on luonnollisesti hyvin vaikea ennakoida, mm. koska tosiasialliset olot mitä todennäköisimmin vaihtelevat olennaisesti. Mutta jos esimerkiksi kaksi hoivatyötä tekevää henkilöä, joilla ei ole keskinäisiä perhesiteitä, huolehtisi 7—9 vanhuksesta heidän kanssaan asuen vuokraamissaan 'kodinomaisissa tiloissa' olisi hyvin todennäköistä, että heidän katsottaisiin olevan työsuhteessa hoitosopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntainliittoon. Tilannehan ei juuri eroaisi siitä, että käytettävät tilat olisi vuokrannut yksityisenä palvelusten tuottajana toimiva juridinen henkilö, (työsuhteet vain olisivat hoivatyötä tekevien ja tämän juridisen henkilön väliset)."

Kun hän valiokunnan kokouksessa oli tätä lausuntoaan antamassa, hän toi esiin juuri tämän oleellisen ongelman, mistä ristiriidat asian käsittelyn yhteydessä ovat johtuneet. Hän toi sen mielestäni hyvin esiin kappaleessa, jonka äsken luin. Hän totesi, että on erittäin helppo kuvitella perhehoitoa annettavan kodinomaisissa, perheenomaisissa olosuhteissa, kun kysymyksessä on esimerkiksi yksi tai vaikka useampikin sijaisperheesen sijoitettu lapsi. Mutta on erittäin vaikeaa kuvitella kodinomaiseksi, perheenomaiseksi hoidoksi tilannetta, jossa kaksi aikuista, jotka eivät muodosta perhettä itse, hoitaa seitsemää kehitysvammaista henkilöä taikka vanhusta. Mielestäni juuri tässä, kun kuvittelee näiden tilanteiden erilaisuuden, voi hyvin mieltää sen, mistä ongelmasta tässä on puhuttu. Niin erityyppisestä toiminnasta on kysymys. Esimerkiksi seitsemän kehitysvammaisen aikuisen hoitaminen on todella ammattimaista hoivatyötä.

Ei sen puoleen, saattaa yhden sijaislapsenkin hoitaminen vaatia todella suurta ammattitaitoa. Esiin saattaa tulla sellaisia tilanteita, että hoitajillakin on tarvetta jatkossa, jotta he jaksavat tätä tehtävää tehdä, suurempaan vapaaseen kuin tässä on esitetty. Sen takia ehdotamme, että kun on kyse erityistä hoitoa vaativasta hoidettavasta, olisi mahdollisuus kahteen lomapäivään. Tämä on jo nyt käytäntö monissa sopimuksissa. Sekin vaara voi olla, että nyt kun laissa säädetään vain yhdestä lomapäivästä, sopimuksia ei solmita tämän laajemmasta lomaoikeudesta, vaikka se olisi tarpeellista.

Vielä palaan tähän kertoakseni, minkälaisia tilanteita nämä ovat: Erittäin hyvä esimerkki oli eräs keski-ikäinen mieshenkilö ja hänen vaimonsa. En nyt muista, olivatko he molemmat sosiaalialan ammattilaisia vai eivät mutta se ei niin oleellista ole. Kuitenkin he ovat molemmat aikaisemmista viroistaan eronneet ja hoitavat tällä hetkellä muistaakseni seitsemää sijaislasta. Hän kertoi, että eräänkin lapsen kanssa oli valvottu viikkokausia yötä päivää ennen kuin lapsi pystyi jollain tavalla saamaan elämän sivusta kiinni. Mielestäni tämä on erittäin arvokasta työtä ja tarvitaan ihmisiä, jotka jaksavat tätä tehdä. Hän esimerkiksi ei vaatinut työsopimusta hoitosuhteeseen.

Mutta jos ajattelemme tätäkin tilannetta, niin en ymmärrä, miksi työsopimus välttämättä rajoittaisi sitä, ettei näinkin näitä asioita voitaisi hoitaa. Niin kuin professori Bruun nimenomaan sanoi, työsopimuslakiin voitaisiin tehdä ne tarvittavat poikkeukset, jotta näitä erityisiä tilanteita voidaan hoitaa tarpeen mukaan.

Haluan tuoda esille vielä sen, että esimerkiksi tänä perjantai-iltana ja varmasti muissakin kau-

pungeissa kuin Tampereella sosiaalihuollon alaisella työsopimuksella taikka virkasopimuksella Tampereen kaupungin palveluksessa olevia sosiaalityöntekijöitä kiertää kaupunkia, kulkee ympäri siellä, missä nuoret ovat, ja yrittää selvittää näiden nuorten asioita ja nostaa heitä niin, että he pääsisivät — jos nyt käytän tätä ilmaisua — elämän syrjään kiinni. Tätä he tekevät virkasuhteessa perjantai-iltana ties kuinka myöhään. He varmasti tekevät sitä nimenomaan myöskin korkean etiikkansa vuoksi, sillä he haluavat auttaa näitä vaikeassa asemassa olevia lapsia. Tämä siis kaikki on mahdollista virkasopimuksenkin puitteissa. Me tarvitsemme monenlaisia uusia muotoja. Minä en ymmärrä, miksi työsopimusta täytyy näin hirveästi pelätä. Minäkään en esitä, niin kuin meidän vastalauseessammekaan ei ole esitetty, että kaikki pitäisi olla työsopimuksessa.

Minä haluan kiinnittää hallituspuolueiden edustajien huomiota siihen, että me olemme nimenomaan esittäneet professori Tiitisen, työneuvoston puheenjohtajan, työoikeuden professorin, ehdottamaa pykälämuotoilua perhehoitajalain 1 pykäläksi. Näin voitaisiin ratkaista niitä vaikeita rajanveto-ongelmia, joita tämän asian yhteydessä varmasti tulee esille.

Olisi ollut todella toivottavaa, että asiasta olisi voitu rauhallisesti keskustella toisia kuunnellen, eri ryhmien näkökohtia kuunnellen ja tehdä tähän lakiin tarvittavat muutokset. Näin ei käynyt, joten tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään nämä muutosehdotukset ja jo käsittelyn pohjasta olemme tehneet ehdotuksen.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen toi esiin, että minä olisin yrittänyt tyrmätä keskustelun. Ei suinkaan kyse ollut siitä, vaan minä toin näkemyksenäni esiin sen, mitä meillä on tapahtunut jne.

Toisaalta mitä tulee oppositiopuolueitten näkemykseen laitoshoidosta ja perhehoidosta, niin tosin ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että ei suinkaan ole kysymys siitä, etteivät he hyväksyisi perhehoitoa. Sitten oli pieni ajatustauko, ja hän jatkoi, että "laitoshoidon ohella". En tiedä, kumpi olisi se tärkeämpi. Kuitenkin sävy paljasti perusasennoitumisen.

Perhehoitoa voi kyllä tämän lainsäädännön jälkeenkin antaa työsuhteessa, silloin kun joku niin haluaa tehdä. Tämä laki ei kiellä sitä. Minä en ymmärrä, minkä takia kova vastustus tämän asian tiimoilta sieltä puolelta tulee, ettei voisi olla mahdollista ihmisten itse sitä harkita.

Toisaalta kävi ilmi, että ilman työsuhdetta voisi tehdä lapsien sijoituksen koteihin, mutta eivätkö yhtä arvokkaita ole myöskin kehitysvammaiset lapset, pitkäaikaissairaat jne., jos heitä kerran voidaan kotona hoitaa ja joku haluaa hoitaa. Sopii vain kysyä.

Jos ajatellaan työoikeudellista näkemystä, niin kun kysyin asiantuntijalta työoikeudesta ja näistä asioista, hän vastasi, että kun laki on tehty, ei ole kyse työsuhteesta. Silloin mennään selvästi työsuhteen ulkopuolelle, kun tällainen lakitasoinen määräys on tehty.

Mitä täällä ed. Stenius-Kaukonen toi esiin työlain soveltamisesta, niin oltiin siinä tilanteessa, että lain tasoista määräystä toimeksiantosuhteesta ei ollut olemassa, vaan jouduttiin tulkitsemaan niitä.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska ed. Kauppinen välttämättä haluaa edelleen jatkaa näitä väärintulkintoja, niin on pakko vastata.

Viittasin perhehoidon jälkeen laitoshoitoon sen vuoksi, että meillä on sosiaalihuoltolaki, jossa 24 §:ssä säädetään laitoshuollosta ja 25 §:ssä perhehoidosta. En ymmärrä, miksei molemmista voi puhua samana päivänä, kun ne ovat laissa eri muotoja, millä tavalla sosiaalityötä tehdään. En ole havainnut missään vaiheessa, että keskusta olisi ehdottanut laitoshoidon lopettamista tykkänään.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitystä perhehoitoa koskevaksi lainsäädännöksi on odotettu kauan. Tämä asia on todettu tämäniltaisessa keskustelussa useaan kertaan. Hallituksen esityksen tarkoituksena on edistää perhehoidon yleistymistä muiden hoitomuotojen rinnalla ja niiden täydentäjänä sekä parantaa perhehoitajien asemaa mm. eläketurvaa kehittämällä. Laissa esitettyä eläketurvaa ja perhehoitajan muita määriteltyjä etuja voidaan pitää parannuksina sijaisvanhempien ja muiden perhehoitajien asemaan.

Perhehoidon kodinomaisuus on monessa tapauksessa kiistaton etu. Monet tällä hetkellä laitoshoidossa olevat henkilöt, erityisesti lastensuojelullisista syistä kotoaan huostaanotetut lapset, tulisivat paremmin toimeen perhehoidossa kuin laitoshoidossa. Silti on syytä korostaa hallituksen esityksen ensimmäisen lakiehdotuksen 25 §:ää, jossa todetaan, että perhehoitoa annetaan henkilöille, jotka eivät ole laitoshuollon tarpeessa. Haluan uskoa lain tavoitteen toteutu-

van. Tämä merkitsee sitä, että tarpeelliseksi tai välttämättömäksi katsottua laitoshoitoa ei tule korvata perhehoidolla, vaikka se olisi esimerkiksi hoidettavan kotikunnan kannalta taloudellisesti edullisempaa. Perhehoitoa on siis toteutettava hoidettavan lähtökohdista käsin. Ensisijaisena tarkoituksena ei saa olla hoitokustannusten alentaminen. Tämä kaikki siis on lain hengen mukaista.

On sinänsä surullista, että käyty keskustelu on saanut niinkin paljon epäasiallisia piirteitä kuin on saanut. Pidän keskustelua kaiken kaikkiaan enemmän viholliskuvia ylläpitävänä kuin asiallisena. Kieltämättä hallituksen esitykseen sisältyy eräitä pulmakohtia.

Perhehoitajalakiehdotuksen 1 §:ssä määritellään lyhyesti, että lakiehdotuksen mukaisen toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1 §:n mukaisessa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntainliittoon. Määritelmä on ongelmallinen, mikäli perhehoitajan toimenkuva lopulta käytännössä muistuttaa palkkatyötä ja työsuhteen muutkin tunnusmerkit näyttävät täyttyvän.

Uskoisin, että lakiehdotuksen taustalla on ajatus, että useimmat perhehoitoa tekevät ihmiset eivät kerta kaikkiaan halua olla työsuhteessa toiseen sopimusosapuoleen. Ajatuskulku lienee oikea suurimmassa osassa perheistä, jotka toimivat sijaiskotina lapsille. Muissa tapauksissa tilanne ei ole läheskään selvä eikä ongelmaton. Valiokuntakäsittelyn yhteydessä esitinkin, että laissa mainittu toimeksiantosopimus, joka nimettäisiin perhehoitosopimukseksi, solmittaisiin vain, mikäli työsuhteen tunnusmerkit hoitotyössä eivät täyty. Mielestäni tämä ehdotus ei millään lailla romuttaisi perhehoitouudistusta vaan pikemminkin parantaisi sitä. Kuten ed. Stenius-Kaukonen äskeisessä puheenvuorossaan toi ilmi, on täysin mahdollista tehdä varsin vapaamuotoisesti kotonaan palkkatyötä. Tämän tyyppisiä muutoksia voitaisiin vielä lisätä työaikalakiin ja muuhun työlainsäädäntöön. Tässä yhteydessä ei mielestäni tulisikaan suosia pakkoa vaan valinnan vapautta. Perhehoitajaa ei tietenkään tulisi pakottaa työsuhteeseen toisen osapuolen kanssa, mutta kiinnitän huomiota siihen, että opposition esittämällä järjestelyllä palkkatyönomaista perhehoitotyötä tekevälle hoitajalle taattaisiin hänen niin halutessaan oikeus varsinaiseen työsuhteeseen.

Valiokuntakäsittelyn yhteydessä esitin myös, että perhehoitoa koskevia määräyksiä ei sovellettaisi niihin perhekoteihin, jotka perivät hoidosta hoitopäivämaksun. Täten perhehoidoksi määrittyisi vain perhehoitajien tai työsuhteessa olevien hoitajien kotona antama hoito ja yrityspohjalta toteutettua perheenomaista hoitotyötä arvioitaisiin muilla kriteereillä.

En ole valmis hyväksymään I vastalauseen mukaista ajatusta siitä, että hoidettavien lukumäärän ollessa suuri perhekodin kahden hoitajan olisi toimittava päätoimisesti hoitajina. Jotta perhehoito todella olisi kodinomaista, on siitä vastaaville perheille taattava oikeus muunkinlaisiin järjestelyihin riippuen esimerkiksi hoidettavien tilasta ja muista oloista. Viranomaisten vastuulle tietenkin kuuluu osaltaan myös sopivan hoidettavien määrän arvioiminen.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella kannatan ehdotusta, että 1. — 4. lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset, lukuun ottamatta ensimmäisen lakiehdotuksen 2 a §:n 2 momenttia, joka hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisesti. Mutta kannatan siis varsinaiseksi käsittelyn pohjaksi I vastalauseen mukaista esitystä, ja oman esitykseni teen yksityiskohtaisessa käsittelyssä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Perhehoito tunnetaan parhaiten lastensuojelussa ja kehitysvammahuollossa. Lastensuojelussa perhehoito on kuntien ja kehitysvammahuollossa useimmiten kuntainliittojen toimintaa tai toimeksiannosta tapahtuvaa. Olen päässyt huomaamaan, että kunnat eivät ole kovinkaan valmiita kehitysvammaisten perhehoidossa ottamaan vastuuta itselleen vaan näkevät mieluummin, että kuntainliitot hoitakoot asian. Niissä tapauksissa, joissa kehitysvammainen on otettu perhehoitoon kotikunnan toimeksiannolla tai kunnan toimeksiannolla, on monesti syntynyt ongelmia siinä mielessä, että arkipäiväisistä työskentelyn ehdoista on tullut kiistelyä. Näin on ollut myös vammaishuollon alueella. Ne ovat kaksi aluetta nykyisessä sosiaalitoimessa, jotka eivät ole lähteneet niin liukkaasti liikkeelle kuin ehkä toivomukset olisivat olleet. Tästä johtuen varsinkin vammaishuollossa näkyviin on tullut, etten sanoisi, jatkuvaa taistelua siitä, mitä palveluja tulisi antaa ja miten paljon, samoin kuin taloudellisista eduista.

Perhehoitoa esiintyy toki nykyisin myös vähäisessä määrin psykiatrisessa sairaanhoidossa sekä ainakin erilaisena kokeiluna vanhustenhuollossa.

Uudessa perhehoitajalaissa lain soveltamisalaa ei mitenkään rajata. Hallituspuolueiden sanelemassa valiokunnan mietinnössä soveltamisalaa koskevina esimerkkeinä on siten lueteltu lastensuojelu, kehitysvammahuolto, vanhustenhuolto, mielenterveyshuolto ja päihdehuolto. Näin ollen on lupa odottaa, että perhehoitolaki myös tulee laajentamaan perhehoitoa, jos naiset vain siis suostuvat tähän. Näinä työttömyyden aikoina ja pienillä paikkakunnilla perhehoito voidaan nähdä hyvin kiinnostavana vaihtoehtona, ja sillä tavalla tämä tulee hyvään saumaan ikään kuin sosiaalisena tilauksena tähän hetkeen, mitä elämme.

Perhehoidon asema on suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa ollut hyvin hajanaisen ja puutteellisen säännöstön varassa. Tämän johdosta perhehoitajien työskentelyn ehdot ovat varsin paljon vaihdelleet eikä työhön liittyvää sosiaaliturvaa ole käytännössä edes ollut olemassa. Perhehoitajalaki syntyy todella suureen tarpeeseen.

Haluan tässä yhteydessä kuitenkin todeta, että lain valmistelun yhteydessä perhehoidon perusmäärittely on ollut aika vaikeaa, mutta tietenkin, kun lakia tehdään, määrittely on pakko tehdä. Lakiesityksestä näkyy, että perhehoitajalailla on tarkoitus kattaa käytännössä jo laitosmaisiakin ratkaisuja sekä yksityiseen yritystoimintaankin perustuvaa perhehoitoa. Tämä linjavalinta on ollut mielestäni kohtalokas siksi, että omaishoitajat ja sellaisia lapsia hoitavat sijaisvanhemmat, jotka elävät adoption toivossa, eivät ole saaneet riittävästi toiveilleen vastakaikua. Tämä on mielestäni väärin.

Ed. U. Anttilan vastalauseeseen sisältyy täysin käyttökelpoinen tapa mielestäni sulkea liian laitosmaiset ratkaisut perhehoitajalain ulkopuolelle. Jos kunta maksaa hoitopäivämaksuja, kyseessä ei enää ole lain tarkoittama perhehoito, on hänen ehdotuksensa. Kun tätä ehdotusta ei haluttu ottaa huomioon, viittaa se siihen, että perhehoitajalaista saattaa todellakin tulla hoivatyön harmaa ratkaisu.

Perhehoitajalakiin liittyy sosiaalihuoltolain muuttaminen. Sen uudessa 26 a §:ssä todetaan, että perhekodissa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä jne. Tästäkin hoidettavien enimmäismäärästä voidaan lakitekstin mukaan tietyin edellytyksin poiketa, mikä viittaa siihen, että se voidaan ylittää. Nämä lain säännökset eivät mielestäni turvaa riittävästi annettavan hoidon kodinomaisuutta, koska tekstissä ei puhuta mitään siitä, että vastuuhenkilöiden myös itse tulisi työskennellä ja mieluiten päätoimisesti tässä perhekodissa.

Pohdinnan piiriin ei ole myöskään tullut jo olemassa olevan vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kotihoidon tuen suhde perhehoitoon. Itselläni esimerkiksi on tästä aihepiiristä aloite siihen laitaan osuen, jossa vaadin työsopimuslakiin hoitovapaan järjestämistä niille, jotka tällaista työtä tekisivät.

Näin olemme siis heti tilanteessa, että perhehoitajalaille on viipymättä saatava jatkoa ja huolehdittava yhteensovituksesta perhepoliittisiin etuuksiin nähden.

Olen itse kantanut paljon huolta niistä sijaisvanhemmista, jotka toivovat voivansa kasvattaa sijaislasta tavalliseen lapsiperheeseen verrattavissa olosuhteissa. Nämä ovat usein perheitä, jotka ehkä odottavat adoptioratkaisua, mutta joutuvat asian ratkaisun eri syistä viivästyessä hoitamaan lasta sijaisvanhempina vuosikausia. Tämän johdosta olen tehnyt kolme perhehoitajia koskevaa lakialoitetta. Ne koskevat vanhempainrahan, lapsilisän ja alle kolmivuotiaan lapsen hoidosta maksettavan kotihoidon tuen maksamista perhehoitajille, joilla on pitkäaikaisessa hoidossaan kunnan huostaanottama ja näissä ikärajoissa oleva lapsi. Menettely olisi pääosin vastaava kuin ottolasten kohdalla. Kun otetaan huomioon se, että mainitut perhepoliittiset tulonsiirrot tavallisille lapsiperheille ovat reaaliselta arvoltaan nousseet merkittävästi, korostaa se sijaisvanhempia koskevien poissulkusäännösten merkitystä.

Tyrmistykseni oli suuri, kun hallituspuolueet eivät valiokunnassa halunneet ottaa lakiesityksiäni käsittelyyn perhehoitajalakia käsiteltäessä. Jouduimme asiasta jopa äänestämään. Väite siitä, etteivät lakiesitykset kuuluneet käsiteltävään asiaan, on mielestäni väkivaltainen ja kerrassaan ruma. Teidän kannanottonne liittyykin politiikan moraaliin, hyvät kollegat. Valiokunnan muistiosta voidaan lukea, että käsittelyn yhteydessä on kuitenkin kuitattu mitä kirjavin määrä toivomusaloitteita käsitellyiksi, jotka ovat aihepiiristä kohtuullisen etäällä. Perhehoitajalaissa on mielestäni kysymys kokonaisuudistuksesta, josta syystä katson, että nuo lakiesitykseni olisi ehdottomasti tullut ottaa käsittelyyn.

Maalaamme mieluusti kauhukuvia siitä, että Euroopan yhteisö tulisi merkitsemään mm. työ-

voiman dumppausta. Hoivatyö siirtyisi takaisin koteihin yhteiskunnan minimaalisella tuella ja puutteellisella sosiaaliturvalla toteutettavaksi. Kysymys olisi ennen kaikkea naisista, sillä he kantavat päävastuun hoivatyöstä, tehdäänpä sitä palkkatyönä tai muilla järjestelyillä.

Hyvät ystävät! Meidän ei tarvitse odottaa EY:tä. Osaamme tehdä heikennykset myös omaaloitteisesti. Hallituspuolueemme ovat päättäneet käyttää uutta perhehoitajalakia myös välineenä siihen, että kunnat ja kuntainliitot voivat siirtää huollon ja hoidon tarpeessa olevia lapsia, vanhuksia, päihdeongelmaisia ja vammaisia ylläpitämistään hoitopaikoista halvempaan perhehoitoon. Kysymys on siitä, että perhehoitaja siis olisi toimeksiantosuhteessa kuntaan eikä työsuhteessa. On melko varmaa, kuten jo aiemmin mainitsin, että jos kysymys olisi miesvaltaisesta alasta, toimeksiantosopimuksiin ei yksinkertaisesti tyydyttäisi vaan vaadittaisiin työsuhdetta silloin, kun se vain on mahdollista. Uskonkin, että tämä asia, kun se on täällä tänään otettu hyvin voimakkaasti ja näkyvästi esiin, tulee myötävaikuttamaan siihen, että perhehoitajat tulevat paremmin pitämään tulevaisuudessa puoltansa työsuhteen perusehtojen osalta.

Tällä hetkellä perhehoito on siis aika suppeassa käytössä. Perhehoitajalaki merkitsee kohennusta nykyiseen säätelemättömään tilanteeseen, todella paljon kohennusta. Mutta se kritiikki, mitä täällä on esitetty, liittyy vain siihen pelkoon, että kunnat muuttavat nykyistä palkkatyönä tapahtuvaa hoivatyötä yleisemminkin perhehoidoksi, koska se on kunnille edullisempaa, eikä siksi, että se olisi hoidettavalle soveliaampaa kuin muu hoitomuoto. Hallituspuolueethan ovat tuoneet lain valmistelun yhteydessä tämän selkeästi esiin. He etsivät toimeksiantosopimuksista laajaan käyttöön tarkoitettua uutta hoitomuotoa. Ellemme ole tarkkoina, näin myös saattaa tapahtua.

Se, että puhutaan dumppauksesta tässä yhteydessä, johtuu tietenkin siitä, että toimeksiantosopimuksen ehdot jäävät selvästi heikommiksi kuin ehdot voisivat olla työsuhteessa. Esimerkiksi otan lomaoikeuden, joka 6 §:n mukaan pahimmillaan on vain yksi arkipäivä kuukaudessa. Myöskin eläketaso tulee jäämään alemmaksi kuin esimerkiksi kunnan muilla työntekijöillä.

Haluan uudestaan korostaa sitä, että elämän olosuhteet pienissä kunnissa voivat olla hyvin erilaiset kuin muualla. Pienissä kunnissa perhehoitajaksi ryhtyvillä, varsinkin työttöminä olleilla naisilla on tuskin suuriakaan tosiasiallisia mahdollisuuksia neuvotella tasapuolisesti toimeksiantonsa yksityiskohdista, siis työnsä muistakaan ehdoista, kunnan edustajien kanssa. Sitä seikkaa uusi laki ei toteuta, että kunnissa nyt lähdettäisiin yhdenmukaiseen käytäntöön perhehoidossa, vaan toimeksiantosopimus lakitekstissä sisältää vain, mistä pitää sopia, mutta ei miten, mihin määrään jnp. Se, mitä sitten asetuksella säädetään, tuskin voinee olla ainakaan viimeisen päälle yksityiskohtiin menevää liioin. Näin ollen aina viimeisessä vaiheessa on kysymys siitä, mitä yksittäinen perhehoitaja pystyy sopimaan toimeksiantajansa kanssa.

Toimeksiantosopimukseen perustuva uuden tyyppinen järjestely poikkeaa siis täysin Suomessa nykyisin toteutetusta järjestelmästä. Olen samaa mieltä kuin ed. Marjatta Stenius-Kaukonen, että oikeampi tai sanotaanko täydentävä näkökulma joka tapauksessa olisi ollut se, että olisi lähdetty etsimään muutoksia työlainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä kiinnittää huomiota vain muutamaan yksityiskohtaan perhehoitajalaissa.

Hallituspuolueet ovat käsittelyn yhteydessä tuoneet esiin, että toimeksiantosopimuksesta odotetaan laajaan käyttöön tarkoitettua uutta hoitomuotoa. Mikäpäs siinä, jos asiat sujuvat hyvin, kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Tämä kuitenkin saattaa olla riskialtis suuntaus sen vuoksi, että hoidon laadunvalvonnasta voi hyvinkin tulla ongelma. Laadunvalvonta ei mielestäni ole sillä hoidettu, että lakitekstiin kirjoitetaan, että kunta vastaa perhehoitajille annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta.

Luettelon asioissa on tähänkin saakka ollut ongelmia erityisesti niissä tapauksissa, joissa esimerkiksi lastensuojelulapsi, huostaanotetettu lapsi, on sijoitettu kotikuntansa ulkopuolelle. Toimeksiantaja näissä tapauksissa on vanha kotikunta, ja kuitenkin käytännön elämänpiiri on siellä Vaasan läänissä muun muassa. Mikä on Vaasan läänissä olevien pienten kuntien intressi ja kyky valmentaa, antaa työnohjausta, koulutusta, myötävaikuttaa käytännön toimin mm. sosiaalipalveluilla niin, että perhehoitaja voi vapautua koulutustilanteisiin? Tämä ei ole niin helppo alue hoitaa.

Kun ajatellaan laajemmasti perhehoitoa, kysyn: Millä voimavaroilla tämä kaikki hoidettaisiin ja varsinkin pienissä kunnissa? Me tiedämme, että kunnat ovat nyt jo pihistäneet sosiaalitoimen voimavaroja ja oleviakin toimintoja.

Uuteen ei näillä näkymin ole suuriakaan varoja. Perhehoitajalain kohdalla se tarkoittaa, että lakitekstiin olisi tullut saada mielestäni maininta siitä, että kunnalla on edellä mainitun tukemisen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuus. Maininta myös jonkinlaisesta vähimmäistasosta tai -määrästä olisi ollut omiaan turvaamaan jonkin vähimmäistason ja yhtenäisemmän laatutason.

Pidän ehdottomasti myös epäkohtana sitä, ettei laki tule antamaan perhehoitajalle itselleen mahdollisuutta irtisanoa toimeksiantosopimusta välittömästi, jos jokin ennalta arvaamaton seikka tai jopa kunnan salaama tieto tulee esille ja on toimeksiantosopimuksen ehtoihin nähden kohtuuton. Laista ilmenee siten suoraan, kumpi osapuoli on alistaja ja kumpi alistettu.

Ottaen huomioon sen, että perhehoitajalakia on odotettu kuin hepo kesää, on nyt todellakin aika kuitenkin ottaa tämä ensiaskel perhehoitajien sosiaaliturvan järjestämisessä. SDP:llä ja vasemmistoliitolla on hallituksen esitykseen kuitenkin muutosesityksiä, jotka on jo kuultukin, ja nämä hyväksymällä voitaisiin jo tässä vaiheessa välttyä hallituksen esitykseen nyt sisältyvistä tai siitä aiheutuvista epäkohdista.

Ed. K e m p p a i n e n : Herra puhemies! Se, että lakiesitys saa tähän aikaan vuorokaudesta ja tähän aikaan eduskunnan istuntokaudesta tällaisen keskustelun aikaan, osoittaa, miten tärkeästä ja toisaalta vaikeasta asiasta oppositiolle on kysymys. On todella vahinko, että asia tulee käsittelyyn budjettikiireiden keskellä ja silloin, kun me itse kukin olemme jo aika väsyneitä emmekä parhaassa kunnossa asiaa käsittelemään. Mutta voi sanoa, että syksyn valiokuntatyössä lakiesitys on ollut oikeastaan ainut valopilkku, jossa me olemme tuomassa jotakin uutta, jotakin sellaista, millä on merkitystä suomalaisen sosiaaliturvan rakentamiseen nimenomaan positiivisessa mielessä.

Lakiesityshän on periaatteeltaan uusi. Se avaa hoitotyölle uusia mahdollisuuksia, mutta on syytä korostaa, että on pitänyt ylittää melkoisia ennakkoluuloja ja lakiesityksen eduskuntaan tulo on saanut vastaansa melkoisen eturyhmäajattelun ja sen on pitänyt se sivuuttaa. Lain kymmenvuotinen valmisteluhistoria kuvaa, miten vaikeaa tällaisen uudistuksen aikaansaaminen on ollut. Ihan viime vaiheisiin asti lakiesityksen valmistelua on hidastettu. Sitä on vastustettu, ja vaikka suoraan ei ole sanottukaan, lain voimaantuloa on yritetty viimeiseen asti estää.

Nyt oppositio puheenvuoroissaan osittain kehuu esitystä mutta toisaalta on asettamassa sellaisia ehtoja ja nostamassa sellaisia uhkakuvia, että jos ne olisi otettu huomioon, ei lain voimaantulo olisi ollenkaan mahdollista. (Vasemmalta: Emme me ole pitkittäneet sen käsittelyä yhtään!) — Ette ole pitkittäneet mutta olette antaneet ymmärtää, että tällaista lainsäädäntöä ei pitäisi tuoda voimaan. (Vasemmalta: Ei pidä paikkaansa!)

Erikoinen piirre on vielä ollut se, että hallituksen alaiset korkeat virkamiehet ovat aktiivisesti asiaa vastustaneet valiokuntatyössä ja vielä sellaisin perustein, jotka eivät ole ehkä heidän toimenkuvansa mukaisia.

On syytä korostaa, että ei tämä hoitomuoto ole uusi. Itse asiassa tällaista hoitotyötä on tehty niin kauan kuin ihmiset ovat olleet olemassa, tuhansia vuosia ja kymmeniä vuosia taaksepäin. (Vasemmalta: Sitäkö ed. Kemppainen haluaakin!) — Emme halua mutta haluamme, että hyvinvointiyhteiskunnassa myös tällainen hoitomuoto, joka tuntuu olevan hyvin haluttu, hyvin inhimillinen sekä hoidettavalle että hoitajille, saadaan käyttöön.

On syytä myös todeta, että lakia ei olisi ilmeisesti saatu aikaan toisenlaisella hallituspohjalla kuin nyt on. Opposition toimesta on esitetty sen verran voimakasta kritiikkiä ja tuotu sellaisia ehtoja, että tämä ei olisi mennyt läpi. Vaikka on tyydytyksellä todettava, että nimenomaan monet sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat esitystä epävirallisesti ja valiokunnan ulkopuolella tukeneet, nimenomaan sosialidemokraateilta on tullut sellaista kritiikkiä, että tätä ei pitäisi saattaa voimaan. (Vasemmalta: Valiokunnassa vai?)

Lakiesityksen läpivienti minusta muistuttaa erittäin hyvin sitä tilannetta, mikä oli kotihoidon tuen läpiviemisessä eduskunnassa vuonna 1986 silloin, kun se lakisääteiseksi tehtiin. Oikeastaan valiokunnassa silloin vain keskustan edustajat kannattivat esityksen läpiviemistä, mutta kun hallituksen pelisäännöt edellyttivät, että se viedään läpi, se tuli voimaan. Käytäntö on näyttänyt, että se toimii erittäin hyvin ja on myös hyvin tarkoituksenmukainen tapa olla osaltaan ratkaisemassa päivähoidon ongelmia.

Hoitomuodon tässä muodossa voimaan tuleminen tarkoittaa sitä, että me olemme käyttämässä hyväksi ihmisissä vielä olevia voimavaroja, joita on, ja nimenomaan halua, että tällaista työtä ollaan valmiita tekemään muualla kuin laitoksissa ja muuten kuin kankeassa virkasuhteessa. Nimenomaan monet asiantuntijoina va-

liokunnassa olleet, jotka tämän hoitomuodon ovat valinneet, ovat korostaneet tätä. Tämä on nyt tapa, jolla lähiyhteisö ja lähiyhteisön vastuu ja ehkä vakaumusvastuu otetaan mukaan sosiaalipolitiikkaan ei suinkaan yksinomaisena vaihtoehtona tai vaihtoehtona millekään muulle vaan niin, että tätä voimavaraa ruvetaan nyt käyttämään hyväksi.

On syytä myös tuoda selvästi ilmi, että lakiesitystähän ovat ajaneet eteenpäin ja nimenomaan tässä muodossa sellaiset henkilöt, jotka itse ovat vapaaehtoisesti valinneet tällaisen hoitomuodon hyvin usein sillä tavalla, että he joko ovat väsyneet laitostyötä tekemään tai ovat nähneet, että on parempiakin tai heidän kannaltaan tyydyttävämpiä ratkaisuja huolimatta siitä, että sosiaaliturvan selvästi tiedetään olevan heikompi kuin virkasuhteessa. (Vasemmalta: Raha tekee tehtävänsä!) — Ei raha tee tehtäväänsä, koska rahalliset edut ovat toisessa hoitomuodossa paremmat.

Mutta minä haluan korostaa sitä väärinkäsitystä, jonka ed. O. Ojalalla esimerkiksi allekirjoittaneen motiiveista kannattaa esitystä: me ajaisimme sitä taloudellisista syistä. Emme aja sitä taloudellisista syistä, mutta pitää katsoa asiaa toisella tavalla. Miksi me jättäisimme käyttämättä tällaisen mahdollisuuden, kun sitä aktiivisesti ajetaan nimenomaan tähän työhön valmiiden ihmisten toimesta ja kun se silloin on yhteiskunnalle halvempaa? Miksi meidän pitäisi se estää? Minusta tämä on juuri se kynnys, joka sosialidemokraattisen sosiaalipolitiikan tiellä on niin, että me saisimme sellaisia uudistuksia, jotka nyky-yhteiskuntaan sopivat ja jotka ovat myös tietysti hyväksikäyttämässä entisiä perinteitä ja ihmisissä olevia voimavaroja. On käytännössä osoitettu, että tällainen käyttämätön tai vajaakäytössä ollut voimavara on jätetty käyttämättä, ja nyt sille tehdään mahdollisuus.

Mitä tulee lain yksityiskohtiin ja erityisesti sen tärkeimpään kohtaan siitä, onko kyseessä työsuhde vai toimeksiantosopimus, on siteerattu työoikeuden professori Kari-Pekka Tiitistä tietysti hieman yksipuolisesti, mutta hän selvästi sanoi, että lain mukaisesti tehdyt sopimukset eivät ole työsopimuksen tapaisia, niin kuin lain 1 § viimeinen momentti sanoo.

Mutta se, minkä ed. Stenius-Kaukonen jätti sanomatta, oli se, että nimenomaan henkilö, joka ei varmasti siinä suhteessa ole asiantuntija eikä omaa sanomisvaltaa, voimakkaimmin esiintyi lakiesitystä vastaan sen takia, että jollakin tavalla riistettäisiin työvoimaa tai tällä jollakin tavalla alennusmyyntiä toteutettaisiin, tai niin kuin on jo sosialidemokraattisten kansanedustajien toimesta tullut sanottua, että tämä on dumppausta. Ei tämä ole, koska kyseessä on vapaaehtoisesti tehty toimeksiantosopimus.

On syytä korostaa, että vaikka ensisijaiset perusteet eivät ole taloudelliset, tämä on yksi tapa ratkaista meidän hyvinvointiyhteiskunnassamme eteen tulevaa lisääntyvää hoidon tarvetta. Taloudellisuus ei ole ensisijainen tavoite, mutta vielä kysyn, miksi me jätämme käyttämättä sellaisen voimavaran, joka on olemassa. Saattaa olla, että se vähitellen häviää, jos sitä ei käytetä, mutta se edelleen on olemassa.

On nähtävissä, että se politiikka, jota keskusjohtoinen sosiaalipolitiikan suunnittelu edustaa tai ainakin on perinteisesti edustanut, että vain laitospaikat olisivat ratkaisu näihin ongelmiin, on tiensä päässä. On oikeastaan aika itsekästä ajattelua, minkä mukaista mielipidettä esimerkiksi vielä hyvin voimakkaasti viisi vuotta sitten esitettiin sosialidemokraattien toimesta lasten päivähoitoasiassa. Mutta ei yksinkertaisesti pelkkiä laitospaikkoja rakentamalla pystytä eteen tulevia ongelmia ratkaisemaan. (Ed. Muttilainen: Molempia tarvitaan!) — Aivan oikein, molempia tarvitaan, mutta miksi te esiinnytte ja toimitte sillä tavalla, että tällaista hoitomuotoa ei saataisi käyntiin?

On vielä syytä korostaa, että tämän lain keskeinen asia on ja se on hyvin tärkeällä sijalla: toimeksiantosopimus ja sen ehdot. Se on kaksipuolinen sopimus. Siinä on paljon yksityiskohtia. Kun toimeksiantosopimuksia tehdään, ei ole syytä ajatella, että nyky-yhteiskunnassa ihmiset olisivat tyhmiä tai tekisivät omalta kannaltaan epätarkoituksenmukaisia ratkaisuja tai että kunnissa olisi jonkinlaiset sosiaalibyrokraattiset kauhukuvatyyppiset ihmiset, jotka ajaisivat väkisin ihmisiä tämän tyyppiseen hoivatyöhön. On syytä korostaa, että toimeksiantosopimus on kaksipuolinen. Se on hyvin säädelty ja valvottu ja sisältää sen lisäksi mahdollisuuden hyvin yksilöllisesti sopia, minkälaisia tukitoimia, koulutusta, rahallisia etuja tarvitaan, jotta tämä toimeksiantosopimus toteutuu.

Herra puhemies! On syytä toivoa, että tämä lakiesitys saadaan pian käyttöön ja sen myönteiset vaikutukset alkavat näkyä.

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kemppainen mainitsi, että on hyvä, että on voimavaroja tällaiseen hoitomuotoon. Korostan tätä hänen sanomaansa. On

hyvä, että on perhehoitajia ja on hoitomuoto, joka ei rajaa hoidettavia iän tai terveydentilan suhteen. Samat inhimilliset tunteet hoidettavan ja hoitajan välillä pätevät, olipa hän lapsi tai vanhus, olipa hän terveydentilaltaan sairas tai terve. (Ed. Laine: Onko tämä vastauspuheenvuoro?)

Toiseksi myös totean ed. Kemppaisen viittauksen kotihoidon tukeen, samoin tästä mainitsi ed. Vehkaoja. Totean, että tämä on perhehoitolain ensimmäinen vaihe. On myös todettava se tosiasia, että ed. Vehkaojan tuomat aloitteet tuotiin valiokuntaan vasta siinä vaiheessa, kun asiantuntijoiden kuuleminen oli lopussa.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jotta eduskunnan asiakirjoihin ei jää väärää tietoa, haluan korjata ed. Kemppaisen esittämän väitteen, että sosialidemokraatit olisivat olleet hylkäämässä tai vastustamassa tätä lakia. Ed. Kemppaisen esittämät väitteet sosialidemokraattisesta sosiaalipolitiikasta ovat hänen omia asenteitaan. Toivon, että voitte tutustua jonakin päivänä sosiaalipoliittiseen ideologiaan ja todeta, miten se on myös käytännössä toteutettu.

Laitoksesta ja laitoshoidosta ei vaihtoehtona tälle lakiesitykselle ole valiokunnassakaan keskusteltu eikä ainakaan tietääkseni sosialidemokraattien taholta ole kertaakaan tuotu sitä vaihtoehtona tälle. Se, että olemme esittäneet, että maksusitoumuspohjalla toimivat perhekodit, joita niitäkään emme tuomitse, päinvastoin, olisi suljettu tästä laista ulos ja niillä olisi oma lainsäädäntö, ei perustu sosialidemokraattiseen ideologiaan, vaan ammattihenkilöiden ja mielestäni aika arvostettujen järjestöjen kuten Lastensuojelun Keskusliiton ja Erityishuoltojärjestöjen liiton Ehjän lausuntoon.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Kemppainen antoi puheenvuorossaan ymmärtää, että oppositio olisi vastustanut lakiesitystä tai viivytellyt sitä tai estänyt jotenkin sen voimaantuloa tai käsittelyä, haluan painokkaasti todeta, että näin ei suinkaan, ed. Kemppainen, ole ollut, ja sen tietää ed. Kemppainen valiokunnasta.

Totta on, että olemme keskustelleet pitkään, olemme esittäneet kritiikkiä, olemme tehneet parannusehdotuksia, siihen, ed. Kemppainen, oppositionkin kansanedustajalla on oikeus, ja katson, että minulla on jopa velvollisuus silloin, kun haluan harjoittaa vastuuntuntoisesti kansanedustajan tehtävääni. Ei pidä todellakaan yrittää antaa väärää todistusta lähimmäisestä, että olisimme olleet tämän lakiesityksen hylkäämisen kannalla. Se ei pidä paikkaansa.

Mitä tulee siihen, että ed. Kemppainen kritisoi asiantuntijoiden esittämiä näkemyksiä, oletan kuitenkin, että asiantuntijoiden täytyy tuoda esiin kaikki ne seikat, joita he katsovat liittyvän kyseessä olevaan lakiesitykseen, kun he ovat valiokunnassa kuultavina. Näin toteaisin myös, että professori Tiitinen, työneuvoston puheenjohtaja, mielestäni teki.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Edustajatoveri Kemppainen sanoi, että tämä asia olisi vaikea oppositiolle ja sosialidemokraateille. Se ei ole vaikea meille, me pidämme sitä hyvänä asiana.

Mutta teidän porvarien pitäisi ymmärtää, että meidän selkäruodossamme on sosiaalihistoria. Suomessa on myyty, siitä ei ole kovin monta vuosikymmentä aikaa, ihmisiä hoidettavaksi vähiten tarjoaville. Periaatteena näissä ihmishuutokaupoissa oli siis se, että myytiin niille, jotka pitivät kaikkein pienimmällä rahalla näitä ihmisiä hoidettavana. Ja hyvin helposti voidaan jatkossakin tähän vedota. Minä en väitä, että tässä olisi tällainen tarkoitus, siis minä en väitä niin. Mutta etukäteen kannattaa keskustella näistä asioista.

Suosittelisin tällaista sosialidemokraattista ideologia, koska suomalaiset ideologit eivät tietenkään ole mitään, tuolta Saksanmaalta: Lafontainen Oskua. Teidän kannattaa tutustua tähän, sitä on myös suomenkielellä. Hän on sosialidemokraatti sivumennen sanoen. Hän lähtee nimenomaan siitä, että kaikki työ, tehdään sitä kotona tai missä tahansa, on ikään kuin palkkatyön piiriin kuuluvaa. Meitä sosialidemokraatteina tietenkin tavattomasti kiinnostaa se asia, että nimenomaan työsuhde turvataan, sosiaaliturva on ja uudelleenkoulutus tulee jne.

Ja mistä tietää, kun tätä rahapulaa ruinataan, että tämä saattaisi joissakin tapauksissa johtaa nimenomaan siihen, että ruvettaisiin vetoamaan, että on niin vähän rahaa, että pitää hoitaa sillä periaatteella, kuka hoitaa halvimmalla. Mehän voimme etukäteen tästä asiasta keskustella.

Ed. M u t t i l a i n e n : Herra puhemies! Ensimmäiseksi totean ed. Kemppaiselle, kun hän esitti, että tätä lakiesitystä on vastustettu ja viivästetty, ettei se todellakaan pidä paikkaansa. Valiokunta on kuullut hyvin paljon asiantunti-

joita, mutta ymmärtääkseni se on ollut yhteinen tahto ja se on ollut varmasti hyväksi tämän asian käsittelyn yhteydessä.

Käsittelyssä oleva lakiehdotus on tärkeä ja tarpeellinen ja kauan odotettu. Siinä on hyviä elementtejä, mutta siinä on myös ongelmia. Molemmista on jo paljon puhuttu, joten keskityn aivan lyhyesti ongelmiin perhehoitajien osalta.

Perhehoitajia koskevan lakiesityksen tarkoituksena on luoda uudenlainen hoitotyöjärjestelmä. Lasten, kehitysvammaisten, vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoitoa järjestetään minimaalisin kustannuksin. Sinänsä hoidon järjestäminen mahdollisimman kodinomaisissa oloissa on oikein ja hyväksyttävää. Se ei vain saisi tapahtua niiden sosiaalisesti hyväntahtoisten ihmisten kustannuksella, jotka hoivatyötä tekevät, eikä luonnollisesti myöskään hoidettavan tai hoidettavien kustannuksella. Lähtökohtana tulee aina olla yksilön tarpeet, oikea ja paras mahdollinen hoitotapa ja -paikka.

Ed. Kemppainen, ei kukaan sosialidemokraateista eikä kukaan opposition edustajista ole esittänyt missään vaiheessa, että laitoshoito olisi ainoa oikea ja paras hoitotapa. Se väite ei todellakaan pidä paikkaansa.

Olisi ollut erittäin tärkeää, että laissa olisi toimeksiantosopimuksen sijasta käytetty perhehoitosopimusta, mutta vielä tärkeämpää olisi se, että laissa olisi selkeästi annettu mahdollisuus toimia perhehoitajana joko työsuhteessa tai toimeksiantosopimuksen pohjalta. Oikea lähtökohta olisi ehdottomasti ollut oikeus valita työsuhteen ja hoitosopimuksen välillä, koska on selkeästi olemassa perusteita molemmille tavoille.

Mikäli perhehoitajalaki hyväksytään esitetyssä muodossa, se merkitsee nykyisen työsopimuksen varaan rakentuvan työoikeudellisen järjestelmän purkamista. Suomessa työn tekeminen jakaantuu nykyisin oikeudellisesti kahtia. Työsuoritus tapahtuu joko työ- tai virkasuhteessa tai yritystoiminnan muodossa. Perhehoitajalakiesitys tuo uudenlaisen oikeudellisen järjestelmän työn tekemistä tarkoittaviin tilanteisiin. Lakiesityksen mukaan perhehoitaja tekisi kodissaan työtä toimeksiantosuhteessa kuntaan tai kuntainliittoon.

Työsopimuslaissa on määritelty työsuhteen tunnusmerkit. Mikäli nämä työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät työn tekemistä tarkoittavissa tosiasiallisissa tilanteissa, on työn tekeminen katsottu työsopimussuhteeseen perustuvaksi. Varmaa on, että perhehuoltajalain hyväksymisen jälkeen käytännössä tulee vaikeita tulkintatilanteita toimeksiantosopimuksen osalta. Toimeksiantosopimukseen ei sovelleta työoikeudellista lainsäädäntöä eikä työehtosopimuslakia. Toimeksiantosopimuksen oikeudellinen luonne on epämääräinen ja sen sopimusoikeudellinen luonne on määrittelemättä.

Arvoisa puhemies! Perhehoitotyöstä maksettavasta palkkiosta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Hoitotyön teettäjällä on velvollisuus järjestää perhehoitajalle yksi vapaa arkipäivä kutakin kalenterikuukautta kohti. Palkkiota vapaapäivältä ei velvoiteta maksamaan, mutta siitä voi sopia toimeksiantosopimuksessa.

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen on erittäin epäoikeudenmukainen perhehoitajan kannalta. Kunnalla tai kuntainliitolla, siis hoitotyön teettäjällä, on oikeus sopimuksen purkamiseen, kun sen sijaan perhehoitajalla on oikeus vain sopimuksen irtisanomiseen kahden kuukauden irtisanomisajalla, vaikka käytännössä tulisikin tukalia ja yllättäviä tilanteita. Tosiasiassa perhehoitaja tulisi olemaan työtä tehdessään täysin rinnastettavissa työsuhteiseen työntekijään, mutta hänen oikeudellinen ja sosiaalinen asemansa olisi selkeästi heikompi.

Sen, että perhehoitaja tekee työtään omassa kodissaan, ei pitäisi tehdä hänen sosiaalista asemaansa muiden työsuhteessa työskentelevien asemasta poikkeavaksi. Työoikeudessa noudatetaan periaatetta, jonka mukaan työntekijän kotona tekemä työ ei jää työsuhteen käsitteen ulkopuolelle yksinomaan työn suorituspaikan perusteella. Tähän saakka samaa periaatetta on noudatettu myös kotona tehtävän hoitotyön osalta.

Arvoisa puhemies! On erittäin todennäköistä, että lain hyväksymisen jälkeen kunnissa ja kuntainliitoissa järjestetään perhehoitoa vain toimeksiantosuhteessa. Uudet avaukset ovat pelottavia. Tehdäänkö perhehoidosta toimeksiantosopimukset vain taloudellisin perustein? Ainakin kuntien edustajat valiokunnissa olivat hyvin ilahtuneita siitä, että toimeksiantosopimukset ovat niin edullisia kunnille, ja sen vuoksi juuri näkymät ovatkin pelottavat.

Lopuksi: Onko todellakin niin, että ihmisten hoitaminen tulee niin kalliiksi, että siitä ei ole varaa maksaa?

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Keskustelussa on useaan kertaan todettu, että on valitettavaa, että tässä yhteydessä ei voitu paran-

taa varsinaisten omaishoitajien asemaa. Ymmärrän hyvin, että nykyinen taloustilanne ei antanut mahdollisuutta tämän asian hoitamiseen, mutta silti haluaisin tämän valiokunnan ponnen tavoin korostaa omaishoitajien aseman parantamisen tarvetta mahdollisimman pikaisesti. Nykytilanteessa hoitovastuuseen suostuvista omaisista otetaan lähes kaikki irti. On erittäin hyvä, että sosialidemokraateillakin on sellainen guru kuin Lafontaine, ja uskon, että ehkä nyt sitten löydämme yhteisymmärryksen kaikenlaisen työn arvostamisesta, myös kotona tehtävän hoitotyön arvostamisesta.

Tämä työ on pikaisesti saatettava eläketurvan piiriin ja hoitotyötä tekevälle omaiselle on annettava oikeus riittävään vapaaseen. Erityisen kipeästi lomitusjärjestelmää ja tukea tarvitsevat kehitysvammaisia hoitavat, jotka tekevät hyvin usein ympärivuorokautista ja vaativaa työtä. Kun vammaisten ja vanhusten hoidossa on pyrkimys lisätä palveluja avohoidon suuntaan, niin mahdollisuus saada lähiomaisen tukea lisää merkittävästi hoitoa tarvitsevan henkilön perusturvallisuutta ja vähentää kuormitettujen yhteiskunnan palvelujen käyttötarvetta. Olen hyvin iloinen siitä, että ministeri on jo käynnistänyt valmistelun tämän tärkeän asian hoitamiseksi.

Ed. Vehkaoja: Herra puhemies! Minä haluan korostaa sitä, että on ollut hallitusosapuolen valinta, etteivät omaishoitajat voineet mahtua tähän lakiin laisinkaan, koska he halusivat venyttää tämän lain soveltamisalan, niin kuin sanottu, laitosmaisiin ratkaisuihin. Tässä on nyt jo kyllin vaikea kokonaisuus hallittavaksi, koska tähän tulee sisälle kovin monenlaista hoitomuotoa ja hoitotapaa.

Täällä on väitetty, että sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat puhuneet laitoshoidosta parempana hoitomuotona kuin perhehoito. Minusta se pitäisi nyt kerta kaikkiaan lopettaa. Lastensuojelussa on toki olemassa kuitenkin tiettyjä poikkeustilanteita, ja ne voin tuoda esille, ettei jää epäselvää. Monet asiantuntijat ovat sitä mieltä, että laitoshoitoa lastensuojelussa tarvitaan esimerkiksi väliajalla, kun joudutaan lapsi siirtämään yhdestä perhesijoituksesta toiseen. Eli sellainen ajatus, että emme tarvitsisi lainkaan minkäänlaisia laitoksia, ei ehkä vielä ole ajankohtainen.

Samassa yhteydessä haluan vielä todeta ed. Kuittiselle, ettei jää väärää käsitystä, että mainitsemani lakialoitteet oli jätetty eduskunnan käsiteltäväksi jo viime toukokuussa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Puisto ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Puiston ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 15)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

24—26 § hyväksytään keskustelutta.

26 a §.

Keskustelu:

Ed. U. Anttila: Herra puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä käsiteltäisiin momenteittain.

Ed. Puisto: Herra puhemies! Kannatan tätä momenteittain käsittelyä.

Ed. O. Ojala: Herra puhemies! Minäkin kyllä kannatan sitä, että pykälä käsiteltäisiin momenteittain, mutta ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin siinä muodossa, kuin se on I vastalauseessa.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Kannatan ed. O. Ojalan tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. O. Ojala ed. Stenius-Kaukosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Pykälä käsitellään momenteittain.

Äänestykset ja päätökset:

26 a §:n 1 momentti.

Mietintö "jaa", ed. O. Ojalan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

26 a §:n 2 momentti.

Mietintö "jaa", ed. O. Ojalan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 68 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 17)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

26 a §:n 3 momentti hyväksytään.

26 a §:n 4 momentti.

Mietintö, jossa ei ole tätä momenttia, "jaa", ed. O. Ojalan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 74 ei-ääntä; poissa 23. (Koneään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Puisto: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksytään I vastalauseen mukaisena.

Ed. O. Ojala: Herra puhemies! Kannatan ed. Puiston ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Puisto ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Puiston ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 19)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2—10 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

kolmannen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

neljännen lakiehdotuksen 3 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

viidennen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotukset laiksi korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta ja eräiksi muiksi opintotukea koskeviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 167
Lakialoitteet n:ot 66 ja 83
Toivomusaloitteet n:ot 688, 719, 730, 738, 745, 748, 749, 772, 793, 795, 870—872, 889, 903, 907, 911, 975 ja 999
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ensinnä ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan II vas-

talauseen mukaiset lakiehdotukset. Mikäli tämä esitykseni ei ole onnekas, tulen ehdottamaan 5 §:ään sen muodon, mikä sille on kirjattu II vastalauseen perusteluissa.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisen jälkeen olen entistä vakuuttuneempi siitä, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmän opintotukialoite n:o 80 on asettamuksiltaan oikea. Se on myös toteuttamiskelpoinen ja realistinen. Sen asteittainen voimaantulo takaisi opiskelijoille mahdollisuuden kokopäiväiseen opiskeluun, siis perustoimeentuloon, jonka opiskelijatkin Suomen tasavallan täysivaltaisina kansalaisina ansaitsisivat.

Aloitteemme mukaisesti opintotukea tulee kehittää niin, että opintoraha asteittaisesti nostetaan täyden kansaneläkkeen perus- ja lisäosan tasolle. Tänä päivänä tuo summa on 2 339 markkaa. Opintotuki voitaisiin tällöin määritellä verolliseksi. Opiskelijatulovähennys merkitsisi kuitenkin sitä, että pelkkä täyden kansaneläkkeen suuruinen opintoraha ei käytännössä olisi verollinen. Menettely on hyväksi havaittu kansaneläkejärjestelmässä. Opintoraha tulisi sitoa myös kansaneläkkeen tavalla indeksiin. Hallituksen tarjoama 1 570 markkaa opintorahana on tietenkin niin alhainen, että sitä ei voisi verolliseksi määrittää.

Pahimpia epäkohtia hallituksen esityksessä opintorahan kattavuuden osalta on se, että suurin osa opiskelijoista jää edelleen korotetun opintorahan ulkopuolelle. Heidän osaltaan sovelletaan voimassa olevia säännöksiä.

Edellä mainitsemiani seikkoja ei sivistysvaliokunta ole ottanut huomioon käsittelyssä olevan lakiesityksen yhteydessä. Olen pahoillani opiskelijoiden puolesta. Hehän parhaiten tietävät, mitä opiskelijan taloudelliset mahdollisuudet merkitsevät sekä elämän että opiskelun onnistumiseksi.

Edellä esittämäni perusteluksi on syytä esittää lyhyesti tietoa Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan parhaillaan valmisteilla olevasta tutkimuksesta. Ylioppilaskunta on päätynyt seuraavaan lopputulokseen: "Näiden tulosten valossa päätoiminen opiskelu ilman työssäkäyntiä näyttäisi olevan mahdollista vasta opintotuen ollessa kansaneläkkeen täyden pohja- ja lisäosan suuruinen." Opiskelijoita pyydettiin tässä tutkimuksessa kertomaan kuukausittaisista menoistaan. Yksinelävien kuukausittaiset menot olivat 3 570 markkaa. Parisuhteessa elävien menot olivat 4 180 markkaa ja perheellisten menot 5 220 markkaa. Nämä luvut ovat keskiarvoja. Luvut osoittavat siis, minkälaisissa summissa pitäisi liikkua, jotta toimeentulo olisi turvattu.

Asiantuntijoiden kuuleminen sivistysvaliokunnassa osoitti, että eräät ministeri Isohookana-Asunmaan lakiesitystä puolustavat perustelut lähetekeskustelussa olivat virheellisiä.

On syytä myös vahvasti peräänkuuluttaa sitä opintotuen kehittämisen aikataulua, jonka ministeri lupasi hallitukselta marraskuun aikana. Joulukuukin alkaa käydä vähiin. Niinpä Suomen ylioppilaskuntien liittokin on peräänkuuluttanut tätä päätöstä. Ministeri pyrki varsin kipakkaan sävyyn lähetekeskustelussa kieltämään aikataulukeskustelun. Olisi ollut hyödyllistä seikkaperäisesti keskustella juuri siitä asiasta, rouva ministeri. Ministeri puolusteli myös opintotuen säätämistä verolliseksi sillä, että käytännössä ei kuitenkaan kunnallisveronkaan osalta veroa opiskelijalle juuri syntyisi. Tämäkään ei pidä yhtä totuuden kanssa. Sivistysvaliokunta kuunteli veroasiantuntijoita, jotka osoittivat, että kaikkien vähennystenkin jälkeen veroa käytännössä syntyy tapauksista riippuen enemmän tai vähemmän kunnallisverotuksen osalta.

Valiokunta selvitti myös opintotuen suhdetta toimeentulotukeen. Varsin keskeinen asia sinänsä. Mitkään säädökset eivät vahvista sitä, että opintotuki perustoimeentulon turvana edellyttäisi markkinakorkoisen lainan ottamista. Eräät asiantuntijat kyllä pyrkivät näin tulkitsemaan, mutta korkeimman hallinto-oikeuden edustaja totesi lopulta, että opiskelijaa ei voi pakottaa ottamaan markkinakorkoista lainaa niin, että hän vasta sen jälkeen olisi oikeutettu toimeentulotukeen. Asiantuntija totesi, että ei Suomessa ketään voi heitteille jättää. Kyllä toimeentulotukea on annettava, jos siihen perusteet on.

Minun mielestäni opintorahan pitäisikin olla sen suuruinen, että se muodostuisi opiskelijalle perustoimeentuloturvaksi, että ei tarvitsisi toimeentulotukea hakea. Toimeentulotuen perusosa muuten on tällä hetkellä noin 1 870 markkaa. Siksi 1 570 markan verollinen opintoraha on liian alhainen toimeentuloon. Jotta kunnissa tulkittaisiin asiaa opiskelijoita ajatellen yhdenvertaisesti, tulemme ehdottamaan lain kolmannessa käsittelyssä asiasta perustelulausumaa, joka kuuluu seuraavasti:

"Valiokunta edellyttää hallituksen määrittelevän toimeentulotuen soveltamismääräykset niin, että toimeentulotuen saamisedellytyksiä arvioitaessa opiskelijatuloon ei laskettaisi markkinakorkoista opintolainaa."

Kansalaiset ovat yhdenvertaiset toimeentulo-

tukiasiakkaana. Minkään muun väestöryhmän osalta ei tällä hetkellä edellytetä, että heidän tulisi hankkia pankista markkinakorkoista lainaa voidakseen kattaa toimeentulonsa ja täyttääkseen huoltovelvollisuutensa.

Arvoisa puhemies! On hyvä asia, että ateriatuki säilyy ainakin ensi vuonna, jos hallituksen päätökseen tällä kerralla rohkenee luottaa. Ydinkysymys on tietenkin se, että ateriatuki säilyisi jatkossakin.

Muilta osin meni kyllä sekä ministeriltä että innokkailta hallituspuolueiden jäseniltä se energia hukkaan, jolla he lähetekeskustelussa esittivät muutostarpeita lakiesitykseen sekä toivoivat valiokunnalta ja eduskunnalta korjauksia. Tietenkin voi sanoa, että toivossa on toki aina mahdollisuuden siemen ja jospa se tästä sitten alkaisi kehittyä.

Kun valiokunta edellytti ensi tilassa päätöstä opintotuen kokonaisuudistuksen kehittämisestä ja aikataulusta, on syytä omalta osaltani todeta, että rahtuakaan en usko siihen, että "ensi tila" olisi lähiaikoina. Siinä määrin heiveröisiä ja haaverialttiita ovat hallituksen ensi tilat ja yleensäkin aikataulut olleet.

Siksi juuri vasemmistoliiton valiokuntaryhmä esitti eilen valiokunnassa, että nämä päätökset tulee tehdä viimeistään vuoden 93 budjetin yhteydessä. Eduskunta voisi vieläkin ryhdistäytyä ja edellyttää hallitukselta huoltajalisän säilyttämistä, näin alhaisen opintorahan verottomuutta tai esimerkiksi keinotekoisen ikärajan, siis tuon 20 ikävuoden, poistamista korkeakouluopiskelijoiden osalta ja opintorahan sitomista kansaneläkeindeksiin. Mutta eipä taida voimaa löytyä tältä eduskunnalta!

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä eräs mielenkiintoinen asia. Valiokunta nimittäin edellyttää mietinnössään pikaisen selvityksen tekemistä opintotuen maksatuksen siirtämisestä Kansaneläkelaitokseen. Eilisistä puheista huomasin, että ministeri Isohookana-Asunmaa onkin todennut, että opetusministeriössä on tällä viikolla asetettu työryhmä tekemään selvitystyötä ja vielä sosiaali- ja terveysministeriössäkin on työryhmä tutkimassa yhden luukun periaatetta. On siis hyvä, että näitä työryhmiä on nyt olemassa. Mutta minkälainen selitys ja perustelu löytyy sille, että tätä lakia valmisteltaessa ei ole otettu huomioon kaikkia niitä monia monia päätöksiä, joita eri tahoilla on tehty siitä, että opintotuki todella siirrettäisiin Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi? Nimittäin näitä päätöksiä on tehty mm. seuraavia:

Sivistysvaliokunta on katsonut 29.3.90 yksimielisesti tämän asian olevan paikallaan, valtiovarainvaliokunta 16.10.90. Sosiaalivaliokunta on lausunnossaan 9.10.90 käsitellyt asiaa. Selvitysmies Kurrin raportissa 29.11.90 on todettu tämä asia. Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat katsoneet yksimielisesti yleiskokouksessaan 22.8.91, että näin pitäisi tehdä, siis siirtää opintotuki Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Ja vielä hallitusohjelmassakin on viittaus ja vihjaus tähän asiaan. Kuinka siis yleensä voi olla mahdollista, että täällä on nyt käsittelyssä sellainen lakiesitys, jota varten ei ole lainkaan tällaista selvitystyötä tehty? Sitä ihmettelen. Samalla kysyn vielä tämän opetusministeriössä nyt perustetun työryhmän kokoonpanoa: Ovatko tässä työryhmässä nyt kaikki ne asiantuntijatahot mukana, jotka tietenkin tarvitaan tämän asian selvittelyyn, eli onko mm. Kansaneläkelaitos mukana siinä työryhmässä?

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Eilen täällä eduskunnassa oli ensimmäinen käsittely tästä hallituksen esityksestä opintotukilaiksi, jonka yhteydessä käytin varsinaisen puheenvuoroni, joten en aio käyttää nyt pitkää puheenvuoroa.

Puheenvuorossani otan esille ed. Antti Kalliomäen lakialoitteen n:o 66 opintotuen kokonaisuudistukseksi. Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi opintotukilaki, joka eroaa useissa kohdin hallituksen lakiesityksistä. Aloite sisältää mm. ehdotuksen opintorahan ja valtiontakauksen määräytymisperusteista. Uudistusesitykseen sisältyvät myös keskiasteen opiskelijat. Lisäksi aloitteessa esitetään opintotukea saavien opiskelijoiden ikärajan alentamista 18 vuoteen.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan, että ed. Kalliomäen ym. lakialoitteeseen n:o 66 sisältyvä lakiehdotus otetaan käsittelyn pohjaksi.

Samalla totean, että yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen tekemään I vastalauseeseen sisältyvän muutosesityksen 5 §:n kohdalla.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Kannatan ed. Tykkyläisen tekemää ehdotusta.

Todella kävimme tästä opintotukilaista jo verrattain pitkän keskustelun päivä sitten, ja sen vuoksi katson myös omalta kohdaltani, ettei ole tarkoitus nyt tänä sydänyön hetkenä hehkuttaa tämän asian tiimoilta kovin laajalti. Haluan nyt kuitenkin todeta meidän sosialide-

mokraattien kannalta muutaman olennaisen näkökohdan.

Ensinnäkin meidän eduskuntaryhmämme antamassaan vastauksessa pääministeri Esko Aholle 24.10. kuluvaa vuotta totesi seuraavaa: "Eduskuntaryhmämme edellyttää, että opintotukiuudistus toteutetaan sosialidemokraattien lakialoitteeseen kirjattujen periaatteiden mukaisesti tai tässä tilanteessa ei luovuta korkeakouluopiskelijoiden ateriatuesta ja huoltajakorotuksesta eikä opintotukea laiteta veronalaiseksi."

Tilanne on ajautumassa siihen, että ateriatuki on nyt sosialidemokraattien myötävaikutuksella saatu tähän opintotukiuudistukseen. Se on tärkeä ja merkittävä saavutus. Kuten aiemmin olen todennut, epäilen, olisiko ateriatuki toteutunut ilman sosialidemokraattien voimakasta vaatimusta ja sen muutoksen aikaansaamista sitten hallituspuolueiden välisissä neuvotteluissa.

Mutta emme ole onnistuneet saamaan huoltajalisää takaisin, emme ikärajan alentamista emmekä myöskään verottomuutta, joka opintorahan ollessa suhteellisen matalalla tasolla olisi ollut aivan välttämätön.

Kun katselin asiantuntijakäsittelyn yhteydessä saatuja lausuntoja, niin mielenkiintoisena kuriositeettina saanen lukea myös valtion nuorisoneuvoston antaman kannanoton juuri verotuskysymyksestä: "Hallituksen esitys sisältää myös opintorahan muuttamisen veronalaiseksi tuloksi korkeakouluopiskelijoiden osalta. Tämä on periaatteessa oikean suuntainen esitys, mutta tuen taso huomioon ottaen veronalaisuus ei tässä vaiheessa ole perusteltua. Nuorisoneuvosto esittää veronalaisuuden osalta uudistuksen teknistä siirtämistä tai erillisen vähennysjärjestelmän luomista, jotta opintorahan nettoarvo ei laske." Ymmärrän hyvin, että edustajatoveri Maria-Kaisa Aulaa harmittaa kovin se, että asia ei toteutunut siinä muodossa kuin nuorisoneuvoston puheenjohtaja allekirjoituksellaan varmaan olisi toivonut.

Senpä vuoksi sosialidemokraattiset valtiovarainvaliokunnan jäsenet ovat omassa, nimenomaan tätä asiaa koskevassa vastalauseessaan myös kajonneet siihen ja vaativat, että opintorahaa ei tulisi verottaa. Me olisimme nähneet, että 44 miljoonaa markkaa, joka nyt on menossa ensi vuonna kunnille, olisi ollut tässä tilanteessa juuri oikea vastaantulo opiskelijoille, joilla nyt monien kohdalla kuitenkin opintouudistuksen taso jää verrattain matalaksi.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kun olen viime aikoina seurannut tämän kaikkien aikojen suurimman opintotukiuudistuksen kehittymistä ja siihen liittyviä neuvotteluja, niin jo eilen totesin, että mieleeni on tullut vanha hyvä elokuva "Vain muutaman dollarin tähden" tai ikimuistettava Veikko Lavin "Väärä vitonen". Ainoa asia, niin kuin ed. Gustafsson totesi, minkä sosialidemokraatit ovat neuvotteluissaan saaneet, on ateriatukeen se vitonen, joka hallituksen esityksestä poistettiin nykykäytäntöön verrattuna.

Tämä vitonenkin on tietysti merkittävä asia erityisesti terveydellisistä syistä sikäli, että se ohjaa opiskelijoita oikean suuntaiseen ruokailuun, ainakin yhteen lämpimään ruokaan päivässä. Muutenhan ateriointi menisi makkaran puremiseksi tai kebabin syömiseksi turkkilaisessa ravintolassa, ja se ei tietysti vastaa edes kunnon lihakeittoa.

Kuitenkin on lähinnä huvittavaa se, että ilmeisesti sosialidemokraatit ovat myyneet 5 markalla aikamoisen määrän opposition selkärankaa neuvotteluissa hallituksen kanssa, erityisesti siitäkin syystä, että sikäli kuin olen kuullut, hallitus oli jo päättänyt aikaisemmin, että se palauttaa tämän vitosen opiskelijoille. Toisin sanoen sosialidemokraatit menivät täydellisesti retkuun, ja sillä vitosella myivät mitä myivät köyhän kansan selkänahasta neuvotteluissa. Sehän on näkynyt lehdissä, kun on niistä luettu. (Ed. Gustafsson: Taitaa olla SMP:n tietotoimiston uutisia!) — En minä pitäisi nyt, ed. Gustafsson, kovin suurta meteliä. Tämä on aivan selvää. Se oli vitosen kauppa, minkä te teitte ja myitte varmaan paljon enemmän kuin tuolla vitosella. Mutta se siitä.

Herra puhemies! Minä puhuisin vielä muutamalla sanalla opintotukiuudistuksesta, kun väitetään, että se on niin maata kaatava ja antaa opiskelijoille niin paljon. Jos pannaan kaksi vaakakuppia ja toiseen niistä laitetaan opintorahan korottaminen kulloisellakin verolla vähennettynä ja toiseen kuppiin taas esimerkiksi 50 000 markan velasta kuukausittain maksettava korko siltä osin kuin se kasvaa markkinakokoisena, niin kuka hyvänsä pystyy laskemaan lyijykynällä, että ne ovat suunnilleen saman arvoiset. Kummassakin vaakakupissa on sama paino: toisessa saman verran etua, toisessa saman verran haittaa. Toisin sanoen kun tuo vitonen nyt on saatu takaisin, ollaan periaatteessa korkeakouluopiskelijoiden kohdalla täsmälleen samassa tilanteessa, mistä lähdettiin. Kuitenkin voitai-

siin, nyt en lähde sitä tekemään, etsiä vielä huononnuksia, muita selviä huononnuksia tästä hallituksen esityksestä, joka vie opintotukiuudistuksen selvästi miinuksen puolelle. Siitä ei päästä mihinkään. Puhutaan 310 miljoonasta markasta. Kyllä, jos lasketaan se, mitä opintoraha bruttomääräisesti nousee, eikä oteta lainkaan huomioon sitä, mitä puhuin olevan toisessa vaakakupissa. Silloin voi tällä tavalla olla. Mutta näin on marjat, sanoi marjastaja, huonosti tässä hommassa on käynyt myöskin sosialidemokraateille. Huono kauppa vitosella.

Herra puhemies! Me emme ole tehneet omaa esitystä, niitä on aivan riittävästi liikkeellä. Me lähdemme tässä tapauksessa, herra puhemies, tukemaan vasemmistoliiton ehdotusta. Se on tietyllä tavalla porrastettu ehdotus, joka tähtää siihen tavoitteeseen, mitä myös keskusta on mainostanut suurena vaihtoehtonaan ja perusturvauudistuksena: toisin sanoen kansaneläkeläisen tasoon viety opiskeluturva. Ehdotushan johtaa siihen portaittain. Tähän on pyritty, ja tälle me annamme tukemme.

Ed. Jouppila: Arvoisa herra puhemies! Eduskunta on useissa yhteyksissä vaatinut opintotukijärjestelmän kehittämistä. Opintotukiuudistusta ovat myös odottaneet luonnollisesti opiskelijat. Asia on ollut nykyisten hallituspuolueiden vaatimuksena, ja opintotukiuudistuksen toteutuminen on korjattu myös hallitusohjelmaan.

Minusta on hyvin positiivinen ja hyvä asia, että vaikka taloudellinen tilanne Suomessa on se mikä se on, valtiontalouden lamasta huolimatta nyt on saatu jalka oven väliin ja aloitettua opintotukiuudistus, kiitos meidän opetusministerimme tekemän hyvän työn budjettiriihessä, jossa tämä asia päätettiin pistää alulle.

Uudistuksessa on hyvää se, että on lähdetty muuttamaan periaatetta, joka nykyjärjestelmässä on ollut epäkohta: Opintotuki on ollut liian lainapainotteinen, ja velkataakka opiskelijan valmistuessa on ollut suuri. Toisaalta opintotuki kaiken kaikkiaankaan ei ole kattanut opiskelijan toimeentuloa niin, että olisi täysipainoiseen opiskeluun pystytty. Niinpä opiskeluajat ovat pidentyneet opiskelijoiden työssäkäynnin takia.

Uudistuksessa tavoite, että opintorahan osuus tuessa nousee, on hyvä. Huolimatta ed. Aittoniemen äskeisistä puheista se nousee niin, että parannus on todella opiskelijoiden kannalta mielestäni hyvin huomattava. Ajatellaan 640 markan nykyistä opintorahaa kontra 1 570 markkaa, mikä opiskelijoille tulee, huolimatta siitä, että se menee veronalaiseksi. Koska valtionveroraja on niin korkea, vero todellisuudessa ei kuitenkaan vie tätä rahaa, kuten ed. Aittoniemi väitti, miinukselle tai edes nollatasolle. Mielestäni ja myös asiantuntijoiden mielestä plussan puolelle opiskelijoiden puolella päästään.

Joka tapauksessa tiedämme, että tässä on pettymyksiä. Kaikki johtuu siitä, että valtion taloudellinen tilanne on se mikä on. Mutta paremmat päivät varmasti koittavat ja uskon, että hallituksella, kuten meillä kaikilla, on vilpitön pyrkimys saada kokonaisuudistus siinä muodossa kuin selvitysmies Kurri on asian esittänyt jatkossa joskus mahdolliseksi. Senpä takia valiokuntakin on edellyttänyt, että hallitus huolehtisi opintotukijärjestelmän kokonaisuudistuksen jatkotoimenpiteistä ja päättäisi aikataulustakin ensi tilassa.

Epäkohta on myös se, että uudistus koskee vain korkeakouluopiskelijoita. Mutta me kaikki ymmärrämme, että sen ulottaminen keskiasteen opiskelijoihin tässä talouspoliittisessa tilanteessa ja lamassa ei ole mahdollista. Myös tästä on esitetty toivomus valiokunnan mietinnössä, että jatkossa voitaisiin toteuttaa myös keskiasteen opiskelijoiden tuen uudistus, kunhan talous siihen antaa myöten.

Arvostelua on esitetty myös siitä, kuten jo tiedämme edellisistä puheista valiokunnassa, että veronalaisuutta ei tässä vaiheessa olisi pitänyt toteuttaa, koska rahan määrä ei vielä ole sitä osuutta perustoimeentulosta, mitä esimerkiksi Kurrin selvityksessä on esitetty. Valiokunta kuitenkin katsoo, että joka tapauksessa se linja on oikea, että kaikki sosiaaliset edut olisivat periaatteessa veronalaisia. Katsommekin, että jatkossa opintotuen verollisuus tulisi toteuttaa siten kuin kansaneläkkeiden verotus toteutetaan.

Myös ikärajasta on esitetty arvostelua, ja varmasti onkin ihan mielekästä, että kun opintotukijärjestelmää kehitetään, niin ikärajaa voidaan alentaa 18 ikävuoteen.

Opintolainen korosta ja sen muuttumisesta markkinakorkoiseksi valiokunta on myös kantanut huolta. On hyvin vaikea arvioida tässä tilanteessa, mikä tämä opintolainojen korkotaso on, ja sen vuoksi valiokunta "edellyttääkin hallituksen huolehtivan siitä, että markkinakorkoisen opintolainan korkotasoa seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin, jotta opiskelijan velkaantuminen ei kohtuuttomasti lisääntyisi korkotason noustessa".

Tässä yhteydessä haluan ed. Astalalle huomauttaa toimeentulotuesta ja sen maksattamisen periaatteista, joita vasemmiston ja varsinkin vasemmistoliiton taholta monessa yhteydessä asiantuntijoilta perättiin. Minulle ja sivistysvaliokuntaryhmämme jäsenille tuli selväksi asiantuntijoitten lausunnoista, että opintotuki on katsottava kokonaisuudeksi, johon kuuluvat opintoraha ja opintolaina. Se on edellytyksenä, ja jos se ei ole riittävä, sen jälkeen vasta voidaan harkita toimeentulotuen saantia. Onhan aivan selvää, että jos tässä olisi muunlaiset ehdot, niin opintotukiuudistus romuttuisi.

Huoltajakorotuksen poistamisesta: Luonnollisesti on ollut erittäin positiivista, että meillä on suosittu opiskelijalapsiperheitä. Se on väestöpoliittisesti ja perhepoliittisesti oikeasuuntaista. Mutta nyt kuitenkin on katsottu, että opiskelijaperheittenkin perhepoliittinen tuki tulisi hoitaa siten kuin muillakin vastaavassa iässä olevilla lapsiperheillä eikä erityisjärjestelmien kautta. Tässä vaiheessahan on lisätty näitä perhepoliittisia etuuksia. Kuitenkin valiokunta on tästäkin asiasta kantanut huolta ja katsoo, että siirtymävaiheessa saattaa huoltajakorotuksen poistumisesta aiheuttaa lapsiperheille ongelmia. Sen vuoksi valiokunta on edellyttänyt hallituksen huolehtivan siitä, että opintorahan huoltajakorotuksen poistamisen vaikutuksia opiskelijalapsiperheiden toimeentuloon seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi.

Me olemme myös kiinnittäneet tässä sivistysvaliokunnan mietinnössä huomiota siihen, kuten jo aikaisemmin useissa yhteyksissä on todettu, että opintotuenkin maksatus olisi todennäköisesti mielekkäämpää siirtää Kelalle. Niinpä valiokunta tässäkin mietinnössä edellyttää, että hallitus pikaisesti ryhtyisi selvittämään, miten opintotuen hallinnoinnin siirtäminen Kansaneläkelaitokselle tulisi hoitaa, ja oli ilahduttavaa kuulla, että ministeri Isohookana-Asunmaa on jo ryhtynyt toimenpiteisiin tämän homman toteuttamiseksi.

Eniten opintotukiuudistuksessa, ihme kyllä minun mielestäni, herätti arvostelua ateriatuen poistaminen. Mutta hallituspuolueitten eduskuntaryhmien neuvotteluissa ja nimenomaan hallituspuolueitten sivistysvaliokuntajäsenten voimakkaan painostuksen takia sovittiin tämä asia palautettavaksi. Minusta on hyvä, että myös SDP ja vasemmistoliitto ja muut kaikki olemme olleet tästä yhtä mieltä, ja mielestäni nyt ei kannata kiistellä, kenelle kunnia kuuluu. Se on pääasia, että saatiin tämä parannus aikaan opintotukiuudistusesityksessä, että saatoimme palauttaa ateriatuen opiskelijoille, koska tämä on nimenomaan terveyspoliittisesti hyvin tärkeä ja näkisin, että miesopiskelijoitten kannalta tärkeä, joilla tuo ruuanlaittotaito ei varmasti ole niin hyvä kuin tytöillä. Tämä ei ole kumminkaan mikään epätasa-arvokysymys nyt tässä vaiheessa.

Joka tapauksessa minä sivistysvaliokunnan puheenjohtajana voin todeta, että tämä käsittely oli meille monessa mielessä tuskallista sen takia, että tiesimme taloudellisen tilanteen ja toki olisimme halunneet, niin kuin tiedän, että hallitus ja ministerit halusivat, parempaa tulosta opiskelijoitten kannalta. Mutta tämä on, kuten todettu, erittäin hyvä ensiaskel, ja tästä on hyvä viedä uudistusta eteenpäin sitten, kun kansantalous ja valtion taloudellinen tilanne antaa siihen mahdollisuuksia.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutama kommentti.

Ensinnäkin jalan oven väliin saaminen, josta puheenjohtaja Jouppila aloitti. Se jalka oli kyllä ihan pakkokin saada sinne oven väliin, sillä rahalaitokset ovat romuttamassa nykyisen opintotukijärjestelmän, että pakko oli.

Sitten opintorahan nouseminen, jonka ed. Jouppila totesi merkittäväksi. Onhan se merkittävää nykyiseen verrattuna, mutta siinä yhteydessä mainitsitte vain sen, että tähän liittyy negatiivinen seikka, veronalaisuus. Ette siinä yhteydessä lainkaan kertonut, että lainat tulevat markkinakorkoisiksi, ikäraja korkeakouluopiskelijoille on 20 vuotta, huoltajalisä poistuu ja yleensäkin tämä koskettaa vain korkeakouluopiskelijoita.

Sitten teidän käsityksenne verollisuudesta on kyllä hieman myöhäsyntyinen. Hyvä, että syntyy myöhemminkin oikeita ajatuksia siitä, että opiskelijatulovähennystä pitäisi käyttää opintorahaan. Mutta teidän käsityksenne mukaan tässä lakiesityksessä esitetään yksioikoisesti, että tästä tulee verollista.

Lopuksi toimeentulotuki. Minä olen juuri yrittänyt kertoa, ed. Jouppila, teille, että tämä johtaa opintotukiuudistuksen romuttumiseen. Ja kun väitätte, että valiokunnassa ei olisi esitetty sen kaltaista ajatusta, jonka minä toin esiin, olette väärässä, sillä korkeimman hallinto-oikeuden hallintoneuvos Sakari Sippola sanoi nimenomaan, että Suomenmaassa kukaan ei voi pakottaa ottamaan markkinakorkoista lainaa, ja

kun ei voi pakottaa, niin jos on oikeutettu toimeentulotukeen, sen tulee saamaan.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Me olemme moneen kertaan aikaisemmin tässä salissa esittäneet toiveemme opintotuen kehittämisestä, ja tätä luetteloa on tarpeetonta toistaa. Olemme nyt käsittelemässä opintotukiuudistusta, joka ei tietysti toteuta kaikki toiveita, mutta on silti hyvin selkeä ja tuntuva edistysaskel opiskelijoiden perusturvan kehittämisessä. Todella toivoisin, että me tässä taloudellisessa tilanteessa voisimme yhdessä arvostaa sitä, että suurista talousvaikeuksista huolimatta juuri opiskelijoiden tukea on haluttu kehittää ja että siihen saatiin varsin sitkeiden ponnistelujen tuloksena neuvoteltua vielä opiskelijoiden itsensä kovasti arvostama parannus eli ateriatuki, joka kansanterveydellisistä syistä on myös hyvin tärkeä. Tämä reilun 30 miljoonan markan lisäys tässä tilanteessa oli työvoitto ja merkittävä saavutus.

Esitys osoittaa joka tapauksessa selkeästi, että opiskelijoiden ja opiskelun tukeminen on näissäkin olosuhteissa hallituksen painopistealue, ja näin tietysti pitää ollakin. Siksi uudistustyötä on myös jatkettava niiden suuntaviivojen mukaisesti, jotka valiokunnan mietintöön on kirjattu.

Jatkossa pidän erityisen tärkeänä opintorahan verollisuuskohtelun järjestämistä kansaneläkkeitten verotusta vastaavalla tavalla, myös opintorahan sitomista jatkossa kansaneläkkeen täyteen määrään Kurrin mietinnön mukaisesti, jolloin markkamäärää tarkistettaisiin elinkustannusten muutoksia vastaavasti.

Samoin tietysti on totta, että 20 vuoden ikäraja on keinotekoinen ja sen peruste on ainoastaan tämä taloustilanne, joka ei anna enempää liikkumavaraa.

Mutta on joka tapauksessa oikein aloittaa uudistus korkeakouluopiskelijoista, niin kuin on aloitettu.

Valiokunta on mietintöönsä kirjannut tärkeitä ponsia, joissa hallituksen edellytetään tarkasti seuraavan esimerkiksi markkinakorkoisen opintolainan korkotasoa. Näin on tietysti toimittava ja ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoitten aseman parantamiseksi.

Ed. Jouppila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Astalalle haluan todeta vielä toimeentulotuesta ja sen suhteesta opintotukeen, että meillä varmasti on valikoiva ymmärtäminen asiantuntijoita kuultaessa aina sen mukaan, mitä haluamme asiantuntijoiden lausunnoista itse kukin ymmärtää. Myönnän kyllä, että korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntija totesi lopuksi kysymysten jälkeen, että näin on, että ketään ei heitteille Suomessa voida jättää. Mutta monissa muissa asiantuntijapuheenvuoroissa on hyvin selvästi todettu, että opintotuki on kokonaisuus, johon kuuluu raha ja laina. Ne molemmat ovat edellytys, ennen kuin toimeentulotuen saa. Näinhän on tälläkin hetkellä, eikä markkinakorkoisuus sitä muuta. Nimenomaan teidän taholtannehan kysyttiin, onko tässä eroa, kun tämä on nykyisin korkotuettu ja kun korkotuki jää pois ja se muuttuu markkinakorkoiseksi. Ymmärsin, että asiantuntijat katsoivat, että tässä ei ole eroa. Kyllähän on aivan selvä, että jos näin ei olisi, silloin jäätäisiin opintorahan varaan ja mentäisiin toimeentulotuen hakemiseen, ja tämähän ei ole suinkaan tarkoitus.

Ed. Räty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtajalle vastaisin, että ruokailuedun saaminen ei ole mikään uudistus. Sehän on normaali asia, joka laissa on ollut aikanaan mukana, joka nyt palautettiin normaalille tasolle.

Toinen asia, jota ihmettelen suunnattomasti, on se, että hallituspuolueen taholta tuodaan esille kaikki puutteet ja sanotaan, että pyritään tekemään ja tätä uudistusta viedään eteenpäin. Ihmettelen, miksi sitä ei nyt toteuteta, kun meillä on siihen täysi mahdollisuus. Miksi vain puhutaan ikään kuin tulevaisuudesta, kun kerran tiedetään, mitkä ne ongelmat ovat, ja jätetään kuitenkin tekemättä? Se on jotenkin aivan nurinkurista.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Opintotukiuudistuksen tarve on ollut ilmeinen jo useita vuosia, myös yleisesti tunnustettu. Eduskunnassa viimeksi uudistamisen tarve käsiteltiin koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä viime syksynä. Vanha lainapainotteinen opintotukisysteemi on viime vuosina tukenut etupäässä pankkeja. Kun korot ovat nousseet, opiskelijan omavastuu koroista on kasvanut, ja valtion menot ovat lisääntyneet kasvavan korkotuen muodossa. Lisäksi vanha systeemi, niin kuin on todettu, on pidentänyt opintoaikoja, kun opiskelijat velkataakkaa välttääkseen ovat käyneet opintojen ohella töissä.

Opintotukiuudistuksen idea on yksinkertai-

nen eli siirtää ne rahat, joilla aikaisemmin pankkeja korkotuen muodossa tuettiin, suoraan opiskelijoille opintorahaksi. Hallituksen esitys ei kuitenkaan tätä ideaa toteuta. Esitys on torso ja tynkä verrattuna opintotukiselvitysmies Kurrin malliin ja opetusministeriön johtoryhmän esitykseen.

Ensinnäkin se jakaa opiskelijat hyvin selkeästi vuohiin ja lampaisiin. Opintotukiuudistus koskee vain korkeakoulussa opiskelevia ja uusia sellaisia, ja heitä on 1/3 opiskelijoista. En tiedä, onko oikein vai väärin, mistä tämä opintotukiuudistus aloitetaan. Kuitenkin se aloitettiin pienimmästä ryhmästä, ja se on tietysti silkka rahakysymys. Keskiasteen opiskelijoita opistoissa ja ammattikouluissa on kaksi kertaa enemmän, ja heidän opintotukensa tarve on ainakin yhtä suuri.

Koko laaja keskiasteen opiskelijoiden kenttä on jätetty tässä sanoisinko mopen osalle. Vanhamuotoinen opintoraha muistaakseni nousee heillä 15 markkaa opiskelijaa kohden. Kun otetaan huomioon, että keskiasteella opiskelijat joutuvat ensi vuonna useimmissa opistoissa ja ammattikouluissa maksamaan matkakustannuksia alle kymmenen kilometrin matkoista, se on jo monta sataa markkaa kuussa, jos ollaan lähellä tätä kymmentä kilometriä. Miten tällä tavalla keskiasteen opiskelijoita voidaan kohdella? Heillä ei ole edes mahdollisuutta juurikaan käydä työssä opiskelun ohella, koska opiskelu on koulumuotoisempaa kuin korkeakouluissa.

Hallituspuolueen edustajat sivistysvaliokunnassa eivät halunneet edes määritellä aikaa, milloin keskiasteen opiskelijat tulee saada uuden opintotukisysteemin piiriin. Sosialidemokraattien vaatimus oli selkeä: Kahden vuoden kuluessa myös keskiaste kokonaisuudessaan on saatava mukaan. "Ensi tilassa" on hyvin epämääräinen käsite, johon äänestyksen jälkeen hallituspuolueiden tuella sivistysvaliokunnan mietinnössä päädyttiin.

Eivät korkeakouluopiskelijatkaan samanarvoisia ole, kun uusi opintotukijärjestelmä tulee voimaan. On jako uusiin opiskelijoihin ja vanhoihin opiskelijoihin, joilla siis säilyy entinen systeemi. Uudet saavat korotettua opintorahaa. Sitten on ikärajasysteemi, jota on aika vaikea ymmärtää. Eli 20-vuotiaat vasta saavat täyttä korotettua opintorahaa ja 18-vuotiaat vain osaa siitä. Sitten jaotellaan vielä yksinäiset ja perheelliset erikseen. Perheelliset menettävät huoltajakorotuksen, joka aikaisemmassa opintotuessa oli. Sen lisäksi vielä kotona asuvat ja muut erikseen. Eli on aika tarkkaan kyllä jaoteltu myös korkeakouluopiskelijoiden joukko tässä opintotukiuudistuksessa.

Meidän sosialidemokraattien mielestä on selkeätä sillä tavalla, että kaikki yli 18-vuotiaat keskiasteella tai korkeakoulussa opiskelevat olisivat oikeutettuja tähän opintorahaan. Vastalauseessamme ehdotamme äsken mainittujen epäkohtien korjausta.

Vielä haluaisin erityisesti puuttua opintolainojen tulevaan markkinakorkoisuuteen. Kun opiskelijat joutuvat ottamaan opintorahan pienuuden takia markkinakorkoista opintolainaa, he ovat samalla tavalla pankkien liekanarussa kuin tähänkin asti. Ei ole selkeästi selvitetty sitä, millaisia mahdollisuuksia valtion opintorahasto loisi sille, että opiskelijat voisivat saada pitkäaikaista opintolainaa, joka olisi markkinakorkoa alemmalla korolla. Näin opiskelijat vapautuisivat pankkien liekanarusta. Opintorahaston tutkimisen on eduskunta yksimielisesti koulutuspoliittisessa selonteossa todennut, mutta tällaista tutkintaa ei ole eduskunnalle esitetty.

Arvoisa puhemies! Opintotukiuudistus on tarpeellinen. On jo todettu, että vanha järjestelmä on romuttunut. Sitä ei itse asiassa ole olemassa, kun pankeista on vaikea saada opintolainaa ja korot ovat nousseet ja tuntuvat pysyvän korkealla. Opiskelijat jäisivät tyhjän päälle, jos opintotukea ei uudistettaisi. Lisäksi kysymys on periaatteellinen. Opintotuen tulee olla sellainen, että se mahdollistaa täysipäiväisen opiskelun. Hallituksen esitys ei sitä tee, ei edes korkeakouluopiskelijoille, jotka nyt ovat armoitettujen joukossa.

Erityisesti meille sivistysvaliokunnan demarijäsenille oli pettymys se, että hallituspuolueiden edustajat eivät saaneet neuvotelluksi hallituksen kanssa verotusasiaa niin, että opintoraha olisi siirtymävaiheessa voinut olla verotonta tuloa. Siitä valiokunnassa paljon puhuttiin ja odotukset olivat korkealla. Tämä verohan menee kunnille ja hajoaa opiskelijan kotipaikan mukaan pieninä palasina eri kuntiin. Ei se olisi tuottanut valtiolle mitään. Se olisi voitu toteuttaa, mutta halua ei löytynyt. Samaten ikärajan tasoittaminen olisi ollut pieni kustannus korkeakouluopiskelijoiden sisällä. Niin edes korkeakouluopiskelijat olisivat jo ensi vaiheessa olleet samanarvoisia.

Arvoisa puhemies! Haluan lopuksi painottaa opintotuen uudistamisen kiireellisiä jatkotoimia. Me olemme selkeästi vaatineet kahden vuoden kuluessa kaikki opiskelijat samanarvoisiksi.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asiassa näyttää olevan ristiin tukemisen paikka. Kun keskusta oli oppositiossa viime kaudella ja sosialidemokraatit kokoomuksen kanssa yrittivät saada opintotukiuudistusta aikaan ja se oli jo mennäkin viimeisessä budjetissa mutta jäi kuitenkin jalkakin pois ovenraosta, niin nyt onkin asema toisin päin.

Mutta sosialidemokraatit hallituksessa ollessaan lisäsivät valtion menoja lähes 100 miljardia markkaa ja velkaa valtiolle 20 miljardia markkaa. Mitä te sillä teitte? Monenlaisia yhteiskuntapoliittisia uudistuksia tehtiin, ja nyt siteeraan ed. Hacklinia: "jakaa nuoret vuohiin ja lampaisiin". Te jaoitte erään uudistuksen, joka koski opiskelijoita, niin että niistä armoitetuista aikuisihmisistä, joilla on jo ammatti ja työ, tästä hyväosaisten päästä, aloitettiin opintotukiuudistus eli aikuisopintojärjestelmä luotiin tähän maahan.

En kiistä, ettei se ole tärkeä, mutta nyt, jos taloustilanne on se mikä on ja todennäköisesti pitkään on se mikä on, voimavaroja joudutaan kohdentamaan eri tavalla ja katsomaan myös prioriteettijärjestystä. Mahtaakohan sosialidemokraateilta löytyä edelleen halua ajaa ammattijärjestöjen sisällä uudelleenkohdentamista niin, että myös sakkilaiset ja lukiolaiset ja muut keskiasteen opiskelijat pääsevät tähän mukaan ja korkeakouluopiskelijat, henkilöt, joilla ei ole mitään palkkatuloa ja ovat ihan alta toimeentulominimin?

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa puhemies! Ehkä tässä yhteydessä kannattaa vielä kerran muutamalla sanalla todeta se, minkä takia hallitus päätyi tämäntapaiseen lakiesitykseen, jota olemme juuri käsittelemässä.

Ensiksikin ed. Räty ihmetteli kovasti sitä, minkä takia ei kerralla panna kaikkea kuntoon. Kysymys on todellakin taloudellisesti niin suuresta uudistuksesta, kun ottaa huomioon, että tulee tavallaan kaksi järjestelmää yhtä aikaa, kun vanha järjestelmäkin vie vielä kovin paljon rahaa ja uusi järjestelmä tulee päällekkäin muutaman vuoden aikana, että valtiontalous ei kerta kaikkiaan anna tällaiseen myöten.

Jos opintotukiuudistus olisi aloitettu nyt sillä tavalla kuten on toivottu eli kokonaisuudessaan, se olisi tuonut jo reilusti yli 2 miljardiin saman verran lisää, ja sellaista summaa ei tässä vaiheessa mistään löytynyt, kun yleensä kaikilta tahoilta nyt pyritään päinvastoin ottamaan hiukan etuuksia pois.

Ei ole sitten sattuma se eikä myöskään yksin rahakysymys se, että hallitus päätyi opintotukiuudistuksen aloittamaan nimenomaan korkeakouluopiskelijoista. Ed. Renko jo viittasi siihen, että aikuisopiskelu on varsin kohtuullisesti tuettu ja itse asiassa tämänkin muutoksen jälkeen, joka kyseisessä lakiesityksessä on sisälle kirjoitettu, yksi maailman parhaita aivan varmasti.

Toisaalta keskiasteen opiskelijoiden etuna korkeakouluopiskelijoihin verrattuna on se, että heillä on tällä hetkellä varsin kohtuullinen opintososiaalinen lainsäädäntö, joka antaa todellista opintotukea, joskin opintososiaalisen lainsäädännön kautta, mutta se on opintotukeen rinnastettavaa tukea, joka sitä kautta tulee. Sieltä tulee matkoihin, vaikka matkakorvauksista on hiukan nipistetty. Sieltä tulee ruokaan, oppimateriaaliin, asumiseen jne. Lisäksi keskiasteen opiskelijat ovat opintotukilain piirissä. Kun on aivan yleisesti ollut tiedossa se, että korkeakouluopiskelijoiden asema on erittäin hankala, oli aivan luontevaa, että korkeakouluopiskelijoista päädyttiin aloittamaan. Siihen oli kaikki perusteet, ja varmasti tämä oli opiskelijoita ajatellen oikeudenmukainen ja hyvin perusteltu valinta.

Nyt on esiintynyt sekä eilisessä keskustelussa että tänään ehkä epähuomiossa hiukan epämääräistä käsitystä siitä, miten vanha ja uusi järjestelmä toimivat. Tarkoitushan on ja näin tulee tapahtumaan, että kaikki ne opiskelijat, jotka nyt ovat opintotukilain piirissä, siis korkeakouluopiskelijat, tulevat saamaan sille lainalle, jonka ovat tähän saakka ottaneet, valtion korkotuen loppuun asti, eli meille jää aikamoinen velvoite tätä kautta maksettavaksi, joka näkyy myös budjetissa. Mutta sen sijaan ensi lukuvuoden alusta kaikki korkeakouluopiskelijat siirtyvät uuteen järjestelmään, siis ensi lukuvuoden alusta vanha järjestelmä ei enää ole voimassa.

Eilisessä keskustelussa joissakin puheenvuoroissa olisi toivottu, että sekä vanha että uusi järjestelmä olisi jätetty voimaan. Tätä ei oikeastaan kukaan asiantuntijoista eikä mikään taho, ei myöskään SYL, halunnut, vaan SYLkin halusi ehdottomasti hylätä vanhan järjestelmän ja siirtyä uuteen. Tämä oli aivan selkeä SYLin käsitys, kun heidän kanssaan kahteen otteeseen budjettiriihen jälkeen virallisesti keskustelimme. Kaksi rinnakkaista järjestelmää korkeakouluopiskelijoiden kohdalla olisi monestakin syystä myös ollut ihan käytännössä aika hankala ja sillä tavalla huono vaihtoehto, mutta onneksi sitä ei myöskään haluttu.

Mutta sen sijaan minä haluan korostaa sitä,

että pitäisimme mielessä, kuinka ne lainat, jotka nyt on otettu, ovat edelleen korkotuettuja tulevaisuudessa loppuun saakka. Tässä myöskin pankit ovat antaneet lupauksensa ja ovat sitoutuneet huolehtimaan vastuustaan, kunnes uusi järjestelmä on kaikilta osin voimassa.

Aikatauluun haluan vielä sanoa sen, että kun lähetekeskustelussa, mihin ed. Astala kiinnitti huomiota, toivoin, että olisimme voineet jo marraskuussa hallituksessa päättää opintotukiuudistuksen jatkosta, näin ei ole kuitenkaan käynyt lähinnä siitä syystä, että tupotaistelu ja devalvaatiokysymykset ym. ovat vieneet hallitukselta niin paljon aikaa, että tällaista kts-neuvottelua ei ole järjestetty, se on toistuvasti siirtynyt. Kuten eilen illalla totesin, on tarkoitus, että helmikuussa tällainen hallituksen sisäinen keskustelu ja neuvonpito olisi ja siinä yhteydessä ratkaistaisiin sitten, millä tavalla vuoden 93 budjetissa opintotukiuudistusta voitaisiin toteuttaa.

Olen vakuuttunut siitä, että hallitus joka vuosi budjetissaan tulee etenemään, oli hallitus sitten minkälainen tahansa. Tämä uudistus on nyt lähtenyt liikkeelle, ja sitä ei voida jättää kesken. Se on saatava läpi, ja toivon sille mahdollisimman laajaa tukea. Minusta tämän asian eteenpäinvieminen on meidän kaikkien yhteinen asia riippumatta siitä, kuka kulloinkin tällä paikalla on ja vastuuta kantaa.

Tulevaisuutta ja Suomen kansakunnan hyvinvointia ajatellen on ehdottoman välttämätöntä, että meillä opiskelijat kykenevät päätoimisesti opiskelemaan sen ajan, mikä heille on tarpeellista ja välttämätöntä.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministerin puheenvuoron jälkeen ei ole paljon lisättävää, mutta sen voi todeta, että ed. Hacklin niin kuin muutkin opposition edustajat ovat innolla olleet lisäämässä opintotukeen kaikkea hyvää ja kaunista sillä vapaudella, jonka opposition jäsenyys antaa, kun ei tarvitse kantaa vastuuta taloudesta. Hyvin tiedämme, että esimerkiksi keskiasteen uudistus maksaisi 1,8 miljardia markkaa. Nykyisessä taloustilanteessa se ei valitettavasti todellakaan ole mahdollista.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroni liittyy ed. Rengon puheenvuoroon. Hän totesi, että viime kaudella ei opiskelijoiden opintotukeen saatu tarpeeksi edistystä, sen sijaan keskityttiin aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja aikuiskoulutustuen luomiseen. Minusta siinä ei ole mitään häpeämistä. Viime kaudella aikuiskoulutuksen kehittäminen ja aikuisopintotuen luominen oli painopistealue ja silloin luotiin aikuisopintojärjestelmä ja aikuisopintotuki.

Nyt, kun taloudellinen tilanne on muuttunut, minä ajattelen sillä tavalla, että on siunauksellista, että se huomattiin luoda. Ajatelkaa työttömiä, 300 000 työtöntä! Aikuiskoulutus ja sen tuki ovat hyvin oleellinen asia, että lamasta selvitään, eli siinä mielessä en tätä kritiikkiä ota vastaan.

Muistamme ed. Rengon kanssa yhdessä, miten nuorisoasteen opintotukiuudistus oli paljon esillä ja siihen valmistauduttiin ja se oli tulossa, ja nyt se on sitten edelleenkin tulossa. Jos vielä totean hyvästä ja kauniista, totean ainakin yhden asian, joka ei olisi maksanut mitään, eli sen, että uusi opintoraha olisi voinut olla verotonta siirtymävaiheessa.

Me sosialidemokraatit kannamme vastuuta. Emmehän me ainakaan opiskelijoiden osalta äänestä esitystä yli vaalien ja myös tyydymme siihen, että kahden vuoden kuluessa keskiasteen opiskelijat tulisivat tähän mukaan.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri lopetti äsken puheenvuoronsa sellaiseen yhteistyöhakuiseen tunnelmaan, että yhteistoiminnassa kehittäisimme opintotukea. Ed. Tellervo Renko, jonka puheenvuoroon vastauspuheenvuoron pyysin, ei osoittanut kyllä puheenvuorossaan lainkaan tätä yhteistyöhakuisuutta eikä sovinnollisuutta. Sitä suuresti ihmettelen, kun ed. Renko on sentään merkittävä koulutusasiantuntija.

Hän antoi aivan oikein tunnustusta aikuisopintotuen kehittämisestä sosialidemokraateille. Sosialidemokraatit ottavat mielellään tämän tunnustuksen vastaan. Me emme varmasti olleet väärällä asialla, kun painotimme juuri aikuisopintotuen kehittämistä. Tänään näemme, mikä merkitys sillä on.

Mutta mikä on sitten se harmillinen puoli tässä. Nyt keskusta heikentää aikuisopintotukea, joka saatiin jo varsin merkittävälle ja turvalliselle tasolle. Ed. Rengolle on myös kaikesta huolimatta sanottava yhteistyöhakuiset terveiset, kun puhumme opintotuen verollisuudesta. Tulo- ja varallisuusverolakia olemme olleet yhdessä valmistelemassa valtiovarainvaliokunnan verojaostossa ja olen havainnut, että ed. Rengolla on hyvin paljon mielenkiintoa siihen, että opintotukea ei vielä ensi vuonna verotettaisi.

Toivon ja myös ministeri on aikanaan painottanut tätä, että opintotukea ei vielä pidä saattaa verolliseksi. Toivon, että näissä pyrkimyksissä voitaisiin vielä onnistua ennen joulua.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa puolusteli keskeneräistä uudistusta sillä, että nyt on valtiontalous niin huonossa kunnossa, että se ei anna myöten. Totean, että kyllähän tietysti tilanne on näin, mutta kysymys myös on arvokysymyksistä, joita voidaan panna pikkuisen eri järjestykseen, ja nyt tämä arvojärjestys ei ole tälle antanut sitä painoarvoa, mitä se olisi minusta tarvinnut.

Mielestäni kaikkein epäoikeudenmukaisin kohta, mikä tässä nyt jäi korjaamatta, on nimenomaan se, että hallituksen esitys saattaa todella hyvin eriarvoiseen asemaan korkeakouluopiskelijat ja keskiasteen opiskelijat. Tässä kohdassa olisin todella toivonut jonkin näköistä liikahdusta hallituspuolueilta, koska kuitenkin sivistysvaliokunnassakin paljolti oltiin tästä kohdasta yksimielisiä.

Toinen kohta ministerin puheessa oli se, että te uskoitte kovasti pankkien sitoumuksiin. Valitettavasti minä en ole näin optimistinen. Minä en todella usko siihen, että nämä pankkien sitoumukset ovat opiskelijoille niin kovin hyviä ja pysyviä. Ainakaan tähän mennessä näyttöä siitä ei ole ollut. Näin ollen minusta olisi nopeasti kehitettävä valtion opintotukirahasto, josta opiskelijoille voitaisiin antaa lainaa kohtuullisin kustannuksin.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojalalle haluaisin vastata, ettei jälleen syntyisi väärinkäsityksiä, että nykyinen opintotukilaki ja korkotuki on nimenomaan toiminut. Se toimii sillä tavalla, kuten oletan ed. Ojalan tietävän, että huhtikuun — toukokuun vaihteessa tehdään valtioneuvoston ja pankkien kanssa sopimus siitä, miten korko muotoutuu. Tämä on lakisääteinen menettely, ja näin on tähän saakka menetelty joitakin yksittäisiä tapauksia lukuun ottamatta. Nämä yksittäistapaukset on joka ikistä tapausta myöten pantu järjestykseen, koska niin ei pitäisi olla, että korkotuki annettaisiin toisin perustein. Tässä tullaan toteuttamaan myös aika tiukkaa seurantaa, ja aivan varmasti tämä puoli ei aiheuta ongelmia tulevaisuudessa. Opintotukipuolella on monia muitakin ongelmia.

Arvojärjestykseen haluaisin sanoa aivan lyhyesti sen, että — kuten arvelen ed. Ojalan senkin tietävän — valtionhallinnossa on siirrytty ns. tulosbudjetointiin ja kehysbudjetointiin, joka merkitsee sitä, että kullakin ministerin hallinnonalalla on oma kehyksensä, ja tämän kehyksen sisällä opetusministeriössä on aivan selvänä painopistealueena opintotuki. On käynyt niin, että eräiltä alueilta mm. koulutuspuolelta on jouduttu ottamaan säästöjä, mutta opintotukeen on sitten saatu kaikki se lisä, mikä ylipäänsä opetusministeriön hallinnonalalle on ollut mahdollista ensi vuodeksi saada.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri totesi puheenvuorossaan, että tämä lakiesitys mahdollistaisi korkeakouluopiskelijoiden päätoimisen opiskelun. Tähän varmasti pyritään, ja tämä on varmasti erittäin hyvä tavoite. Haluaisin kiinnittää huomiota tämän lakiesityksen siihen kohtaan, jossa todetaan, että yhden perustutkinnon suorittamiseen opintotukea myönnettäisiin kuitenkin 55 kuukaudeksi.

Haluaisin todeta, että tämä on kyllä siinä mielessä aika mielenkiintoinen aika, että meillä korkeakouluopiskelijoiden perustutkinnon suorittaminen edelleenkin vie keskimäärin 6—7 vuotta, mikä on tietysti epäkohta ja siitä pitää pyrkiä pois. Epäilen kuitenkin, että tätä kautta tapahtuvalla toiminnalla ei päästä perustutkintojen lyhentämiseen.

Sitten haluaisin kysyä, mitä tehdään niiden perustutkintojen kohdalla, joissa jo asetuksella määritelty perustutkintojen suorittamisaika on 6 vuotta lääkäreillä, 5,5 vuotta eläinlääkäreillä, 5 vuotta hammaslääkäreillä jne. Katkaistaanko heiltä opintotuki?

Minusta tähän pitäisi kytkeä opetusministeriössä, vaikka toki tiedänkin, että te ette ole se ministeri, joka vastaa korkeakoulututkintojen kehittämisestä, korkeakoulututkintojen todellinen suorittamisaika ja todelliset lyhentämis- ja tehostamistoimenpiteet. Muuten tämä jää erittäin huonoksi kohdaksi tässä laissa.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Hacklinin puheenvuoron jälkeen. Minä ymmärrän, että tämä on erittäin kipeä kysymys kaikille meille, jotka nuoria ajattelemme, että tämä asia on hoitamatta, olipa hallitus minkä värinen tahansa. Mutta kuta enemmän tähän paneutuu, täytyy todeta, että ministeri Liikanen teki semmoiset tupot aikuisopiskelun osalta, että ne ovat maail-

man huippuluokkaa. (Ed. Gustafsson: Kaikki, mitä demarit tekevät, on maailman huippuluokkaa!) Joka toisin väittää, on väärässä.

Niistä pöytäkirjoista, jos niitä yleensä käsiin saa, kyllä löytyy semmoisia löysiä perusteita, jotka mahdollistavat myös taloudellisen tiukkuuden aikana rahavirtojen menon semmoiseen koulutukseen, jossa se ei välttämättä ole juuri tällä hetkellä tarpeellisin. On aivan eri asia työttömyyskoulutus tämmöisessä tilanteessa ja se, mihin se halutaan yhteiskuntapoliittisesti suunnata. (Ed. Gustafsson: Saako esimerkkejä?)

Minä kritisoin tätä, että jos on rahasta pula, niin sen kohdentamisessa pitää myös kyetä uudelleenarviointiin. Mutta nyt on niin monen lukon takana aikuisopintotuen uudelleenarviointi suhteessa nuorisoikäluokkiin, että minä en usko, että me siinä onnistumme. Minä vain toivon, että Suomi rikastuu nopeasti ja me talousremontin saamme aikaan, yhdessä oppositio ja hallituspuolueet, koska sieltä ehkä löytyy nopeampi tie myös nostaa nämä nuorisoikäluokat suhteessa samalle tasolle, jolla huippuluokan aikuisopintotuet tällä hetkellä ovat. Toki sielläkin on sisäisesti vielä parantamisen varaa. En sitä kiistä. Mutta siellä on myös vuotoja.

Ed. M ä k e l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Isohookana-Asunmaa puhui opintotukiuudistuksesta, hän näki tämän kovin valoisana ja hyvänä uudistuksena. Itse olen sitä mieltä, että tämä uudistus sisältää paljon epäkohtia, ja niitä on tuotu täällä monessa puheenvuorossa esiin.

En voi ymmärtää sitä, että opiskelijoita eriarvoistetaan keskenään. Mielestäni se valinta, joka tässä on tehty, eli että uudistus on aloitettu korkeakouluopiskelijoista ja ministeri vielä sanoi, että se on oikeudenmukainen ja oikea valinta, ei mielestäni sitä ole. Eivät myöskään korkeakouluopiskelijat itse ole olleet sitä mieltä, vaan kirjeissä ja kannanotoissa, joita edustajille on lähetetty, korkeakouluopiskelijat ovat nimenomaan pahoitelleet sitä, että keskiasteen oppilaitoksissa olevat on jätetty uudistuksen ulkopuolelle, ja se on koettu epäkohtana ja epäoikeudenmukaisena. Ilmeisesti korkeakouluopiskelijat olisivat olleet mieluusti valmiita jakamaan niukkuutta kaikkien kesken, jos jotain pitää jakaa, eivätkä he olisi halunneet, että vain he ovat etuoikeutetussa asemassa.

Sen lisäksi tämä laki todella tekee keskenään eriarvoisia opiskelijoita. Ne ikärajat, jotka tässä ovat, ovat keinotekoisia, eikä niihin ole mitään perusteita. Enkä myöskään ymmärrä sitä, että tämä uudistus nähtäisiin jotenkin sellaisena, että korkeakouluopiskelijat voivat mahdollistaa kokopäivätoimisen opiskelun tämän uudistuksen turvin. Ei verollinen opintoraha siihen anna mahdollisuuksia eikä opiskelijoiden taloudellinen tilanne ole huomattavasti muuttunut.

Ed. H a c k l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli oikein mukana kuulla, että sosiaalidemokraattien aikaansaama aikuisopintotukiuudistus on näin maan mainio, että se on jopa maailman paras.

Haluan nyt vain todeta, että se ed. Rengon mainitsema kohdentaminen on jo aloitettu. Aikuisopintotukeahan on ryhdytty murtamaan ja aikuisopintotuen perusosaa korkeakouluopiskelijoilta ollaan pois viemässä.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa herra puhemies! Aivan ensimmäiseksi reippaalle ed. Rädylle haluan todeta, että kaikkien tiedossa ovat kyllä nämä ongelmat, jotka sisältyvät tämänhetkiseen esitykseen opintotukilainsäädännöstä, mutta jos me kaikki ongelmat, jotka tiedossa ovat, haluaisimme tällä istumalla näillä valtiopäivillä ratkaista, eipä taitaisi valtion tulo- ja menoarvion loppusummakaan siihen riittää.

Hallituksen esitys opintotukilainsäädännön uudistamiseksi on tärkeä askel oikeaan suuntaan opintotuen kehittämiseksi. Askel on pitkin matkaa hieman haparoinutkin, mutta uudistusta kohtaan osoitettu kritiikki ei mielestäni ole täysin oikeutettua.

Nämä esitykset ovat hyvin lähellä opetusministeriön asettaman selvitysmiehen Eero Kurrin ehdotusta. Opintorahan määrä on tässä esityksessä 1 636 markan asemesta 1 570 markkaa, opintolainan määrä on 1 170 markan asemesta 1 200 markkaa. Tuen taso ei ole sidottu kansaneläkkeeseen tai muuhun perusturvaan, ja esimerkiksi markkinakorkoiset lainat sisältyivät tuohonkin esitykseen.

Nyt olemme siirtämässä opintotuen painopistettä lainoituksesta suoraan tukeen. Tällä kertaa emme vielä pysty katkaisemaan korkeakouluopiskelijoiden velkaantumista, mutta voimme sitä vähentää. Kuuden vuoden ja yhden kuukauden opiskeluajalla kokonaisvelkaantuminen on uudessa järjestelmässä laskettu 62 000 markaksi korkoineen. Nykyisessä järjestelmässä samassa ajassa summaa kertyy 104 000 markkaa. Nämä on laskettu 12 prosentin korkotasolla.

On arvioitu, että riittävään perusturvaan ylle-

tään 770 markan lainalla. Toki tietysti täytyy itsenikin rehellisyyden nimissä kysyä, kuka elää 2 340 markalla kuukaudessa, vaikka saisi asumistukea, kun joutuu syömään, matkustamaan ja ostamaan opiskelumateriaalinsa. Mutta silti en vaadi esimerkiksi korkosubvention palauttamista, koska minusta linja on oikea, ei makseta pankeille, vaan opiskelijoille. Enkä myöskään rehellisyyden nimissä voi vaatia lisää rahaa opintorahaan budjettiin, koska sitä rahaa en pysty mistään löytämään.

Velvollisuutemme kuitenkin on tehdä parhaamme korkotason laskemiseksi. Ei auta enää kiistely ja riitely, vaan meidän on yhdessä tehtävä, huom. yhdessä, sellaista talouspolitiikkaa, jolla pystymme vakauttamaan ja laskemaan markkinakorkoisia lainoja opiskelijoiden parhaaksi.

Meillä ei myöskään nyt ole vaihtoehtoja esimerkiksi siirtää uudistusta odottamaan parempia aikoja, koska pankit eivät myönnä kaikille opiskelijoille lainoja enää ensi lukuvuonna entisen lainajärjestelmän puitteissa.

Keskiasteella opintotuki säilyy entisenä tavanomaisin tasotarkistuksin. Huononnuksia ei tapahdu. Heillä on mahdollisuus saada lainaa entisin ehdoin. Tuntuu välillä tosin aika hullunkuriselta se, että keskiasteen opiskelijat haluavat mukaan tähän joidenkin mielestä torsoonkin uudistukseen ja sen sijaan korkeakouluopiskelijat, jos saisivat vanhaa korkotuettua lainaa, haluaisivat palata takaisin tässä hetkessä vanhaan malliin.

On mielestäni aivan oikein valittu, että uudistus aloitetaan korkeakouluopiskelijoista. Korkeakouluopiskelijoilla on pisimmät opiskeluajat ja näin myös kertyvä laina on korkeampi kuin keskiasteen opiskelijoilla. Omasta mielestäni kuitenkin keskiaste on saatava mukaan vuonna 93, ja mielestäni sivistysvaliokunnan mietinnössä mainittu sana "pikaisesti" tarkoittaa vuotta 93. Ikäraja 20 vuoteen on säädetty valtiontaloudellisin perustein. Omasta mielestänikään siinä ei ole mitään järkeä. Sehän maksaisi ensi vuonna valtiolle vain 9 miljoonaa markkaa. Sen vuoksi kokoomus tuleekin opintotukilainsäädännön kolmannessa käsittelyssä esittämään pontta, että tämä keinotekoinen ikärajan asettelu poistettaisiin. (Ed. Vähänäkki: Onko johto samaa mieltä?) — Kyllä, johto on samaa mieltä.

Ateriatuen säilyttämisestä on, kiitos myös opposition, kolmen suuren neuvotteluissa sovittu, ja olen iloinen siitä erityisesti sen takia, että hallituspuolueiden nuoret ovat tehneet sen eteen hyvin paljon töitä omissa ryhmissään. (Ed. Puisto: Demarit sen saivat aikaan!) — Minä jo kiitin demareita, voin kiittää nyt toisen kerran teitä siitä, että tulette tukemaan meidän hallituspuolueiden nuorten ponnisteluja. — Toki täytyy sanoa, että itselläni on ollut jossakin vaiheessa väärä tieto. Tänä päivänäkin saan sellaisia kommentteja, että hyvin suuri osa opiskelijoista edelleenkin haluaisi ateriatuen sijaan valita sen paikan, missä itse ruokailevat. Toki nyt heillä se mahdollisuus on, koska emme joudu ilmeisestikään pudottamaan opintorahan suuruutta, ja tämä mahdollisuus tulee nyt. On oikea mahdollisuus, että ei joudu syömään vain yhdessä paikassa.

Toki ongelmia jää edelleen eduskunnassa ratkaistavaksi. Tulo- ja varallisuusverolain yhteydessä esitetään, että opintoraha olisi verotettavaa tuloa. Valtionverotuksessa verotettavan tulon alaraja on vuoden 91 verotuksessa 40 000 markkaa. Jos opiskelija saa lukuvuoden yhdeksältä kuukaudelta täyden opintorahan eli 14 130 mk, ei ongelmaa synny, voi olla kolme kuukautta töissä ilman, että verotettavan tulon alaraja ylittyy. Myös kohtuullinen osa-aikatyöskentely on valtionverotuksen puitteissa mahdollinen. Mutta ongelmana on kunnallisverotus. Kunnallisveron perusvähennyksen määrä vuoden 91 verotuksessa on 8 800 markkaa. Tämän ylittävältä osalta on opiskelijoidenkin esityksien mukaan kunnallisveroa maksettava. Yhdeksältä kuukaudelta täyden opintorahan saavan opiskelijan on maksettava kunnallisveroa 5 330 markasta sekä kaikesta ansaitsemastaan työtulosta. Aikaisemmin tämän perusvähennyksen on voinut tehdä ansiotuloon, nyt opintorahaan. Ensi vuonna tämä tosin ei ole ongelma, koska opintotukiuudistus käynnistyy vasta 1.7.

Viimeistään vuonna 93 on tämäkin asia ratkaistava esimerkiksi tekemällä kunnallisveroon perusvähennyksen ylittävän osan kattava opiskelijavähennys. Toki toivon, että eduskunnassakin voitaisiin vielä neuvotella ja löytää ratkaisu jo ensi vuoden kohdalle verotukseen, koska mielestäni verotuksessa on kyse myös hallituksen uskottavuudesta. Hallitusohjelmaneuvottelujen pöytäkirjan liitemuistiossa, jonka sitovuus on sama kuin hallitusohjelman, todetaan, että opintorahan verollisuus on mahdollista toteuttaa kansaneläkkeiden verotusta vastaavalla tavalla rakenneuudistuksen siirtymäkauden jälkeen. Tämän paperin ovat nimikirjaimillaan vahvistaneet mm. sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski ja ympäristöministeri Sirpa Pie-

tikäinen. Mitä tämä sitten tarkoittaa käytännössä? Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijaa ei opintotuesta saisi verottaa siirtymäkaudella eikä myöskään kesäaikana ansaittu tulo saisi olla veronalaista.

Ongelmaksi tämän tekee myös se, että korkeakouluopiskelijat harvoin asuvat niissä kunnissa, joihin kunnallisveroa maksavat. He eivät saa palveluita siitä kunnasta, jossa opiskelevat, eivät ehdi tai voi matkustaa niihin kuntiin, joihin veroa maksavat, ja usein eivät myöskään muuta takaisin sille paikkakunnalle, jossa opiskeluaikanaan ovat kirjoilla. He useimmiten kirjautuvat opiskelupaikkakunnalle opintojen päätyttyä. Siksi opiskelijoiden kotipaikkaoikeuteen olisi pikaisesti saatava lakiin muutos.

Huoltajakorotuksesta luopuminen on puhuttanut hyvin paljon myös hallituspuolueissa. Tämä huoltajakorotuksen poistuminen rokottaa ennen kaikkea nuoria lapsiperheitä. Sitä on perusteltu sillä, että lapsilisät ovat nousseet 1.10. 20 prosentilla, mutta tietysti herää kysymys, riittäkö tämä perusteeksi huoltajakorotuksen poistamiselle, koska lapsilisät nousivat kaikille ja kuilu opiskelijaperheiden ja työssä käyvien perheiden välillä kasvaa silti. Tavoitteena on nyt ollut siis vetää raja sosiaalipolitiikan ja opintotuen välille. Tietysti ihan hyvä ja kunnioitettava tavoite, mutta pelkään, että siinä ei onnistuta. Sydämestäni toivon, että perheelliset opiskelijat eivät nyt joutuisi sosiaalitoimen asiakkaiksi, ja sen vuoksi pidän erittäin tärkeänä valiokunnan ponsilauselmaa, jossa valiokunta mietinnössään edellyttää perheellisten opiskelijoiden aseman seuraamista, ja jos se oleellisesti heikentyy, siihen välittömästi puuttumista.

Mielestäni hallituksen on myös hyvin pikaisesti esitettävä jatko opintotukiuudistukselle ennen kaikkea keskiasteen osalta, ja mielestäni hallituksen olisi tuotava eduskuntaan koulutuspoliittinen selonteko, joka käsittelisi myös ammattikorkeakouluja ja nuorisoasteen koulutusta. Edellinen eduskunta on käsitellyt edellisen hallituksen antaman koulutuspoliittisen selonteon, mutta nyt ovat olleet vaalit välissä, meillä on uusi eduskunta ja uusi hallitus.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! En halua enää toistaa niitä näkökohtia, joita on tullut omissa puheenvuoroissani esille lain lähetekeskustelussa, eilen käydyssä keskustelussa ja aikaisemmissa puheenvuoroissa. Otan esille muutaman pääkohdan opintotukilaista.

Minusta näyttää siltä, että eduskuntakeskustelussa usein suuret linjat tahtovat hämärtyä yksityiskohtien alle. Niin näyttää käyvän myös tämän lain kohdalla. Jos katsotaan eduskunnankin aikaisempia kannanottoja ja ponsia, tämä lakihan on aivan selvä odotettu edistysaskel. Eduskunta toivoi esimerkiksi vuonna 1986, että opintorahan osuus opintotuesta pitäisi nostaa 50 prosenttiin. Nyt käsiteltävänä olevan lain tuloksena korkeakouluopiskelijoiden opintoraha on 67 prosenttia opintotuesta, jos se lasketaan kansaneläkkeen täyden perus- ja lisäosan tasolta. Kyllä kai tämä väistämättä on parannus, jos sitä verrataan eduskunnan aikaisempiin toivomuksiin.

Lain hyväksymisestä seuraa, että korkeakouluopiskelijoiden velkaantuminen vähenee. Myös opiskelujen jälkeinen takaisinmaksurasitus vähenee ja myös opintotukeen liittynyt muu holhous vähenee, koska tarveharkinta, joka on liittynyt vanhempien tuloihin ja varallisuuteen, poistuu hyvin suurelta osalta opiskelijoita, ja toisaalta opintorahan käyttö tulee kuukausikohtaiseksi eli opiskelija voi kuukausittain ilmoittaa, minkä kuukausien kohdalla hän haluaa opintorahaa ja opintolainaa käyttää ja minkä kuukausien kohdalla hän esimerkiksi haluaa rahoittaa elämisensä ansiotyöllä, jolloin nämä ovat selvästi parannuksia.

Tietysti, kuten on tullut esille, taloustilanne vaikutti siihen, että myös tämän lain kohdalla tuli eteen monia pettymyksiä. Toisaalta vaatimukset siitä, että määrärahoja pitäisi lisätä, ja puheet siitä, että korkotaso on liian korkea, ovat tietyllä tavalla keskenään ristiriitaisia. Jos opintotukilakiin haluttuja määrärahojen lisäyksiä rahoitetaan valtion velanotolla, kuten yleensä tehdään, niin otettiin velka sitten kotimaasta tai ulkomailta, se johtaa vääjäämättä korkotason nousuun kotimaassa. Tämä on korkotason alhaallapitämistavoitteen kannalta ristiriitainen kysymys.

Tärkeimpiä asioita, joita mielestäni jatkossa on opintotuessa edistettävä, on tietysti se, että keskiaste tulisi tämän uudistuksen piiriin. Toinen tärkeä periaate, joka jää laista puuttumaan, on se, että opintoraha tulee sitoa kansaneläkeindeksiin.

Lähetekeskustelussa tuli esille monia pienempiä parannuksia korkeakouluopiskelijoiden opintotukeen. Näistä mm. omassa puheenvuorossani toin esille ateriatuen, opintorahan verottomuuden, huoltajalisän ja 20 vuoden ikärajan. Kuitenkin kaikkein tärkeimpinä niistä olen pitänyt ateriatukea ja opintorahan verottomuutta tai

verotuksen toteuttamista hallitusohjelman liitepöytäkirjan edellyttämällä tavalla. Olen siksi erittäin iloinen siitä, että ateriatuki on seuraavan vuoden budjettiin saatu.

Huoltajalisän osalta minusta on selvästi tunnustettava, että se ei mielestäni ole niin polttava kysymys kuin ateriatuki, jos verrataan näiden suoranaisia vaikutuksia opiskelijoiden käytettävissä oleviin varoihin. Jos se todistetaan ihan numeroilla, niin tänä vuonna korkeakouluopiskelijan opintoraha on ollut 640 markkaa ja huoltajalisä yhdeltä lapselta 380 markkaa. Se tarkoittaa yhteensä 1 020 markkaa. Ensi vuonna tämän uudistuksen seurauksena korkeakouluopiskelijan opintoraha on 1 570 markkaa. Se on enemmän kuin 1 020 markkaa, jonka yhden lapsen perhe on saanut tänä vuonna. Totta kai tämän seurauksena perheellisten ja perheettömien opintorahaerot kaventuvat, ja tietysti olisi hyvä, mikäli varoja olisi käytettävissä huoltajalisän säilyttämiseen. Mutta tässä tilanteessa ainakin itse katson, että ateriatuki oli tärkeämpi, kun noin 30 miljoonaa oli vielä uudistuksiin käytettävissä.

Eniten kuitenkin itseäni harmittaa juuri se, että opintorahan verotusta ei ole saatu toteutettua siten kuin hallituksen ohjelman liitepöytäkirjassa edyllytetään. Se on ongelma siksi, että opintorahan verottaminen laskee sen tasoa ja johtaa nurinkuriseen lopputulokseen, koska se luo paineita velanoton ja velkaantumisen kasvattamiseen sitä kautta. Myöskään verotuksella ei sinänsä ole mitään valtiontaloudellisia vaikutuksia, niin kuin aikaisemmissakin puheenvuoroissa on tullut esille. Toisaalta lakiin sisältyy myös pykälä siitä, että korkeakouluopiskelija ylipäätään saadakseen korkeampaa opintorahaa ei voi ansaita enempää kuin 1 700 markkaa kuukaudessa, jolloin hänen opiskeluaikaiset tulonsa eivät missään tapauksessa voi nousta kovin korkeiksi. Näin tässä verotuksen ja kuukausittaisen tulorajan kautta molemmista tulee saman suuntainen kontrollivaikutus, jolloin minusta toinen olisi ollut riittävä. Eli jos kuukausittainen tuloraja säilytetään, verotus olisi voitu poistaa tai päinvastoin. (Ed. Gustafasson: Se on kepusta kiinni!) Tämän suuntaisia kannanottoja esitti valiokunnassa myös opintotuen selvitysmies Eero Kurri.

Olen iloinen, että ed. Gustafsson puhujakorokkeelta esitti valtion nuorisoneuvoston kannanottoja. Olen neuvoston puheenjohtajana erittäin iloinen, että myös muut ottavat nämä kannanotot vakavasti.

Mielestäni sivistysvaliokunnan mietintö tästä asiasta on varsin painavaa tekstiä näissä olosuhteissa. Jos sitä vertaa muihin valiokuntien mietintöihin, joita täällä on näinä päivinä käsitelty, niin siinä hallitukselle annetaan varmaan eniten hyvin selkeitä ohjeita jatkotoimenpiteiksi. Toivon, että hallitus ottaa nämä esitykset vakavasti, enkä ole myöskään niiden suhteen niin pessimistinen kuin opposition edustajat näyttävät olevan.

Lopuksi haluaisin todeta, että ed. Luhtanen aikaisemmin puuttui hyvin tärkeään asiaan koskien korkeakoulututkintoja, joiden suoritusajat ovat pidentyneet aivan liikaa yliopistoissa. Nykyisin suoritusaika on keskimäärin 7—8 vuotta, jopa 12 vuotta arkkitehtiopiskelijoilla. Tässä on syynä paljolti tutkintojen paisuminen, jolloin minun mielestäni myös korkeakoulujen tulisi ajatella tätä asiaa aivan uudelta kannalta ja miettiä, onko kaiken tämän aineksen sisällyttäminen tutkintoihin paikallaan. On tietysti hyvä, jos tämä laki sitä edistää, mutta tietystikään se ei ole tämän lain mikään päävaikutus tai tarkoitus.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa herra puhemies! Ensin haluaisin todeta ed. Rädylle, että mielestäni politiikka on arvopäätösten tekemistä. Päätökset konkretisoituvat sitten siinä rahassa osittain, jonka me jaamme täällä. Kyse tässä opintotukiuudistuksessakin on rahasta tai paremminkin sen niukkuudesta. (Ed. Astala: Ja valinnasta!) Kun budjettivaje on ensi vuodelle mitä todennäköisimmin yli 40 miljardia, niin tässä ei paljon suuria lisäyksiä voi tehdä. (Ed. Astala: Kaksi torjuntahävittäjää!) — Toteaisin myös ystävällisesti, että kyllä mielestäni jokaisella kansanedustajalla on oikeus kertoa, millaisia tavoitteita hänellä on täällä. Toisten tavoitteet ovat realistisempia ehkä kuin toisten tavoitteet juuri sillä hetkellä. Politiikassa monet asiat myös edistyvät varsin hitaasti, mutta kuitenkin usein niiden tavoitteiden suuntaan. —Viimeksi ehkä toteaisin, että arvostan myös esimerkiksi Suomen itsenäisyyttä ja suomalaisuutta niin paljon, etten ole valmis arvopäätöksinäkään lopettamaan puolustusvoimia tai niukentamaan niiden budjettia niin paljon kuin on täällä monissa yhteyksissä esitetty useiden

hyvien asioiden yhteydessä, niin että sieltä katetaan erilaisia asioita.

Nyt käsiteltävänä oleva esitys korkeakouluopiskelijoiden opintotukiuudistuksesta on kokonaisuudessaan kuitenkin myönteinen asia, josta olen itse hyvin iloinen. Opintotukiuudistuksessa opintotuki edes liikahtaa oikeaan suuntaan, siihen suuntaan, joka on ollut opiskelijajärjestöjen tavoitteena jo vuosia.

Realistisesti täytyy myöntää, että opintotukiuudistus ei tuo käteen suurimmalle osalle opiskelijoista lisää rahaa, ja tämä on tiedetty jo uudistusta aloitettaessa. Uudistus on kuitenkin tärkeä rakenteellinen muutos, joka nyt saadaan alkuun.

Suurin osa opintotuesta tulee olemaan opintorahaa, jota ei tarvitse maksaa takaisin, ja lainamäärä on huomattavasti pienempi.

Moni avioliitossa elävä opiskelija on iloinen, kun huomaa, ettei puolison tuloja oteta mukaan opintotukea haettaessa.

Asumislisä säilyy periaatteiltaan entisenä, ja itse asiassa Valtion opintotukikeskuksen piirissä olevien tilanne jopa paranee, kun vuokran huomioitavaa ylärajaa nostetaan.

Myös ateriatuki saadaan jatkumaan. Sellaisissa korkeakouluissa tai yliopistoissa, jotka sijaitsevat kaukana keskustoista, korkeakoulun oma ruokala on todella tarpeellinen, ja ateriatuen jatkaminen takaa näiden ruokaloiden toimintamahdollisuudet jatkossakin.

Nämä myönteiset asiat ovat tässäkin keskustelussa jääneet pahasti jalkoihin. Niinpä uskon, että moni opiskelija tulee yllättymään ja hyvin positiivisesti ensi syksynä näiden asioiden vuoksi.

Ylipäätänsä, kun uudistuksia tehdään, on vaikea tehdä uudistusta, jossa kenenkään asema ei edes suhteellisesti heikkene. Näin on myös tämän uudistuksen kanssa. Uudistusten tavoitteena on luoda mielekkäitä kokonaisuuksia, eikä ole tarkoituksenmukaista luoda tilkkutäkkejä, joiden hallinnoiminen vie runsaasti varoja itsetarkoituksena.

Joitakin epäkohtia tässä opintotuessa on kuitenkin pakko ottaa esille.

Opintorahan verottamista olisi voitu lykätä. Opiskelijoita sinänsä tulee kohdella kuten muitakin ryhmiä, mutta nyt opintotuen taso jää niin matalaksi, että verottomuus olisi edelleen ollut tarpeellinen ja perusteltu. Muitakin mahdollisuuksia järjestää asia on toki olemassa. Nurinkurisinta tässä kuitenkin on se, että kunnallisverorahat menevät usein kuntaan, jonka palveluita opiskelijat eivät käytä. Niinpä näenkin, että on tärkeää muuttaa väestökirjalakia siten, että myös opiskelijoilla on täysi valta valita oma kotipaikkakuntansa, oma henkikirjoituspaikkansa.

Opintolainoissa säilyy edelleenkin valtiontakaus, mutta korosta tulee markkinakorkoista. Koska laina on siten pankeille riskitöntä, sen korko tulee todennäköisesti seurailemaan pankkien ottolainauksen keskikorkoa lisättynä jollakin kohtuullisella marginaalilla. Näin on ainakin perusteltu. Täytyy toisaalta myöntää, että itsekin suhtaudun tähän hieman epäillen, koska pankkien huono tilanne on meidän kaikkien tiedossa ja silloin pankeillakin todennäköisesti on taipumus noukkia jokainen marja maasta ajattelematta sen paremmin tulevia asiakkaitansa. Niinpä koron kehitystä onkin seurattava tarkasti etenkin sen vuoksi, että yleensä korkeaa markkinakorkoahan maksetaan kulutustavaraluotoista ja opintolainaa ei voi missään tapauksessa tällaisiin kulutusluottoihin rinnastaa. Tämän vuoksi tilanteen muuttuessa huonoksi siihen on puututtava. Selkeä signaali siitä, että opintolaina ei ole kulutusluottoon verrattava, on se, että opintolainan korot rinnastetaan verotuksessa asuntolainan korkoihin.

Ikäraja tässä uudistuksessa on keinotekoinen, ja on parasta myöntää, että kyse on rahasta, ei sen kummemmasta asiasta. Asiaan on saatava ehdottomasti korjaus uudistuksen seuraavassa vaiheessa.

Jatkossa on myös harkittava opintotuen sitomista selkeämmin opintojen tuloksiin. Opintorahan määrää voisi nostaa ja sitoa sen esimerkiksi nousevasti opintojen edistymiseen. Kyllä nopeaa opiskelua voi kannustaa. Keski-Euroopassa valmistutaan ripeämmin, enkä ole huomannut ranskalaisten tai saksalaisten ystävieni, jotka ovat valmistuneet 24-vuotiaina esimerkiksi, olevan sen epäkypsempiä kuin suomalaistenkaan opiskelijoiden.

Herra puhemies! Uudistus on myönteinen askel. Kokonaisuudistuksen jatkoaikataulu on kuitenkin selvitettäväpikaisesti. Ministeri Isohookana-Asunmaalta todella odotetaan selkeitä aikatauluja. Opiskelijoita sinänsä on kohdeltava tasavertaisina keskustelukumppaneina kuten esimerkiksi eläkeläisiä tai palkansaajia. Opiskelijat ovat tässä uudistuksessa kampanjoineet näkemystensä puolesta, ja se on aivan yhtä hyväksyttävää tai paheksuttavaa kuin muidenkin väestöryhmien kampanjointi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Opetusministeri Uosukainen: Arvoisa puhemies! Puheenvuoron pyysin jo siinä vaiheessa, kun halusin vastata ed. Karhuselle, mutta tämäpä asia nousi uudelleen esille ed. Lehtisenkin puheenvuorossa, nimittäin opiskelijoiden kotipaikkaoikeutta koskeva epäkohta. Olen täsmälleen samaa mieltä puhujien kanssa siitä, että kotipaikkaoikeuden puute siltä opiskelupaikkakunnalta, jonne kuitenkin usein pitkäksi aikaa ihminen asettuu, on virhe, ja silloin palvelut, mm. sosiaalipalvelut ja muut palvelut, eivät tule täysimääräisesti ja oikeudenmukaisesti käytetyksi, puhumattakaan että se vieraannuttaa esimerkiksi kunnallispolitiikasta, kun ei ole ollenkaan mitään kiinteitä suhteita sille paikkakunnalle, missä tulisi äänestää. Toisin sanoen väestökirjalainsäädännön vireillä olevaa uudistusta pitää kiirehtiä, ja toivon voivani siinä vaikuttaa.

Puheenvuoroissa esille noussut tutkintojen sisällön kriittinen uudistaminen on myös asia, johon on jo ryhdytty. Mielestäni se on ollut erinomaisen tärkeä samoin kuin tutkintojen porrastaminen kansainväliseen tapaan, niin että ns. välitutkinnot ovat myös olemassa niillä aloilla, joille ne soveltuvat.

Yhdyn myös puhujiin siinä, että tältä pohjalta, kun sivistysvaliokunta on laatinut varsin analyyttisen mietinnön, on hyvä lähteä työskentelemään. Näin on vakaa aikomus toimia opetusministeriössä, toisilta osin eli opintotuen puolella ministeri Isohookana-Asunmaan ja näissä muissa kohdissa, jotka esille nousivat, minun. Nimenomaan tutkintojen uudistamisessa on tosiaan jo lähdetty liikkeelle, mikä on kyllä ihan ilo kertoa.

Ed. Laakso: Herra puhemies! Haluan ensiksi kannattaa ed. Astalan tekemää ehdotusta siitä, että tämä lakiesitys hyväksyttäisiin mietintöön sisältyvän II vastalauseen mukaisena.

Henkilökohtaisena käsityksenä haluan sanoa sen, että minulla ei olisi mitään sitä vastaan, että tämä hallituksen lakiesitys hylättäisiin, sillä pidän opintolainojen sitomista markkinakorkoihin suurena epäkohtana ja sellaisena kysymyksenä, jonka me saamme vielä monta kertaa vastaamme tulevina vuosina. Parempi olisi, jos hallitus antaisi uuden lakiesityksen, jonka eduskunta käsittelisi vielä kevätkaudella.

Ed. Lehtinen totesi ongelmaksi mm. sen, että hallituksen lakiesityksessä esitetään opintotuen verollisuutta, ja sanoi pitävänsä parempana sitä, että siirtymävaiheessa opintoraha olisi ollut veroton. Todettakoon, että tällainen esitys kyllä valiokunnassa tehtiin, mutta ed. Lehtinen ei äänestänyt tämän esityksen puolesta. Yhdyn ed. Lehtiseen siinä, kun hän totesi, että useimmalle opiskelijalle opintotukiuudistus tuskin tuo lisää rahaa käteen. Se on realistinen arvio siitä, mitä opintotukiuudistus tuo. Ongelma on se, että kymmeniltätuhansilta opiskelijoilta opintotukiuudistus vie siitä, mitä he saavat tänään käteen. Tässäkin on käsitykseni mukaan syy siihen, miksi aivan hyvällä syyllä voisimme hylätä tämän esityksen.

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Kiinnittäisin huomiota valiokunnan mietinnön kohtaan, jossa sanotaan, että "valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin pikaisen selvityksen tekemiseksi opintotuen hallinnoinnin siirtämisestä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi". Minusta tässä on valiokunta väärin ymmärtänyt tämän jatkuvan opiskelun periaatteen. Nythän edellytetään, että ihminen ei koskaan ole valmis, vaan tarvitsee jatkuvasti opiskelua, mutta ei sen ilmeisesti kuitenkaan pitäisi tarkoittaa sitä, että opiskelee jatkuvasti ja Kansaneläkelaitos huolehtii erilaisista tuista ja sitten kun pääsee eläkeikään, on kansaneläkkeellä. Kansaneläkelaitoksen kytkeminen opintotukeen on selvä virhe.

Opintotuki ei ole mitään sosiaalitukea. Opintotukea ei saa sen perusteella, että on opiskelija, niin kuin eläkettä saa sen perusteella, että on täyttänyt 65 vuotta. Opintotukea saa siksi, että opiskelee, ja opintotuen täytyisi olla mahdollisimman kannustavaakin, niin että kun opiskelee hyvin, niin saa paremman opintotuen kuin se, joka ei kovin hyvin opiskele. Tämä periaate ei minusta millään lailla sovi Kansaneläkelaitoksen hoitoon, vaan se vaatii semmoisen instanssin, joka on opetusministeriön pääluokan alainen. Opintotuki selvästi kuuluu, niin kuin esimerkiksi erilaiset tutkijastipendit, stipendeihin, jotka liittyvät koulutuskustannuksiin. Siitä syystä minusta Suomessa se on ihan oikeassa paikassa. (Ed. Astala: On kysymys niiden maksatuksesta, ed. Tiuri!) — Ei tässä maksatusta voi sillä periaatteella tehdä, että kun Kansaneläkelaitos saa tietää, että joku opiskelee, niin hänelle maksetaan. Ei sillä periaatteella toimita tässä. (Ed. Gustafsson: Muutetaan Kelan nimi!) Minusta

tässä todella sotketaan asioita, kun näin tehdään.

Toivon, että opintotukea jatkuvasti kehitetään, niin että se kannustaa opiskelemaan ja niille, jotka todella opiskelevat hyvin, opintotuki voi olla parempi. Sitä ei varmasti Kansaneläkelaitos pysty selvittämään. Toivon, että kun työryhmä tai mitä työryhmiä niitä nyt onkin näitä asioita selvittää, niin sekin tulee sitten järkiinsä niin, että ei sotke sosiaaliasioista opintotukiasioihin.

Lopuksi kun ed. Laakso täällä totesi, että rahaa tulee vähemmän opiskelijoille, totean, että kyllä siinä kuitenkin johonkin sitä rahaa menee, kun budjetissa monta sataa miljoonaa markkaa lisää on varattu opintotukeen. Ei se raha voi täysin hävitäkään. Kyllä joku sen saa.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta antaessaan mietinnön hallituksen esityksestä opintotueksi näkee tässä esityksessä hyvin paljon erilaisia puutteita ja vajavaisuuksia. Niitä on tuotu monipuolisesti ja virkistävästi esille keskustelussa. Elleivät nyt sitten eduskunnan äänestyksissä hallituksen esitystä paremmat esitykset mene lävitse, niin meidän on joka tapauksessa silloin keskityttävä näiden vajavuuksien ja puutteiden korjaamiseen.

Niistä helpoimmin korjattava olisi tietysti tehtävä mahdollisimman nopeasti. Rohkaistuneena erityisesti edustajien Karhunen, Aula ja Lehtinen puheenvuoroista rohkenen kannustaa heitä nyt keskinäisiin neuvotteluihin opintotuen verollistamisen estämiseksi. Täällä on aivan perustellusti kerrottu, mikä merkitys opintotuen verollisuudella olisi verotulojen saajan kannalta eli niiden kymmenien, satojen kuntien kannalta, mihin tämä pieni verotulo hajautuisi. Kun opiskelijat eivät ole käyttämässä kotikuntiensa palveluja vastikkeeksi maksamistaan veroista, niin tämän vuoksi tuntuu todella kohtuuttomalta, että jo tässä vaiheessa opintotuki säädetään verolliseksi.

On mielenkiintoista havaita, että sivistysvaliokuntakin kiinnittää huomiota tähän epäkohtaan, joka on nyt syntymässä, elleivät kokoomus ja keskusta jotain nuorten voimakkaiden kansanedustajiensa avulla saa aikaan. Epäkohtia näkee myös valtiovarainvaliokunta, jolla asia on varsinaisessa pykäläkäsittelyssä tulo- ja varallisuusverolaissa. Valtiovarainvaliokunnan mietintö, joka on jo pöydillä valmiina ensimmäiseen käsittelyyn, viittaa siihen, että verollisuus olisi ehkä voimassa vain vajaan vuoden.

Mietinnössä nimittäin todetaan, että "opiskelijoiden verotukseen liittyvät erityiskysymykset olisi vielä selvitettävä erikseen ottaen samalla huomioon opintotukijärjestelmän tuleva kehitys". Myös tämän mietinnön valmistelun yhteydessä käydyt keskustelut viittasivat hyvin selkeästi siihen, että opintotuen verollisuus on kovin epäkypsä päätettäväksi.

Kun erityisesti ed. Karhunen puheenvuorossaan mainitsi, että neuvotteluaikaa on vielä jäljellä, niin on syytä todella todeta, että tämän puutteen ja mahdollisesti syntyvän epäkohdan poistamiseksi nyt olisi tämä neuvotteluaika käytettävä hyödyksi. Eli me voimme käsitellessämme myöhemmin tulo- ja varallisuusverolakia toisessa käsittelyssä muuttaa hallituksen esitystä ja varmistaa, että opintotuki ei näin vaatimattomana kuin se nyt tulee olemaan, tule verolliseksi vielä ensi vuonna. Ilmeinen yksimielisyyshän vallitsee kaikkien kesken ja myös opiskelijajärjestöjen kesken siitä, että kun opintotuki kehittyy tietylle tasolle, niin se muiden vastaavien etuuksien lailla kestää kyllä verotuksen kohteeksi joutumisen.

Toivon siis vilpittömästi, että nuoret kansanedustajat nyt lähtevät neuvotteluin liikkeelle ja tekevät tämmöisen pienen pienen, mutta tärkeän joulumuistamisen kaikille opiskelijoille.

Ed. Aula: Herra puhemies! Ed. Tiurille, joka moitti valiokunnan kannanottoa siitä, että opintotuen hallinnointi siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle: Minusta siirto Kansaneläkelaitokselle ei mitenkään estä sitä, että opintotuella olisi selvästi koulutuspoliittiset kytkennät ja esimerkiksi opintosuorituksia seurattaisiin, kuten tähänkin mennessä. Selvitysmies Kurrihan on selvityksessään esittänyt, että vaikka hallinnointi siirtyy Kansaneläkelaitokselle, niin opintotuen koulutuspoliittiset kytkennät voitaisiin edelleen hoitaa opintotukiviranomaisten toimesta.

Toiseksi haluaisin vastata ed. Laaksolle, koska hän ei pitänyt missään arvossa sitä, että opintotuen rakenne muuttuu selvästi paremmaksi. Minusta tuntuu, että hänen opiskelustaan on niin pitkä aika, että hän ei tätä rakennemuutoksen arvoa ymmärrä. Hänen opiskeluaikanaan lainan reaalikorko oli nolla tai miinuspuolella. Nykyisin se ei ole sitä, vaikka se olisi peruskorkosidonnainen ja korkotuettu, niin kuin se nyt on. Siksi nykyiset opiskelijat pitävät hyvin tärkeänä sitä, että tuki on opintorahaa eikä lainaa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Astala ed. Laakson kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin II vastalauseeseen sisältyvät lakiehdotukset.
Ed. Tykkyläinen on ed. Gustafssonin kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin lakialoitteeseen n:o 66 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Tykkyläisen ja ed. Astalan ehdotusten välillä.

Ed. Tykkyläisen ehdotus "jaa", ed. Astalan ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 131 jaa- ja 29 ei-ääntä, 13 tyhjää; poissa 26. (Koneään. 20)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Tykkyläisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Tykkyläisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy sivistysvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Tykkyläisen ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 23. (Koneään. 21)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt sivistysvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—4 § ja 1 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

5 §.

Keskustelu:

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä hyväksytään II vastalauseen perusteluissa olevan 5 §:n mukaisena.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Kannatan ed. Astalan ehdotusta.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Herra puhemies! Ehdotan, että 5 § hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena. Totean, että tähän sisältyy huoltajakorotus sekä ikärajan alentaminen 18 vuoteen.

Ed. G u s t a f s s o n : Herra puhemies! Kannatan ed. Tykkyläisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Astala ed. Laakson kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen perusteluissa olevan 5 §:n mukaisena.
Ed. Tykkyläinen on ed. Gustafssonin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Tykkyläisen ja ed. Astalan ehdotusten välillä.

Ed. Tykkyläisen ehdotus "jaa", ed. Astalan ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 143 jaa- ja 23 ei-ääntä, 10 tyhjää; poissa 23. (Koneään. 22)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Tykkyläisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Tykkyläisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Tykkyläisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 23)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6—9 §, 2 luvun otsikko, 10—14 §, 3 luvun otsikko, 15—22 §, 4 luvun otsikko, 23—25 §, 5 luvun otsikko, 26 ja 27 §, 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien
toisen lakiehdotuksen 1, 2, 6, 10 ja 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
kolmannen lakiehdotuksen 1—8 §, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy sivistysvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteiden hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotukset rahoitustoimintalaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 69
Lakialoite n:o 44
Talousvaliokunnan mietintö n:o 18

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 18. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien
1. lakiehdotuksen 1—5 §, 1 luvun otsikko, 6—12 §, 2 luvun otsikko, 13—16 §, 3 luvun otsikko, 17 — 20 §, 4 luvun otsikko, 21—23 §, 5 luvun otsikko, 24 — 30 §, 6 luvun otsikko, 31—34 §, 7 luvun otsikko, 35 — 39 §, 8 luvun otsikko, johtolause ja nimike,
2. lakiehdotuksen 6, 13, 16, 27, 58, 58 a — 58 c §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
3. lakiehdotuksen 1—6, 6 a, 10, 18 ja 26 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
4. lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
5. lakiehdotuksen 5 ja 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
6. lakiehdotuksen 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
7. lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
8. lakiehdotuksen 24 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
9. lakiehdotuksen 1, 7, 9, 18, 24 ja 26 § sekä 27 § ja 5 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
10. lakiehdotuksen 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
11. lakiehdotuksen 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy talousvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Ehdotus laiksi työllisyyslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 148
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kovin pitkää aikaa en tässä vie. Mutta kun joskus täällä salissa esitin ministeri Kanervalle sellaisen väitteen, että eräissä työvoimatoimistoissa täällä Suomessa sanotaan työttömälle, joka osoitetaan työnhakuun tiettyyn työpaikkaan, että ei sinun tarvitse sinne jäädä eikä työhön mennä mutta täytyy muodollisesti käydä, jotta voidaan jatkaa työttömyyspäivärahan maksamista, hän väitti, että tällaista ei voi tapahtua. Tämä on kuitenkin Suomessa jokapäiväistä tänä päivänä, ja se on erittäin huono asia, koska tällä tavalla suomalaisista tehdään laiskoja, annetaan valita työn ja työttömyyspäivärahan välillä. Jos tätä peliä jatkuu, ei ole enää ihme, että suomalainen työn tuottavuus on heikko ja tilanne joskus samanlainen kuin itäisessä naapurissa, ihmiset eivät enää muista, minkä vuoksi heidän pitäisi tehdä työtä.

Nyt tässä lakiesityksessä todella laillistetaan

tällainen toiminta. Toisin sanoen lain perusteella työtön voi kieltäytyä työstä menettämättä silti päivärahaansa. Tämän tyyppistä toimintaa ei voi nuorilla ihmisillä hyväksyä. Sen sijaan kylläkin, niin kuin tässä lakiehdotuksessa ehdotetaan, mekin hyväksymme — ed. Mäkipää on jättämässään vastalauseessa hyväksynyt — kyllä sen, että 50-vuotiaan pitkäaikaistyöttömän osalta näin voi tapahtua. Hän on eri asemassa kuin nuori ihminen, jota täytyy opettaa työhön, koska se on kuitenkin kaiken elämisen peruslähtökohta.

Herra puhemies! Tästä syystä ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan työasiainvaliokunnan mietintöön jätettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus, joka merkitsee yhden pykälän muuttamista, ja tällä asia tulisi korjattua.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Tällä esityksellä mm. tehdään velvoitetyöllistettävälle mahdolliseksi se, että hänen ei tarvitse ottaa vastaan työtä. Työn oikeus on tärkeä, mutta se, että velvoitetyöstä eräissä tapauksissa on muodostunut pakkotyö, ei ole oikein. Perustuslain pykälä on nimenomaan työnoikeuspykälä työttömän kannalta, ja sen vuoksi työttömällä täytyy olla mahdollisuus myös valintaan niin, että ei jouduta sellaisiin tilanteisiin, että kun hänellä tosiasiassa on perusteltu syy kieltäytyä velvoitetyöstään, kuitenkin tähän mennessä on määrätty karenssi. Tämä ongelma on ilmennyt erityisesti niissä tilanteissa, kun henkilö lähestyy eläkeikää, tällä hetkellä työttömyyseläkeikää eli 60:tä vuotta.

Vielä muutamaa kuukautta ennen 60 vuoden täyttämistä työttömiä on pakotettu velvoitetyöhön, tai kun he ovat kieltäytyneet, on tullut karenssi. Jos velvoitetyö tässä vaiheessa otetaan, siitä seuraa se, että henkilön pääsy työttömyyseläkkeelle siirtyy, ja varsinkaan tässä työttömyystilanteessa se ei ole järkevää.

Erityisen tärkeää on se, mitä valiokunta on mietinnössään ponnella lausunut, että työnhakijalle ennen työssäolomahdollisuudesta luopumista selvitetään luopumisen vaikutukset hänen työttömyysturvaansa, jotta tiedon puutteen aiheuttamilta edun menetyksiltä vältytään. On myös tilanteita, joissa saattaisi eläketurva heikentyä, jos ei todella tiedä, minkälaisessa tilanteessa velvoitetyöstä voi luopua.

Mielestäni tähän olisi kyllä pitänyt jonkinlaiset lievennykset tehdä siitä, että luopuminen ei ole ehdoton. Toivottavasti asia voidaan asetuksella ja alemman asteisilla säännöksillä hoitaa.

Ed. Mäkipää: Herra puhemies! Ihmetystä herättää, että työasiainvaliokunta oli yksimielinen minua lukuun ottamatta siitä, että pitkäaikaistyötön voi luopua järjestettävästä kuuden kuukauden työntekomahdollisuudesta työttömyyspäivärahaa menettämättä. Tämä on ihmeellistä. Me emme ole minkään pakkotyöllistämisen kannattajia mutta olemme sitä mieltä, että jokainen terve kansalainen joutuu tekemään tai saa tehdä työtä, jos sitä hänelle annetaan.

Lisäksi on syytä todeta, että tutkimuksissa on todettu, että ihminen, joka pitkällä aikavälillä toistuvasti joutuu työttömäksi, kärsii erilaisista ongelmista. Heillä esiintyy usein myös alemmuuden tunnetta, turhautuneisuutta sekä lopulta kykenemättömyyttä työntekoon. Työttömällä on normaalia tavallisempaa myös alkoholin väärinkäyttö ja vapaa-ajan ongelmat. Nämä ongelmat mielestäni pystytään niin pitkäaikaistyöttömien kuin toistuvaistyöttömienkin osalta ehkäisemään varmimmin velvoitetyöllistämisen avulla.

Näin ollen mielestäni tämä on väärä säästökohde ajatellen kansalaisten henkistä hyvinvointia ja inhimillisiä tekijöitä. Vaihtoehtona velvoitetyöllistämiselle voi olla mielekäs koulutus, kuten lakiesityksessä sanotaan, jonka avulla työtön voi parhaassa tapauksessa saada itselleen uuden ja helpomman työnsaantimahdollisuuden turvaavan ammatin.

Yli 50-vuotiaiden kohdalla voidaan kuitenkin ajatella työllisyysvelvoitteesta luopumista, koska heillä on varsinkin kuluttavissa ammateissa työstä johtuvia terveydellisiä ongelmia. Lisäksi heidän työntekomahdollisuutensa ovat nuorempia työikäluokkia heikommat.

Arvoisa puhemies! Tältä pohjalta kannatan ed. Aittoniemen tekemää ehdotusta.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Kun valiokunnassa käsiteltiin tätä asiaa, kiinnitin huomiota siihen, että eräissä tapauksissa saattaa tulla työnhakijan tietämättömyydestä edunmenetystä. Minusta oli erittäin hyvä, että valiokunta otti tähän kantaa ja on myös merkinnyt sen sivulle 2, jotta työntekijälle selvitetään ne mahdollisuudet, milloin häneltä ehkä edunmenetys menee. Tämä on erittäin arvokasta, ettei tule väliinputoamistilanteita, joita monissa tapauksissa jo muutenkin syntyy ihan tietämättömyydestä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Aittoniemi ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy työasiainvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Aittoniemen ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 159 jaa- ja 8 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 31. (Koneään. 24)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt työasiainvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5, 18 a, 18 b ja 21 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Ehdotus matkustajaverolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 158
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62.

Keskustelu:

Ed. J a n s s o n : Herr talman! Jag skall anlägga kritiska synpunkter på detta lagförslag om resekatt från nationell och internationell synpunkt och kommer till att lagförslaget bör förkastas. Skälen är följande.

1) Allmänna synpunkter, yleiset näkökohdat: Ekonomin i vårt land är inte i balans. Med skatter och avgifter strävar staten till två mål, dels att få in pengar för gemensamma utgifter, dels att utjämna inkomstklyftor. Förslaget till reseskatt har dessutom som mål att påverka resandet så att Finlands negativa rese- och valutabalans skall bli mera positiv. I budgetförslaget för nästa år beräknas reseskatten inbringa 800 miljoner mark till staten.

2) Skatten är både diskriminerande och konfiskatorisk. Efter förslag från regeringen till ändring av lagen föreslås den omfatta charterflygresor och båtresor till utlandet. Övriga transportformer, dvs. tåg- och bussresor till utlandet beskattas inte. Motiven för denna diskriminering anses vara kontrollsvårigheter trots att resebyråföretagen är de primärt skattskyldiga. Denna förklaring är inte hållbar därför att kontrollen är lika lätt eller lika svår oberoende av transportform. Det är uppenbart att regeringen döljer det verkliga motivet för denna diskriminering. Av den beräknade skatteinkomsten på 800 miljoner mark per år medger regeringen numera att cirka 250 miljoner mark kan väntas inflyta under nästa år. Av den summan har 139 miljoner mark beräknats komma från båttrafiken. Under 1990 var det sammanlagda driftbidraget till Finlands rederiförenings och Ålands redarförenings färjrederier 446 miljoner mark. Färjrederiernas resultat efter räntekostnader och planavskrivningar, dvs. den maximala avskrivningsbara inkomsten, var minus 101 miljoner mark. Den föreslagna reseskatten är därmed större än rederiernas skattebetalningsförmåga beräknad på basen av resultatet efter planavskrivningar och räntor.

3) I förhållande till Ålands självstyrelse är lagförslaget icke tillräckligt utarbetat. Trots upprepade uppmaningar till regeringen och beredningen underlät de att ha en åsikt i propositionen om lagförslagets förhållande till Ålands självstyrelse. Därför underkastades lagförslaget en vidlyftig remissomgång i grundlagsutskottet, som kom till den slutsatsen som bilagan till statsutskottets betänkande anger, dvs. grundlagsutskottets utlåtande till statsutskottet. Jag har till utlåtandet fogat min avvikande åsikt och bedömer läget så att sista ordet i denna fråga ännu inte är sagt. Vi har att göra med en normkollission som inte skall och inte kan lösas av riksdagen eller något organ här.

4) Förhållandet till folkrätten är inte heller utrett. I regeringens proposition erkänns uttryckligen att skatten medför en försämring av rederiernas lönsamhet och en ökande arbetslöshet inom branschen. Regeringen förutspår ett bortfall om 13 procent av passagerarmängderna på passagerarfartygen. Reseskatten har enligt reseskattarbetsgruppens beräkningar beräknats inbringa 139 miljoner mark från rederibranschen. Regeringens ekonomiskpolitiska ministerutskott har omfattat detta förslag. 139 miljoner mark utgör dock endast reseskattens brutto-

effekt. För att erhålla nettoeffekten måste från bruttointäkterna minskas kostnaden för skötseln av den arbetslöshet som uppstår genom den minskade lönsamheten i branschen som följd av skatteuttaget. Centralen för turismens främjande har i sin utredning över konsekvenserna av reseskatten kunnat konstatera att 2 800 arbetslösa medför en kostnad för statsmakten om 295 miljoner mark. Detta belopp kan befogat antas förhålla sig direkt proportionellt till antalet arbetslösa. Vasabåtarna har redan meddelat sig lägga ned sin Vasa — Sundsvall-linje om reseskatten införs och Eckerölinjen har meddelat om försäljning av ett fartyg. Ett välgrundat antagande är att reseskatten medför en ökning av arbetslösheten på mellan 1 000 och 1 500 personer om man beaktar övriga eventuella fartygsförsäljningar och en genomgående minskning av bemanningen ombord samt i hamnarna till följd av minskad lönsamhet. Detta skulle i bästa fall medföra en belastning på statskassan i form av uteblivna skatteintäkter samt ökade arbetslöshetskostnader till ett nettovärde om cirka minus 100 miljoner mark. Reseskattens nettointäkt i statskassan för rederibranschen blir således 39 miljoner mark.

Det är å andra sidan erkänt att passagerarfartygstrafiken på Östersjön har en positiv inverkan på Finlands turistvalutabalans. Regeringen har som nämnt å sin sida i propositionen anfört två syften för passagerarskatten. Det första är ett akut fiskalt mål på grund av ett budgetunderskott, det andra är en strävan att vända rese- och turistvalutabalansen i positivare riktning. Jag nämnde redan att skatten överskrider rederiernas rörelseresultat och inkräktar på deras verksamhetskapital. Det råder således en uppenbar disproportionalitet mellan konsekvenserna för de enskilda rederierna av den skattebörda som föreslås påföras dem och det allmänna intresse, dvs. budgetunderskottets och turistvalutabalansens uppbalansering som därigenom befrämjas. En princip om intresseavvägning mellan det allmänna intresset som ett ingrepp i egendomsskyddet är avsett att befrämja och det enskilda intresset som därigenom kränks står att finna i den av Finland ratificerade första artikeln i första tilläggsprotokollet till Konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Europakonventionen med andra ord. Enligt denna artikel skall "envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom lämnas okränkt. Ingen må berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som angivas i lag och av folkrättens allmänna grundsatser. Ovanstående bestämmelser inskränka likväl inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner erforderlig för att reglera nyttjande av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter och andra pålagor eller av böter och viten." För att dylika åtgärder inte skall stå i strid med nämnda artikel 1 erfordras att det allmänna intresset överväger framom det enskilda intresset. I detta fall är målen med reseskatten legitima men målen uppnås inte. Samtidigt överskrider det planerade skatteuttaget de enskilda rederiernas skattebetalningsförmåga och diskriminerar rederier och flygtransportörer därmed.

5) Övriga inkonsekvenser. Jag skall nämna en rad. Staten stöder sjöfarten av näringspolitiska skäl och det är bra. Under de senaste tolv åren har det i Finland byggts nitton passagerarfartyg. Det har varit en medveten politik från statens sida att styra fartygsbeställningar till de inhemska varven. Investeringarna belöper sig till åtskilliga miljarder mark. För investeringar i den klassen krävs det en långsiktig företagsekonomisk planering som inte bör utsättas för oförutsebara och plötsliga svängningar i beskattningen av det slag som nu föreslås. När regeringen anför att med reseskatten eftersträvas att avhjälpa underskottet i resebalansen är det argumentet inte relevant för båttrafiken därför att passagerarfartygstrafiken har en positiv inverkan på landets resebalans. Reseskatten motverkar sitt syfte de facto därför att resandet minskar till följd av skatten och det ökar underskottet i resandebalansen ännu mera. Dessutom försämras verksamhetsförutsättningarna för fartygsbranschen och då minskar också valutaintäkterna. En tredje inkonsekvens ingår i effekterna på sysselsättningen i en av de få branscher i Finland som för närvarande bär sig hyggligt. Det förvånar att staten vidtar åtgärder i dessa tider som man vet att skapar arbetslöshet. Det förvånar också att de övriga regeringspartierna är så okänsliga för det faktum att 80 procent av de ombord anställda på passagerarfartygen i trafik mellan Finland och Sverige är medborgare i Finland och bosatta här. För det fjärde måste jag konstatera att lagförslaget dessutom juridiskt-tekniskt är svagt utformat och ställer till problem för både skattskyldiga och uppbördsmyndigheter. Dessutom kommer lagen att inbjuda till kringgående av lagen, vilket är legitimt men

betänkligt med tanke på den allmänna laglydnaden. Totalt inkonsekvent har det blivit när reguljära flygresor till utlandet befrias från skatt, medan motsvarande båtresor bestraffas.

Hur lagen skall kunna fungera eventuellt redan från den 1 januari 1992 är ett mysterium. Har regeringen överhuvudtaget vidtagit åtgärder för lagens tillämpning och hur har de tilltänkta skattskyldiga informerats i så fall.

6) Lagens giltighet. Statsutskottet går på regeringens linje om att lagen i permanent utformning skall träda i kraft så fort som möjligt. Jag drivs av övertygelsen hos mina väljare och mig själv om att det bästa vore att lagen i denna form inte stiftas. Om lagen ändå godkänns kan den givetvis inte gälla längre än ett år. Kvar av de ursprungliga planerna på 800 miljoner mark och permanent lag blir i så fall 250 miljoner mark under nästa år och mycket bekymmer. Är det rimligt att behandla vanliga hederliga näringsutövare på detta sätt? I stället för detta hastigt hopkomna lagverk borde Finland gå in för en europeisk teaterskatt och långa dyra flygresor, där skattens belopp står i rimlig proportion till resans ändamål och pris. Inte minst miljöskäl talar för detta så som oppositionen helt riktigt skriver i sin reservation till statsutskottets betänkande.

Det här var mitt inlägg, herr talman, och nu kommer ett sammandrag på finska.

Ed. N o r d m a n : Puhemies, talman! Ända från första början har det varit svårt att förstå grunderna för regeringens förslag till reseskatt. Med tiden har man också tvingats konstatera att varken motiveringarna eller resultatberäkningarna håller.

Det förslag som nu föreligger är ändå avsevärt bättre än det tidigare. En skatt på charterresorna kan motiveras i dagens läge med ett stort underskott i betalningsbalansen och statsbudgeten, men båtskatten kan jag inte stöda. Varför?

Nyt käsittelyssä oleva ehdotus on alustavia aikaisempia ehdotuksia huomattavasti parempi. Tilausmatkojen verottamista voidaan perustella nykyisessä tilanteessa maksutaseen ja valtion budjetin ollessa pahasti alijäämäisiä. Laivamatkailun verottamista en kuitenkaan voi tukea. Miksi näin? Laivaliikenteellä on tunnetusti suuri työllisyysvaikutus suoraan ja välillisesti ja se tuo valuuttaa maahamme. Tätä onkin arvostettava aiempaa enemmän nykyisessä tilanteessa. Kenenkään ei pidä luulla, että ehdotettu vero voitaisiin lisätä lippujen hintoihin ilman, että se vähentäisi matkustajamääriä, työllisyyttä ja tuottoa eri tavoin. Varmaa on, että paljon matkoja ja lippuja tullaan ostamaan Ruotsin puolella jatkossa Suomen rahalla ja markoissa, jos laki tulee hyväksytyksi.

Tällainen vero kohdistuu raskaasti eräisiin satamakaupunkeihin ja niiden ympäristöön vaikuttamatta tuskin ollenkaan muihin alueisiin. Esimerkiksi autovero olisi tyydyttänyt valtion rahantarpeen neutraalisti aivan toisella tavalla. Ennen kaikkea tämä vinoutuma saa minut protestoimaan. Kaikki seikat viittaavat siihen, että kotiseudullani Vaasan ja Sundsvallin välinen lauttavuoro lakkautetaan ainakin talviajaksi, jos vero toteutetaan. Tämä merkitsee noin 200 henkilön joutumista työttömiksi. Tilannetta on tarkasteltava sitä taustaa vasten, että useimmat varustamon noin 500 työntekijästä ovat kotoisin Vaasasta ja lähiseudulta. Esimerkkinä voidaan mainita, että noin 80 näistä on kotoisin Bergön vajaan 600 asukkaan saarelta. Lauttavuoron lakkauttaminen koettelisi siis varsin monia talouksia yhdyskunnassa, saaristokylässä, jossa korvaava työllisyys on utopiaa.

Merenkurkun alueiden pohjoismainen yhteistyö on pitkälle kehittynyttä, vaikkakaan poikittaisliikenne ei vielä kaikilta osin toimi toivottavalla tavalla. Säännöllisten lentoyhteyksien useat kokeilut ovat epäonnistuneet samoin kuin osa lauttavuoroista kannattamattomuuden takia siitä huolimatta, että kunnat, lääninhallitukset ja yritykset Merenkurkun molemmilla puolilla ovat tarjonneet taloudellista tukea, tosin enemmänkin Ruotsin kuin Suomen puolelta. Myös pohjoismaisia varoja on saatu erityishankkeisiin. Me tiedämme, että käynnissä olevassa integraatioprosessissa Merenkurkun alueella harjoitettavan yhteistyön kaltainen käytännön raja-alueyhteistyö tulee yhä tärkeämmäksi. Toimivien turvallisten yhteyksien luomistyössä tulee kannustaa sitkeyteen sen sijaan, että tätä työtä vaikeutetaan tällaisella verolla.

Herr talman! Den här typen av skatt drabbar många hamnstäder med omnejd hårt, medan övriga regioner inte drabbas nästan alls. Till exempel en bilskatt skulle ha tillgodosett statens penningbehov på ett neutralare sätt. Det är framför allt den här uppenbara snedvridningen som tvingar mig att protestera mot detta förslag.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan kiittää RKP:tä siitä, että se

lämpimästi tukee matkustajaveroa, ja toivon, että he myös äänestyksessä ovat matkustajaveron kannalla, niin kuin he ovat sopineet hallituksessa ja myös ovat luvanneet ryhmien välisissä neuvotteluissa.

Herra puhemies! Haluan myös todeta sen, että kohtuuton missään tapauksessa matkustajavero ei ole laivamatkojen osalta. Tältä osin vero ryhmiteltiin siten, että se on suhteessa laivamatkan pituuteen. Jos ajattelemme 30 markan hintaa, se tuskin vaikuttaa kenenkään matkailuhalukkuuteen ratkaisevalla tavalla, jos ajattelemme niitä kustannuksia, joita itse matkasta ja matkalla olosta aiheutuu.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Nordmanille sanon, kun hän puheessaan sanoi, että autovero olisi tyydyttänyt valtion rahantarpeen neutraalisti, että Pohjois-Suomessa ei voi valita matkustusvälinettä. Siellä on kuljettava autoilla. Jos jälleen kerran olisi polttoaineiden hintoja nostettu, bensan hintaa korotettu, siitä olisivat kärsineet nimenomaan Pohjois-Suomen asukkaat. Pitkien matkojen taipaleilla ei ole muita kulkuneuvoja. Siksi vastalauseessa esitetyt perustelut ovatkin aivan kestämättömiä.

Toiseksi Vaasan ja Ruotsin välisessä laivaliikenteessä matkustusvero on 30 markkaa. Kahden tupakka-askin hinta on vähän yli 30 markkaa. Kun ostaa verottoman tupakkakartongin, voittoa tulee rutkasti.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallitusrintama rakoilee, niin kuin kuultiin RKP:n edustajien puheenvuoroista. Se on erittäin mielenkiintoinen asia oppositiossa olevan edustajan korviin, mutta se on myös miellyttävä asia nimenomaan matkustajaverokysymyksessä. Olen mielissäni siitä, että kotikaupunkini kannalta tärkeässä asiassa edustajatoverini Nordman on lähtenyt tälle tielle. Laivaliikenteen vero koskettaa vain muutamia kaupunkeja maassamme, ja Vaasan kaupunki on tosiaankin niistä yksi. Hyvän käsityksen laivaliikenteen vaikutuksista ja sitä kautta matkustajaveron vaikutuksista voi saada, kun tietää, että meillä on noin 800 000 laivamatkustajaa vuodessa suhteessa kaupungin 54 000 asukkaan väkilukuun. Jokainen tästä jo ymmärtää, miten suuri merkitys matkailulla meidän kaupungillemme on. Kun se on meillä itselläkin mielletty ja ymmärretty, kaupunki on tehnyt matkailuun valtavan paljon investointeja, jotka voivat jatkossa osoittautua suurimmiksi riskeiksi kuin ajatus oli.

On tuotu jo esiin se, että veronkorotukset ilman muuta vaikuttavat matkustusta vähentävästi. Kun tiedämme myös, että laivamatkailu on köyhän kansan melkein ainoa huvitus ja erittäin paljon eläkeläiset kulkevat näillä matkoilla, se tietää heille elämän sisältöön heikkenemistä näinä ankeina aikoina, kun hallitus muuten kurjistaa elämää kaikista suunnista.

Ed. N o r d m a n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan toistaa, että vaikutukset rajoittuisivat todella vain muutamiin alueisiin, ainakin mitä työllisyyteen tulee. Mitä taas hintaan tulee, esimerkiksi Vaasa — Sundsvallreitillä se merkitsisi 60:tä markkaa eli suurin piirtein kaksinkertaista hintaa nykyiseen verrattuna. Se tulee aiheuttamaan todennäköisesti 200 ihmisen työttömyyden. Siksi minä protestoin.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja sanoin, että laivamatkavero vaikuttaa vain muutamiin kaupunkeihin. Mutta jos bensan hintaa nostetaan, niin se vaikuttaa koko Pohjois-Suomeen. Pohjois-Suomessa ja Oulun ja Lapin läänissä on ainakin 600 000 asukasta. He eivät pääse sieltä työpaikalle eivätkä hakemaan edes työttömyyskorvauksia, jos bensan hinta nostetaan pilviin.

Toiseksi tämä opposition vastalause on kyllä niin ristiriitainen, että minä olen harvemmin näin sisäisesti ristiriitaista vastalausetta nähnyt.

Ed. Vehkaoja sanoi, että matkustusvero vähentää matkailua. Teidän vastalauseessannehan sanotaan, että myöskään matkustustaseeseen matkaverolla ei tule olemaan tavoiteltua positiivista vaikutusta, koska suomalaiset tuskin tulevat merkittävässä määrin vähentämään matkustamista ulkomaille. Mitä te oikein haluatte? Mitä te oikein ajatte? Tämä teidän vastalauseenne on kyllä niin ristiriitainen, että minä en sitä ymmärrä. Ehkä se johtuu yön tunneista, että ei tajua.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en voi tietysti sosialidemokraattien vastalauseen tekstistä lähteä kokonaan vastaamaan, kun en ole tuossa valiokunnassa istunut. Mutta totean ed. Ukkolalle, että ainakaan laivaliikenteessä ne tulot eivät tuo niinkään tähän maahan rahaa, vaan ne ovat suomalaista rahaa, joka pyörii tässä toiminnassa.

Oli tarkoitukseni tosiaan vastata ed. Ukkolalle myös hänen kommenttiinsa tästä vaihtoehdos-

ta eli autoilun verottamisesta. Olen hänen kanssaan ihan samaa mieltä, että siinä olisi tullut tällainen ojasta allikkoon -efekti. Mutta se on kuitenkin totta, että kun nyt ollaan aiheuttamassa vain joillekin valikoiduille kaupungeille ongelmia tämän veron takia, niin hyöty siitä, jos sitä ylipäätään voi tulla kotimaanmatkailun muodossa, menee aivan muualle. Tämä tietysti on riittävä syy vastustaa matkustusveron aikaansaamista.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vehkaoja osui aivan oikeaan, että laivaliikenne ei tuo paljon rahaa kotimaahan, koska osa laivaliikenteen kautta kulkevasta rahasta menee ulkomaille saman tien, koska laivat ostavat raaka-aineensa ulkomailta ja nauttivat erinomaisen suuria etuja maalla sijaitseviin vastaaviin kilpaileviin yrityksiin nähden. Niinpä matkustusverolla voidaan arvella olevan positiivisia vaikutuksia kotimaanmatkailun yritysten kannalta, jolloin se raha todellakin jäisi kotimaahan eikä kulkisi ulkomaille.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kun ed. Sasi totesi, että hän ei usko, että esitetyt matkustajaverot vähentäisivät ihmisten matkailua, kukaan ei jättäisi matkustamatta tämän veron takia, niin minä olen eri mieltä. Tämä ei ole mikään mielipide, vaan olen kuullut, että näin on käymässä, nimenomaan matkailualan asiantuntijoilta, jotka tietävät jo päivänä, että ulkomaanmatkoja, varsinkaan chartermatkoja, ei myydä entiseen malliin. (Ed. Ukkola: Devalvaatiokin on syynä!) — Ed. Ukkola huutaa sieltä, että devalvaatio. Kyllä minäkin tiedän sen, että devalvaatio on jo osaltaan supistanut. Ensin supisti lama, sitten supisti devalvaatio, ja nyt aiotaan vielä tämän matkustajaveron myötä supistaa matkailua. Nämä kaikki kolme tekijää pahentavat ja syventävät lamaa myös matkailualalla.

Kyllä minäkin olen ed. Ukkolan kanssa samaa mieltä, kun luen tätä vastalausetta. Minustakin tämä kieltämättä on hieman ristiriitainen, mutta siitä huolimatta päädyn samaan johtopäätökseen kuin vastalauseessa, että lopulta tämä matkustajavero pitäisi hylätä.

Mutta en voi olla myös muistuttamatta nyt vielä kerran niistä asioista, joita tuli lähetekeskustelussakin aikoinaan esille: Tässä nyt kyllä ollaan rajoittamassa matkustusoikeutta ja vapaata liikkuvuutta. Se on syytä pitää mielessä tämän keinotekoisen veron myötä, joka nyt jää edelleen koskemaan charterliikennettä eli siis tilauslentoja, joilla nimenomaan tavalliset suomalaiset matkustavat ulkomaille, ja edelleen laivaliikennettä.

Ei voi olla korostamatta myös sitä, että kyllä tämä työllisyyttä heikentävä merkitys on olennainen, niin kuin täällä mm. ed. Nordman ja monet muut ovat tuoneet esille. Kyllä minusta nyt tässä tilanteessa pitäisi todella harkita, onko mitään järkeä säätää sellaisia veroja, jotka eivät kuitenkaan todellisuudessa tuota valtiolle mitään olennaisesti. Ei tällä pelasteta nyt meidän kansantalouttamme millään tavalla, mutta tällä tuotetaan työttömiä lisää.

Minä epäilen nyt, että kyseessä on se, että hallitus on jotenkin äärimmäisen jääräpäinen ja ilmeisesti kaikkein jääräpäisin näyttää olevan ministeri Viinanen. Hän on sitä mieltä, että kun kerran jokin esitys on tehty... (Ed. Laine: Sasi!) — En minä tiedä, ed. Sasi ei ole ministeri, mutta ehkä hänellä on niin suuri vaikutusvalta. — Ministerit voisivat vetää pois sellaisia esityksiä, joissa ei ole mitään järkeä enää. Devalvaation jälkeen tämä lakiesitys on nyt aivan tarpeeton. Ilmeisesti hallituksen motto on: "Sen, minkä tein, tein, ja vaikka se olisi kuinka järjetön, se pidetään voimassa." Minusta tällä on todella huolestuttavat seuraukset matkailualalle. En voi ymmärtää, että tämä pidetään voimassa.

Kaiken kaikkiaan tässä on myös se ongelma, että ei ole riittävästi ollenkaan mietitty, miten toteutetaan tämän veron periminen. Tällä tullaan nyt vain aiheuttamaan lisää hallinnointia matkatoimistoille ja lisää työtä ja siitä puolestaan aiheutuu lisää kustannuksia. Minä ihmettelen, koska täällä on erittäin paljon puhuttu koko ajan siitä, miten järjetöntä on, että julkisella sektorilla niin kovasti harrastetaan byrokratiaa ja hallinnoidaan. Tämä on yksi tapa lisätä hallinnointia taas aivan tarpeettomasti, kun sillä on niin paljon myöskin haittavaikutuksia.

Näyttää kuitenkin olevan niin, että vaikka aion kolmannessa käsittelyssä äänestää sen puolesta, että tämä lakiesitys hylättäisiin, niin tämähän menee täällä kuitenkin kaikesta huolimatta ilmeisesti läpi. Silloin olisi tietysti toivottavaa, että tämä yritettäisiin tehdä jollakin tavalla järkevästi, jotta kontrolli olisi mahdollista ja se työllistäisi mahdollisimman vähän.

Muistuttaisin, että aikoinaan kun meillä esimerkiksi oli ylimääräinen autovero, oli tarroja, joita liimattiin autoihin. Esimerkiksi tässä tapauksessa voitaisiin ottaa vastaavasti käyttöön liimattava tarra, joka voitaisiin matkalippuun liimata, ja maasta ulos lähtiessä samalla kun

liput tarkastetaan, voitaisiin valvoa, onko nämä verot maksettu.

Mutta yksi asia, joka tulee myös mieleeni, on se, että kun tämä ei tuota mitään ja kun tämä jää esimerkiksi lentoliikenteen osalta koskemaan ainoastaan charterliikennettä, niin tästähän voi jopa seurata se, että vaihdetaan lentoja reittilennoiksi. Meillähän tällä hetkelläkin suoritetaan hyvin suuri osa tilausliikenteestämme reittilentojen muodossa. En ymmärrä, että mitään estettä olisi tehdä myös tätä jatkossa, jolloin entisestään itse asiassa koko tämän lain idea siitä, että rokotetaan charterlennoista, tukehtuu tai jää toteutumatta. Olisi nyt kyllä toivonut, että hallitus olisi edes yhden järjettömän lain älynnyt vetää pois.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. O. Ojala on aivan oikeassa siinä, että matkustusvero aiheuttaa pulmia. Mutta se aiheuttaa pulmia ennen kaikkea Kanarian saarten kaupoille ja hotelleille ja sitten lentoyhtiöille. Kotimaisille matkatoimistoille sillä aiheutetaan pulmia vain noin 12 prosentin osuudella matkan hinnasta, (Ed. O. Ojala: Eikö sekin ole riittävä?) joka on se provikka, joka niistä matkoista kotimaahan jää. Mutta jos vastaava summa käytetään kotimaassa, niin koko se rahamäärä hyödynnetään täällä. Jos sen 12 prosentin myötä joku jää työttömäksi, niin 100 prosentin myötä toki se työllistää täällä kotimaassa huomattavasti enemmän.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalalle haluan todeta sen, että tällä hetkellä Suomen kansantalouden suurin ongelma on vaihtotaseen alijäämä. (Ed. Kalliomäki: Työttömyys!) Yksinkertaisesti me jatkuvasti maksamme ulkomaille enemmän kuin meillä on varaa. Noin kolmanneksen tai neljänneksen tästä vaihtotaseen alijäämästä muodostaa matkailutase, joka on noin 6 miljardia markkaa alijäämäinen. Tähän ongelmaan täytyy selvästi jollakin tavalla puuttua. Vaihtoehtoiset keinot ovat toki käytettävissä, mutta kukaan niitä ei ole esittänyt.

Tämä esitys merkitsee sitä, että me edistämme kotimaan matkailua. Toivottavasti ihmiset tämän veron jälkeen valitsevat kotimaisen matkakohteen ulkomaisen sijasta, mikä merkitsee sitä, että kotimaahan saadaan luotua uusia työpaikkoja, ja työllisyys on kai tänä päivänä kaikkein suurin ongelma tässä yhteiskunnassa. Siitä syystä kaikki ne toimenpiteet, jotka edistävät työllisyyttä Suomessa, ovat positiivisia. Siitä syystä tämä esitys on positiivinen.

Herra puhemies! Haluan myös todeta sen, että järjestely ei ole millään tavalla poikkeuksellinen. Meillä on charterverot kaikissa Pohjoismaissa, ja Japanissa, joka on menestyvä yhteiskunta, on mm. lentokenttävero, joten voidaan sanoa, että hallitus noudattaa aika pitkälti yleistä kansainvälistä linjaa.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä ed. Toivosen että ed. Sasin puheenvuorot viittasivat siihen suuntaan, että kyseessä onkin siis eräänlainen protektionistinen vero, jolla halutaan nimenomaan erityisesti suojata tai antaa kohtuutonta tai erityistä etua kotimaan matkailupalveluille. On tietysti tärkeää, että kotimaassa työllistämme, mutta minä ihmettelen, että kokoomuksen edustajat täällä nyt ovat niin protektionistisia, kun kuitenkin samanaikaisesti puhutte, että kiireesti Euroopaan ja kaikki rajat pitää avata ja mitään erityistä ei saa olla nyt. Tämän pienen pienen matkustajaveron osalta te nyt vaaditte, että pitää jotenkin erityisesti kotimaan matkailua suojata. Minä vähän ihmettelen teidän käyttäytymistänne.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tekee kyllä mieli ed. Sasilta kysyä, onko hänen mielestään todellakin oikein ja oikeudenmukaista, että samalla kun ajatellaan lisätä kotimaista matkailuelinkeinoa yhtäällä, aiheutetaan tietyille täysin nimettäville paikkakunnille työttömyyttä. Kyllä ihmetyttää tämä helppous, millä ed. Sasi tämän kaiken voi todeta.

Haluaisin tähän lisätä, että käsitykseni mukaan nämä minusta alueellista eriarvoisuutta lisäävät ongelmat olisivat kyllä poissa, jos matkustusvero kohdistuisi ainoastaan lentoliikenteeseen. Siinä hajonta on aivan toisenlainen ja voitaisiin välttyä tällaisista. Naantalikin muuten varmasti on Vaasaan verrattava paikkakunta, jossa laivaliikenteen osuus on niin valtava, että te ette taida, herrat, tietääkään täällä etelässä, mistä tässä oikein nyt puhutaan, niistä suhdeluvuista ja myös volyymeista. Te vähättelette tämmöistä seikkaa ja pilkkaatte suoraan sanoen työllisyyttä monilla paikkakunnilla tässä Suomenmaassa.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä toivoisin, että ed. Sasi olisi oikeassa, että tämä matkustajavero — mikä vero tietenkin on inhottava asia, koska minä en ra-

kasta veroja, mutta tässä tapauksessa minä kyllä hyväksyn sen bensan hinnankorotusten vastapainona — tosiaankin parantaisi vaihtotaseen alijäämää ja nimenomaan matkustustasealijäämää. Mutta tuskinpa se sitä tekee, kun se on niin mitätön. Senhän ovat vastalauseen tekijätkin sanoneet, että tällä ei tule olemaan positiivista vaikutusta, koska suomalaiset tuskin tulevat merkittävässä määrin vähentämään matkustamista ulkomaille.

Toisaalta minä ed. Vehkaojalle nyt sanoisin, että kyllä ne Lapinkin matkailuun rakennetut työpaikat ovat tärkeitä. Jos jonkin verran autetaan ja saadaan edes ne nykyiset työpaikat pysymään pystyssä, niin hyvä on. Täytyisi yrittää katsoa kokonaisuutena asiaa.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vehkaojalle haluan lyhyesti todeta sen, että ne arviot, joita laivayhtiöt ovat tehneet työllisyysvaikutuksista, eivät varmastikaan pidä paikkaansa. Tietysti nyt voimme vain käydä väittelyä siitä, mutta kun puoli vuotta on kulunut, luulen, että voimme palata asiaan ja katsoa, kuka tässä suhteessa on oikeassa. Luulen, että työllisyystilanne laivayhtiöitten osalta ei olennaisesti muutu.

Jos me ajattelemme jotakin ravintolaa esimerkiksi Vaasassa, niin väitän, että sen ravintolan kilpailukyky olennaisesti paranee tämän veron johdosta, koska on parempi ja halvempaa jäädä kotimaahan tuohon ravintolaan ruokailemaan tai hotelliin yöpymään. Ja jos me ajattelemme ulkomaalaista matkailijaa, joka tulee Ruotsista Uumajasta Vaasaan, niin hänen osaltaan, kun hän ei maksa matkustajaveroa, tilanne ei miltään osin muutu ja hänen on yhtä edullista tulla Suomeen ja devalvaation jälkeen vieläkin edullisempaa tulla Suomeen, syömään Vaasaan tai yöpymään Vaasaan, joten tässä suhteessa katson, että selvästi kotimaisen matkailun asemaa on devalvaatiolla ja myös matkustusverolla voitu parantaa, ja uskon, että tällä on merkittävä vaikutus.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Haluan aluksi lyhyesti todeta, että kun täällä istunnon alkupuolella on useita tunteja päivänvalossa puhuttu niinkin merkittävistä asioista kuin sian painosta ja hukkakaurasta, niin näitä veroja, jotka varmasti liikuttavat huomattavasti laajempaa kansanosaa, ollaan käsittelemässä täällä aamuyön pimeinä tunteina, lainatakseni eräiden edellisen vaalikauden oppositiokansanedustajien ja nykyisten ministerien sanontaa. Tämän vuoksi en ryhdy perustelemaan sen tarkemmin tässä yhteydessä, miksi vastustamme matkustajaveroa, vaan tulen tekemään sen toisessa ja kolmannessa käsittelyssä.

Haluan vain todeta, että nimenomaan hallituksen esityksen perustelut, jos jotkut, ovat ristiriitaisia. Kun tällä pyritään vaikuttamaan matkustustaseen vajeeseen, mitä tekemistä tässä on silloin laivamatkoilla, jotka eivät aiheuta matkustustaseen vajetta, vaan päinvastoin ovat positiivisia.

Tässä mielessä ne kielteiset vaikutukset kohdistuvat nimenomaan laivaliikenteeseen, sitä kautta työllisyyteen, sitä kautta elinkeinon mukanaan tuomiin positiivisiin vaikutuksiin ja myös kotimaiseen matkailuun, niin kuin ed. Sasi totesi. Mikäli laivat supistavat omaa toimintaansa, tänne ei tule enää suomalaisiin hotelleihin ja ravintoloihin yhtä paljon ulkomaalaisia turisteja.

Tässä mielessä hallituksen esityksen perustelut ovat ristiriitaisia. Mitä tulee etelänmatkailuun, niin väitän, että vastalauseessa esitetty kanta siitä, että etelänmatkat ja Lapin lomailu eivät missään tapauksessa tule kilpailemaan keskenään, pitää paikkansa.

Ed. R ö n n h o l m : Herra puhemies! Katsoin jo aiheelliseksi siirtyä levolle, mutta kun arvostamani ryhmäpuheenjohtaja Sasi puhui täällä sen verran pehmosia, niin oli pakko tulla tänne. Minä en voi ymmärtää, etteivät elinkeinoelämää tuntevat ihmiset ymmärrä matkustajaliikenteeseen liittyvän kombinaatioliikenteen merkitystä Suomen viennille ja tuonnille eli sitä tosiasiaa, että tässä saman tien nimenomaan viedään edellytyksiä suomalaisen ulkomaankaupan harjoittamisen tärkeimmältä, meidän kannaltamme raskaimmalta osalta eli tuonnin ja viennin kuljetusten järkevältä hoidolta. Tämän seikan huomioon ottamatta jättäminen näissä olosuhteissa, jolloin tällä hetkellä täällä juuri kamppaillaan oikeastaan syvemmässä lamassa kuin koskaan ennemmin, kyllä osoittaa, että tämä hallitus on nyt ehdoin tahdoin ajamassa tämän maan niin syvään lamaan, ettei sillä itsellään ei ole mitään mahdollisuuksia maata siitä nostaa. Tämä on nyt sitten sitä viimeistä: Ei tässä ole hukkuvan oljenkorteen tarttumista, vaan tässä kysymys siitä, että hukkuva vielä haluaa ripustaa lyijypuntit kinttuihinsa, kun on jo syvällä pää veden alla.

Ikävä kyllä näin on, ja sen takia toivon, että

ne ihmiset, jotka ymmärtävät verotuksesta, ulkomaankaupasta ja Suomen pelastamisesta jotain, vihdoin ja viimein ymmärtäisivät luopua tästä verosta.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa yötä käytän lyhyen kaavan mukaisen puheenvuoron aivan kuten ed. Backmankin. Tokihan hallitus voi esittää ihan minkälaisia veroja tahansa, mutta kyllä niillä kai sentään pitäisi olla pitävät perusteet. Hallitus perustelee tätä matkustajaveroa kahdella syyllä: valtion verotulojen keräämisellä ja matkustustaseen alijäämällä. Aivan kuten ed. Jansson sanoi, kumpikaan näistä perusteista ei ole relevantti. Nämä perusteet kumotaan tässä meidän yhteisessä vastalauseessamme. Meidän mielestämme olisi paljon järkevämpää kohdistaa vero liikenteen aiheuttamiin ympäristöhaittoihin, jos kerran veroa tarvitaan, ja jättää ihmisten itsensä päätettäväksi, mitä liikennevälinettä he matkoillaan käyttävät.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Ehdotukset laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 160
Lakialoite n:o 92
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63.

Keskustelu:

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys on erittäin hankala käytännössä toteuttaa ja aiheuttaa maanviljelijöille hyvin paljon ylivoimaisia vaikeuksia. SMP on tehnyt rinnakkaislakialoitteen. Lyhykäisyydessään sen sisältö on se, että 15 hehtaariin asti olisi tila vapaa kesannoinnista silloin, kun sivuansiotulot ovat alle 60 000 markkaa. Edelleen vuoden 1985 jälkeen sukupolvenvaihdoksen tehneet tilat olisivat vapautetut pakkokesannoinnista, ja edelleen kolmanneksi yli 250 000 markkaa vuodessa tienaavat saisivat sitten kesannoida sataprosenttisesti tilansa.

Tämän lain toisessa käsittelyssä tulemme tekemään lakialoitteen n:o 92 mukaiset korjausesitykset.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Samalla tavalla lyhyesti ilmoitan, että meiltä tulee toisessa käsittelyssä yksityiskohtaiset esitykset pykälämuutoksiksi. Ne tulevat koskemaan tulorajoja ja toisaalta tulojen määrittämistä. Nämä pykälämuutokset ovat itse asiassa sen sisältöisiä, mitä valiokunnassa hyvin laajalti olisi haluttu kirjata, mutta siellä ne kirjattiin pelkästään mietintöön, ei pykälämuutoksena.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Yön kuluessa olemme jo todenneet, että me emme halua ajaa suomalaista maataloutta alas ja tehdä sitä elinkeinona mahdottomaksi, vaan olemme lähteneet siitä, että pitää puuttua maatalouden perusrakenteisiin aivan siten kuin hallitus on myös esityksessään tehnyt. Mutta se on liian lievä ja riittämätön. Siellä ei ole sellaista vaikutusta kuin tällä huomattavasti kovemmalla lainsäädäntöesityksellä, mikä on meidän tekemässämme, nimelläni kulkevassa lakialoitteessa.

On tietysti ongelma, niin kuin joskus täällä muistaakseni ed. Pulliainen totesi, kun tämä lakialoite oli täällä esittelyssä, että on mahdottomuus estää sellaisia henkilöitä, jotka joutuvat pakosta kesannoimaan suuren osan tai koko viljelysalansa, vuokraamasta sitä sivullisille. Tämä on lakitekninen ongelma, ja siihen löydetään varmasti ratkaisu. Tämä on vain tämän tyyppinen suuntaus ja ohjaus, mihin suuntaan käsitykseni mukaan tätä rakenteiden muutosta pitäisi suorittaa.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sinänsä on hyvä ja tarpeellinen, mutta kun valtiovarainvaliokunnan verojaostossa käsiteltiin asiaa, niin voitiin todeta, että tulosidonnainen porrastus kesannointivelvoitteeseen on äärimmäisen hankala, ja se kohtasi varsin suurta kritiikkiä. Henkilökohtaisesti olen pahoillani siltä osin, että tähän ei voitu saada muutosta. Nythän lähdetään siitä, että toisen puolison osalta otetaan huomioon vain palkka- ja eläke-

tulot, kun kesannointivelvoitetta lasketaan. Voidaan sanoa, että tämä ei missään tapauksessa välttämättä johda kohtuulliseen tulokseen.

Ensinnäkin kun otetaan vain toinen puolisoista, lopputulos on äärimmäisen sattumanvarainen, ja verotuksessakin voidaan järjestellä tuloja siten, että voidaan arvioida, että kummanko puolison tulot otetaan loppujen lopuksi huomioon.

Toiseksi suuri ongelma on se, että kun nyt otetaan huomioon vain palkka- ja eläketulot eikä muita tuloja, niin henkilöt joutuvat äärimmäisen epätasa-arvoiseen asemaan. Voin ottaa esimerkkinä esimerkiksi taksinkuljettajan, joka ammatinharjoittajana harjoittaa tuota tointa. Hänen tulojaan ei oteta huomioon, mutta sen, joka työsuhteessa harjoittaa taksinkuljettajan tehtävää palkattuna henkilönä, tulot otetaan. Tai jos lääkäri on terveyskeskuslääkärinä tai yksityisenä ammatinharjoittajana, kohtelu on täysin erilainen tältä osin.

Myös haluan todeta, että maataloustuet on jo tällä hetkellä tuloporrastettu, jolloin kahden tasoinen porrastus sekä velvoitteissa että tuissa on varmasti lopputuloksen kannalta kohtuuton.

Mitä tulee vielä näihin tulorajoihin, ne poikkeavat kaikista maatalouden tuen puolella olevista tulorajoista. Tällä ei ole mitään kytkentää mihinkään muihin tulorajoihin, joten tässä suhteessa voin sanoa, että säännös 7 §:n osalta ja 7 b §:n osalta on äärimmäisen epäonnistunut teknisesti. Lopputulos voi olla kyllä onnistunut, mutta teknisesti erittäin huono pykälä on kyseessä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Haluan todeta, että ed. Sasin taholta on tämä hänen näkemyksensä ymmärrettävissä, koska hän juuri edustaa sitä poliittista suuntausta, johon kaikki suuret pankinjohtajat ja muut kuuluvat, jotka harrastavat tätä harrasteviljelystä. Ihmisen kaikki tulot, jotka tulevat ulkopuolelta, varsinaiset tulot, voidaan aina määritellä. Siitä ei ole kysymys, mutta ed. Sasi haluaa juuri tässä tapauksessa puolustaa pankinjohtajia, suurviljelijöitä, joita yhteiskunta tukee heidän harrastuksessaan 2 markalla viljakilolta.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta, että toki olisi ollut kehitettävissä erilaisia malleja näitä pankinjohtajia varten ja niitä kehiteltiinkin. Esimerkiksi asuminen tilan ulkopuolella voisi olla yksi kriteeri. Tässä lakiesityksessä on sikäli mielenkiintoinen kohta, että jos kuolinpesän osakkaat asuvat tilan ulkopuolella, heidän kesannointivelvoitteensa on 20 prosenttia, mutta tilalla asuva voi joutua kesannoimaan 30 prosenttia. Missä on se logiikka? Toki voidaan haavistot ja ehrnroothit ja lassilat ottaa huomioon. Voidaan laittaa yksi hyvin korkealla tasolla oleva porras, joka koskee näitä henkilöitä. Nämä ongelmat voidaan kyllä hoitaa, jos näitä erityistapauksia halutaan hoitaa. Ne eivät sinänsä ole ongelma, mutta valmiutta on kyllä hoitaa nämä, jos näin halutaan.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Yhdyn siihen, mitä ed. Sasi edellä totesi, että tämä lakiesitys on teknisesti täysin epäkelpo ja saattaa täysin sattumanvaraisesti viljelijät eriarvoiseen asemaan. Se on siis kaiken kaikkiaan epäkelpo lainsäädännölliseltä kannalta. En halua käydä kaikkea läpi, mitä ed. Sasi totesi.

Totean vain sen lisäksi, että tiedämme, että Etelä-Suomen viljatiloilla, vaikka asiallisesti ottaen emäntä olisi pääasiallinen viljelijä, niin verottaja huolimatta lukuisista toimenpiteistä edelleenkin pitää useimmiten isäntää pääasiallisena verovelvollisena. Kun tämän lainsäädännön mukainen systeemi tulee voimaan, se merkitsee sitä, että emäntiin kohdistuva epäoikeudenmukaisuus edelleen lisääntyy ja on todella asia, joka johtaa käytännössä ilmeisesti satoihin tai tuhansiin verovalituksiin ja sitä kautta mahdollisesti valtion korvaamisvelvollisuuteen. Muuten täällä on aika mielenkiintoisesti sanottu, että kesantohehtaarista korvataan, jos se väärin tehdään, 4 000 markkaa hehtaarilta. Tämän pitäisi myös kertoa tälle salille, mitä viljelijän kohdalla merkitsee, että 15 prosenttia pannaan kesannolle pakolla.

Ed. S-L. A n t t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Sasin esittämään kritiikkiin maatalouspolitiikan logiikasta on helppo yhtyä. Tässä lakiesityksessä olevat tulorajat eivät ole missään muussa maatalouden lainsäädännössä käytössä. Vähin minkä olisi pitänyt olla mukana, on maaseutuelinkeinolain mukainen tuloraja.

Maatalousvaliokunta käsitteli asiaa lausunnossaan ja lähtee siitä, että pelkkä sivutulojen huomioon ottaminen ilman maatilan muun tulonmuodostuksen ja velkaisuuden huomioon ottamista asettaa tilat täysin eriarvoiseen asemaan. Sitä taustaa vasten onkin hyvä, että myös valtiovarainvaliokunnassa on päädytty siihen, että tämä järjestely on poikkeuksellisesti voimassa ensi vuoden.

Olisi ollut huomattavasti parempi järjestelmä löytää tietty kesantoprosentti, jolla olisi kesannoitu kautta linjan, ja sivutulokysymys olisi otettu huomioon maataloustulolaskelmassa, kun maataloustulolain mukaisia tukia maaliskuun aikana valtioneuvostolle tuodaan päätettäväksi. Siellä järjestelmä olisi ollut huomattavasti helpompi huomioida.

Siinäkin, että emäntien tuloja tai toisen tuloja lähdetään kovasti ottamaan mukaan, on oma problematiikkansa. Aamuyön tunteina en niitä lähde käsittelemään, mutta saatan asian toisessa käsittelyssä siitä jotakin lausua. Silloin mennään sinne sänkykamarin puolelle, ja se ei välttämättä ole kovin yksinkertainen asia varsinkaan tilanteessa, jossa esimerkiksi emäntä on tullut tilalle muualta ja on avioehtosopimus ja yhtä ja toista, mikä asettaa heidät yrittäjinä aika eriarvoiseen asemaan.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Tähän aikaan yöstä voi todeta, että tämä laki on monella tavalla teknisesti epäkelpo. On todellakin niin, että sivutulot pitäisi ottaa suoran tulotuen mukaisessa järjestelyssä huomioon eikä kesannointipuolella. Jos ne otetaan, niin olen kyllä sitä mieltä, että silloin pitäisi mennä sänkykamarin puolelle, ottaa kaikki tulot huomioon ja suorittaa siinä jotakin jakoa ehkä sitten tarkemmin. Tällä tavalla tämä laki voi olla korkeintaan vuoden laki ja vaatii uudenlaisia järjestelyjä.

Vielä haluan todeta, että myöskin tässä on tämä nurmisääntö, mikä on kasvinviljelyn kannalta ainakin huono siinä mielessä, että se tuo edelleen paineita kasvinviljelypuolelle. Siinä mielessä olisi toivonut, että se olisi säilynyt ennallaan.

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Alan pikkuhiljaa ymmärtää, miksi näitä asioita käsitellään aamuyön tunteina. Olisi nimittäin aika hankalaa, jos lehtereillä olisi yleisöä. He hämmentyisivät suuresti siitä, että hallituspuolueen edustajat paheksuvat itse hyväksymiään hallituksen esityksiä. Tässä mielessä tämä keskustelu saa kyllä uskomattomia piirteitä. Täällä oppositiopuolue nyt joutuu tekemään niitä muutosesityksiä, joita hallituspuolueitten edustajat itse olisivat halunneet tehdä, mutta eivät kuitenkaan voi tulla niihin mukaan, vaikka kuitenkin ovat valmiita arvostelemaan esitystä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kiinnitän vielä yhteen ulottuvuuteen tässä ongelmatiikassa huomiota. Tämä on ainakin yksi niitä varmimpia konsteja, että täällä valtion maataloushallinnon puolella tarvitaan hirmuinen määrä vakansseja, kun tätä valtavaa säädösviidakkoa toteutetaan käytäntöön.

Minulle on tullut viime aikoina mieleen se, että olisikohan tässä semmoinen riivatunmoinen juju takana, että nämä virkamiehet ovat ajatelleet, että valtion 5 prosentin vakanssien vähentämisvelvoite saattaisi koskea heitäkin, mutta kun he tekevät tällaisen lainsäädännön, josta kukaan ei saa mitään tolkkua, joka varmasti työllistää jokaisen vihonviimeisen tuomiopäivään saakka, niin eihän ne voi olla pitämättä heitä duunissa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Ehdotus laiksi maatalouden investointivarauslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 208
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Ehdotus laiksi terveyskeskusmaksukokeilusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 103
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Käytän paikaltani muutaman sanan tästä tärkeästä aiheesta. Palataan siihen valoisana aikana.

Terveyskeskusmaksukokeilu on ilmeisesti keksitty ovelaksi keinoksi siirtyä sujuvasti perimään terveyskeskusmaksuja. Maksuttomuudes-

ta ei ole aiheutunut sellaisia ongelmia, että mikään laajamittainen kokeilu olisi perusteltua.

On viitattu terveyskeskuslääkärien huonoon itsearvostukseen, kun pöydän toisella puolella istuva potilas ei maksa hänelle saamistaan palveluista. Tilanne muuttuu aivan toiseksi, kun sama lääkäri istuu myöhemmin iltapäivällä yksityisvastanotolla. Siinä on jotakin kohottavaa, kun tietää potilaan joutuvan ponnistelemaan kyetäkseen maksamaan käynnistään vastaanotolla. Olen sen arvoinen, myhäilee lääkäri varmasti itsekseen.

On puhuttu, että juuri maksuttomuuden takia terveyskeskuksiin tulee valtavasti ns. turhia potilaita. Miten mahtaa olla yksityisvastaanotoilla? Käsi sydämelle, kaikki lääkärit! Mielestäni turhia potilaita ei ole olemassakaan. Ei se, etteivät he maksa, tee heitä turhiksi. Terveyskeskuslääkärit ovat arvelleet löytäneensä liittolaisen potilaistaan, näin ei ole. Potilaistakin tuntuisi paremmalta muka, kun maksu perittäisiin. Potilas ei enää kokisi olevansa se turha potilas. Turhan käynnin perusepäilyhän on saanut tämän potilaan jo vastaanoton oven raossa epävarmuuden olotilaan.

Arvoisa puhemies! Minä paheksun kovasti sitä, että sosiaali- ja terveysministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin, joilla terveyskeskusmaksukokeilua valmistellaan jo ennen lain hyväksymistä. Kun laki tulee jäämään lepäämään seuraaville valtiopäiville toivottavasti, se merkitsee sitä, että jälleen on suunnattomasti tuhlattu ihmisten työaikaa paikallisella tasolla kaikenlaisiin esivalmisteluihin.

Ei ole mikään ihme, että niin monet kunnat sinänsä ovat kiinnostuneita tästä kokeilusta, ovathan ne käyttäneet samoja perusteluita kuin hallituskin: maksujen perintä tuo tuloja. Olen sitä mieltä, että tätä terveyskeskusmaksua ei pidä toteuttaa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Arvoisa puhemies! Terveyskeskusmaksukokeilulaki on niin huono esitys, ettei siitä kannata paljon enempää puhua. Tulemme esittämään tämän hylkäämistä ja lepäämään jättämistä.

Sen lisäksi, mitä ed. Vehkaoja totesi, voi sanoa, että se, että asiaa ei ole valiokunnassa aikaisemmin käsitelty, johtuu ei suinkaan oppositiosta vaan hallituspuolueiden edustajista, jotka ovat jarruttaneet tämän asian käsittelyä. Meillä olisi ollut valmius käsitellä tämä jo aikoja sitten ja näin olisi saatu huomattavia säästöjä hallintokuluissa, kun nyt on turhaan valmistauduttu tähän. Muta vielä pitäisi koputtaa puuta, etteivät sosialidemokraatit muuta mieltään ennen kuin tämä asia lopullisesti käsitellään.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveyshallituksen aivan hiljattain tekemän selvityksen mukaan, jonka on toteuttanut Suomen Gallup, vain 7 prosenttia haastatelluista oli sitä mieltä, että julkinen talous tulisi tasapainottaa käyttömaksuja korottamalla. Kansalaisten enemmistö katsoi, ettei terveydenhoidosta, sosiaalipalveluista, sosiaalisesta tulonsiirrosta tai opetuksesta voida säästää. Sitä vastoin kyllä kansalaiset näkivät, että säästää voitaisiin mm. maatalouden tuesta, maanpuolustuksesta, teollisuuden tuesta, liikennemenoista jne.

On aivan järjetöntä, että nyt sitten ollaan nimenomaan kansantaloudellisin syin esittämässä tätä terveyskeskusmaksukokeilua, kun me ilman kokeiluakin jo tiedämme ne kielteiset seuraukset, joita tämän maksun käyttöönotosta seuraisi. Ja jos joku nyt taas sanoo, että täältä oppositiosta vain esitetään tällaisia näkemyksiä, niin pyytäisin tutustumaan viimeiseen sosiaali- ja terveyshallituksen julkaisuun, Dialogi-nimiseen lehteen, jossa Martti Kekomäki mm. kertoo aivan selvästi, että on tutkittua tietoa siitä, että erityisesti pitkäaikaissairaat, monisairaat, vähävaraiset ja riskiryhmät vähentäisivät terveyspalvelujen käyttöä ja tämä olisi järjestöiltä säästöä yhteiskunnalle, koska vastaavasti palvelujen käyttämättä jättäminen kostautuisi lisääntyneinä sairaskustannuksina.

Siis tämä on poliittinen kysymys, ja tietenkin me tiedämme, että tästä on pitkään kiistelty ja kokoomus on nimenomaan halunnut terveyskeskusmaksua käyttöön. Mutta tällä kokeilulla ei ole mitään merkitystä, eikä siitä saada sellaisia tietoja, joilla olisi mitään terveyspoliittista merkitystä. Ainoastaan tietysti saadaan kokemuksia siitä, jättävätkö ihmiset palveluja käyttämättä vai ei, mutta minusta se kokeilu on liian vaarallista.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Terveyskeskusmaksu on terveyspoliittisesti ehdottomasti tuomittava ja hylättävä esitys, kuten ministeri Kuuskoskikin on useaan kertaan erilaisissa tiedotusvälineissä, lehdistössä ja muualla, kertonut. Valitettavaa on se, että kun hän pyrki tätä estämään, niin korvikkeeksi keräiltiin kaikkia mahdollisia muita vähennyksiä sairausvakuutuksesta ja muualta, jotka sitten jäivät, ja kun kuitenkin terveyskeskusmaksu olisi tullut, niin tämä nimettiin kokeiluksi.

Turun Sanomissa 2. joulukuuta sosiaali- ja terveysministeriön kehittämispäällikkö Martti Kekomäki kertoo kuitenkin, että ei ole kysymys mistään kokeilusta, vaikka tämä sitten naamioitiin kokeiluksi, ja ilmoittaa, ettei ole minkäänlaisia alueellisia seurantajärjestelmiä. Tosin Kekomäki oli sitä mieltä, ettei kokeilua tarvittaisikaan, vaan pysyvä terveyskeskusmaksu, jollaiseksi tämä oli tarkoitus tehdä. Olen ehdottomasti tämän hylkäämisen kannalla.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Tämän lähetekeskustelun kuluessa yritin useampaan kertaan löytää vastausta tässä salissa mm. ministeriltä, mitä tällä kokeilulla yleensä etsitään. Mehän tiedämme, mitä rahan kerääminen maksaa yleensä, kuinka paljon se luo uutta byrokratiaa. Mutta se varmasti löytyy tästä kokeilusta, kuinka paljon tulee rahaa ja kuinka paljon potilaita joutuu jäämään ulos terveyskeskuskäynneiltä. Tämä on se valittu, porvaripuolueiden valitsema linja tässä terveyspolitiikassa, jota varmasti on vuosia jo haikailtu.

Uskoisin, että tällä kokeilulla ei ole muuta merkitystä kuin se, että vähävaraiset ihmiset joutuvat entistä enemmän jäämään pois tarpeellisesta hoidosta. Kun yritin kysellä muutamilta lääkäreiltä, mitkä ovat ne turhat potilaat, jotka käyvät terveyskeskuksissa, ei sieltä ole löytynyt vastausta siihen, koska yleensä jos ihminen vaivautuu tilaamaan ajan ja tulemaan lääkärin vastaanotolle, niin hänellä varmasti on jotakin sairautta. Ei tietysti ole mahdollisuutta kaikilla ihmisillä, jotka haluaisivat, mennä yksityislääkäriin, koska siellä on sen verran suolaiset hinnat jo, että ne 2 500 markan eläkeläiset eivät voi käydä siellä, vaikka haluaisivatkin.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Tämä esitys on sikäli ihmeellinen hallituksen näkökulmasta, ettei esityksellä ole isää eikä äitiäkään, koska tämän allekirjoittanut ministeri Eeva Kuuskoski on ilmoittanut myös vastustavansa terveyskeskusmaksua.

Ed. Stenius-Kaukonen hieman epäili, miten sosialidemokraatit tulevat tähän asiaan suhtautumaan, mutta sen verran hänkin varmaan tietää SDP:n historiaa, että jo Forssan kokouksesta lähtien vuonna 1903 olemme vaatineet maksutonta terveydenhuoltoa ja vastustaneet kaikkia maksuja, joten tulemme esittämään lakiehdotuksen lepäämään yli valtiopäivien. Tämä on huono esitys.

Sosiaali- ja terveysministeri Kuuskoski: Herra puhemies! Haluan ed. Skinnarille jälleen todeta, että edelleenkään en pidä terveyskeskusmaksun palauttamista tarkoituksenmukaisena enkä tarpeellisena, mutta olen aivan avoimesti tunnustanut, että hallitus päätyi monien keskustelujen jälkeen siihen, että tällainen kokeilu esitetään toteutettavaksi. Olen tämän lain esittänyt. En näe tässä mitään sellaista, mitä en olisi avoimesti eduskunnalle jo aikaisemmin kertonut.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Tämä on vastaus ed. P. Leppäselle: Tällä kokeilulla kokeillaan, miten pitkään köyhä ihminen kestää kipua, ennen kuin menee lääkäriin.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Kokeilun ainoa vika on se, että se on kokeilu. Kokoomuksen eduskuntaryhmä on kannattanut koko ajan terveyskeskusmaksun palauttamista. Tietysti on loogista, jos vastustaa kaikkia terveyskeskusmaksuja, mutta epäloogista on se, että esitetään kuitenkin laboratorio- ja röntgenmaksuja otettavaksi terveyskeskukseen. Se on epäoikeudenmukainen ratkaisu, joka lisää sairaiden ihmisten kustannuksia.

Ihmettelen sitä, että terveyskeskusmaksu on noussut näin suureksi kysymykseksi, kun meillä alkavat lähes kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut julkisellakin puolella olla maksullisia. Tässä yhdessä on tällainen lukko ja poliittinen näkemys, jota ei saada millään murrettua. Se johtaa siihen, että syntyy epäoikeudenmukaisia ratkaisuja, joissa todella sairaat joutuvat huomattavia kustannuksia maksamaan. (Ed. Gustafsson: Vielä on periaatteita!)

Vielä totean sen, että väestövastuisen terveyskeskuslääkärin palkka on 28 000 markkaa kuukaudessa. Niihin talkoisiin saavat veronmaksajat tietysti osallistua, että palkka kerätään, ja yksityislääkäri saa ottaa vastaan monta potilasta, ennen kuin tähän palkkaan pääsee. Kyllä mielestäni näihin kustannuksiin voisi myös potilas osallistua jollakin kohtuullisella summalla.

Toistan vielä sen, että kun meillä on seuraavana röntgen- ja laboratoriomaksut, tämä on vähän ristiriitainen ja epäoikeudenmukainen ratkaisu, että asiassa on näin käynyt, puhumattakaan sairausvakuutukseen liittyvistä ratkaisuista, jotka edelleen lisäävät sairaiden kustannuksia. Mutta lukko on tässä yhdessä kohdassa.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan tulee antaa lausuntonsa säätämisjärjestyksestä, niin kuin se on tässäkin tapauksessa antanut. Siellä porvarillinen enemmistö nimenomaan äänestyksen kautta totesi, että laki tulee säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, ja hylkäsi juridisesti oikeamman tulkinnan, että perustuslain säätämisjärjestys olisi ollut tarpeen, koska tässä kansalaisten tasavertaisuus kärsii asuinpaikan mukaan riippuen siitä, joutuuko asumaan sellaisessa kunnassa, joka on anonut maksun vahvistamista, ja kansalaiset joutuvat erilaiseen asemaan. Me sosialidemokraatit olemme vahvasti sitä mieltä, että tämä laki pitää hylätä. Joka tapauksessa äänestämme sen lepäämään.

Ed. Stenius-Kaukoselle olisin todennut, kun hän pelkäsi, että me sosialidemokraatit riveämme tämän asian osalta, että meillä on paljon suurempi pelko. Me pelkäämme, että kepu saattaa nimenomaan vasemmistoliiton ostaa aivan niin kuin me pikku ryhmiä viime kaudella ostimme, mm. kristilliset hallituksen esityksen taakse.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota siihen, että kun arvoisa ed. Puisto kertoi, että Kekomäki oli todennut, ettei tässä mistään kokeilusta ole kysymys, niin arvoisa ministeri Kuuskoski käyttää sanaa kokeilu. Olisi erinomaisen hauska kuulla ministeri Kuuskosken selvitys, millä perusteella hän ylipäätään katsoo perustelluksi puhua tällaisessa yhteydessä kokeilusta. Mikä on terminologia, vertailulogiikka, mitä hän tässä käyttää? Mikäli sellaista selitystä ei löydy, silloin tietysti pitäisi sanoutua irti tällaisesta operaatiosta.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Lääkäri Kekomäki on sosiaali- ja terveyshallituksessa, ja hän ei ole varmastikaan kovin paljon perehtynyt terveyskeskusmaksukokeiluun, koska sen valmistelu on tehty sosiaali- ja terveysministeriössä. Kokeilu se on siitä syystä, että se on hyvin rajatulla alueella. Hallituksen kaavailut koskivat vain 30—40 kuntaa tai kuntainliittoa. Se on myös tarkoitettu, kun suunnitelmia tehtiin, määräaikaiseksi, kahdeksi vuodeksi.

Ed. M ä k e l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Taina totesi, että kokoomuksen mielestä tämä on hyvä esitys, ja kokoomus on aina kannattanut terveyskeskusmaksua. On sanomattakin selvää, ettei kokoomus puolusta niitä ihmisiä, jotka käyttävät terveyskeskuspalveluja. Tunnettuahan on, että juuri kaikkein pienituloisimmat, lapsiperheet ja eläkeläiset ovat terveyskeskuksen käyttäjiä. Näen hyvin epäoikeudenmukaisena esityksenä koko terveyskeskusmaksun. Samoin laboratorio- ja röntgenmaksut kuuluvat näihin epäoikeudenmukaisiin esityksiin.

Kyllä jokaisella Suomen kansalaisella täytyy olla oikeus maksuttomiin perusterveyspalveluihin. Sen takia tämä laki jos mikä on tekemässä kansalaisista eriarvoisia. On selvää, että rahalla saa terveyspalveluita, ja maksullisia palveluita on olemassa, mutta jotakin täytyy saada myös sellaisen ihmisen, jolla ei ole kuin niukasti rahaa tai juuri niin paljon, että tulee toimeen. En voi hyväksyä esitystä, ja SMP:n koko ryhmä on valmis hylkäämään tämän niin kuin laboratorio- ja röntgenmaksutkin. Kokeilut on kokeiluja, mutta tiedän, että tässä on tarkoituksena saada laki aikanaan voimaan koko maahan. Tämä huonontaa kyllä köyhän sairaan asemaa.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Ed. Taina ihmetteli, miksi oppositiossa ja erityisesti vasemmistossa terveyskeskus on eräänlainen poliittinen lukko. Se on todella poliittinen lukko siinä mielessä, että meidän terveyspolitiikkamme keskeinen kulmakivi on ainakin tähän saakka ollut se, että terveyspalvelujärjestelmä on rakennettu myös siten, että sillä olisi tuloeroja kaventava vaikutus. On pyritty takaamaan kaikille kansalaisille oikeudenmukaisesti ja tasavertaisesti perusterveydenhuollon avohoitopalvelut maksuttomina. Tämä on mitä periaatteellisin kysymys. Tässä mielessä tämä lukko on ja pysyy eikä siitä vasemmistossa ainakaan aiota tinkiä.

Kun hän esitti eräänlaisen piikin, että olisi jotakin epäloogisuutta siinä, että jotkut olisivat valmiit hyväksymään röntgen- ja laboratoriomaksut, en tiedä, oliko piikki suunnattu ministeri Kuuskoskeen päin. Mutta ed. Taina ainakin tietää erinomaisen hyvin sen, että oppositio ei ole ollut valmis hyväksymään myöskään röntgen- ja laboratoriomaksuja, jotka ovatkin itse asiassa eräänlainen piiloterveyskeskusmaksu. Näinhän se on.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnassa on kuultu runsaasti asiantuntijoina sekä tutkijoita että käytännön terveyskeskuslääkärikokemusta omaavia asiantuntijoita. Kaikki ovat hyvin yksimielisiä siitä, että esitys ei täytä minkäänlaisia kokeilun tuntomerkkejä. Siitä ei saa minkäänlaista tieteellistä

näyttöä erilaisten maksujen vaikutuksista. Kaikki asiantuntijat olivat yhtä mieltä siitä, että jos halutaan nimenomaan erilaisia kokeiluja, niin kokeilu olisi tullut kokonaan toisella tavalla suunnitella.

Olisi paljon rehellisempää, jos hallitus tässä yhteydessä puhuisi nimenomaan siitä, että se haluaa nyt terveydenhuollon kustannuksia jakaa eri tavoin, tässä tapauksessa jakaa niitä uudelleen sillä tavoin, että käyttäjämaksuina peritään nyt monta sataa prosenttia enemmän kuin tähän asti on peritty. Jos budjetin kaikki terveydenhuollon maksukorotukset lasketaan yhteen, käyttäjien kohdalla maksujen korotukset ovat satoja prosentteja. Sen sijaan niiden kertymällä toisaalta on marginaalinen vaikutus koko terveydenhuollon menoihin eikä kenelläkään ole myöskään ollut uskoa siihen, että näin massiivisilla maksujen korotuksilla, joita budjetti sisältää, pystyttäisiin terveydenhuoltoa entistä ehommaksi ja käyttäjän kannalta paremmaksi rakentamaan.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Vieläkin jankutan samasta asiasta: Mitä tässä nyt oikein kokeillaan? Kokeillaanko sitä, että maksun käyttöönoton jälkeen odotetaan vähemmän asiakkaita vai saman verran vai enemmän? Kuoleeko joku vai jättääkö kuolematta? Tulleeko rahhaa, jääkö kirstun pohjalle jotakin tai joutuuko joku kirstuun? Jos arvoisa ministeri kertoisi, mitä te oikein kokeilette, olisi paljon helpompi mennä maakuntaan kertomaan, mitä se ministeri nyt oikein tekee.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Minä en valitettavasti tänä aamuna pysty ääneni vuoksi sitä ed. Pulliaiselle kertomaan. Yritän tehdä sen toisen käsittelyn yhteydessä, jos ääneni palaa.

Olisin vain lyhyesti ed. Hämäläiselle sanonut, että laissahan on kuvattu kokeilun raamit. Ei tämä ole mikään kokeilusuunnitelma. Se on tarkoitus tehdä tieteellisellä pohjalla, ja uskon, että siitä tulee silloin, kun se toteutetaan, täysin tieteelliset kriteerit kestävä kokeilu.

Ed. J o k i n i e m i : Arvoisa puhemies! Tässä keskustelun kuluessa on mainittu, että tällä on taloudellisesti vain marginaalinen merkitys. Ne asiantuntijat, mitä valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja työjaostossa kuultiin, eivät olleet kylläkään kuntien edustajia, jotka sanoivat näin. Asialla on merkitystä niille kunnille, joilla valtionosuus on suhteellisen pieni, ja todennäköisesti myös kokeiluun halukkuus on tällä puolen suurempi. Eli niillä on kuntien taloudelle merkitystä.

Tietenkin kun valtionosuusjärjestelmä on uudistumassa vuoden kuluttua, voidaan tietenkin ajatella, onko kunnilla sen jälkeen vapaa oikeus harkita oman osuutensa kattamista. Kuntien talous on tänä päivänä erittäin tiukalla ja siellä joudutaan kyllä hyvin monenlaisia asioita harkitsemaan. Kyllä erilaisista kuntien antamista palveluista perittävillä maksuilla tulee olemaan merkitystä. Pidetäänkö palvelutasoa korkeatasoisena ja peritään jonkinlaista maksua vai onko karsittava ja annettavaa huonompaa palvelua? Tästähän on hyvin paljon kysymys.

Siitä on kyllä kysytty, olisiko voinut mennä suoraan tähän malliin. Asiantuntijat suurelta osalta olivat sitä mieltä, että tämä on verrattain mutkikas tämä kokeilu, ja toivottiin yksinkertaisempaa järjestelmää. Tällaisia toivomuksia siellä kyllä esitettiin. Mutta toivottavasti ne nyt selviävät kokeilun aikana.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Olen ed. Hämäläisen kanssa samaa mieltä siitä, että perusteluja kokeilulle ei mielestäni ole olemassa. Tähän yhtyy varsin laajasti perusterveydenhuollon lääkärikunta. Asiaan on täällä kritiikkiä paljolti täällä esitetty, mutta mielestäni vastausta ei ole saatu. Asiahan ei ole uusi. Se mikä merkitys tällä taloudellisesti olisi, niin 600 miljoonalla markalla voitaisiin parantaa terveyskeskusten palveluja. Kun ed. Mäkelä tästä oli huolissaan, niin minusta summa ei mitenkään ole väheksyttävä. Sillä voidaan poistaa jonoja, niitä lyhentää ja sairaiden pääsyä lääkärille parantaa.

Kokoomus on ollut sitä mieltä, että oma vastuu tässäkin asiassa on perusteltu ja hyvä asia. Se ei estä ketään saamasta lääkäripalveluja ja hoitoa.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Kello on jo paljon tai voi sanoa, että aamu on varhainen, mutta en voi olla kommentoimatta edellistä keskustan puhujaa. Hän totesi, että kun valtionosuusuudistus tulee, niin kunnilla on tarve ruveta yhä uudelleen harkitsemaan näitä maksuja ja taksoja. Tämä nyt kuulosti erittäin huolestuttavalta, koska pahimmillaanhan se todella tulee merkitsemään sitä, että valtionosuusuudistuksen jälkeen kunnat rupeavat hinnoittelemaan esimerkiksi terveyskeskusmaksuja ja niitä palveluita aivan vapaasti. Tämä jos mikä antaa aihetta

sitten murehtia, mikä tulee olemaan Suomen terveyspolitiikan suunta tulevaisuudessa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota siihen, että ed. Takala totesi, että tällä kokeilulla saadaan jonot lyhentymään. Tapahtuukohan se sillä tavalla, että potilaat kuukahtavat siihen jollakin tavalla, kun yrittävät selvitä niistä maksuista, ja sillä tavalla jonot lyhentyvät? Jos tämä on tarkoitus, niin minä totean, että kovinpa lääkäri on epäinhimillinen olio täällä maapallolla.

Ed. Mäkelä: Arvoisa puhemies! Ihan samaan asiaan ed. Takalalle haluaisin sanoa, että muutama kymppikin on köyhälle ihmiselle suuri raha. Jos todella yritetään jonoja poistaa maksulla, niin ainakin köyhät putoavat sieltä jonojen jatkosta. Sikäli kyllä todella jonot lyhenevät. Heillä ei ole enää varaa jonottaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

23) Ehdotukset laeiksi kansanterveyslain 21 §:n, erikoissairaanhoitolain 37 §:n ja kansanterveyslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 104
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 19

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Olisin vain lyhyesti todennut sen, että emme ole vastustaneet niitä esityksiä, joissa ehdotetaan perittäväksi sakkomaksua käyttämättä jääneistä poliklinikkakäynneistä ja avoterveydenhuollon hammashoitokäynneistä. Mutta kuten totesin aikaisemmin jo, laboratorio- ja röntgenmaksut merkitsevät eräänlaista piiloterveyskeskusmaksua. Sen takia olemme niiden hylkäämisen kannalla.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Myöskään sosialidemokraatit eivät ole hylkäämässä sakkomaksua, mutta laboratorio- ja röntgenmaksut kyllä. Maksujen perimisen tekeminen lailla mahdolliseksi merkitsee sitä, että niiden taso jäisi asetuksella säädettäväksi. Meillähän on monista yhteyksistä hyvää kokemusta siitä, miten tällaista valtuutusta on käytetty. Sosiaalitoimen ja sairaalahoidon maksut nousevat ennätysmäisesti vuonna 1992. Jos nyt avaamme kanavan periä laboratorio- ja röntgenmaksuja terveyskeskuksissa, niin on odotettavissa, että ne vain nousevat. On erittäin arveluttavaa, että ryhdytään perimään terveydenhuollon perustasolla maksuja lääkärin määräämitä hoidon diagnostisointiinkin liittyvistä tutkimuksista, joiden suorittamiseen potilaat itse eivät voi vaikuttaa.

Näiden kaikkien esitysten kautta tulee jälleen esiin se, miten tärkeää olisi kerrankin ottaa sosiaali- ja terveydenhuollossa perittävät asiakasmaksut yhdellä kertaa pöydälle tarkasteluun. Ei ole oikein, että vedetään esiin yksittäisiä uusia maksuja ilman vähäisintäkään kosketuspintaa maksu- ja taksapolitiikkaan yleisemmin ja kokonaisemmin. Tämän johdosta ryhmämme pitää tärkeänä, että perustettaisiin parlamentaarinen komitea selvittämään sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja ja taksoja. Kysymys on ajankohtainen myös valtionosuuslainsäädännön uudistamisen vuoksi. Maksu- ja taksapolitiikassa on voitava tehdä kestäviä linjavalintoja mahdollisimman suuren poliittisen yksimielisyyden vallitessa, sillä toivon mukaan porvarit eivät aina hallitse tätä maata.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Kuten ed. Taina edellisen asian yhteydessä toi esiin terveyskeskusmaksun lisäksi erityisesti röntgen- ja laboratoriomaksut koskettavat monia pitkäaikaissairaita. Monet ryhmittymät, mm. Invalidiliitto, ovat lähettäneet meille kaikille varmasti tiedoksi kannanottoja oman asiakaskuntansa vaikeuksista, mikäli näitä ruvettaisiin perimään. Tästä syystä vastustamme esitystä. Sakkomaksun hyväksyn, joskaan en usko sen ns. kasvattavaan vaikutukseen eikä tunnu uskovan valtiovarainministeriökään, joka on laskenut tuntuvan potin sinne tulopuolelle. Ei sen kasvatuksen ilmeisesti odotetakaan menevän perille.

Kannatan myös parlamentaarista komiteaa tutkimaan ja selvittelemään sairausvakuutuksen kuluja. Erityisesti toivon, että se on parlamentaarinen, vaikka äänestyksessä hävisimme valiokunnassa. Hallituspuolueet katsoivat, että koko kansaa koskettava asiat ovat vain hallituspuolueiden selvitettäviä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa rouva puhemies! Kunnat ovat tällä hetkellä pahassa taloudellisessa ahdingossa. Se on vaikuttanut siihen, että monilla kunnilla on todellakin tarvetta täyttää kassaansa erilaisilla maksuilla. Joku edustaja jo totesikin, että erityisesti tämä koskee niitä kuntia, jotka saavat vain pienen valtionosuusmäärän. Toteaisin etelästä olevana kansanedustajana, että näin todellakin on. Meillä on tällä hetkellä pahasti kassavajetta ja jollain se on katettava, koska emme me voi jatkuvasti vain veroäyriäkään kunnissa nostaa.

Perussyitä kuntien ahdinkoon on osaltansa tämän talon toiminta. Täällä säädetään erilaisia lakeja, ja niistä seuraa sitten lisämääräyksiä, jotka velvoittavat kuntia hoitamaan monenlaisia asioita, ja usein vielä määrätään hyvin pikkutarkasti, kuinka asiat on hoidettava. Onneksi on nyt lähdetty erilaiseen normipurkuun, se on hyvin tervetullutta kuntien näkökulmasta, mutta meidän pitää edelleen jatkaa säännösten purkua ja lisätä kuntien vapauksia päättää asioista. Muuten kerta kaikkiaan kunnilla ei ole muuta tietä kuin kerätä lisää maksuja tai nostaa veroäyriä.

Ed. Mäkelä: Arvoisa puhemies! SMP:n kanta on yksiselitteisen selkeä laboratorio- ja röntgenmaksuihin. Me emme voi hyväksyä näiden palveluiden maksullisuutta. Sen sijaan sakkomaksu on hyväksyttävissä ja perusteltavissa sillä, että se lisää varmasti käyttäjien vastuullisuutta. Nythän ongelmana on ollut se, että kun ei näitä tilattuja aikoja ole peruutettu ja käytetty, niin vuosittain on monen hammaslääkärin työaika mennyt tavallaan hukkaan, koska käyttäjiä ei ole ollut eikä uusia potilaita voitu ottaa tilalle. Siinä mielessä sakkomaksulle juu, röntgen- ja laboratoriomaksulle ei.

Ed. Suhonen: Arvoisa puhemies! On mielenkiintoista ollut kuunnella tätä keskustelua. Itse olen ollut terveyslautakunnassa kansanterveyslain alusta saakka 1.4.1972. Kolme vaalikautta olin vissiin puheenjohtajanakin, niin että tunnen tämän hallinnon.

Täällä ovat lääkärit ja terveydenhoitajat sekä terveydenhoitoalan ihmiset puhuneet, mutta koko järjestelmä on ihan turha: tämä sakkomaksu. Kun minä puhelimessa tilaan ajan ja sanon, että minä olen Gustafsson, Jukka, enkä tule koskaan, kuka perii tämän maksun? Jukka Gustafssonille lappu, hän riitelee. Käytännön ulosottomiehenä tiedän, että syntyy erittäin paljon suuria soppia tämän perinnästä. Luullaan, että homma on näin. Se ei ole kovinkaan yksinkertaista, koska ihmiset voivat naruttaa toisiaan ja sanoa vääriä nimiä ja kaikennäköistä, koska ihmiset ovat kovin kekseliäitä. Sen jälkeen ulosottomies selvittää asiaa ja riitelee ihmisten kanssa. Tästä tulee aika paljon vaikeuksia käytännön perinnän kannalta. Heitetään vain ja tehdään tämä laki, mutta ei tiedetä, mikä sen seuraus tulee todellisuudessa olemaan.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Minun mielestäni täällä on tänä iltana käyty viimeistä keskustelua hyvin pienistä asioista. Ed. Vehkaojan esille ottama asia on tärkeä: Meillä pitäisi kokonaisuudessaan selvittää terveydenhuollon tilanne, mitkä ovat todella maksut perusterveydenhuollossa terveyskeskustasolla, mitkä erikoissairaanhoidossa, mitkä erityissairaanhoidossa, ja lähteä valmistelemaan tältä pohjalta asiaa uudelleen. On turha käydä keskustelua siitä, käyttääkö joku terveyskeskuspalveluja, annetaanko hänelle sakko vai ei, vaan ihan luoda tosiaan komitea, joka miettii kokonaisuudessaan ottaen huomioon terveyskeskusten ja kaikkien muidenkin terveydenhuoltopalvelujen kokonaiskustannukset.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Moni on ehtinyt jo viitata kuntien huonoon taloudelliseen tilaan ja perustella sillä maksujen käyttöönottoa terveyskeskuksissa. Kannattaa muistaa, että maksuthan eivät jää missään tapauksessa terveyskeskuksiin ja vain hyvin pieni osa niistä jää kunnankamreerin haltuun. Suurin osa niistä palaa ministeri Viinasen pohjattomaan kirstuun, eikä ole mitään takeita, että tässä hallituksessa esimerkiksi ministeri Kuuskoski saisi niitä käyttöönsä edelleen terveydenhuollon kehittämiseksi. Valtion ja kuntien yleiseksi budjetin katteeksi ne menevät.

Niiden merkitys kuntien taloudessa on äärimmäisen pieni. Kunnassa, jossa budjetit ovat miljardiluokkaa, terveyskeskusmaksun perimisellä voitaisiin kunnan kirstua kasvattaa noin 1—2 miljoonalla. Tästä on runsaasti laskelmia.

Sen sijaan, että ryhdyttäisiin tällaiseen monimutkaiseen perintään, huomattavasti suurempia säästöjä saataisiin perusterveydenhuollossa ja terveyskeskuksissa aikaan, jos siirrytään kattavasti esimerkiksi väestövastuuperiaatteeseen, saadaan se toimimaan sillä tavoin, että päästään esimerkiksi tavattoman kalliista päivystysvastaanotoista ja niillä jonottamisista, jotka myös

aiheuttavat terveyskeskusten asiakkaissa kaikkein eniten harmia, tuskaa ja ahdistusta.

Ed. Lehtinen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hämäläiselle toteaisin, että tilanne on valitettavasti kunnissa se, että marjatkin on noukittava maasta, vaikka kunnan budjetti on miljardiluokkaa. Esimerkiksi Espoossa oli uhkana joutua leikkauslinjan alle jopa mammografiatutkimukset, joiden osuus kuitenkin budjetista on ainoastaan puoli miljoonaa. Ainakin meillä on budjetoitu terveyskeskusmaksun mahdollinen tuotto suoraan kohdistettavaksi terveyspalveluiden kehittämiseen ja aikaisemmin leikattavaksi suunniteltujen palveluiden säilyttämiseen sekä joidenkin muiden ennalta ehkäisevien palveluiden kehittämiseenkin, mitä pidän oman kotikaupunkini kannalta erittäin kaukonäköisenä toimintana.

Sitten toteaisin ed. Kautolle, että uskon, että meillä kaikilla on kuitenkin tarve kehittää terveydenhuoltoa, ja näin on myös suurissa kunnissa. Mikäli ymmärsin ehdotuksenne siten, että tarkoituksena olisi selvittää kokonaisjärjestelmää ja sitä, että kaikkia henkilöitä hoidettaisiin oikeassa paikassa oikeaan aikaan eli hoitojärjestelmän porrastusta, niin tätä ajatusta tuen mielelläni, koska uskon, että tämä oikealla tavalla vaikuttaa siihen, että pääsemme järkevästi säästöihin säästämättä kuitenkaan ihmisten terveyden kustannuksella. Tällaisia rakenteellisia uudistuksia, muutoksia ja tutkimuksia meidän nimenomaan pitää nyt löytää ja ryhtyä pikaisiin toimenpiteisiin niiden selvittämiseksi.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Minun mielestäni on turha käydä tätä keskustelua sillä tasolla, onko mahdollisesti kyseessä Espoo vai Vantaa, vaan minun mielestäni näitä kysymyksiä pitää käsitellä sillä tasolla, mikä on erikoissairaanhoitopiirien tilanne tällä hetkellä Suomessa. Ne vaihtelevat hyvin eri tavalla. Uudellamaalla on hyvin erilainen tilanne kuin joissakin muissa sairaanhoitopiireissä. Sen vuoksi haluan edelleenkin korostaa sitä, että kokonaisselvitys täytyy tehdä, koska esimerkiksi terveyskeskuspalvelut ovat jossakin erikoissairaanhoitopiirissä eritasoisia kuin jossakin toisessa, samoin erikoissairaanhoidossa ja erityissairaanhoidossa. Minä uskon, että tästä asiasta olemme varmasti samaa mieltä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ei ole ollenkaan toisarvoista käsitellä myös yksittäisten kuntien tilannetta, koska tässä on käsitelty myös niiden kuntien tilannetta, joiden puolelta näitä hakemuksia ja tarpeita on nimenomaan esitetty. Miksi sitten on oleellista käsitellä sitä myös täällä, on tietysti se, että mikäli näillä kunnilla ei olisi näitä tarpeita ja paineita taloudessaan, tuskin niitä hakemuksia ja paineita meillekään siinä kohdistuisi. Tärkeää on mielestäni selvittää kunnissa kuntien syyt ja erilaiset tilanteet ja sitä kautta nyt purkaa paineita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

24) Ehdotus laiksi alkoholilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 200
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 20

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelu:

Ed. Toivonen: Arvoisa puhemies! Nyt on kyseessä laki, jonka varmasti kaikki mielihyvin voivat hyväksyä, laki alkoholilain muuttamisesta. Neljän vuoden takaisen tilaston mukaan Suomessa on 1 651 erilaista lupamenettelyä ja vuodessa meillä anotaan noin 950 000 erilaista lupaa, joista peräti 96 prosenttia hyväksytään. Näiden lupien käsittely maksaa yhteiskunnalle noin 350 miljoonaa markkaa. Korkeasta hyväksymisprosentista voidaan päätellä, että suuri osa lupamenettelyistä on jo aikansa eläneitä ja tarpeettomia. Näin on ollut nyt esillä olevan alkoholilain muutoksen myötä lakkautettavien lupamenettelyjen suhteen.

Tämän muutoksen myötä vähennetään turhaa byrokratiaa ja kustannuksia sekä elinkeinonharjoittajien että viranomaisten taholla. Suomessa on noin 2 700 anniskeluravintolaa — tai oli; tarkkaa lukua ei tiedetä, koska noin 10 prosenttia niistä on tehnyt konkurssin tänä vuonna. Nämä ravintolat ovat vuodessa lähettäneet viranomaiskäsittelyyn noin 11 000 vastaa-

vaa, varavastaavaa tai tanssi- ym. muuta ohjelmaa koskevaa lupahakemusta. Jos yhden luvan käsittelykustannuksiksi arvioidaan 350 markkaa, nyt tehtävällä lakimuutoksella säästetään vuodessa noin 4 miljoonaa markkaa. Tämä ei toki ole järin suuri summa, mutta aivan turha kustannus se on ollut tähänkin asti. Tämä turhuus on tiedetty vuosia, mutta jostain syystä muutosten aikaansaaminen on ollut kovin hidasta ja työlästä. Tätä lakia on pyritty muuttamaan peräti kymmenen vuotta.

Yrittäjiä sitovat monenlaiset lait, asetukset, ministeriöiden ja keskusvirastojen päätökset ja ohjeistukset. Niinpä majoitus- ja ravitsemusalan yrittäjällä on työlainsäädännön ja verolainsäädännön lisäksi peräti 41 muuta lakia, asetusta, määräystä tai ohjetta, joissa on yhteensä 474 pykälää, jotka hänen jo yritystä aloittaessaan on kaikki hallittava, sillä yrittäjänä hänen on oltava aina valmis tarkastuksiin, joita voivat suorittaa Alkon tarkastaja, terveystarkastaja, poliisi, lupatarkastaja, maksutarkastaja, piiritarkastaja, palotarkastaja, verotarkastaja, työsuojelutarkastaja jne. Nyt poistettavien lupien jälkeen yrittäjälle jää jäljelle vielä puolenkymmentä erilaista lupamenettelyä.

Lakiesityksen mukaan jokaisessa anniskelupaikassa tulee olla vastaava hoitaja ja hänellä tarpeellinen määrä sijaisia, jotka anniskeluoikeuden haltija määrää. Koska lopullinen vastuu yrityksen johdosta ja sen toiminnan laillisuuden valvonnasta on aina liikkeenharjoittajalla tai yrityksen johdolla, on vastaavaa hoitajaa koskeva määräys alkoholilaissa tarpeeton varsinkin, kun itse Alkolle tässä suhteessa riittävät yrityksen yhteystiedot.

Esityksen mukaan lääninhallitus voi antaa anniskeluliikkeen harjoittajalle, toimitusjohtajalle, vastaavalle hoitajalle ja tämän sijaiselle varoituksen, jos anniskelupaikassa on rikottu tätä lakia taikka sen nojalla annettuja määräyksiä taikka jos siellä on ilmennyt muita väärinkäytöksiä. Muitten väärinkäytösten sanktioinnin ei pitäisi kuulua alkoholilakiin, mutta siellä se nyt kuitenkin näyttää olevan.

Näistä parista kauneusvirheestä huolimatta tämä lakiesitys turhaa lupamenettelyä karsiessaan on mitä myönteisin, ja toivottavasti se täällä yksimielisesti hyväksytään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

25) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyyskassalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 143
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelu:

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Koska haluan, että tästä asiasta jatketaan keskustelua päivänvalossa, en jatka tämän pitempään, koska asia on niin arvokas, että siitä kannattaa puhua päivänvalossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

26) Ehdotus laiksi työllisyyslain 18 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 147
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Olen aikaisemmin tänä iltana todennut, että me emme hyväksy sitä, että työttömälle tarjotaan vaihtoehtoinen mahdollisuus joko ottaa tarjottavissa olevaa työtä tai rahaa eli työttömyyskorvausta. Tämä on yhteiskunnan rappeutumisen kannalta hankala asia.

Nyt tässä työllisyyslaissa ollaan vähän saman tyyppisellä asialla. Toisin sanoen työllistämisvelvoite kunnilta poistetaan, ja tämä koskee nimenomaan nuoria henkilöitä, joita pitäisi välttämättä, vaikkakaan siihen ei paljon tulevaisuutta rakenneta, pitää tuntumassa työhön sillä tavalla, että ei meillä kävisi niin kuin tietyissä maissa on käynyt, että unohdetaan ko-

konaisuudessaan se, että ihmisten pitäisi tehdä työtä.

Sen vuoksi ja koska Suomen maaseudun puolueen edustaja Urpo Leppänen ministerinä aikanaan on ollut tätä lakia sitkeästi tekemässä ja eteenpäin viemässä, me emme voi hyväksyä muutosta, joka on tässä mainitsemallani tavalla ehdotettu, ja nimenomaan näistä syistä, jotka äsken esitin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Edustajille jaettu hallituksen esitys n:o 223 voitaneen nyt esitellä valiokuntaan lähettämistä varten.

Hyväksytään.

Hallituksen esitys n:o 223 laiksi työttömyyskassalain 21 ja 22 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys ja sen käsittelytapa osoittavat uutta poliittista kulttuuria. Mehän olemme nyt viittä vaille neljä aamulla lähettämässä sosiaali- ja terveysvaliokuntaan hallituksen esitystä, joka eilen kello 11 on ollut presidentin esittelyssä ja liittyy ensi vuoden budjettiin.

Tässähän on jälleen kysymys siitä, että tulopoliittisen kokonaisratkaisun jälkeen työttömyyskassalakia ollaan muuttamassa tukikassan vajauksen täyttämisen osalta ja myös sen osalta, että vuoden 91 vajaus tultaisiin täyttämään 50 miljoonalla markalla tasoitusrahastosta ja tukikassan varoista eli käytännössä palkansaajat joutuisivat jälleen kerran osallistumaan näihin kustannuksiin enemmän kuin missään on käytännössä sovittu. Tämä on hallituksen yksipuolinen esitys, jota työnantajat tukevat mutta palkansaajajärjestöt vastustavat.

Toivottavasti hallitus ja sen edustajat valtiovarainministeri Iiro Viinanen ja sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski kohta alkavassa valiokunnan kokouksessa pystyvät selvittämään, miksi tämä esitys on annettu. Kuuleman mukaan vielä kaiken lisäksi tullaan muuttamaan esitystä, joka tänään on ollut presidentin esittelyssä, mikä myös kuvastaa sitä, miten kirjavaa hallituksen esitysten käsittely tänä syksynä on ollut erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

27) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10 (HE 110)

28) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65 (HE 61)

29) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 66 (HE 62)

30) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67 (HE 64)

31) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68 (HE 199)

32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 69 (HE 204)

33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 70 (HE 205)

34) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 71 (HE 210)

35) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 21 (HE 145)

36) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 22 (HE 142)

37) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 23 (HE 136)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään lauantaina kello 4.15.

Täysistunto lopetetaan lauantaina 14 päivänä joulukuuta kello 3.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen